CONCILIVM PROVINCIALE COLONIENSE.

ANNO M. D. XXXVI. CELEBRATVM.

Cui, Hæc Sunt Addita.

FORMVLA AD QVAM VISItatio intra Diœcesim Coloniensem exigitur.

REFORMATIO CLERI AD correctionem uitæ & morum.

STATVTA SYNODALIA D. Valentini Episcopi Hildesemensis.

FORMVLA VIVENDI CANONICorũ, uicariorũ, & aliorũ præsbyterorũ secularium.

VENETIIS. M. D. LV.

HERMANNVS DEI GRATIA SANCTAE

Colonieñ. ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, princeps Elector, Vuestualiæ & Angariæ dux, sacrosanctæ Apostolicæ sedis legatus natus, ac Administrator ecclesiæ Paderborneñ. etc. uniuerso clero ac populo prouinciæ nostræ Coloniensis, salutem in domino sempiternam.

INTER Innumera huius calamitosæ tẽpestatis aduersa, q̃bus iusto Dei iudicio premimur, nihil ita exco potissimũ tẽpore, quo nos deus Op. Max. licet idignos, ad ministerij episcopalis fũctionẽ uocare dignatus ẽ, animũ nostrũ torsit, q̃ q̃ uidemus ecclesiæ nauiculã, uelut idormiẽte ipso Nauclero, Christo Iesu, ĩ mediis cõstitutã fluctibus turbulẽtissimarũ p̃cellarũ ĩpetu, iã nimiũ diu sũmo cũ rei Christiãæ piculo iactari, nec iterũ ĩ tãta rerũ desperatiõe laborãtibus, ullũ alicũdæ salutis portũ ĩ quẽ se tuto recipiat, Christi nauis uel ẽ lõginquo adfulgere. Nã q̃ aliquot abhĩc ãnis pleraq; remedia tẽtata sint, id nos discrutiat magis, quũ animaduertimus hactenus penè nihil actũ, sed oĩo frustra laboratum esse. Et quis, quæso, tã stupidus est, q nõ sentiat omnẽ conatũ nostrũ idcirco irritũ atq; inanẽ fuisse? quod huc usq; nec syncera in Deũ fide, nec unanimi uoto indormiscentẽ dñm ardẽtibus precibus inclamauerimus, sed incrudelitate torpẽtes, ac corruptissimis animorũ affectibus, studia in cõtraria currẽtes nõ respexerimus toto corde in eum, qui dixit: Venite ad me oẽs qui laboratis & onerati estis, et ego reficiam uos. Neq; enim ille uel immemor est promissi uel manus eius abbreuiata, ut saluare nõ possit, qui nõ derelinquit oẽs sperãtes in se, sed iniquitates nostræ diuiserũt inter nos, et illũ, atq; utinã iam tandẽ resipiscentes, studeamus, repurgatis per Dei

misericordiã mẽtibus nostris, uel tãtillã fidẽ a dño impetrare, quã tula Apostoli præditi erãt quũ in mari ĩtumescẽti cõprehẽsi, dñm pariter accesserũt, atq; in ceruicali reclinantẽ suscitarũt, inclamã= tes: Dñe, salua nos, perimus. Quæ ut tũ nõ satis integra fuerit, qđ uicissim audirẽt, Quid timidi estis modicæ fidei? tãta tamẽ fuisse p bibetur, ut Iesus ille seruator excitatus ac surgẽs, imperaret uentis & mari, adeo ut statim subsecuta sit trãquillitas magna. Quã infe rior ergo illa licet modica, ĩanimi tamẽ discipulorũ fide, nostra er ga deũ fiducia hactenus fuerit, q̃ indignos gratia dei præ Aposto lis, q̃q̃ adhuc rudibus, nos hucusq; prestiterimus, res ipsa actionũq; nostrarũ euẽtus satis superq; declarãt. Quid enim tot comitijs, tot cõuentibus, tot deniq; cũ priuatis tũ publicis cõsultationibus super cõponẽdis hisce fluctibus, nõ semel habitis, aliud effectũ est, quam quod tẽpestas propemodũ facta est cõcitatior? Tandẽ ad uniuer= sale Conciliũ, uti ad ultimũ asylum respeximus oẽs, quod ĩ primis inuictissimus: perinde ac pientissimus ecclesiæ pugil, Carolus, eius nominis quintus, Romanorũ Impator, semp augustus, authoritate Apostolica indici, magna cũ instãtia postulauit, beatissimus subin de Pontifex piẽtissimæ postulationi assẽtiẽs, futurũ promisit, to= tus deniq; orbis ingẽti cũ desiderio hactenus expectauit, Sed ut nõ leuis momẽti res est, generalẽ ecclesiæ Synodũ cõuenire, ita permul ta sunt, quæ omnis dissidij, parẽte diabolo procurãte, subinde sub= oriũtur impedimẽta quibus etsi nõ omnino spes indicẽdi cogẽdiq; Cõcilij, adimatur, tamẽ res omniũ maxime necessaria, in longũ sal tẽ ꝑtrahitur. Nos igitur rõnẽ officij episcopalis nobis cõcrediti so licite animo uersãtes, q̃q̃ maluissemus rebus labẽtibus, publico atq; adeo totius orbis Christiani auxilio succurri, quã priuatim in pro uincia nostra de necessario remedio dispicere, In tã lõga tamẽ ex= pectatione, dilationeq; sperate opis, nullã excusationẽ inuenimus,

diutius in officio nostro cessandi, maxime quod heresum ac schismatum pestilentissimis, exitialibusq; flatibus prouinciam nostram undecunq;, idq; agminatim impetentibus, scelerũ quoq; ac morum longe corruptissimorũ lue ac fluctibus, magis ac magis inundantibus, omnem de hinc moram extremi plenam periculi iudicemus. Proinde & diuina uoce cõmoniti, & sacrorum canonum iussu cohortati, prouinciale Concilium in ciuitate nostra Colonia Agrippina, deo authore, celebrandum indiximus. In quo quum nobiscum Reuerẽdorum Suffraganeorum nostrorum: Leodieñ. Episcopi ac Monasterieñ. & Osnaburgeñ. confirmati Administratorisq; Mindẽsis ecclesiarum Legati (Traiecteñ. interim Episcopi procuratoribus, quo minus ad nos se reciperent, inter eundem per obuios milites quemadmodum ipsorum literæ excusatoriæ continebant, prohibitis) simul & cum uenerabili clero nostro, in dei nomine conuenerint, ipsiusq; dei ac ecclesiæ causam (quantum is, a quo omne datum optimum ac omne donum perfectum descendit, pater luminum concessit) diligenter pertractarint. Tandem discussis omnibus, quæ repurganda uidebãtur, reformationem quam omni ope molimur et ex animo optamus, in Canones quosdam diuinæ legi ac patrum sanctionibus consentaneos contraximus, quos uisitatione dioecæseos nostræ effectui mancipare (quoad eius fieri potest) deo adiutore adnitemur, ut habeat prouincia nostra, donec generale illud indicatur Concilium, aliquantulam saltem opem, qua se aduersus ingruentes ac inundantes dissidiorum fluctus ac scelerum luem, seruet ac tutetur. Omnia tamen, quæ hoc libello continentur iudicio sacrosanctæ Apostolicæ sedis, quam merito ueneramur, submittentes.

INDEX TITVLORVM PRINCIPALIVM AC

Capitulorum Concilij prouincialis Colonien. quæ illis ad Christianæ pietatis augmentum comprehenduntur.

Folio. I.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium episcopi post uerbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & uisitatione ecclesiarum.

Folio. XI.

Folio XXVII.

Folio. LIII

Folio. L V.

Folio. LXI

FINIS.

CAPITA REFORMATIONIS PER D. LAVRENTIUM IN COMITIIS RATISPONEN. AEDITAE.

CAPITA RE

FORMATIONIS PER D. LAV=
rentium in Comitiis Ratisponeñ. ædita.

INDEX RVBRICARVM STATVTORVM

Synodalium Episcopi Hildesemeñ.

Folio. 88.

TABVLA

FORMVLAE VIVENDI CAnonicorum secularium.

Foglio. 122.

FINIS.

Io Nicolò Maginelli
Da
Gubbio

DE MVNERE EPISCOPALI.

OFFICIVM EPISCOPI POST *uerbi prædicationem consistit potissimum in impositione manum, & uisi tatione ecclesiarum.*

EPISCOPI *Munus in duobus potissimum consistit. Primum in impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. Deinde in uisitatione diocœscos. Vtrunq; beatissimus Apostolus ad Titum, dilectum* Titum. 1
filium, Cretæ Episcopum scribens, complectitur. Huius, inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, ut ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego Acto. 20
disposui tibi. Alterum uero idem Apostolus, cum a Mileto discessum maturaret profecturus Hierosolymam, ac certus quod amplius haud uisurus esset faciem eorum omnium, per quos transiuit, prædicans regnum Dei, uocatis illo ad se ab Epheso, ecclesiæ presbyteris apostolica uehementia inculcat, cum ait: Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Et quoniam scio, inquit, q intrabunt post discessionem meam

lupi rapaces in uos, non parcentes gregi, & ex uobsipsis exurgent uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se, propterea uigilate. Cui muneri, ut ambo illa aposto lici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac illius col
Acto. 9 lega Paulus, satisfacerent, alter transiuit & inuisit uniuer=
Acto. 15 sos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans ec clesias, praecipiens custodire praecepta Apostolorum & se= niorum, nimirum non tantum uerbo, sed & exemplo, Epi= scopos commonentes, ut qui speculatores in Dei ecclesia constituti sunt ac appellantur, prouinciae sibi mandatae, uigilantissime intendant, fidem, conuersationem, mores & uitam singulorum explorent, examinentq; ac proui= deant, ne alicubi quis in ea uocatione, ad quam a deo uoca= tus est, torpescat.

De impositione manuum, quae est ordinum ecclesiastico rum collatio ac institutio ministrorum. Cap. I.

IMpositio manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarum gubernaculis ad= mouentur. Proinde quia eiuscemodi osti um diligenter custoditum non est, factum est, ut tanta mala quae sentimus agmina= tim in ecclesiam Dei irruperint. Huius ianuae uigilantissimi custodes fuerunt Apostoli Christi, &
1. Timo. 3 quotquot ipsis successerunt, apostolici episcopi. In primis ue
Ad Ti. 3 ro diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timo=
Actorū. 1 theo ac Tito, eiuscemodi custodiae formulam, ex professo prae scribit. Porro apostoli, cum esset in locum Iudae proditoris deligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his ui= ris (qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore quo

intrauit & exiuit inter eos dominus Iesus) probatißimos, electionẽ alterutrius domino cõmittentes, Ad hæc cum essent deligendi primi illi ecclesiæ diaconi, Apostoli conuocata discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex uobis uiros boni testimonij, plenos spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus, atq; illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerunt Stephanum, uirum plenum fide & spiritu sancto, ac reliquos sex quos statuerunt ante conspectum apostolorum, quid dein non temere, sed orantes, illis imposuerunt manus. Deniq; de Barnaba, per apostolos ad Antiochiam destinato refert scriptura: Quoniam apostoli miserunt Barnabam, q; esset uir bonus & plenus spiritu sancto ac fide. Quibus exẽplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impositionem fieri oporteat. Beatus apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: Commenda, inquit, quæ audisti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum Manus nemini cito imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. A qua regula cum longe lateq; discessum sit, affectibus priuatis sibi omnia uendicantibus, morbus obortus est plurimus, atq; ita radicatus, ut uix spes medendi relicta sit. Neq; tamen in medijs & exulceratißimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum prouidendumq;.

Acto. 6

Acto. 11

1 Titum. 2

1. Timo. 5

Ad certum titulum ecclesiæ ministros canonice deligendos ordinandosq;. Cap. II.

QVoniam uero primitiuæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit, nimirum dotatis templis, sacerdotiisq; ac certis sti-

Ex cõcili. Later. sub Alexan. 3

pendijs ministrantibus constitutis, uisum subinde sanctis patribus non absq; multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi uictum necessarium suppeditaret) ad maiores, quos & sacros ordines uocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui seueritate in Episcopos, qui secus facere præsumpsissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordiri hinc fuerint necesse. Videndum itaque in primis est, ut collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, ut electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maxime eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ scientia scientiarum merito appellanda est (rite ac canonice fiant. Vtq; maximi illi & terrimi abusus & uitia (quæ in diligendis personis ecclesiasticis, non uulgari cum detrimento ecclesiæ sæpenumero committuntur) quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittantur, qui & uelint & possint officium (propter quod beneficium datur) agere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Manum memini cito imponendam. Cap. III.

QVamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis munijs ministros potestatem habent, illa (quam paulo ante retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos uersabitur: Manus cito nemini imposueris neq; communicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant, quam diligens, & quam prudens habenda est

1.Timo.5 S.Leo c. miramur. 61.dist.

dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum: Certe olim excommunicatione percellebantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis. Ex concil Toleta.

Humani affectus & uenalitas in beneficiis ecclesiasticiis, execrabiles. Cap. IIII.

NVlla itaq; consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc, ut populi gubernatio, alij, quam meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, nõ quæ Iesu Christi sunt, quærunt. Maxime uero sacerdotiorũ ac beneficiorũ uenalitas execranda est. Quod qui sic præficiũt, ac præficiũtur inter ementes & uẽdẽtes columbas, (quos dñs flagello de funiculis facto e templo eiecit, ac mensas nummulariorum & cathedras uendentium columbas euer tit) computentur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, ut nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et cum fides simul & uita in sacerdotibus, & ministris eligenda sit, quæ tandem uita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium conuincitur obtinere? Hier.i au me. Phil.2 Matth. 21 Ioban.2 Marc.11 Luc.16

Beneficia ecclesiastica, priusquam uacent nemini promittenda. Cap. V.

CVm olim conciliari institutione uetitum sit, ne ulla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam uacent. Tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare uideatur. Tum quod turpe sit, diuiniq; plenum animaduersione iudicij, si locum in ecclesia dei futuræ successionis Ex concil Late.

expectatio habeat, quam ipsæ etiam seculares leges condemnare curarunt. Idq; uero quũ nunc passim præter omnem personarum delectum, designatis etiam ex nomine beneficiis, in quæ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est. Idq; non aliter, quàm secundũ canonicam ordinationem ne quis solicitus sit, non tam de officio, q̃ de beneficio uiuentis.

Dignis tantum beneficia esse conferenda. Cap. VI.

Q*Vi sacerdotia ecclesiastica pleno (ut aiunt) iure, potestatem conferendi habent, alium, factæ a se manuum impositionis, discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idq; maxime in præficiendis parochis, ne apostolici præcepti præuaricatores ac rei fiant. Quis enim non intelligit, quàm graui culpa se obstrin*

Matth. 1 *git is, qui in causa est, ut cæcus cæco ducatum præstet? nimi*
Luc. 16 *rum ambobus in foucam delabentibus. Despiciunt (inquit*
Malach. 1 *Malachias propheta) nomen domini, qui cæcum, qui clau*
Hierony. i *dum, qui languidum animal, ad immolandum offerunt, &*
Malach. *propterea grauiter a domino increpantur: Quis uero cecũ animal offert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat, magistrumq; facit, qui uix discipulus esse poterat? Claudum uero, qui lucra terrena quærentem, locat in dignitate, ueluti pedem in diuersa ponentem? Cui potest inferri illud: Vsquequo claudicatis in duas partes? Languidum deniq; qui uitiosum pro religioso habet, quiq; tardum & pigrum probat patientem.*

Excõci. ge *Idoneos tantũ in prælatos eligendos esse.* Ca. VII.
nera. c. ne S*Acris canonibus soluberrime constitutum est, ut om-*
p defectu
de electiõe *nes Cathedrales ecclesiæ, collegia & conuentus ad*

dignitates uacantes, ex sua congregatione idoneos eligant, prælatos, Atq; eos demum sacris administratiōibus dignos esse existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas cucurisset. Iam ut primitiuæ ecclesiæ censura mitigationem recipiat discretiōis, is saltem aliorum curæ præficiatur, cuius comparatione grex cæteri merito dicantur. Quo modo enim fieri potest, ut non uilissimus reputetur, quid est honore præstantior, nisi quoq; scientia & sanctitate præcellat? Atq; utinam hic pensitetur & nautis & nauigio deferendis eandem imminere periclitandi necessitatem.

Ex Cōcil. Basilien. Hierony. Symma. ad Laurēt. c. Vilissimus 1. q. 1

In eligendo, ætas, mores literatura & sacer ordo, spectanda. Cap. VIII.

QVapropter electores soliciti sint ut talem præficiāt, qui officio credendo satisfacere possit, uirum ætatis legitime moribus grauem, literarum scientia præditum, atq; in sacris ordinibus constitutum, Scientes ipsis in re tam graui, uel dolo, uel negligenter agentibus, nō minorem quàm malis illis pastoribus ac prælatis (quos ipsi præfecerūt) in districto dei iudicio imminere pœnam. Neq; enim impune peccatur in spiritum sanctū, qui in omni electione ut author inuocatur. Neq; inultum permittet deus, si quis iureiurando, quod sub electionem præstatur, frustra nomen domini usurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas, quæ perperam eligentes manent.

Ex Cōcil. Basilicū.

Deut. 5

Electionem synceram esse oportere. Cap. IX.

ABsit ergo omnis symoniæ prauitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omnisq; impressio, cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hæc, procul absint omnes illicitæ obligationes

Hie. 8. q. 1. c. licet. &c.

 Si ergo

quæ sub electionem, aut paulo post ab eligendo uel electo, haud præter symoniæ labem extorquentur. Et procedat de *uultu dei opus ipsius, ut scilicet, qui præstantior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, qui in omni uirtute eminentior, hic eligatur,*

In confirmatione electionis, quæ expendenda. Cap. X.

ELectione facta, Nos & cæteri qui confirmationis munus impendemus, officio nostro, deo uolente non deerimus, discussuri scilicet diligenter, & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

Per patronos, idoneos præsentari oportere. Cap. XI.

PAtroni tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) uidebunt, ut idoneos (quemadmodum ante diximus) Archidiaconis præsentent. Compertum siquidem habemus, q̃ hic supra modum peccetur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos citra ullum delectum, aut discrimen scientiæ, morum, ac ætatis, beneficijs ecclesiasticis admouent. Sunt qui admotis nomen tantum relinquunt, censum autem atq; ecclesiasticos redditus, sibi ausu quodam sacrilego (nihil minus quàm de ecclesiastico ministerio cogitantes) usurpant. Quæ omnia cum sanctorum patrum sanctionibus damnentur, multorumq; malorum in ecclesia dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamq; uim canonicis regolis constare ex animo cupimus.

Alex. iii. c. Ex frequentibus de insti.

Quid incumbat Archidiaconis. Cap. XII.

C. i. & c. ad hæc. de of. Archidia.

ARchidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, ut nostro nomine parochias ordinent, ac mini-

stros ecclesiæ ipsis præsentatos ac oblatos inquirant. Scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cum enim oculi nostri sint, dispicient, ne quis alioqui indignus, sub alicuius præsentationis prætextu irrepat ac admittatur. Nec contenti quod post edicta ter publicata, nusquam cumpareat, qui præsentationem oppugnet, eorũ etiam qui ipsis præsentantur, & ad instituẽdum offeruntur, uitam, mores. & eruditionem accurate peruestigabũt, ac nisi comperti illi fuerint, muneri, cui præfici postulantur, pares fore nefas putabunt stulte petentibus assentiri. Neq; existimabũt id temporis, quod huic examini impendent, perdi: cum nequaquam possit collocari melius. Maxime quod officium eorum hoc ipsum ut fiat, magnopere requirat. c.finali de elect. in. 6

Aliquot abusus officialium inter uisitandum corrigendi. Cap. XIII.

ET *quoniam ad nos quorundam querela perlatum est, nonnullo officiales Archidiaconorum nostrorum inuestituræ nomine plus æquo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam petentibus, uel temere negare, uel saltem in longum differre tempus, quantumlibet legitima sit præsentatio & idoneus is, qui præsentatus est. Curiæ itaq; nobis erit, inter uisitandum, de his diligenter inquirere, & quæ uitiosa comperientur, Archiepiscopali authoritate, cõmunicato tamen cum Archidiaconis nostris (ut par est) consilio, quod eius fieri poterit, corrigere.*

Omnes qui de beneficiis disponunt, sui officij admonendi. Cap. XIIII.

REferre *etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotiis, seu beneficiis ecclesiasticis quamcunq;*

disponendi potestatem habent, speciatim ac diligenter admoneri, ut hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperent, nisi in eo ipso, iniquo deliquerint, puniri uelint.

Moderatio patronos laicos respiciens. Cap. XV.

ATtamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censuram eatenus moderamur, ut si Archidiaconi nostri præsentatos ab eis, q. inidonei, sint instituere recuset, liceat ipsis inutilium loco, alios iterum, intra tempus legitimum præsentare, modo tamen dolus absit.

De officio uicariorum in pontificalibus. Cap. XVI.

POste aquam de illorum officio diximus, qui sacerdotiis seu beneficij rectores admonent ecclebasticis ordinibus initiandos, restat ut de Vicariis nostris in pontificalibus, atq; huic muneri (in partem solicitudinis nostræ uocati) potissimum delegati sunt, paucis dicamus. Nobis quidem uti cæteris omnibus pontificalibus, in Aaronis persona loquu-
Leuit. 21. tus est deus: Homo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si uel paruo uel grandi uel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si ignem scabiem in corpore uel herniosus. Omnis enim qui habuerit maculam, non accedat offerre hostias domino, nec panes deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare uoluerit, maximus ille cœlestium rerum peruestigator Paulus in epistolis, quas Timotheo ac Tito ambobus nascentis ecclesiæ episcopis inscripsit, grauissime explicauit. Quũ enim mandasset, ut per ciuitates presbyteri cõstituerentur, statim subiecit, quales substitui uellet &
Ad Tit. 1 oporteret. Oportet (inquit) constituendum sine crimine esse.

ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, nõ iracundum, non uinolentum, nõ percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, benignum, prudẽtem, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem, amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit exhortari doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere. Diaconos *ſimiliter pudicos, nõ bilingues, non multo uino deditos, non turpe lucrũ ſectãtes, habentes myſterium fidei in conſcientia pura.* Et ut *iterum nos officij noſtri commone faceret, ſubiecit:* Et hi *probentur primum, & ſic miniſtrent, nullum crimen habentes.* 1 Timo. 3

Quid ipſis potiſſimum curandum ſit. Cap. XVII.

INcumbit *itaq; nobis, ut probemus primum eos qui ordinibus, maxime ſacris initiari deſiderant.* Curæ *ergo erit* Vicarijs *noſtris in pontificalibus, manus impoſitionem auſpicaturis, ne hic quid deſit, ne ue ordines ſacros aliter quam ſecundum regulam euangelicam impartiantur.* Vt *adiutores hoc examinationis munere habeant, non repugnamus, modo primæ ſolicitudinis partes, apud eos ſint, nec quæ ipſis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, intierim ipſi de omnibus incerti, per hæc tamen ſuffraganeis noſtris nihil præiudicantes, quo minus ipſi, quemadmodum uidebitur opportunum de huiuſmodi examine faciendo, diſpiciãt.* Vt *uero ſummatim multa complectamur, diſpicient de ordinandorum, ætate, uita, ſcientia & affectu.*

De ætate ordinandorum. Cap. XVIII.

OLim Diaconus *ante.* xxv. Presbiter *uero ante.* xxx. *ætatis annos, non ordinabantur.* In Viennenſi *uero* Concilio, *ſub* Clemente *quinto, ordines ſacri minori etiam ætati conceſſi ſunt, nempe ſubdiaconatus.* xviii. *dia=* Ex cõcil. Arelatẽ.iii.

Ex Viēne cōci.cle.generalem ď xta.et quał. *conatus.XX.presbyteratus deniq;.XXV.ætatis annum na to.Num ad antiquos canones regredi referat,futurum Concilium dispiciet.Nos interim admonemus, Viennense Concilium, tum ex aliis canonibus,tum ex seipso interpretandum*

Ex eodē cōci.cle.eoti.Ex.Latera. *Nimirum ut ætas quidem illa sufficiat, modo tamen cætera quoq; quæ canones,plusquam ætatem respiciunt, haud desint:nempe literarum scientia & morum grauitas.*

Testimonium uitæ ac doctrinæ per initiandos sacris,exhibendum. Cap. XIX.

DE *doctrina,uita,ac moribus Suffraganeus noster testimonium præceptorum, qui ipsos in literis instituerunt,docueruntq;,eorum quoq; apud quos sacris initiandus potiorem uitæ partem transegit, ac diuersatus est, exigere non omittet,ne manifeste criminosi irrepant, Idq; ad certam formulam,quam deliniari curabimus. Dum enim priscam ecclesiam respicimus,summo desiderio tangimur, priscos illos sanctissimos mores, non tantum uerbis, sed & re ipsa in ecclesiam,quod in nobis est reducendi. illa certe uetuit,ne Episcopus sine testimonio clericorum & plebis,clericos ullos instituat. Hinc illæ interrogationes solennes, præambulæ,Sunt iusti? sunt casti? atq; aliæ similes.Neq; frustra scriptum legimus,quod quāquā dominus de constituendo Iosue principe,præcepisset,eundemq; elegisset, nihilosecius tamen conuocari synagogam uoluisse.*

Ex iii.carthag. Hierony.ī Leui.

De eruditione ordinandorum inquirendum. Cap.XX.

DE *eruditione quoq; & scientia disquiret, ne statim a stiua ad ecclesiastica munia,confugiatur. Per prophetam dominus dixit: Quoniam tu scientiam repulisti, & ergo repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi. Substantia*

Osee. 4.

ſiquidem ſacerdotij, ſunt eloquia diuinitus tradita, uti Dio=nyſius ille magnus appoſite dixit : Quæ uero in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda ſit, poſt dicemus. Dionyſ.

Videndũ quo affectu ad ordines accedatur. Cap. XXI.

Q*Vo deniq; affectu ac propoſito accedant ordinan=di, uidendum, accurateq; inueſtigandum eſt. Num=uidelicet dei cauſa tantum, an potius ſuæ commoditatis gra tia ad ordines capeſſendos aſpirent, quærentes quæ ſua ſunt non quæ Ieſu Chriſti. Quid enim eſt ſua quærere, et non quæ* Phil. 2 *Chriſti ſunt, niſi cum tales non gratis deum diligunt, non de um propter deum quærunt, temporalia commoda ſequentes, lucris inhiantes & honores ab hominibus expetentes. Quis* Au. 8. q. 1 c. Sũt in ec cleſia. *quis ergo talis eſt, non dei filius, nec ouili Chriſti idoneus paſtor futurus, ſed mercenarius eſt. Vbiq; deus hominis in=tentionem & mentem & ſpectat, quam Chriſtus in Euange lio lucernam corporis atq; oculum uocat. Qui ſi ſimplex* Matth 6 *fuerit, totum corpus lucidum erit. Sin autem fuerit nequam, totum corpus tenebroſum erit. Quare ſi lumen (quod in ini tiando eſt) tenebræ ſint, ipſæ tenebræ quantæ erunt:*

Quanto temporis ſpatio, ante maiorum ordinũ receptionẽ, initiandi ſe præſentare debeant. Item, & quid initian di tum ſecum allaturi ſint. Cap. XXII.

V*T autem hic animus Vicariis noſtris in pontificali=bus eo exploratior ſit (neq; enim qualicunque aſſer=tioni ſtatim tuto creditur) operæ pretium exiſtimamus, ut qui ad ſacros (quos uocamus maiores) ordines capeſſendos aſpirant, quatuor temporibus, ut uocant, quæ tempus imper tionis eiuſcemodi ordinum proxime præcedunt, Vicarijs noſtris in põtificatibus ſeſe repræſentent, qui eos (quem ad*

modum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expenderint quid in hac uocatione præstare oporteat, an huic uocationi se sentiant posse respondere. Et sperent se adiutore Deo continere posse ac uelle. Item, an affectu carnis huc ducantur, ut uidelicet in otio & suauiter uiuant, opes ne & honores parent. Admoneantur quoq; ut bene seipsos explorent, excutiantq;, ne quũ ad capiendos ordines reuersi fuerint, spiritum sanctum fraudent?

EO *ipso etiam temporis ordinandi, testimonium uitæ ac conuersationis secum afferent ut uicarij nostri in pontificalibus, cum ex responsione, tum uita præcedẽte colligere possint, ad admittẽdi uideantur.* Et *nũ referat diligẽtius de uitæ testimonio, ante appetentes ordinationis tempus inquirere.*

Quale testimonim afferendum. Cap. XXIII.

QVi *ciuitatem aut oppidum senatus, qui uero pagum aut uicum incolit, iudicij eius loci literas sigillatas quæ gratis dabuntur, secum ferет.* Q*uæ ne cupiam uel per inuidentiam, uel alium minus syncerum affectum denegentur, prohibemus,* A*lioqui adferens, documentum factæ requisitionis & denegati testimonij nec tamen incusatus criminis uel defectus ac idoneus per* V*icarios nostros in põtificalibus repertus, nihilo secius admittetur.* Q*ui uero non in oppidis aut pagis, in quibus titulum nacti ac ministraturi sunt, sed in longinqua regione moram traxerunt, hi canonicis satisfaciant institutis.*

Die M*ercurij proxima ante susceptionem ordinum, examinãdi, qui initientur sacris.* Ca. XXIIII.

ET *ut hæc omnia eo accuratius obseruantur, uisum nobis est, ut ordinandi maxime ad sacerdotij gradum*

(quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) die Mercurij proxime praecedente ad nostras ciuitates, ubi Vicarij nostri in pontificalibus ordines ipsos sacros impartiẽt, sese conferant, quo duobus dehinc sequentibus diebus, uidelicet Iouis & Veneris, quos eiuscemodi disquisioni peragendae deputamus, Vicaris nostris, ipsiq; nostra authoritate in eo munere adiungendis, Theologis se repraesentent, examinationiq; eorum submittant.

Neminem ab examinatione immunem esse oportere. Cap. XXV.

A Qua quidem neminem excipimus, & si magisterij titulum praetexat, nisi quem publicum sit, & uitam integram egisse, & ea quae ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem nedum Clerici (qui seculares appellãtur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

Cuius admonendi sunt pridie ordinationis, initiandi sacris. Cap. XXVI.

PRidie ordinationis, admonebit Vicarius noster in pontificalibus omnes iterum, quo se quisq; discutiat, ne officio se alliget. cui non possit satisfacere, Neue mentiatur spiritui sancto, aut impoenitenti corde accurrat, sed ore confessus ac spiritu contritus, humiliatusq;, post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, Deo totus deditus accedat.

In minoribus ordinibus conferendis, quae cura adhibenda. Cap. XXVII.

QVanquam qui minores uocantur ordines tam exactam curam non requirant, suo tamen modo, pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quae

diximus ratio habenda est. Quid enim indecorum magis, quàm admoueri infantes, qui non intelligant, quid agatur; imo ne capiant quidem, quid Clerici nomen, & reliqua minorum ordinum uocabula significent. Quid turpius, q̃ quod penitus Analphabeti ac interdum flagitiosi (qui ut legum ciuilium censuras ac pœnas eludant, sese impudentißime ingerunt) in maximam ecclesiastici ordinis ignominiam, sacris initiātur. Qua de re nemo post hac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem & uita commendet, & literaturæ, ætatisq; sit pro ratione suscipiendi ordinis sufficientis ac re-

Hiero. ad Nepo. *ctæ synceręq; uoluntatis. Qui enim in clerum alleguntur, rem profitentur minime riduculam, nempe se peculiariter in sortem domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus sors ac pars hereditatis futurus sit. Cuius quoq; (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.*

Ab initiandis nihil exigendum. Cap. XXVIII.

VT *autem ecclesiastici ordines, summa synceritate, omni quæstus suspitione, omnisq; mali specie q̃ longißime submota, conferantur, nolumus ut ab initiatis quicquam, uel sigilli nomine a uicarijs nostris in pontificalibus exigatur, sed tantum scribis earum literarum (quæ formata appellantur) unus albus soluatur. Nam eos sumptus, quos antehac uicarius noster in diocœsi Coloniensi choralium causa facere consueuit, nos deinceps pendem.* Non dubitamus interum *Suffraganeos nostros suis Vicariis in pontificalibus ita prouisuros, ne quis iustam quærendi causam inueniat.*

Literæ dimissoriæ nulli temere concedendæ. Cap. XXIX.

Prohibemus

PRohibemus quoq; ,ne Officiales nostri litteras dimisso rias, quae uulgo licentiatoria ordinādi uocātur, alicui temere concedant. Illorum enim praetextu, qui suae ruditatis, & inscitiae sibi conscii sunt, nostrorum Vicariorum in pontificalibus disquisitionem subterfugiunt, ac alió demigrans, ubi nullus canonicae traditionis respectus habetur.

uid. con. 227 c. viij.

Tituli ordinandorum diligenter discutiendi. Ca. xxx.

TItuli quoq; ordinādorum discutiantur. Pleriq; enim inuenti sunt, qui fictis, & emendicatis titulis ad sacerdoti dignitatem euecti, eandem turpiter prostituere postea coacti sunt, uendibiles quandocunq; dolosi spes refulserit numeri. Quorum numerum (quod nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mendicat infelix clericus, & seruili operi mancipatus, publicam deposcit eleemosynam, qui eo magis a cunctis despicitur, q̃ miser ac desolatus iuste putatur ad hanc ignominiam deuenisse. Inter hos est qui in diuitum ac nobilium domibus scurram aut mimum, aut morionem agit, quem ab officio retrahendum Carthaginense Concilium decernit.

Hierony. ad Rusti. c. diac. 95 dist.

Peregrini Clerici quomodo admittendi. Ca. xxxi.

PEregrini Clerici Romae aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua rite adepta, deq; uita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint ac commendatitias suorum Episcoporum, suaeq; ordinationis litteras exhibuerint, repellātur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) scandala animarumq; pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo est qui non uideat.

Ex Agate ii. ca. 25. de cle. pereg. toto titulo

61. 62. 63. distin.

Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademq́; persona. Cap. xxxij.

ODiosa semper apud ueteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neq́; semel generalibus Con-
Ex Chald. ciliis damnata. In Calcedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesiis conscribi non oportere, quod difficile uideatur, ut unus uicem duorum sustineat, & absur-
Ex Tole. c. unio. 10. q. 3 dum, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Id uero in primis noxium est, ubi plures parochiæ seu dignitates, uni presbytero committuntur, quod solus per omnes ecclesias, nec officium persoluere, nec rebus earum necessariam curam impendere ualeat. Quare tam eos qui de sacerdotiis eiuscemodi disponendi potestatem habent, quàm qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos uolumus ut suos affectus canonicis institutis submittant. Qui uero dispensa-
Ex Cōcil. gñali ca. de multa. de preben. & dig. tione apostolica aduersus hæc se tueri uelint, hi uiderint, ut causam dispensationis obtentæ, deo comprobent. Neq́; enim sublimes atq́; admodum literatas personas suo priuilegio nudamus, modo illo recte & secundum deum utantur.

Dispensationes inspiciendæ ut occuratur abusibus. Cap. xxxiij.

2. Cori. 10 QVàm imprudēter pleriq́; diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi pontificis mentem (qui & uult & debet potestate sibi concessa non ad destructionem, sed ad ædificationem uti) abutantur nullus est qui ignoret. Non prohibeo (inquit quidam uir pius) dispensare sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Quanquam apud illos maxima culpæ

pars resideat, qui uel nulla uel minus legitima uel etiam fi-cta causa, supplicatorijs precibus inserta dispensationis re-ctorium tandem eliciunt, quos apud deū (qui renes & cor-da scrutatur, omnēq; hypocrisim ac fraudem execratur) se-curos quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citaui-mus) de dispēsatione apostolica blādiatur, cuius conscientiā diuina sentētia tenet alligatā. Sed quia pauci sunt, in quorū conspectu est Deus, pleriq; uero, qui sacra authoritate pro sua libidine passim abutuntur, fit ut Lugdunensis Concilij sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum ad uersus insolentiam eiuscemodi hominū in usum reuocare co-gamur. Quo subnixi, cunctis, qui talibus diplomatis sibi blā-diūtur necessitatem imponemus, literas suas nobis exhibēdi uisuris, nū rite impetrauerint, ac recte impetratis utantur. Et ut q̄ maxime robustæ sint despensationes istæ, curabimus tamen, ut menti canonis, ac summi pontificis satisfiat: uide-licet, ne animarum cura in his ecclesiis personatibus, seu di-gnitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur. Nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur.

Bc ad eu. 1. Cor. 4. Psal. 7. Ber. ad re pt. cogna. Et concil lugdu. ca: ordinarij offic. ordi. lib. 6.

In resignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. Cap. xxxiiij.

POstremo, quum nobis haud clam sit, in resignationibus permutationibusq; beneficiorum multa ancipitia per-iuria commiti ab his, qui frequenter subito ac non præ-meditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eius-dem reatus ac culpæ est) iureiurando, ante manus imposi-tionem testantur. In huiusmodi resignationibus seu permu-tationibus nullam symoniæ labem, aut aliam illicitā interue-nisse corruptelam, cum res crebro longe secus habeat, per-

quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocāt. Maiori ergo cura diligentioriq́;, q̄ antehac fieri consueuit, per uestigatione præuia hæc iuramenta recipi conuenit.

Præstat paucos eē bonos q̄ multos inutiles sacerdotes. C. 35

Clemens. ET *ut cum diuo Clemente hoc caput concludamus. Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiæ ministros, qui possint digne opus dei exercere, q̄ multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant.*

De uisitatione ultimo loco dicendum. Cap. xxx6.

DE *uisitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in ultimam harum synodalium institutionum classem reiicere, quod illic tractetur commodius maioriq́; cum fructu, nimirum traditis iam atq́; expositis regulis ad quas oporteat ueluti ad amussim quandam uisitationem redigere, ordiri atq́; peragere.*

DE OFFICIO PRIVATO AC PVBLICO *uitaq́; ac moribus Clericorum generatim.* Cap. I.

Hierony. ad Nepo. QVI *exacte uolet cognoscere clericorum officium & uitam, is diuum* Hieronymum *ad* Nepotianum *, ac cæteros patres non minus eruditione q̄ uitæ sanctimonia claros (qui de ac re ex professo iustis uoluminibus scripserunt(perlegat. Sat nobis in præsetiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus Clerici nostri summatim deprehendāt, q̄ longe lateq́; a re-*

cta semita declinauerint, subindeq; errones ipsi, tam pericu=
losæ digressionis cõmoniti: pedem in uiã mandatorũ domi=
ni referãt. Quod ab illis piẽtissimus simul ac iustissimus de 1. Cor. 11
us, quum uerbo hactenus adhortãs, parũ profecerit, innume
ris plagis iustissime immissis cõmonens, manifesto requirit.

Vnde clerici appellatio deriuata. Cap. ii.

NEminem fugit unde clerici appellatio deriuata sit: Hierony.
nempe a cleros, quod sortem sonat, Propterea enim ad Nepo
(si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de tia.
sorte domini sunt, uel quia ipse dominus sors, idest pars eo
rum est. Quia ergo uel ipsi pars domini sunt, uel domi=
num partem habent, tales se exhibere debent, ut & ipsi
possideant dominum, & possideantur a domino. Quo cum
propheta confidenter dicant: Dominus pars hæreditatis
meæ. Non quidem quod a sorte Domini laicos secludamus, Psal. 15
(omnes enim qui Christo per baptismum & fidem concor=
porati sumus, populus acquisitionis eius sumus, de quo Pro
pheta dixit: Pars autem domini populus eius, Iacob funicu= Deut. 32
lus hæreditatis eius) sed quod Clerici peculiari quadam
ratione ministerio Dei & ecclesiæ dedicati sint, Omnis Nume. 18
quidem multitudo sanctorum erat, attamen dominus Tri= Deut. 18
bum Leuiticam suo ministerio peculiariter deligit, quam in
terra Israel præter primitias, decimas, partesq; immolato
rum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicauit, nihil
proprium possidere, nec habere partem inter fratres uo=
luit. Dominus enim ipse est hereditas eius, quam in hoc
elegit ex omnibus tribubus, ut stet & ministret nomini eius
Habet Euangelium suam Magdalenam, habet & Mar= Luc. 10
tham, & secreuit quosdam Christus, quos dedit Apostolos, 1. Cori. 12 Ephe. 4

quosdam autem Prophetas, alios uero Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consumationem sanctorum in opus ministerij, in edificationem corporis Christi. Breuiter a condito orbe, & ab ecclesia, quæ in Adam cœpit, cre-

Heb. 5

Gela pôti

Ad Ana.

Au.

pundiis, semper uidentur ex hominibus essumpti quidam, cõstituti pro hominibus, in is que sunt ad deum. Semperq; uisum est genus humanum a duobus ministris dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis authoritas, & regia potestas. Quibus, quandiu inter se conuenit, bene actum est de republic. Dei: quum secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Ponit ab oculos sermo diuinus pleraq; exẽpla huc spectantia, perpetuo memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere, quum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influãt: quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam Dei inuexerit, sacra prophanis miscuisse.

Clericum suo officio intentum esse oportere. Cap. iii.

1. Timo. 5

2. Timo. 4

OMnis mali seminarium cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (ut deteriora sileamus) usurpat, fit, ut ecclesiæ harmonia diutius constare non possit. Obtestatur Paulus Apostulus Timotheũ, quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: Tu (inquiens) uigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple.

Duplex Clericorum ministerium. Cap. iiii.

CLericis, in primis ecclesiæ presbyteris duplex ministerium diuinis & humanis legibus est iniunctum. Alterum, ut in commissum sibi populum deum propitium

habere, cunctis rationibus enitantur, quod non tantum sacrificiis solennibus efficitur, sed etiam precibus, quæ a pio corde proficiscuntur, teste Iacobo, qui nos ad precādum cohortans: Orate (inquit) pro inuicem ut saluemini, Multum enim ualet deprecatio iusti assidua. Omnibus quidem dictum est: Petite, & accipietis. His uero, ut semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, ut uincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos inuisibiles impugnantes eos qui uolunt pie uiuere in Christo, ut stent sicut Moses, leuatis semper interioribus animi manibus in cœlum, in confractione in conspectum domini ad auertendum iram eius, ne disperdat populum suum assidue precantem; deinde ut offerāt dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodum scriptum est: Quoniam sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius, Incensum enim domini & panes Dei sui offerent, & ideo sancti erunt, Alterum, ut sint religionis magistri, proindeq; ut in lege domini meditentur die ac nocte, ut iudicia domini uera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, dulciora super mel & fauum, totis præcordiis amplectantur, exquirant, scrutenturq;, Idq; non propria præsumptione aut humano sensu, sed spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc a sapientibus & prudentibus in oculis suis, & reuelat ea paruulis. Vnde scriptum est: Labia sacerdotis custodiunt scientiam & legem exquirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituū est. Qui in hoc secūdo munere præstāt, gregi christi pascendo admonendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

Iaco. 5 · Matth. 7 · Exo. 17 · Psal. 105 · Heb. 5 · Leui. 21 · Psal. 18 · Ex decret. Clemen. · Matth. 11 · Malach. 2

Biblia a Clericorum manibus nunquam deponenda. Cap. 9.

HIc satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis muniis consecratos, ipsos precibus supplicationibusq; publicis deo persoluendis mancipari. Quas ut nō tantum ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquam a mani-
Hierony. bus eorum liber legis, hoc est Biblia, deponatur. Nā ut quæ legunt & canunt, discant intelligere, tota uita uix suffecerit, si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi possit, aliis subinde diuitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

De horariis, precibus in dies perlegendis, & reformandis Breuiariis. Cap. vi.

VEteris ergo instituti, quo sancitum est, ut Clerici sacris initiati, uel sacerdotiis præsidentes, singulis diebus
Aphrica. In Cōcilio perlegant horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eæ, quas iam commemorauimus uideri solēt. Hic multo iam ex tempore, pio (ut spes est) animo desiderauimus repurgari Breuiaria. Nam cum olim a sanctissimis patribus istitutum sit, ut solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua incuria acciderit, ut in earum locum successerint alia, cum his neutiquam comparāda. Atq; interim historiæ sanctorum tam incultæ ac tam negligenti iudicio conscriptæ, ut nec authoritatem habere uideantur nec grauitatem. Deo itaq; authore, deq; cōsilio Capituli nostri, ac Theologorum, aliorumq; piorum uirorum reformationem Breuiariorum meditabimur.

Pro cuiuslibet affectu non facile nouandum quid in ecclesiastico officio. Cap. vii.

Roma.10 SVnt in clero zelum quidem dei habentes, sed non secundum scientiam, qui priuatis quibusdam affectibus

ducti, uel testamento, uel (ut uocant) fundationibus efficiũt, ut noua festa, præter ecclesiæ authoritatem, solẽniter subinde celebrẽtur. Quo interim fit, ut preces horariæ, ac reliqua publice recepta pro affectu cuiuslibet facile nouentur, id quod nobis non satis probatur. Neq; enim errarunt patres a quorum institutis in dicendis precibus utinam tam longe discessum non fuisset. Quod si hic singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus euanescet.

Quo affectu horarias preces persoluere oporteat. Cap. viii

NOn suffecerit autem preces istas horarias ut cunque permurmurasse, sed ut conciliari constitutionẽ cautum est, presbyter ex intimo affectu, eleuataq; mente in solum Deum, nocturnum hoc, diurnumq; suæ seruitutis pẽsum exoluat. Maledictus enim qui facit opus domini negligenter. Alioqui in precantes cõpetet, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum lõge est a me. Quam maxime uero orãtem cauere oportebit, ne alió respiciat q̃ ad deũ. Quod si externæ gloriæ aucupãdæ aut lucri gratia, deniq; potius ex more q̃ mente orare instituat, pars eius inter hypocritas reputabitur, de quibus dominus in Euangelio pronuntiauit, q̨ ament, in synagogis & in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus, proindeq; mercedem suam receperint. Et alibi ipsis interminans: Væ (inquit) uobis scribe & pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, oratione longa orãtes, propter hoc amplius accipietis iudicium. Alibi quidẽ dominus ait, Oportere semper orare, ac nunquam deficere, sed alia prorsus ratione q̃ precabantur pharisæi: nempe, secundum diui Pauli sententiã, qui diuini

Ex concil Agat. cã presbyter
Ex eodem cõci. general. c. dolentes. de cele missa.
Hiere. 48
Esa. 29
Matth.
Matth. 23
Luc. 18
1. Cor. 14

numinis clementiam sibi conciliare uolet orando, oculis interioribus in cœlum semper intẽtus, orabit spiritu, orabit pariter & mente, psallet spiritu, psallet & mente; quemadmodum de Anna Samuelis matre legimus, q multiplicans preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumq; labia illius mouebantur, & uox penitus non audiebatur. Effudit enim animam suam in conspectu domini. Deniq; curandum est, ut pœnitenti animo ac corde contrito, humiliatoq;, gratiæ deo dicãtur, ac psallatur. Vt.n. diuinus Psaltes ait: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iustitias meas: & ea quæ sequũtur. Vtq; oculi inter orãdũ ab omni uanitate auertãtur.

1. Reg. 1

Psal. 49

Summa deuotione missæ sacrum celebrari oportere. Cap. ix.

IAm si tanto mentis ardore quælibet preces dicẽdæ sunt, quanta putamus deuotione sacrosanctum missæ ministerium, in quo corporis & sanguinis dominici sacramenta tractantur, conficiunturq;, peragendum est? Certe grauiter dolemus atq; animo inhorrescimus, ubi uidemus passim tantis mysteriis indignos ac conductitios illos ac indignos sacerdotes, publicis etiam ac manifestis criminibus contaminatos, sese (idq; irreuerenter & interdum magis lucelli ac stipis, q̃ dei causa) sacris ingerere, quorum instat interitus, & perditio non dormitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nõ diiudicans corpus domini. Atq; ideo (ut subdit) inter uos multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi. Nam si nosipsos diiudicaremus, non utiq; iudicaremur.

1. Cor. 11

Arguũtur qui polluta mente ad altare dñi accedũt. Cap. x.

TErret, nec immerito, nos sermo dominicus, qui uetat, nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras proiicere ante porcos, quum quosdam leuiculos sacerdotes illotis manibus pedibusq́; (ut in prouerbio est) audacius in hæc sacratißima mysteria, q̃ in prophana irrumpere comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more quàm deuotionis ardore ad altare accedunt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos merito horrendũ Euangelij exemplum (quod Ioannis.xiii. legimus, in hæc uerba: Et postquam accepisset bucellam, introiuit in eum Satanas, & cætera quæ sequuntur) ad meliorem uitæ frugẽ, altioremq́; tanti mysterij contemplationem reuocaret. Matth. 7 Iohan. 13

Reuidenda Missalia ac Breuiaria. Cap. xi.

PEculiaria Missarum argumenta recens præter ueterum institutionem inuenta etiam patribus displicuerunt, quod tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari nõ debeat. Prosas indoctas nuperius Missalibus cæco quodam iudicio inuectas prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæpretium facturi, si Missalia perinde atq; Breuiaria peruideri curemus; ut amputatis tantum superfluis & quæ superstitiosius inuecta uideri possint, ea tantum quæ dignitati ecclesiæ & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.

Quæ omitti aut decurtari, uel organorum uel cantorum concentu haud debeant. Cap. xii.

IAm & illud non recte fit in quibusdam ecclesiis, ut ob cantorum & organorũ concentum, omittantur aut decurtentur ea quæ sunt præcipua. Cuius generis sunt recitatio uerborum propheticorũ, aut apostolicorũ, quam episto=

lam uocamus, symbolum fidei, prefatio, quæ & gratiarum actio, atq; precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissime ac intelligibiliter, uti cætera omnia (si tamẽ nõ leuis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoq; cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

Quemadmodum Missa legenda. Cap. xiii.

QVi legit missam, cum reuerenda modestia, clare, distincte, & exerte legat omnia usq; ad canonem, ut qui audiendi sacri causa astat, quod legitur, intelligat, atq; ad pietatem excitetur.

Quid post eleuationem Eucharistiæ agendum. Cap. xiiii.

POst eleuationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canunt Antiphonas, pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tum uideretur silendum & ab omni populo mortis dominicæ commemoratio habenda, prostratisq; humi corporibus, animis in cœlum erectis, gratiæ agendæ Christo redemptori, qui nos sanguine suo lauit, morteq; redemit. Cantiones
Ephe.5
uero illæ contra mortalitatem seu cladem, aut pro pace, satius post finitam Missam canantur. Quæ ut ad deum dirigãtur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media uita, ac, Da pacem domine, & similes. Sic tamẽ, ut illis etiam quæ gloriosæ uirgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus seruetur.

Organorum melodia quemadmodum temperanda. Cap. xv.

ORganorum melodia in templis sic adhibetur, nè lasciuiam magis, quàm deuotionem excitet, neue

præter hymnos diuinos ac cantica spiritualia quicquam resonet ac repræsentet.

Singulis dominicis diebus, quæ ipsis pecularia sunt officia dicenda. Cap. xvi.

MOs inoleuit non admodum improbandus, ut diebus dominicis toto fermé anno officium Missæ uel de sacrosancta trinitate uel de spiritu sancto dicatur. Nobis satius uidetur, ut quæ prisca ecclesia singulis dominicis peculiaria fecit, obseruentur. Quod si illorum loco alia usurpãda erunt, uidebitur quod de resurrectione domini est, diei dominico magis conuenire, quod dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neq; ignoramus non absq; causa Concilio Triburien. constitutum, ne propter Missas peculiares, Missa, quam de feria uocamus, prætermittatur. De conse. distin. 2 Sabato. c. 2. de ferijs. Ex concil Tribut. c. 3. de cele. miss.

Confessio, missæ præambulum deuote recitanda. Cap. 17.

COnfessio illa missæ præambulum deuote cum ministris uno aut pluribus, uicissim confitentibus, ac sacerdotis absolutionem in uerbo Christi, plena pœnitentis cordis erga dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, ut digne tãtis mysteriis ualeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, nõ sit minister accedendis luminaribus aut aliis mentem auocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

Cur sacerdos in altari ministrum habeat. Cap. xviii.

NEc sine magna ratione in Concilio Toletano constitutum fuit, ut habeat quisque canens deo atq; sacrificans, post se uicini solaminis adiutorem, ubi temporis, loci, siue cleri copia suffragatur, idq; propter morbos & ca- Ex cõcil. Toleta. c. 11. c. ut illud, de cõse. distin. 1.

sus diuersos qui occurrere possunt, quo is qui impleturus offi cia accedit, si aliquo casu turbatus, uel in teram elisus fuerit, a tergo semper habeat, qui eius uicem & officium intrepidus exequatur. De cōsec. dist. 1. hoc quoq. *Alijs insuper canonibus cauetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsētibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbiteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis qui uis ipsis respondere, nec quid agatur sciant.*

Omnis cultus diuinus summa cum ueneratione peragendus. Cap. xix.

Ex Gēcil. Lucdenē. sub Gre. x. 1. Co. 14. 1. Cori. 11. IN *summa, cultus diuinus quem sacerdos in domo* Dei *exhibet, debita cum ueneratione peragendus est, ut & deo gratus sit, & inspicientibus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed et reficiat: Monet siquidem diuinissimus Paulus, ut omnia nostra ordinate ac honeste fiant, ac accerrime increpat Corinthios quod irreuerenter conuenirent in unum ad cœnam domini manducandam.*

De uita ac moribus C*lericorum.* Cap. xx.

Coloss. 3. NVnc de *uita ac moribus paucis uideamus. De uita instituenda sic præcepit Paulus, nedum clericis, sed omnibus Christianis: Mortificate (inquiens) membra uestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ uenit ira* Dei *in filios diffidentiæ. Nunc autem deponite & uos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam de ore uestro, expoliantes uos ueterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, cum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit illum, qui est omnia & in*

omnibus Christus. Induite uero uos sicut electi dei, sancti & dilecti, uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc, charitatem habere, quod est uinculum perfectionis, & grati estote, uerbum Christi habitet in uobis abundanter. In omni sapientia docentes & commonentes uosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallantes in cordibus uestris deo. Omne quodcunq; facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi gratias agentes deo & patri per ipsum. Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis, timentes deum. Quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut domino & non hominibus. Orationi instate, uigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo uester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respondere. Omnis autem sermo malus ex ore uestro non procedat. Sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. De cætero, quæcunq; sunt uera, quæcunq; pudica quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quecunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, siqua uirtus siqua laus disciplinæ, hæc cogitate, & deus pacis erit uobiscum.

Ephe. 5 · Col. 3 · Colo. ulti · Philip. 4

Ob quam causam Clerici male audiant ac puniantur. Cap. xxi.

OLim Clericis hæc apostolica præcepta tenentibus pax super illos erat, quomodo ergo non tantum uinea, sed & uineæ cultores facti sunt in direptionē: Ecce (inquit Ezechiel, ad Hierusalē uerba faciēs) hæc fuit iniquitas

Galat. ulti · Esa. 5 · Ezec. 16.

Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant & eleuatæ sunt & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut uidisti.

Præcipuæ causæ omnis mali tres. Cap. xxii.

PRæcipuæ ergo causæ omnis mali sunt, fastus, luxus, et auaritia, a quibus Clerici potissimum male audiunt.

Ambitionem ac fastum clericali officio maxime repugnare. Cap. xxiii.

Matth. 18 VT omnem ambitionis radicem Christus discipulorũ cordibus eximeret, paruulum in medio illorum statuit, deq; primatu certare prohibuit, qui maior (inquit) est in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est, sicut minister.

Luc. 22 Nam quis maior est: qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Quis uero ignorat Clericum in medio ecclesiæ esse tanquam eum qui ministrat. Quare meminerimus potius officii nostri quàm dignitatis, Neq; enim ad dominationem uocati sumus, sed ad opus. Non immerito

Hierony. Hieronymus, ut pestem quandam fugiendos Clericos ait, qui à speluncis domorum paternarum abstracti, & post in ecclesia sublimati, ac sacerdotiis ditati, uanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur.

Omnis luxus Clerico interdictus. Cap. xxiiii.

Hierony. in Mich. c. 2 Math. 22 Ex concil gen. de uit. & hon. cle. ca. A crapula. BEatus Hieronymus ecclesiæ præfectos, qui luxu ac deliciis affluunt, Michæam describere asserit, quod eiiciendi sint de spatiosis domibus, lautisq; conuiuiis, & multo labore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium. Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaq; & ebrietate,

ebrietate, á cõpotationibus illis ad haustus æquales, à luxu, ab alea, ab immoderatis sumptibus & comessationibus Concilium generale Clericos reuocat uniuersos, *sequutum ueteris testamenti institutum, quo ministris templi uinum & sicera prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorum, & ut sensus eorum semper uigeret & esset tenuis.* Et Apostolus ait: *Nolite inebriari uino, in quo est luxuria sed implemini spiritu sancto.* Et iterum: *Non in comessationibus & ebrietatibus, & quæ sequuntur.* Atq; alibi, Solomon: *Luxuriosa res, uinum & tumultuosa ebrietas, quicunq; his delectatur, non erit sapiens.* Ephe. 5. Roma. 23 Prouc. 20

Clerico non licere uel cauponem agere, uel tabernas, nisi necessitatis causa intrare. Cap. xxv.

OLim tanta honestas desiderabatur in clero, ut ne nuptialibus quidem cõuiuijs ipsis interesse liceret nec immisceri spectaculis ac cœtibus, ubi amatoria cantantur, aut obscœni motus corporis, choræis & saltationibus efferuntur, ne auditus & intuitus sacris misterijs deputatus, turpium spectaculorum atq; uerborum contagione pollueretur. Quid? si uideret ecclesia illa prisca Clericos nostri temporis tabernarios, tabernisq; (quasi domos uõ haberent) noctu diuq; alligatos, q̃ execraretur facinus (Posthac ergo, nõ solum nullus ex clero sordidißimũ cauponem aut tabernariũ agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat, Alioqui pœnæ canonicæ imminẽt ei, qui ordini suo hanc ignominiosam notam inurere tentauerit. Ex cõci. Agath. Lao. Cartha. ult. Ex cõcil. Viennen.

Habitus, seu exterioris corporis cultus modestia, à clericis exigitur. Cap. xxvi.

BEatißimus Paulus habitus modestiam & in mulieri- 1. Timo. 2

bus desiderat, quem uult uerecundum esse, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, uel ueste pretiosa, sed quod
1. Pet. 2. decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidem Apostolus Petrus eas commendat, quarũ nõ sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti uestimentorũ cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Quam turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus des. r.nißima illa ac frequentißima nostræ tempestatis habituum uariatio, quàm ne infirmiora quidem uasculo Apostolorum principes permittandam du-
Matth. 13. xerunt? Ex ueste apud homines sanctimoniæ opinionem aucupari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundariq; iubet, Deinde quod deforis est, Væ illud horrendum pharisæis hypocritis interminans, qui ut uiderentur ab hominibus iusti, ditatabant philacteria sua, & magnificabant fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangeli-
Matth. 3. um non temere uestimentum Iohannis Babptistæ (quod illius profeßioni ac menti respõdebat) de pilis camelorũ contextũ celebrat ac ipse Christus uestium mollitiẽ ac lenitatẽ
Matth. 11 auersatur. Ecce (inquiẽs) qui mollibus uestiũtur, in domibus regũ sunt. Quæ omnia huc spectãt, ut uelimus clericos præter indictã tonsurã, uestes quoq; suo ordini cõgruẽtes deferre, quemadmodũ olim generali Concilio cautum est. Pudet
Et cõcil. generali. c. cle. de uita & ho cle siquidẽ nos, cũ uidemus prodire clericos perinde atq; seculi milites amictos, uel qui sint ut fœmina compti. Itidem pan-
Hierony. nosi clerici ac uestibus laceri displicent. Neq; enim affectatæ sordes, aut exquisitæ delitiæ laudem pariunt.

Mali exempli est, sacerdotem se uenditare in Capellanum delicato laico aut mulierculæ. Cap. xxvii,

MAgna eorum leuitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atq; adeo delicatis fœminis, uentris causa, in Capellanos, ut appellant, atq; ante ambulones uenditant. Qui enim debebebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordißimis quibusq; negotijs alligantur, Proch nefas. Hierony.

Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta. Cap. xxviij.

NIcæno Concilio, neq; Episcopo, neq; presbytero, neq; diacono, neq; ulli clericorum omnino habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut auia uel amitta, uel matertera sit. *Nos (si tamen hæc tempora tantam seueritatem pati non uidentur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus.* Ex cōcil. Nicæno. Ex cōci Mogunt.

Auaritia in clero execrabilis. Cap. xxix. Ezech. 7

EX quo in ecclesia Dei *auaritia creuit, perijt lex de sacerdote & uisio de propheta, quemadmodum diuus* Hie*ronimus ad Rusticum* Narbonen̄. *ait*. Nec *mirum, q, nemo poßit seruire* Deo *& mammonæ, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, aut unum sustinebit & alterum contemnet. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum.* Haben*tes autem alimenta et quibus tegamur, quisq; secundum suæ uocationis rationem, his contenti simus.* Hierony. ad Rust. Matth. 6. 1. Timo. 6

Honesto artificiolo uictū quærere clerico licet. Cap. xxx.

QVibus non suppetit ex sacerdotio, honesto artificiolo uictum quærant, sequuti diui Pauli *exemplum. Sic tamen, ne sordidam aliquam artem sa-* Ex concil. Cartha. c. cleri. uiect. 91 dist. Acto. 18. Ephe. 4. 1. Cori. 4

cerdotio ignominiosam exerceant.

Clerici ne mercatoses sint, multo minus fœneratore. Cap. xxxi,

2.Timo 2. Et cōc. Mogum. c.1. ne cle. uel mo. c. so. eo. tit.

NEmo militans deo implicet se nogotijs secularibus, ut ei placeat cui se probauit. Quare multa prouidentia olim uetitum est, uel mercatores, tacemus fœneratores, sint lucri causa.

Damnantur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac leuiculi. Cap. xxxij.

In cōcil. Agatē. 7. c. q̃ sit graue de eccess. & f. 23. dist. c. his.

REperiuntur qui superstitioni, diuinationibusq; ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in conuiuijs diuitum ac potentum agunt, qui cum malefecerint, gloriantur & exultant in rebus pessimis, qui digni nō sunt, ut clerici appellentur. sũt curiosi & leuiculi, qui in foris, in cōpitis, in plateis, in uicis obambulant, uagis oculis, effreni, lingua petulante, fluuidoq; incessu, & leuitatem animi, impudentiamq; mentis ostendunt, quos auersamur. Eos uero tantum & re & nomine clericos reputamus, qui legem Dei die noctuq; meditantur, munus susceptum debite exequuntur, ac uitam agunt sacerdotio dignum.

DE METROPOLITANIS CATHEDRALIBUS & collegiatis ecclesijs, & in his ministrãtibus. c. i.

QVVM Metropolitana seu Cathedralis ecclesia sedes sit Episcopi principemq; locum in Clero obtineat, nequaq̃ postremum in reformatione locum obtinere debet. Nisi enim ea ecclesia preluceat om=

nibus,q̃ in tota prouincia aut diocœsi cõstitutæ sunt frustra itẽdimus redigere ĩ ordinẽ ecclesiasticæ disiplinæ cæteras.

De officio Decanorum. Cap. ii.

PORró quum collegiatæ ecclesiæ secundariæ sint post cathedrales,& instar illarum(quod ad ordines ministrantium,diuinumq; cultum attinet) constitutæ, utrobiq; Decanis curæ erit,ut cleros suos ad obseruationem piorum rituum prouocent ac reducant, ut ad agendam uitam clericis dignam perpetuo cohortentur,ac impellant,ut á negotiis,á tumultibus mundanis reuocent,ne magis seculi,quàm Christi milites uideantur,ut comessationib. ebrietatibus ac omni luxui interdicant,Deniq; ut singulos suo officio satisfacere compellant.

De officiis in eiuscemodi ecclesiis ministrantium, generatim. Cap. iii.

SVnt in hisce ecclesiis diuersi ministrantium gradus:nẽpe,Præpositi,Decani,Archidiaconi,Scholastici, Cantores qui & Choriepiscopi, Thesaurarii qui & sacristæ, seu custodes,canonici,uicarii,atq; id genus alij.Interpretetur quisq; uocabulum suum,& curet esse quod dicitur,secũdum ueterem patrum institutionem ac regulam, Atq; eo solo fecerint,ut cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse uideantur.

De Canonicorum uita & officio. Cap. iiii.

VT de Canonicis dicamus paucis. Respondeat eorum uita titulo, respondeat nomini, sint re ipsa, ut sunt nomine.Canonici,id est,regulares. Neq; enim clam est primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse.Imitentur Apostolos & nascentis ecclesiæ ministros,quorum erat Acto. 2

Act. 2 *cor unum, & anima una, qui quotidiæ (ut in actis apostoli cis legimus) perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseuerantes in orationibus, collaudantes deum, & habentes gratiam ad omnem plebem:* De tali conuentu Psaltes dixit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. Qui & compellans ac prouocans eiusmodi conuentum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domini, qui statis in domo domini, in atriis domus dei nostri. Porro, ecclesiæ istæ collegiatæ quandam uetustatem spiran, & ecclesiæ primitiuæ institutum præ se ferunt, quod uel forma ædificiorum ostendit, quæ Canonicos propè templum in unum penè habitaculum collocauit, ut procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.

Psal. 133

Ibidem.

Quemadmodum preces horariæ aliæq; diuinæ laudes decantandæ. Cap. 7.

Ex concil. Agat. in c. presbyt. c. dolétes de cele. missa.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non cursim ac festinanter, sed tractim, non truncate, sed integre, distincte, deuote, reuerenterq; ab omnibus decantentur, persoluanturq;. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cum iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, deo alacriter modulantes, sic tamen, ne boatus cōfundat recitationem. Nemo tum, cum publice, uel preces horariæ, uel missæ sacrum cantando peraguntur, legat uel dicat priuatim officium, nam is, id quo ob noxius est, choro subtrahit, atq; alios uel psallentes perturbat, uel à psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium

ecclesiasticum aut publicum aliò statim rapiet, ut nisi legēs preces horarias, tempestiue absoluere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quàm autem à uero aberrant, qui existimant sese non alicuius officij in ecclesia exercendi, sed quietis & intertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atq; satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini officij committi, quod deinde eiuscemodi mercenarij, nō seruatis temporum interstitijs, synoopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota uita torpentibus.

Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiæ oculos offendat. Cap. vi

LOnge uero abominabile est, quod quidam quū, cum diuina aguntur, inter sese de rebus prophanis tractant, mussitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscent. Quidam aut in aliquem chori angulum se recipiētes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commenttantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulātes, oculos pariter & aures ad uanitatem conuertunt, atq; sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeius, Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere & conuersari non in aulis, sed in scholis uirtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

Decani templi summi potestas in præuaricatores. Cap. vii.

FAcimus quoque Decano ecclesiæ nostre potestatem, personas ecclesiasticas ex aliis collegiatis ecclesiis, interdum magis curiositate rerum nouarum, quàm deuotio-

nis causa ad templum summum se recipientes ac inibi præter omne decorum, sæpe etiam ecclesiastico habitu non amicti, inter laicos sursum, ac deorsum in ambulantes, pœna canonica, nimirum suspensionis temporariæ, aut maiori etiam pro ratione culpæ coercendi.

Quem oporteat esse uestitum ministrantium in hisce ecclesiis. Cap. viii.

DE uestitu clericorum ante diximus, qui in is tanto debet esse decentior quò sunt altiori loco, perindeq; atq; in speculo quodam constituti. Sit ergo chorum ingredientibus uestis talaris, sint pilei (quæ bireta uocamus,) sint camisiæ, sint deniq; calcei pariter & caligæ tales, in quibus non fastus iactantia, elationis uitium, uel mentis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Siquidem ita semper uisum est maioribus nostris, externum habitum quid intus creperi, designare, Adeo ut & leges ciuiles iniuriam matronæ, habitu meretricco utenti, illatam, nō uindicent, ac canones clericum non alligatum coniugio: habitum ac tonsuram clericales deserentem, post tertiam monitionē, clericum uero coniugatum statim priuilegio exuant clericali, adeo ut sic in maleficiis deprehensi animaduersionem ciuilium magistratuum non euadant. Ne autem posthac quispiam excusationem non factæ aut præuiæ monitionis prætexat, hac nostra synodali cōstitutione omnes (quotquot sunt in nostris diœcœsibus constituti) clericos qui habitu minus decēti utuntur monemus, ut intra tres mēses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertiam uero uti peremptorium terminū præfigimus, habitum qui clericos deceat, reassumant, Alioqui ipso facto nulla posthac alia mo=

Agatē. 20

Arno. 3 c.ex parte de priui & exces.priuile.

nitione expectanda in censuras ac pœnas cōstitutionum canonicarum incursuri.

Decani undiquaq; aduigilabunt. Cap. ix.

QVo ergo hæc quæ diximus repurgentur, ac debite simul cum omnibus aliis ad diuini officij prosequntionem ac chori disciplinam spectantibus obseruentur, decanus diligenter inuigilabit, hinc & hinc circunspiciens, ne quid inordinate fiat.

Ante omnia uero ut canonici sacris adsint. Cap. x.

CVi ante omnia curæ erit, ne quis canonicorum sacris absit, sed ut qui emolumentum ferre uolent, officium quoq; suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia gerant. Aurelianen. Cōcilio cauetur clericos qui officio adesse cōtemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes subtractione prouētuum seu distributionum mulctentur. Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti missæ, & a primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpollatim (nisi forsan necessitate auocāte, petitaq; ac obtenta licentia) non interfuerit, iustum est, ut hic illius horæ aut officij stipendio in totum careat. Aurelia, 23.

Vicarij ut diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi. Cap. xi.

QVi Vicarij dicuntur, in quibusdam collegiis se in libertatem quandam potius carnis quam spiritus uindicare cōtendunt, nolentes choro, decantandisq; simul cum canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti, sed hi resipiscant ac incipiant intelligere cur Vicarij dicantur. Superpelliceis quoq; utantur. Cuius enim uices gerent,

nisi canonicis adiutores accedant? Horum nimirum uice, qui uel aduersa ualetudine detenti uel negotiis necessariis auocati, interesse non possunt. Cur tandem super pelliceis utentur, qui chori sacris se mancipatos non agnoscunt, In ordinem ergo disciplinæ redigantur, suspensionisq; pœna, etiam à fructibus, nedum quotidianis illis quæ distribuuntur, sed à grossis etiam pro culpæ modo animaduertendum in non parentes.

Ad personalem residentiam cogẽdi, quibus hæc per fundationes beneficiorum est imposita. Cap. xii.

QVorum fundationes personalem residentiam requirunt, illi aut ipsi resideant, aut à prouentuum perceptione suspendantur, & fructus illi, in alios pios usus conuertantur, nisi qui reipublicæ causa ex authoritate nostra absuerint.

Lucri tantum causa sacris adesse nõ oportere. Ca. xiii.

VTinam optando à deo Opt. Maxi. consequi possimus, ne quisquam lucri causa diuinis interesset, alioqui nõ accessurus sacra, ueluti quem nummi magis, quàm dei amor in templum trahit, quæstum pietatem esse putans, qui, non dubium, ex numero eorum est, de quibus Esaias dixit.

Esaię. 1 Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Nec multum is abest (uti plerisq; doctissimis uiriis placuit) ab

4. Reg. 5 horrendo crimine Giezi, qui existimauit diuinum munus pecunia redimendum. Quare uiderint clerici nostri, ut eorum

Psal. 118 mens & intentio tota in deum referatur, ut cum Dâuid confiteantur deo in directione cordis ac in labiis suis pronuntiantes omnia iudicia oris eius. In uia etiam testimoniorum domini delectentur sicut in omnibus diuitijs. Optandum, ut

Psalmus ille centesimus decimusoctauus, qui toties non sine causa in ecclesiis replicatur ore simul & correspondente singulis uerbis mente decantetur. Et cum eodem Psalte ex animo dicatur. Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum est. Non adimit Christus, sed decernit operãti suam mercedem: Dignus est enim operarius mercede sua. Et. Qui altario deseruit, de altario & uiuet. Sed interim cogitare debet clericus se uiuere non ut edat, sed edere ut Christo uiuat, habereq; semper menti reconditum Christi uerbum: Primum quærite regnum dei, & hæc omnia adiicientur uobis. Psal. 53. 1. Cor. 9 1. Tim. 5 Matth. 6.

Capitula disciplinæ qualiter obseruanda. Cap. xiiii.

CApitula uero disciplinæ (quæ uocant) multo maiori diligentia obseruentur atq; hactenus. Id ita fiet, si non tam prophanæ quàm res sacræ in his tractentur, Si de moribus inquiritur, si uita expẽdatur singulorum, Et quod olim sancti patres fecisse dinoscuntur extemporali oratione, interdum cõmonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capessendas instigarentur, atq; ut in his optimas horas collocarent, incitarentur, quod hic reperiatur fons uitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternũ. Hic thesaurus euãgelicus (propter quẽ oportet uẽdere uniuersa) recõditus sit, ex quo prudẽs ille pater familias profert noua & uetera. Iohan. 4 Matth. 13

Officium Decani in rebelles, Cap. xv.

SI quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atque sui officij negligentiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut alijs publicis criminibus irretitos, atq; hi fraternam correptionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Pecca- Ex conci. Agatẽ. c. 2 1. Timo. 5

cantes coram omnibus corrige. Tum *si resipiscere nolint, arceat a sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem uitæ frugem reuertantur, sic tamen, ut hic seruetur regula apostolica*: Corripe inquietos, *consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neq; ira, neq; odiũ, neq; rancor, ullas sibi partes uendicet*. Nam *illa præpositorum solicitudo est utilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit & furor nihil sibi uendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen adducit*. Dum *enim iusto amplius irascimur, & uolumus aliena coercere peccata, grauiora committimus*. Per *hæc tamen nostris ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegiis ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini qui in aliquibus ecclesiis est (nempe ut causæ disciplinæ per* Diaconos *diiudicentur) nihil præiudicamus, modo tamen* Diaconi *ad requisitionem* Decani, *suo officio grauiter ac strennue incumbant ac satisfaciant*. Quod *si* Decanus *&* Capitulum *negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis dispositionem redire, necesse erit*.

1. Tes. 5.

Innoc. papa ii Grego. ad Maur Imp. c. illa. 11. q. 3.

Contentiosi ad pacem et concordiam per Decanum *&* Capitulum *reuocandi*. Cap. xvi.

INuidiæ *detractionisq; uitium longe omnium pestilentissimum, in collegiis non est nouum, quod humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est*. Quemadmodum *de* Abel *&* Cam, *de* Ioseph *& fratribus eius legimus*, Quin *paŕum aberat ab omnium sanctissimo illo collegio, nempe apostolico, nisi pacificator* Christus Iesus *intercessisset, ac* Satanam *repente eiecisset*. Hinc *sæpenumero in clero, rixe, iurgia, & iniuriæ nascuntur*. Hinc *multæ*

Gene. 4
Gene. 37
Iohan. 13

falsæ criminationes, æmulationes, obtrectationes & delationes oriuntur, Et *fit lingua ordinata in laudem* Dei, *inquietum malum, plena ueneō mortifero.* Fit denique ut *in ea qua benedicimus* Deum *& patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginem & similitudinem* Dei *facti sunt.* Atq; ex eodem ore procedit *benedictio & maledictio.* Non *oportet (inquit diuus* Iacobus*) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapientes & disciplinati inter uos, ostendant ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ.* Nam *si zelum amarum habetis & contentiones sint in cordibus uestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem,* Non *enim est ista sapientia de sursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica.* Vbi enim *zelus & contentio est, ibi inconstantia, & omne opus prauum.* Quæ *autē de sursum est sapientia, primū quidē pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonus cōsentiēs plena misericordia, & fructibus bonis, nō iudicans, sine simulatione.* Fructus *enim iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.* Proinde *si quis putat se religiosum esse, nō refrenās linguā suam, sed seducens cor suū, huius uana est religio.* Hæc ille. Iaco. 3.

Pœna aduersus contentiosos pertinaces. Cap. xvii

A*Gathensi Concilo cōstitutum est, ut quicunq; odio aut longinqua inter se lite dissenserit, & ad pacem reuocari nequiuerint, primitus arguātur.* Qui *si inimicitias deponere permitiosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu iustißima excommunicatione pellantur.* Decanus *ergo, ubi uiderit intercedere inter fratres dissentionis materiā, quæ fraternam dirimat charitatem, huius canonis authoritate utatur, ac pro pace sarcienda conseruandaq;,* Capituli *sui* Ex conci. Agate. 13

consilium atq; auxilium imploret, q inuicem libenter præstabunt, cuiuscunq; odio uel amore longe postposito.

Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi. Cap. xviii.

QVotidiani Capitulorum conuentus, aut maturius sub summam missam aut statim post illam seruandi sunt, Ne ob illos diuinum officium uel suspendatur, uel præcipitetur, uel deniq; ab ipsis Canonicis negligatur, Debet enim dei causa omnibus aliis anteponi.

Volumina statutorum reuidenda. Cap. xix.

HAbent fere quotquot sunt cathedrales ac collegiatæ ecclesiæ suum uolumen peculiarium statuorum, quæ interdum pro affectu priuato cuiuslibet augentur ac crescunt. Inter hæc reperias quàm plura, quæ quæstum magis quàm pietatem respiant, & ad inæqualitatem potius, quàm æqualitatem faciant, unde discordia inter fratres (uti fieri solet) frequenter alitur, concordia uero scinditur, laceraturq;. Et quantumuis pleraq; inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, ut ad & eiuscemodi statutorum obseruationem (etiam penitus ignari, quid contineant illa citra ullum delectum) iureiurando sese alligant, quum tamen iuramentum non debeat esse iniquitatis uinculum, nec ad ignorata extendi. Ca. 1. de iureiurando. vi. *Operæpretium itaq; nobis uidetur, huiuscemodi statutorum uolumina inter uisitandum excutere, & quæ euangelicæ puritati, atq; fraternæ charitati, deniq; disciplinæ ecclesiasticæ minus consentanea reperta fuerint, resecare, cauereq; ne posthac ulla noua statuta in eiusmodi ecclesiis (nisi tamen noster accesserit calculus) ædantur.*

In Capitulis à iuramentorum facili exactione temperandum. Cap. xx.

ET quum Christus tanto serio iurandi facilitatem prohibuerit, ut nisi necessitate ueritatis, alioqui periclitandæ, cogamur, omnino non iurare debeamus, coercenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, ut multi in ancipitia periuria corruant, quorum non tantū illi qui peierant, sed & qui causam periurij temere exigendo præstant, rei sint. Nam Christi uerbum est: Sit uerbum uestrum, est, est: non, non, quod amplius est, a malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vir multum iurrans, replebitur iniquitate, & non discedet a domo eius plaga. Si nos ipsos iudicaremus, non utiq; diiudicaremur. Matth. 5 Cap. & si. Christus de iureiu Eccle. 23

Inter uisitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) uidendum. Cap. xxi.

NVm annos (qui expectantiæ appellantur) moderari possimus, uidebimus inter uisitandum, quando nobis uel id maxime curæ erit, ut qui recens accesserunt Canonici, aliquot annis de consensu Capitulorum suorum bonarum, ac potissimum sacrarum literarum studijs, in Academia aliqua publica & bene Cristiana incumbant, utq; tum sequantur illos interim redditus præbendarum suarum quotidianis distributionis tantum exceptis, aut portio eiuscemodi personis, iuxta ecclesiarum statuta & consuetudines assignata. Multum enim refert uiros doctos esse in ecclesia dei, qui ueluti splendor firmamenti fulgeant, & tanquā stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam plurimos ualeant erudire. Indignum ergo studio tam frugifero intentos, ac in uinea domini operantes, diurno denario fraudari, modo ta- Hono. 3. c Super spe. de magist.

men testimonium exhibeant magistrorum, quod totos illos annos rectis operã dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis inducias, (quæ se latius porrigũt) nolumus coarctare.

Non oportere à Canonico recens admisso, pecu*niam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi.* Cap. xxii.

NEc *ferendus nobis diutius uidetur mos ille irrationabilis, quo ad unam præbenddam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores nõ receptos (a quibus ius non habet, sed potius a conferente uel instituente) pecuniam statutariã sæpius exoluere cõpellitur*. Nec *ignoramus quosdam* Decanos *& capitula in eo esse, ut hæc pecuniaria onera (qua recens recepti, contra sacrorum canonum dispositionem grauantur) in dies nouis quibusdam adinuentionibus grauiora, ac tandem importabilia efficiant, quod penitus improbamus.*

c. ñ debet. de reg. iur. in. 6

Communi necessitati ecclesiæ, communi contributione consulendum. Cap. xxiij.

QVod *si fabricæ aut alia necessitas ecclesiæ immineat, satius est ut quod in communem uertetur, utilitatem, ex communibus redditibus desumatur, quàm ut quis priuatim grauetur.* Euangelicum *præceptum est, in quo uniuersa lex consistit & prophetæ*: Quod *tibi non uis fieri, alteri ne feceris.* Et Quæcunque *uultis ut faciant uobis homines, hæc & uos facite illis.* Ad *hanc regulam, ueluti ad Lydium quendam lapidem, omnes actiones suas, quum omnes christianos, tum uiros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.*

Matt. 7.

Tribunalia extra templa collocanda. Cap. xxiiij.

Cum

CVm in quibusdam nostris templis iurisdictionis Ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedeant, ad quod interdũ multo cũ tumultu concurritur delitigaturq́;, uisum nobis est, ut hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomœria, collocentur. Cordi siquidem nobis est, ut quæcunq́; diuinum officium perturbare possunt, aut diuinæ maiestatis oculos offendere, e templis eliminentur, ne ubi peccatorum est uenia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata commiti. Ex cõc. tu gdu. c. decet de im. ecclesia. lib. 6.

Optandum, ut de ambulationes in hisce ecclesiis prohiberi poßint. Cap. xxv.

ATq́; utinam commode deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecceesias sola rerum nouarum curiositate ducti confluunt, ibidemq́; nihil minus quàm de rebus sacris, quæ inspectantibus illis aguntur, cogitant) submouere poßimus. Grande equidem putamus piaculum, tam ueneranda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ Christi corpus & sanguis conficitur, tam irreuerenter haberi, tacemus q, domus Dei contemnitur, de qua Christus eiecit ementes & uendentes, & non sinebat, ut quis transferret uas per templum, & dicebat docens: Nonne scriptum est, Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum? Dupli ci cura hic uidebitur opus, tum ut prædicatores uerbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum ut magistratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus. Marci. 11

Theatrales ludos non inferendos tẽplis. Cap. xxvi.

Inno 3.c. cum deco rē de uit. & ho. cl.

OLim theatrales quoq; ludi & laruarum ludibria inferebantur templis pessimo quidem exemplo, adeo ut prouisione canonica (qua his terrimus abusus aboleretur) opus fuerit, quem ex nostris diocœsibus, iam; ut speramus, eiectum gaudemus.

Cuius dam abusus abrogatio. Cap. xxvij.

IN quibusdam collegiatis ecclesiis ad summum altare, non ordinarij, sed mercennarij clerici, presbytero sacra peragenti ministraturi adiunguntur qui tamen officio suo satisfaciunt minus, quum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, a subsellijs rursus ad altare multum incomposite subinde discurrunt, quod fieri non oportuit, maxime in ecclesiis illis, quæ ordinarijs personis abundant, & quorũ ministri copiosis reditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo uulgo adimenda est.

Processionum Collegiatarum ecclesiarum, quæ ad maiorem fiunt, moderatio. Cap. xxviii.

Agaten.c. 63. & 64

PRocessiones ecclesiarum collegiatarum ad summum templum, quæ diebus maxime celebribus ac festis fiunt proculdubio instituta sunt, causa conueniendi illuc ad missas episcopales, desiderioq; ricipiendi communionem, uel benedictionem episcopalem, iam quum isti conuentus speciem quidem antiquitatis, & nihil præterea representent, imo pernitiosæ euagationis materiam & crapulæ occasionem diebus illis sacratissimis præstent, illas nobis eatenus abrogare uisum est, ut Collegia in ciuitate nostra Coloniē. in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, queq; in suis ecclesiis diuinum officium statis horis reuerenter solemniterq; concelebrent ac peragant, neq;

his diebus nisi quum nos in summo templo nostro præsentes erimus collegialiler accedant. Nam *quantula sic deuotio collegiorum quæ tum accedunt, quis* Dei *cultus ac ueneratio, satis in aperto est.* Tacemus, *quod interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maxime insignibus, solemne officium prætermittitur.* Ad *quod dicitur, uerius præcipitatur ac truncatur quam celebratur.*

De processionibus non abrogatis. Cap. xxix.

R*Eliquas autem processiones more antiquo obseruari uolumus, iubemus tamen ut clerus ciuitatis nostræ, abusus, qui hactenus irrepserunt, matura consulatione præuia, tollere peragat.*

Quomodo ad anniuersaria Episcoporum *in maiori ecclesia conueniendum sit.* Cap. xxx.

D*Vm uigiliæ in anniuersarijs* Episcoporum *in summo nostro templo conuenientibus illuc collegijs, persoluuntur inconcinnius, atq; adeo specie ipsa non satis pius ac deuotus cantus æditur.* Quare *nobis uisum est expediẽtius, ut collegia singula in suis templis uigilias hasce deuote absoluant, dein ecclesiam nostram maiorem ad sacrum tantum accedant, illic tantisper facturi moram, donec id compleatur, singulis interim animum ad* Deum *ac pias precationes conuersuris, quemadmodum superiori articulo diximus:*

Minora ministeria idoneis, committenda ac decenter peragenda. Cap. xxxi.

A*Ntiquißimis canonibus in plerisq; etiam* Concillijs *sancitum est, ne laici secus altare inter clericos ministrent, ne ue insacrati ministri licentiã habeant ingrediẽdi* Ex cõ monũt de uit & ho cle. c. nõ licet.

Ex C vi. Agaten. C. sacr. 23. dist.

in sacrarium, quod Græci diaconium appellant, ne ue uasa dominica contingant. Præterea ne reliquiæ sanctorum & uestimenta ecclesiastica (quæ honesta esse decet) nisi tantum à sacratis ministris attrectentur, adeo ut ne sacratis quidem Deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiam sacra uasa uel sacratas pallas contingere: uel incensum circa altare præferre licuerit, uerum id solis Diaconis permissum sit, expressim autem laicis uetitum, ne pallas, ecclesiæ uela, ac altaris ornamenta obluant. Neq; patres hic scripturis destituuntur. Iam uero co. uentum est, ut quatuor illi minores ordines, nempe ostiarij exorcistæ, psalmistæ, ac lectores (non temere ab ecclesia instituti ac recepti) præter nomen nihil in ecclesia retinuerint, illorumq; loco tenues aliquot homines laici qui per ecclesiæ prælatos minoris. Compendij gratia subrogantur, illorum officijs sese ingerant. Idq; indecore, quippe nullo penitus clericali habitu amicti: inter quos sunt, quos appellamus campanarios. Quos ad minimum (cæreis accendendis, alijsq; in choro ministrationibus intentos) deceret super pellitceis indui. Neinterim prætereamus ablutionem pallarum, uestimentorumq; altarium, breuiter sacrorum custodiam talibus per custodes seu thesaurarios nostri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarij criminis simul cum surrogantibus damnasset, quare cautius posthac agendum, ne ob talem præsumptionem dominus iratus, plagam populo, qua simul innocens cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM VICARIIS.

Aliisq; uerbi ministris. Cap. I.

HIc titulus cum generalis sit, in plerosq; alios scinditur. Primum enim uidendum est, qui ad uerbi ministerium & regimẽ ecclesiarum admittendi sint, deinde de uita ac moribus eorum? Post, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione uerbi, administratione sacramentorum. Postremo, de ipsorum uictu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse uolumus, hos esse locos quos ecclesiarum tubar diuus Paulus ĩ epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissime tractat. Nã huc illæ potissimum spectant, ut sciant Timotheus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conuersari, quæ est ecclesiæ Dei uiuentis, nisi q, articulus, administrationis sacramentorum, & qui de uictu est, alibi fusius explicantur. Porró, cũ hæ Paulinæ epistolæ meræ aureæ sint, & nulli non parocho cognitu in primis necessariæ. Idcirco ad uerbum ediscendæ memoriæ mandandæ, ac operæ complendæ erunt. Ex quibus aliis euangelicis apostolicisq; scripturis ac patrum sanctionibus, nõ quædam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus hãctenus magno cum reipub. detrimento peccatum, & quid de cætero parochis facto opus sit. 1. Timo. 3 In priori ad Corit.

Qui admittendi. Cap. ii.

QVum Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorum princeps, qui posuit animam suam pro ouibus suis, circuiret omnes ciuitates & castella, docens in synа- Matth. 9 Iohan. 10.

gogis eorum, & prædicans Euangelium *regni, & curans*
Marci. 6 *omnem languorem & omnem infirmitatem.* Quum, inquã,
Luc. 10 *is qui uenit requirere & seruare quod perierat, uidisset turbas, misertus est eis, quia erant uexati & iacentes sicut oues non habentes pastorem, dicebat discipulis suis:* Messis *quidem multa, operarii autem pauci.* Rogate ergo dominũ *messis, ut mittat operarios in messem suam.*

Orandus Deus ut mittat operarios in messem suam. Cap. III.

NVm quæso putamus necdum tempestiuum esse inter pellare dominum messis, ut mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum: nimirum ouibus misere dissipatis ac palantibus requirendis? Quis nisi in media luce cæcus, non præsẽtiscat, nos in eã periculosissima tẽpora incidisse, in quibus prædictiones Christi & apostolorum scripturæ, omnino atq; omni ex parte complentur? Quis enim non uidet uenisse, irrupisseq;, numerosa admodum caterua ad nos falsos illos prophetas in uestimentis ouium qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non
Matth. 7 introierint per ostium in ouile ouium, sed ascenderint aliun
Iohan. 10 de fures ac latrones? Non enim uenerunt, nisi ut furentur & mactent & perdant quos uidentes mercenarij, & qui non sunt pastores, uenientes, fugiunt & dimittunt oues,
Matth. 7 & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ouibus. Poterant direptores isti sub exuuio ouino aliquandiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset. Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos, q non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex

fructu enim suo unaquæq; arbor cognoscitur.

Vnde dicognoscere oporteat Pseudoecclesiastes. Ca.iiii.

QVos qui uelit penitus agnoscere, is secũdam Petri le- 2.Pet.2
gat cap.ii. & quæ eiusdem argumenti est, Iudæ Apo- Iude. Ad Tim.
stoli unicam, & eas potissimum diui Pauli epistolas, quas & Titum.
ad Timotheum ac titum coepiscopos suos perscripsit in qui- 2.Timot.3
bus illos, eodem, quo dominus, nomine, appellat lupos ra-
paces non parcentes gregi. Ex nobis quidem suborituros,
sed peruersa loquentes, ut abducant discipulos post se homi-
nes seipsos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos,
sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, pro-
teruos, reprobos circa fidem. A fine præcepti, quæ charitas
est, de corde puro, & conscientia bona & fide nonficta, to- 1.Timo.1
to cœlo abberrantes, in uaniloquium conuersos, seductores,
proficientes in peius, errantes, & in errorem mittentes, Ma- 2.Timot.
gistros prurientes auribus, & in fide (quod bonam consciẽ- 3.4
tiam repulerint) naufragos uerbis contendentes, sanis ue-
ro sermonibus, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ,
neutiquam acquiescentes, superbos, languentes circa quæ-
stiones & pugnas uerborum, ex quibus oriuntur inuidiæ,
contentiones, blasphemiæ, suspitiones, malæq; conflictatio-
nes, hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil uti-
les, nisi ad subuersionem audientium, quorum sermo ut can-
cer serpit. Nunquid poterat Apostolus futurorum conscius, 2.Timo.2
hosce Pseudoecclesiastes apertius, aut dilucidius designare,
quos nullus profecto Appelles tam expressim suis coloribus
depingere potuisset.

Soli, authoritate ordinaria cõprobati, ad uerbi ministerium admittendi. Cap.v.

Matt. 24 Luce. 21 Marci. 14 ADuersus hos pseudochristos & pseudoprophetas, nos præmuniuit Christus: Videte (inquit) ne seducamini. Multi enim uenient in nomine meo, & multos seducent, ut in errorem (si tamen fieri potest) ducantur, etiam electi. Nolite ergo ire post eos. Vos ergo (uti subiecit commones) uidete, Ecce prædixi uobis omnia. Christi ergo præceptum, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilentes ab ouilibus ac diocæsibus nostris abigamus, uisum nobis esto operæpretium fore, antiquos innouare canones, qui bus præcipitur, ne ulli ad uerbi ministerium seu prædicationis officium, nisi missi, authoritateq́; ordinaria approbati

Roma. 10 sint, admittantur. Quomodo enim (secundum Apostolum) prædicabunt, nisi mittantur?

Qui sunt legitimi parochi, & illorum Vicarii, modo tamē hi examinati prius & admissi sint. Cap. VI.

c. licet paragrapho. 15 etiā de e. c. lib. 6 ORdinarij ergo uerbi ministri, ecclesiarum parochialium legitimi rectores ac parochi sunto, quos etiam personaliter apud easdem ecclesias, secundum canonicas sanctiones perpetuo residere uolumus, nisi tamen eos magna ratio, ueluti q; uel maioris ac publicæ utilitatis causa absint, quæ & nostro calculo approbari debet, uel q; soli ob parochiæ amplitudinem gubernationi tantæ, non sufficiant, excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur Vicarii seu uicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tam quòd ad uitæ integritatem q̃ Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerunt) nostro permissu eodem officio perfungentur. Qui uero deinceps in uicecuratos assumetur, Vicarij nostri in pōtificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum, In diocœsibus uero

Suffraganeorum nostrorum, illorum, quibus hoc muneris cõmittendum duxerint, censuram (num uidelicet obeundo muneri, apti seu idonei sint, uel minus) expectabunt.

Fratres mendicantes quatenus admittendi. Cap. vii.

ALiquot retro seculis in ecclesiã recepti sunt quatuor mendicantium fratrum ordines, quo parochorum in uerbi ministerio cooperarij forẽt. Quos absit, ut repellamus, si tamen intra Concilij Vienneñ. sub Clemente quinto celebrati, aliarumq; canonicarum constitutionum cancelles se continuerint. Nec ante accesserint, q̃ per ipsorum prælatos, ut uiri inculpatæ uitæ discreti pariter ac modesti, ac uerbi diuini probe gnari, iudicentur, atq; ad hoc munus deligantur. Deinde etiam Vicariis nostris in pontificalibus præsentati, tales inuenti fuerint ac permissi. Ex cõci uiennen. elc dudũ de sepultu.

Quam modestiam fratres mendicantes in uerbi prædicatione seruare oporteat. Cap. viii.

QVi tamen quum in subsidium tantum uocati sin, ordinariis ecclesiarum rectoribus molesti esse desinent, ita uidelicet, ne eosdem (quum suo munere fungi ipsi met uelint) præoccupent, ne ue quos in excolenda uinea domini iuuare debent in concionibus, uirulenta ac detractoria lingua corpant, uti nonnulli huius generis solent, qui inflati ac incompositi populi auribus demulcendis student, suam, non Christi gloriam ambientes. Tam ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, ut ignorent parochos, si forte ceciderint, suos habere iudices, non ipsos fratres censores, multo minus promiscuam plebem. Quam exploratum est, mutuis ecclesiasticorum uirorum amarulentis detractionibus adeo non emendari, ut scandalizetur multo magis. Nec audien- Ex decret põtia põt.

Ex decret. Anacle. di sunt isti, si seruos Dei accusare se dicant, ut meliores fiăt, quum potius inuidiæ stimulis adulationisq́;, quàm charitatis studio agitari conuincantur. Idipsum uel propria eorum conscientia attestante quod sciant, nullum uel in seculo, ne dicamus in eorum monasteriis inueniri, qui uelit suum seruum ab alio quàm à se iudicari, Adeo ut si quis secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio & ulciscēdi Roma. 4 cupiditas, Quin Paulum audiant dicentem, Nolite iudicare inuicē, sed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri.

Non ferendi qui in iurisdictiones & potestates temere ad plebem inuehuntur. Cap. ix.

MVlto minus ferendi sunt qui ut auram uenentur popularem, in iurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorum pariter & ciuilium magistratum inuehen- 1. Timo. 1 tes, temere uociferantur ad populum, Non intelligentes interdum neq; de quibus loquuntur, neq; de quibus affirmăt, Quo nihil aliud efficiunt, quàm ut pleben, alioqui satis in clerum irritatem irritatiorem reddant, ac gliscenti seditionum igni oleum subministrent. Iurisdictiones ac magistratus esse oportet. Quod interdum personarum, non ordinis seu magistratus uitio peccatur, alia prouidentia purgădum est, non cæco plebis iudicio expendendum fraterna corre- Matth. 18 ptione opus erat, non accusatione aut laceratione ex suggestis. Et ut omnia non statim ad uiuū usq; repurgentur, quod fieri uix potest, non grauabuntur isti oculati, in se quoq; descendere ac suos erratus inspicere, quo tandem æquiores Ex canōi. Anacleti. fiant, diuinisq; iudicijs etiam quædam relinquăt. Si enim omnia (uti scite Anacletus ait) in hoc seculo uindicata essent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his satis.

Abusus est, qui parocho suo officio interdicit. Cap. x.

EX his quae diximus consequitur, cum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abusum esse, quo legitimi ecclesiarū parochi adiguntur iureiurando affirmare, sese in suis ecclesiis fratres mendicantes ad uerbi ministerium (etiam si ipsimet pro ratione suscepti ac cōcrediti muneris eo fungi uelint) perpetuo admissuros. Quidē enim hoc more aliud agitur, q̄ ut parocho officium, quo se Christo & ecclesiae obstringit, admitatur, ac in alium relegetur. Id uitii, ut spes est, curabimus.

Fratres mendicantes his synodalibus constitutionibus erunt parentes. Cap. xi.

AEquum quoque censemus, ut qui ex fratribus huic muneri accingi uelint, nostris Vicariis in pontificalibus serio promittant, sese hisce synodalibus institutis omnino abtemperaturos, quo sermo dei pure, syncere, ac sine offensione decurrat.

Decet quoq; ut fratres eatenus ordinariae potestati subbiiciantur. Cap. xii.

QVi ut ordinariae nostrae potestati, quod ad eiuscemodi functionem attinet, subiiciantur, & eatenus monasticae professionis regulis, obligationibusq; eximantur, non decens tantum, sed & iustum putamus.

De semel certo loco destinatis ac admissis non temere retrahendis. Cap. xiii.

QVi uero semel praesentati & admissi fuerint, ut certo loco hoc ministerio fungantur, non debebunt temere seu praeter nostrum assensum a susce-

pto munere retrahi. Nam frequentem personarum mutationem periculosam putamus, ut interim sileamus sæpe minus idoneum in idonei locum surrogari.

Qui nulla legitima authoritate innixi se uerbi ministerio ingerunt, uti seditiosi comprimendi. Cap. xiiii.

EXtra ordinarios parochos, illorumq; legitimos cooperarios, nemo deinceps, neq; suggestum occupet, neq; conuenticulas uel in priuatis domibus uel uicis faciat, aut quouis tandem modo usurpet. Quod siquis secus agere presumpserit, & inobediens pturbare ecclesiam dei (quæ foris est) perseuerauerit, hūc tanquā seditiosum corripi oporteat

Ex Cōcil. An io. c. 5

Prohibentur omnes apostatæ monachi ignoti ac peregrini spermologi. Cap. xv.

QVamobrem prohibemus omnes apostatas monacos ignotos. Item istos ac peregrinos spermologos, quorum neq; doctrina neq; uita ulli perspecta est, eritq; proinde curæ ciuilibus magistratibus ac præsidibus, ut de his inquirant diligenter & quos nos prescripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorū doli mali conscijs excedere prouincia compellant, Nisi quid seuerius culpa horum præuaricatorum in ipsos statuere postulauerit, Iam ut inueniatur quispiam (quod absit) qui aliter q̃ legitime parochiam occupauerit, hunc abijci stati m oportet, quantumuis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

Ex concl. Sardi. 1 & 18. Laodi. 13.

De Terminariis quatenus admittendi. Cap. xvi.

EX ordinæ mendicantium, qui oppidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, uitam interdū agere monachismo plurimum dissimilem cognouimus, proindeq; multis esse inuisos, hos potius, quum officio prædica

Ex Calcd. Conci.

tionis statis illis diebus perfuncti essent elemosynasq; collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemq; quieti operā dare, atq; obseruare ieiunia, & orationes iuxta ordinis sui institutū malumus, quàm uitā cōmunē, ne dicamus licentiosam, inter ciuiū turmas ducere. Vbi tamē monasteria ab oppidis aut uicis tam longe dißita fuerint, ut unius diei itinere repeti non poßint, nolumus Terminarios istos, hac lege teneri, modo tamen uiri graues & annosi, uitæ quoq; ex omni parte integræ ac sanæ doctrinæ comperti fuerint, ac id etiam uisitatione potius quàm constitutionibus cauebitur.

Priuilegijs fratrum nihil derogatur. Cap. xvij.

NOlumus autē p predicta, priuilegijs, ordinibus fratrū mendicantiū rite & legitime concesßis, præiudicare.

Monachorum ecclesiæ per seculares (ut uocant) presbiteros gubernandæ. Cap. xviii.

EAdem ratione decens est, ut monachi qui parochiales ecclesias, cura animarum apud ipsum monasterium, non personam relicta, incorporatas (ut uocant) monasterijs suis habent, non per religiosos (quos in monasterijs p̄petuam uitam agere conuenit) sed per Vicarios presbyteros seculares (modo haberi poßint) ad eundem modū quē supra diximus, examinandos admittendosq; gubernari procurent. Quibus etiam de ecclesiæ prouentibus tantum aßignare obligati erunt, unde & iura episcopalia persoluere, & congruam sustentationem habere poßint, quod ut fiat, nobis curæ erit. Non tamen tam duri hic erimus, quo minus interdū uiros monasticos, quos singulari uitæ exemplo & doctrinæ salutaris dissēminatiōe insignes cōperiemus, apud ecclesias parochiales relicturi & confirmaturi sumus.

Ca. de monachis. de preben. ca. de cape. mona.

DE VITA AC MORIBVS PAROchorum. Cap. I.

QVanquam de uita ac moribus Clericorum supra dixerimus, uidetur tamen hic locus postulare, ut speciatim aliquid de conuersatione ac moribus parochorum dicamus, quod horum uita & officium diuo Paulo præcipue curæ fuerint, adeo ut his recte se habentibus, de reliquis non admodum magnam solicitudinem habuisse uideatur. Nec immerito: res enim ipsa declarat, ac prisca secula meminerunt, quàm tranquilla, quàm florens quàm fructificans, quàm deniq; felix ecclesia fuerit, dum talibus esset parochis insignis, qui euangelicis apostolicisq; institutis, sanctorumq; patrum regulis addicti, non tantum uocabulo, sed & facto præstabant quod dicebãtur. Contra uero, in quantos æstus, tempestates, procellas, ac pericula, ob eosdem sensim in diuersum mutatos ac uaricantes ecclesiæ nauicula misere coniecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere, quum certo certius non possimus, nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) uias domini rectas, à quibus uariendo excidimus, inambulare pergamus. Quid tandem aliud consilij capiendum nobis, quàm ut singuli, quales esse debemus, tales & simus, atq; hoc insigne Christi uerbum quod hinc discedens, Petro ouiculas suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem promissionemq;, uti ultimum elogium ac memoriale, fidelissime, diligentissimeq; inculcauit, & mente & opere teneamus, Quod est:
Ioan.ult. Pasce agnos meos. It fecerimus, si gregem Christi post

Christum unice diligamus, atq; eundem tam uerbi doctrina,q̃ operis exemplo pascamus, diuinorumq; sacramentorum dispensationem tueamur, defendamusque.

Vita ut doctrinæ in parocho conueniat, necessarium. Cap. II.

VBique ferme cum de parochis sermo incidit, scriptura uitam doctrinæ copulat. Nimirum q, qui uitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo destruit quàm ædificet uerbo. Oportet enim & fieri sermonem non tantum dici, alioqui competet in parochum quod Seneca Platoni obiectum fuisse refert: Aliter loqueris, aliter uiuis. Et quod Christus phariseis imputat: Dicunt enim & non faciunt, Alligant onera importabilia in humeros uestros, digito autem suo nolunt ea mouere. Matth.23. Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit uox quidem, uox Iacob, manus autem Esau. Gene.27. Porro uox operum fortius sonat, quàm uerborum, In tuendus nobis pastorum princeps est, cuius tota uita sua doctrina est, 1. Pet. 2. Qui cœpit primum facere, post docere. Acto. 1. Siquidẽ potens opere & sermone. Luc. 24. Qui discipulos Iohannis de aduentu Messiæ rogantes, ad opera remisit, dicens: Matth. 11 Ite, dicite Iohanni quæ uidistis & audistis. Ioan. 10 Qui denique non solum uocat oues suas nominatim, sed & uadit ante eas. Matth. 5 Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno cœlorum fore pollicetur.

Pastorem greggis exemplum esse oportere. Cap.iij.

QVare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum institu turus: Exemplum (inquit) esto fidelium, in uerbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. 1.Timo. 4 Itidem ad Titum .ij. In omnibus teipsum præbet exemplũ bonorũ Ad Tit. 2

operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, uerbum sanum, irreprehensibile, ut is qui ex aduerso est, uereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Sal enim terræ & lux
Matth. 5. *mundi, prædicator Euangelij dicitur, & lucerna super candelabrum posita, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic, ut uideant homines opera illius bona, & glorificent patrē, qui in cœlis est. Quod si sal infatuatum fuerit in, quo salietur? ad nihilum enim ualet ultra, nisi ut proijciatur foras*
1. Timo 1 *& conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc præceptum cōmendat Timotheo, ut militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerunt, ex quibus tum erant Hyemenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, ut discant non blasphemare. Interea uero ex eodem numero omnes hæretici fuere.*

Vitanda parocho in primis auaritia. Cap. iiij.

IAm, quæ clericis uitanda erunt supra diximus. Ea ipsa potissimum Paulus q̃ longissime a parochis esse uult, & quæ illis opposita sunt, in ipsis quam maxime elucere. Pri-
1. Timo. 1 *mum scilicet, ut abstineant ab omni auaritia. Hospitales*
Tit. 1
Matth. 4. *enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas uenantes, non auri, sed hominum piscatores. Alioqui ex pastoribus fient mercenarij, & uertentur in lupos, audientq; dominum per Ezechielem exprobrātem: Lac comedebatis &*
Ezec. 34. *lanis operiebamini, quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis quod infirmum fuit non consolidastis, & quod ægrotum erat non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperabatis*

perabatis eis & cum potentia, Et cætera quæ sequũtur. Qui enim uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueũ diaboli, & desideria multa, inutilia & nociua, quæ mergũt homines in interitũ & perditionẽ. Radix quippe omnium, malorum, est cupiditas, quam quidem appetentes, errauerunt a fide & inseruerunt se doloribus multis. Tu uero o homo Dei, hæc fuge, sectare uero iustitiam, pietatẽ, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem. 1.Timo.6

Parochi familiam irreprehensibilem esse debere. Cap. v.

INterim erit domui suæ bene præpositus, ut non tantum ipse, sed & sua familia irreprehensibilem uitam agat. Qui enim domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit: Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat et in laqueum diaboli. I. ad Timothæum. iii. 1.Timo.3

Parocho luxus omnino cauendus. Cap. vi.

DEinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim uult parochum esse Paulus, nec multo uino deditum, ac uino potius ad necessitatem q̃ ad uoluptatem utentem, quemadmodum ipse Timotheo præcipit, ne aquam adhuc bibat, sed modico uino utatur propter stomachum suum & frequentes infirmitates. Nesciat ergo parochi domus commessationes crapulosas; execretur compotationes illas ad æquales haustus obligatorias. Sit procul à symbolorum (ut uocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breuiter, uitet omnia quæ pastoralem authoritatem aut dedecorant aut imminunt. 1.Timo.3 Ibidem.

Pudicitia seruanda parocho. Cap. vij.

1.Timo. 3 DEtestetur quoq; omnem libidinem. Nam oportet parochum esse pudicum .i. Timoth.iij. & se præbere
1.Tim. 4
Roma. 2 exemplum in castitate.i.Timoth.iiij. Ne in eum uere dicatur Qui alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas, non furandum, furaris. Qui dicis, non mœchandum, mœcharis. Qui lege gloriaris, per præuaricationem legis Deum inhonoras, per quod blasphematur
1.Corin 6
Ephe. 5 nomen Dei inter gentes. Quo enim uultu fornicarios
Gala. 5 cœlo excludet cum Paulo, qui huic uolutabro cœni ipse
Roma.2 immersus est? An existimas (inquit ipse Paulus) o homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt,

Quæ fugienda & quæ sectanda parocho. Cap. viij.

2.Timo.2 DEniq; Paulus ad Timothæum: Iuuenilia (inquit) desideria fuge, sectare uero iustitiam, fidem, spem, & charitatem, & pacem cum his qui inuocant dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles Christi. Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis secularibus, & quæ sequuntur. In summa, solicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem recte tractantem uerbum ueritatis.ij.Timoth.ij.

DE DISSEMINATIONE uerbi. Cap. I.

HOC Ministeriũ sanctißimus Apostolus cæteris omnibus longe præfert. Vnde
et Corinthijs scribẽs, ait: Non misit, me 1 Corin. 1
Christus baptizaræ, sed euãgelizare, cui
& cæteri apostoli, astipulãtur, quũ inquiũt: Non est æquũ nos relinquere uerbũ, & ministrare mẽsis.
Quinimo & Christus alijs anteponit: Euntes (inquiens) in Acto. 6
mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ,
ac docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patriis, Matt. ult.
& filij, & spiritus sancti, docent eos seruare omnia quæcunq; mandaui uobis. Quamobrem Paulus Timothæum suũ 1. Timo. 4
excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est
tibi per prophetiam cum impostitione manum præsbyterij. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus
sit omnibus. Attẽde tibi & doctrinæ, insta in illis, hoc enim
faciens, & teipsum saluum facies & eos qui te audiunt. Et
iterum: Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, prædica uerbum, insta, opportune, importune, ministerium tuum imple. 2. Tim 4.

Quid parocho meditandum. Cap. ij.

MEditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. iij. xxxiij. ac. xxxiiij. præceperit, parabolaq; speculatoris menti infigenda est: Speculatorem (inquit) dedit te, domui Israel. Quod si speculator uiderit gladium uenientem, & non insonuerit buccina, & populus se nõ custodierit, ueneritq; gladius, & tulerit de eis animã, ille

quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius
Iaco. 5 *de manu speculatoris requiram.* Parochi siquidem sunt, qui=
bus potißimum dictum est: Fratres siquis ex uobis errauerit
à ueritate,& conuerterit quis eum,scire debet, quoniam qui
conuerterit fecerit peccatorem ab errore uiæ suæ, saluabit
animã eius à morte. Dura est nimis illa prophetæ lamẽtatio:
Paruuli petierunt panem,& nemo dabat eis. Pasce ergo fa
Tren. 4 *me morientem:si non paueris,occidisti:* At homo ex duabus
partibus constat,ex carne scilicet & spiritu. Duplici ergo
Matth. 4 *cibo opus est.* Nam ut *scriptura ait:* Non in solo pane uiuit ho
mo,sed in omni uerbo quod precedit de ore Dei. *Cibus ex=*
terior carnem tantum mortalem reficit,& intrans per os,in
Iohan 6. *uentrem uadit,& in secessum emittitur,* Panis autem spiri=
tus tam per uerbum prædicationis,quàm sacramentaliter in
ueritate corporis & sanguinis dñici, in uiua fide comestus,
uiuificat,reficit,ac uegetat animam,qui non perit,sed perma
net in uitam æternam, & hunc qui ederit,non morietur in
Hebr. 4 *æternum.* Id *quod omnes pij sciunt ac sentiunt*, Viuus enim
sermo Dei *est,& efficax,& penetrantior quouis gladio an*
cipiti,ac pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus,
compagumq; ,& medullarum.

Fidelitas in primis in parocho requiritur. Cap. iij.

1 Cori. 4 HIc iam inter huius cœlestis panis dispensatores quæ=
ritur,ut fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, ser=
uus & prudens, quem constituit dominus super familiam
Matt. 24 *suam, ut det illis escam in tempore.* Beatus ille seruus,
quem,quum uenerit dominus eius, inuenerit sic facientem.
Sin *secus,ueniet dominus serui illius, in die quo non spe=*
rat,& hora quam ignorat, & diuidet eum, partemq; eius

ponet cum hypocritis, ubi erit fletus & stridor dentium.

Quis sit fidelis uerbi dispensator. Cap. iiii.

IS autem fidelis est dispensator, (attestante diuinissimo Ioanne) cuius scopus unicus ille Christus est, & cuius 1.Ioha. 4
spiritus confitetur Christum in carne uenisse: id est, ut diuus Ad tit. 2
Paulus interpretatur, qui docet apparuisse gratiam Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus ad erudiendum nos, ut abnegantes omnem impietatem & secularia desideria, sobrie, iuste, & pie uiuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriae magni Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. Qui, inquam, docet eundem Christum Iesum dominum nostrum hominem factum, ut daret semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. Quibus uerbis sanctus Paulus duas in Christo naturas, uerbi scilicet & carnis indissolubili uinculo cohaerentes, & utriusque naturae rationem complectitur, Verbi, quatenus erudit nos, docens quae sit uoluntas patris, quam facientibus denuntiat praemium, praeuaricantibus uero poenam
aeternam. Carnis uero, quatenus datus & immolatus est pro Ioban. 1 1.Pet. 2
nobis in ara crucis. Agnus immaculatus & uictima tollens 1.Pet. 4
peccata mundi, nobis relinguens exemplum, ut sequamur uestigia eius, & eadem cogitatione armemur, quia qui passus est in carnae, desiit à peccatis, ut iam non desiderijs hominum, sed uoluntate Dei, quod reliquum est in carne tem- 1.Iohā.4
poris uiuamus. Omnis autem spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam uenit, & iam in mundo est.

Omnis scriptura ad geminā charitatē exigēda. Ca. v.

IS item fidus est minister uerbi, qui omnem scripturam ad christianam exigit charitatem. Charitas enim christianismum consumat quemadmodum apud diuum Paulum legimus. Finis praecepti est charitas de corde puro, conscientia bona & fide non ficta. Et est potissimum illud indicium, quo christiani esse comprobamur. In hoc (ait Christus) cognoscent omnes q; discipuli mei estis, si dilectionem habueritis inuicem. Vnde beatus Augustinus in libris de doctrina christiana breuissimam methodum ad peruestigandas, intelligendasq; scripturas cõmõstrare uolens. Quisquis (inquit) scripturas diuinas uel quamlibet earum partem intellexisse sibi uidetur, ita ut in illo intellectu non aedificet geminam charitatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quod legis ac scripturarum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quae duobus mandatis cõprehenditur, Nempe: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota uirtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et, quemadmodum uultis ut faciant uobis homines, ita & uos facite illis. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetae. Quicunq; ergo ad hanc amussim doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciose errare.

1. Timo. 1 | Ioh. 13. 15 | Aug. p doctri. Chri. lib. 1 c. 36 | Roma. 13 | Matt. 22 | Mat. 7

Summa euangelicae praedicationis. Cap. vi.

EZechiel uero propheta summam suae praedicationis dominum enarrantem facit, hisce pene uerbis: Viuo ego dicit dominus, Nolo mortem peccatoris, sed ut conuertatur impius & uiuat. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunq; die peccauerit, & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die cõuersus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit

Exech. 18

pœnitentiam a peccato suo, feceritq; iudicium & iustitiam & in mandatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum, uita uiuet & non morietur, quod Christus breuius cõplexus est: Pœnitentiã (inquit) agite, appropinquabit enim regnũ cœlorum. Sed de his alias locupletius. Suffecerit hic utcunq; indicasse scopum. Matth. 3

Parocho cautissima solicitudine in prædicatione uerbi utendum. Cap. vii.

Quo autem solicitius parochus prouinciam, cui admotus est gubernare satagat, haud existimabit se alicui leui muneri, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfectum, tante nimirum difficultatis, ut uerbi prædicatorem undequaq; absolutum, uix unum e millibus reperias. Non idem est ouium platum, magna in pascendis uarietas, Quod unam ouiculam nutrit, alteram macerat aut mactat. Culpauerit aliquis auaros, prodigus hinc argumentum prodigalitatis suæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis suæ excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, ut nedum alia, sed & sanctissimum Dei uerbum pro suis quisq; affectibus ac ad sua desideria confouenda potius q̃ eradicanda trahat. Videmus proh dolor, quemadmodum hac tempestate pleriq; sacras literas in parabolam ac prouerbium uertant, atq; ad excusandas excusationes in peccatis summa ui atq; impudentia torqueant, adulterantes uerbũ Dei. Quare parochus cautissima solicitudine agere debet, per gladium Dei secantem a dextris & sinistris, ut medium iter pateat ad incedendum per uiam regiam mandatorum Dei. Psal. 140

Quemadmodum sermo temperandus. Cap. viii.

AT temperandus sermo quo ad eius fieri potest pro auditorum captu. Ali*j siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo ac rudi* Minerua *præditi, quidam attenti, quidam uero desides, hi recte ac syncere instituti, illi seducti ac decepti,* Discretionė *ergo maxima opus est.* Breuiter, Nemo *erit concionator absolutus, cui præter uitam exemplarem non adsint omnia quæ sequũtur: nempe, cognitio scripturarum utriusq; testamẽti, ingenium uelox, solers atq; uersatile, eloquentia uehemens, suadibilis & suauis, neq; interim minus temperata quàm copiosa, prudentia rerum ac personarum docendarum. experientia multiplex, immobilis constantia.* Deniq; *spiritus, qui si deerit, reliquis do*

Matth. 10 *nis paruu profecerit.* Non *enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis.* Quomodo *enim*

Luc. 11 *ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget? nõdum spiritu comcepto, qui ex* Deo *est,*

1. Cori. 11 *quem & ipse* Deus *dat bonum petentibus se.* En *quàm ar*

Iaco. 1 *duum est concionandi munus?* Nec *tamen propterea diffidentia (quæ plerunq; multos auertit) deserendum.* Ad *euangelizandum missi sunt parochi.* V*æ ergo illis, si non euangelizauerint.* S*i quis autem eorum sapientia indiget, scrutetur scripturas & postulet à* Deo, *qui dat omnibus affluenter & non improperat, & dabitur ei.*

Quid cauendum inter concionandum. Cap. ix.

Ex epi. Iuda. 2 Ti. 1. *CAuebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucq; effluens.* Et *in primis, ne uento doctrinarum ab ecclesia catholica non receptarum, ueluti nubes sine aqua circunferatur, sed formã habebit sanorum uerborum ad ecclesiæ (quæ columna ueritatis est) instituto nihil*

discrepantium. Tu(*inquit Paulus ad titum*) *loquere, quæ decent sanam doctrinam, uerbum sanũ, & irreprehensibile.* Ad Tit. 2

Nihil aut fabulosum aut suspectum adferendũ. Ca. x.

INeptas autem & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant, quæ ex nullis probatis authoribus, sed potius suspe ctissimis obscurorum hominum cõmentis adferebãtur exem pla, Olim uero genealogiæ interminatæ, quod ad pietatem illa ni hil fecerint. Exercebit autẽ seipsum ad pietatẽ, Quod corporalis exercitatio ad modicum utiliis sit, Pietas autem ad omnia utilis, promissionem habens uitæ, quæ nunc est & futuræ. 1. Timot. 4 2. Timo. 2 Tit. 3 1. Timo. 4

Loquacitas uitanda. Cap. xi.

NEque minus euitabit prophana & uaniloquia, hoc est, futilem, & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam sciẽtiæ opinionem sibi ue nantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: O Timothee, depositum serua, deuitans prophanas uocum nouitates & oppositiones falsi nominis sciẽtiæ, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. 1. Timo. 6

Quemadmodum parochum aduersus hæreticos pugnare oporteat. Cap. xii.

PAratos nos esse uult Apostolus Petrus ad satisfactionem omni poscẽti nos rationem de ea quæ in nobis est spe & fide, sed cum modestia & timore. Neq; ergo doceat, neq; intendat his parochus, quæ quæstiones magis præstant quam ædificationem, quæ est ex charitate. i. Timot. i. Et iterum. ii. Timoth. ii. & iii. Paulus ait: Stultas & sine discipli na quæstiones & pugnas legis respue, sciens quia generant lites. Seruum autem domini non oportet litigare. Proindeq; 1. Pet. 3 1. Timo. 1 2. Timo. 2. 3

ubi, cum hereticis res est, corripiet quidem eos cũ modestia qui resistunt ueritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant, à diaboli laqueis, à quo tenentur captiui ad ipsius uoluntatem. Quod si non profecerit, hæreticum hominem post unã, & secundam correptionem, deuitet, sciẽs quia subuersus est qui eiuscemodi est & delinquit, quum sit proprio iudicio condennatus. Nequaquam autem ad populum uerbis contendat, ad nihil enim utile est, nisi ad subuersionem audientium. Memor apostolici sermonis, quo reiiciuntur omnes, qui scissuram quærunt. Si quis enim uult contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neq; ecclesia Dei.

Titum. 3

2. Timot. 2

1. Corit. 5

Ascommatis & conuitiis abstinendum. Cap. xiii.

INter concionandum ergo a scõmatis, maledictis, ac conuitijs omnino abstinendum est, Prædicetur pure ac syncere Dei uerbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quæ uero in contentionem uel disceptationẽ reuocari possunt, penitus sileantur, quemadmodũ quoq; pragmatica Augusten. sanctione cautum est.

Prag. Augustana.

In contentiosis dogmatibus quomodo docendus populus sapere. Cap. xiiii.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisq; dogmatibus quæ sacris uoluminibus uel uniuersali ecclesiæ consensu expressim decisa non sunt, populus (priuatim maxime cum exemologesi se purgat, modo grauatam conscientiam in hoc habeat) ita docẽdus est sapere, atq; hac cautione profiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, q̃ asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

Qualem oporteat esse parochum in reprehendendis criminibus. Cap. xv.

ERit quoq; parochus in reprehendendis criminibus uehemēs atq; acer. Cōstitutus est enim ut annuntiet populo scelera eorū, sic tamen, ut in suggesto uitia tantum reprehendat, nō personas nominatim perstringat. Argue (inquit Apostolus) increpa, obsecra in omni patiētia & doctrina, Vbi persona arguēda, denuntiatione euangelica utendum. Si peccauerit in te frater tuus, (inquit Christus) uade & corripie eū inter te & ipsum solū. Quod si te audierit lucratus eris fratrem tuum, Quod si te nō audierit, adhibe tecū adhuc unū aut duos, ut in ore duorū uel trium testium stet omne uerbum. Quod si eos nō audierit, dic ecclesiæ, q si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthiū resipiscere nolentem excōmunicauit. Et hic iterum Christi doctrina & exemplum sequendum, ut beneuolentia seueritatem uincat, ut paratus sit parochus dimittere peccanti non modo septies, sed & septuagies septies. Et cum Christo paratior sit ad absoluendum adulteram, ad frugem melioris uitæ reuertentem, q̄ ad condemnandum. Quemadmodum Paulus quoq; in gratiam recepit Corinthium illum pœnitentem.

2. Timo. 4 Matth. 18. 1. Cori. 5. Matth. 18 Iohan. 8 2. Corin. 2

Manifesta reprehensio utriusq; potestatis uitanda. Ca. xvi.

VItanda quoq; manifesta reprehensio utriusq; potestatis, tam ecclesiasticæ q̄ ciuilis. Neq; inuehendum in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum uiuendi genus, Omnis enim potestas a Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Sequenda præcursoris dñici doctrina & exemplum, qui ne milites quidem a se re

Roma. 13 Luce. 3

pulit aut ulla contumelia affecit, sed magis uiam recte ui= uendi ostendit. Per eiuscemodi enim incautam reprehensio= nem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur.
Pet· 2 *Hanc, murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruia, & detractionis libido comitantur, Quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parere præpositis suis, etiam discolis, ac interim admonendus est, ut sint magistra*
Iob. 1. 4 *tus interdum uitiosi, id euenire, q, dominus regnare faciat*
Prou. 28. *malos & hypocritas, propter peccata populi. Omnem ani=*
Esaiæ. 3
Roma. 13 *mam potestatibus sublioribus subditam esse, Quodq; om= nis potestas à deo sit; Quod deniq;, qui potestati resistit.*
Acto. 5 *Dei ordinatione resistat, Nisi tamē potestas expressim præ= cipiat, quod est contra mandatum Dei, tum enim oportet plus obedire Deo q̄ hominibus.*

Quomodo corripiendi magistratus. Cap. xvii.

IN *corripiendis uero magistratibus, correctioni quoque fraternæ locus est, quemadmodum Iohannes repreben=*
Marci. 6 *dit Herodem. Sic enim legimus: Dicebat enim Iohānes He= rodi (non populo:) Non licet tibi habere uxorē fratris tui. Qua si nihil promoueas, postulanda & expectandæ proui sio prælatorū ac maiorum magistratuū est, Qui si dissimu= lent, etiam consultum magis, ut ultio remittatur ad Deum, quàm ut tantum scandalum inde deterius subsequatur.*

Admonendus populus, ut oret pro magistra= *tibus.* Cap. xviii.

E*St autem populus frequēter in concionibus, post concio= nes uero semper diligentissime commouendus, ut Deum Opti. Max. pro potestatibus deprecetur. Volo (in= quit gentium magister Paulus) ut fiant omnium primum*

obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sub limitate constituti sunt, ut quietam & tranquillam uitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est et *acceptum coram saluatore nostro deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire.* 1. Timo. 2

Notatur qui secus docent. Cap. xix.

SI *quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri* Iesu*Christi & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas uerborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtentiones, blasphemiæ, suspintiones malæ, conflictationes hominum corruptorũ, & qui à ueritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.* 1. Timo. 6

Summa doctrinæ Christianæ in Enchiridion *contrahenda.* Cap. xx.

P*Orro secundum euangelicam atq; apostolicam doctrinam (quibus decreta patrum ac* Conciliorum*, deniq; pragmatica sanctio* Augustana *merito accedunt) in ecclesia* Dei *sola canonica scriptura ac diuina eloquia secundum ecclesiasticam interpretationem sanctorum patrum ac doctorum, & recitari, & prædicari debeat, non abs re uidebitur parochis summam* Bibliorum *paucißimis præscribere, ne alicubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.* Ex conci. Aphri. Prag. Augustana.

Enchiridion quæ docebit. Cap. xxi.

E T *cum præcipue ipsiis incumbat, ut plebem erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur ac edclesiæ sacramentis simul cum explicatione orationis dominicæ.* (*Hic est enim inchoationis* Heb: 11

Christi sermo quo iacitur fundamentum, ab operibus mortuis & fidei in Deum) idcirco ut imperitoribus consulatur, quoddam Enchiridion debimus, in quo breuissime hæc omnia secundum sanam & ecclesiasticam doctrinam exponentur, simul & loci quidam communes ad omnes omnium hominum ætates ac ordines commonitorii inserentur. Veneratio quoq; sanctorum ac reliquiarum, Deniq; quatenus imaginibus ac picturis utendum, docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ cerimoniæ, presertim illæ pia ac antiquissimæ uelint & quo conducant, in eodem libello declarare omittemus, idq; succinctissime.

Ordo concionandi quem simpliciores sequentur. Cap. xxii.

Aug. de doct. Chri. li. 4. c. 10. Simpliciores ac minus eruditi concionatores, festis quibusq; diebus concione in nomine sanctissimæ, trinitatis cum imprecatione gratiæ Dei (nempe ut dñs suum spiritum uerbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ Epistol. ac Euangeliũ missæ eius diei appellãtur, ad uerbum denarrabunt. Deinde post imploratã diuini numinis clemẽtiam, regrediãtur ad utriusq; lectionis breuẽ dilucidationẽ, locos aliquot cõmunes ex utraq; diligentes, quibus populus ad uitæ pietatẽ charitatemq; Dei ac proximi inflammetur. Denuntiabũt quoq;, quid ecclesia Dei eo die potissimũ Deũ oret ac precetur. Quod in precationibus seu collectis, quæ post cãticũ Kyrie eleyson, aut Gloria in excelsis dicũtur, cõtinetur, ac hortabũtur populum, ut idem pariter interea dum sacra aguntur, deum oret, si non uerbotenus, mente tamen.

Sanctorum historiæ quatenus attingendæ. Cap. xxiij.

SAnctorum historijs ne nimis diu immorentur, quin potior pars (uti iam diximus) Euãgelio detur & Epistolæ explicãdis. Quod si fabulosa uidebitur historia, ne attingat quidem, si uerisimilis, leuiter, eaq; decerpat quæ imitanda uideantur. Miracula quoq; ne impudentius iactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut à non leuibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

Allegoriæ quomodo explicandæ. Cap. xxiiij.

SI quas allegorias aut sensus scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes adferre uelint has ex receptis ecclesiæ doctoribus, ueluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

Quomodo finienda concio. Cap. xxv.

VBi ad calcem concionis deuentum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, utatur, Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum plurimum fecerit.

Quid recitandum finita concione. Cap. xxvi.

DEbet quoq; finita cõcione, decalogus, ac symbolũ fidei & succincte & exerte recitari. Illa quoq; exomologesis ac publica peccatorũ cõfessio cum imploratione misericordiæ Dei, pure ac distincte pronũtiari ac moneri, populus, ut eisdẽ uerbis sacerdotẽ pronuntiantẽ subsequatur, ac Psal. 50 deinde recenseri cõsolatoria imprecatio remissionis pctorũ, ut populus deiecto, cõtrito, humiliato animo ac toto corde cũ presbytero, accingatur ac mysteriũ redẽptionis suæ (quod in altari tractatur) cõtẽplãdũ, fructũq; dñice passionis, q̃ in altaris misterio cõmemoratur, repræsentaturq; participandũ:

Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. Cap. xxvij.

CVm multum plerunque temporis, paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, ubi uiritim pro quolibet exigitur una oratio dominica, idq́; interdum non citra suspitionem uel quæstus uel ambitionis fiat. Nobis potius uidebitur, ut populus ad communem pro defunctis orationem pie ac deuote dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermitantur. Super qua re tamen, quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien. attinet, & cum parochis & cum senatu latius agere non omittemus.

DE ADMINISTRATIONE SAcramentorum. Cap. I.

ECclesiæ catholicæ usus septem mysteria (quæ sacramenta appellantur) obseruat, ueluti septem quædam parata remedia, per quæ deo uisum est peccatis nostris mederi ac nobis gratiæ suæ salūtaris medicinam (diuersa tamen ratione) infundere. Quæ sunt, baptismus, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema unctio, ordo, & matrimonium. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta sint, & a ueteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde quæ illorum sit per gratiam Dei efficatia & uirtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonebimus in præsentia parochum, quæ illum circa dispensationem singulorū obseruare conueniat.

Instruendus

Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. Cap. ij.

QVia igitur in sacramentis aliud uidetur atq; aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid in eiuscemodi religioso arcano, (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quædam sensibilia infundatur insensibilis gratia, congruens externis signis excitanda est fidelium fides & deuotio in Deum, ut credentes ac diuinum mysterium intelligentes ad Dei ac saluatoris nostri Iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacramenti, sacra concione populum breuiter admonuerit quid in ea re agatur. Aug in li. d do. chri.

Quid agatur in baptismo. Cap. iij.

ET ut de sacro babtismo exordium capiamus, docendus est populus, q. illic aboleatur uetus homo, remisso omni peccato, atq; nouus exoriatur ab omni labe purgatus per fidem in Christum, q. illic qui baptizatur, lauetur lauacro regenerationis & renouationis spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso, q. illic ueterem Adam exuimus ac uicißim Christum induimus, consepulti cum illo, per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit. Gala. 3 Tit. 3 Roma. 6

Cuius sint admonendi susceptores infantis. Cap. iiij.

SVsceptores infantis (patrini qui dicuntur) merito admonẽtur, q. ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo paruulos offerant per baptismũ, ac se propemodum pro paruulis fideiussores constituant, nomine c. uos ante oĩa. de cõse. dist. 4

paruuli respondentes, quem etiam postquam adoleuerit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atq; uitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuo agere, saltem ubi id necessitas poscere uidebitur, cohortari non omittent, proindeq; malumus illos deligi prouectae aetatis q̃ impuberis, ne uideatur infans infantem offerre ac sponsorem se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat, ideoq; multo minus quod non intelligit, docere queat.

Populus docendus, quid uelint externa signa. Cap. v.

P*Raeterea docebunt populum, quid sit, q̃ cathechizetur baptizandus, quid reliqua solemnia, quae ecclesia adhiberi uoluit, signent, uidelicet, Cur insufletur in faciem baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attingantur. liniantur q; cur inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi tinctionem in uertice.* Deniq;, *quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus superinduitur, quae omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.*

Quomodo accedendum ad baptismum. Cap. vi.

1. Cori 14 C*Vm beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atq; secundum ordinem fieri iubeat, debebit baptismus summa mentis in deum & in sacratissima quae aguntur*

Matth. 19 *mysteria, intẽtione & dari & accipi. Quare quicquid hinc suscepturos seu alios astantes auocat, procul tollendũ est. Accedatur itaq; deposito omni fastu, humili spiritu, ac recta in Deum fiducia, quemadmodum accesserunt qui Iesu paruulos obtulerunt, ut manus eis imponeret, Nam hic*

renuntiatur Satanæ, omnibus operibus atq; omnibus pom- Matt. 19.
pis eius, conueniaturq; ante inter patrinos de nomine infan-
tis, ut potius in baptismo ipso cogitetur de lucranda anima
Christo, quàm de retinendo nomine.

Baptismus in facie ecclesiæ peragendus. Cap. vij.

MAgna certe ratione ecclesiasticis patribus uisum est, ut baptismus in conspectu ecclesiæ in loco sacro recipiatur, nisi tamen imminens necessitas fieri aliud suaserit. Quamobrē displicet nobis quod quidam fastuosi templum domini despiciētes, ambiunt magis suos infantes in domibus priuatim baptizari. Quod deinceps, nisi necessitas idipsum exegerit & causæ cognitio precesserit, indulgeri nolumus.

In confirmationis exhibitione qui docendum. Cap. viij.

ITidem dum sacramentum confirmationis confertur, do- Act. 8.19
cebunt Vicarij nostri in pontificalibus, quid agatur, nem- De cōs. di. 5. c. nouiss.
pe quod illic ambiatur gratia spiritus sancti, qua confirma- Roma. 10
tur tyro aduersus Satanæ tentationes, roboraturq;, ut
quod corde credit ad iustitiam, ore quoq; palam confitea-
tur ad salutem. Quamobrem eo communiri solet ætas te- Ex conci.
nera, quæ ad nequitiam procliuior est q̄ ad pietatem, ut Vrbani.
ea procliuitas minuatur, docilitasq; ad pietatem augeatur.
Omnes fideles (inquit Vrbanus pontifex Romanus) per manus impositionē episcoporum, spiritum sanctū post baptismū accipere debent, ut pleni christiani inueniātur, quia cum spiritus sanctus, infunditur, cor fidele ad prudētiā & constā-
tiam roboratur. De spiritu sancto accepimus, ut efficiamur 1. Corin. 2
spirituales, quia animalis homo nō pcipit ea q̄ sunt spiritus
dei. De spiritu sācto accepimus, ut sapiamus inter bonū ma-

lumq; discernere, iustæ diligere, iniusta respuere, ut malitiæ ac superbiæ repugnemus, ut luxuriæ & diuersis illecebris ac fœdis indignisq; cupiditatibus resistamus. De spiritu sancto accepimus, ut amore uitæ & gloriæ ardore succensi, erigere a terrenis mentem ad superna & diuina ualeamus. Sed de hoc alibi latius.

Quomodo ad sacramentum confirmationis accedendum sit. Cap. ix.

Ex cõ. Aurelian. c. ut ieiu. de cõ sec. dist. 5

AN expediat imitari consuetudinem, qua obseruatur, ut nedum adultis, sed & infantibus detur confirmatio, idq; pransis, hic non diffinimus. Quanquam quod Aurelianen. Concilio sancitum est, nobis magis placuerit, uidelicet, ut ieiuni ad confirmationem ueniant perfectæ ætatis, ut moneantur confeßionem sacramentalem facere priusq̃ accesserint, quo mundi, donum spiritus sancti mereantur accipere. Cum enim hoc sacramentum non si necessitatis absolutæ conuenientius & utilius dabitur, si addatur admonitiuncula. At antequam infans supra septimum ætatis annum progressus fuerit parum aut nihil horum quæ aguntur intelliget, ne dicamus, meminerit.

Cuius sint, admonẽdi susceptores cõfirmati. Cap. x.

Gerson.

QVeadmodum in baptismo susceptores sunt, ita hic qui confirmandum præsentant ac coram Episcopo sistunt, idq; non admodum diuersa ratione, nisi quod quidam etiam dicunt, decens esse, ut qui nondum aduersus carnis, mundi, ac Satanæ tentationes roborati sint, per confirmatos iamdudum atq; exercitatos sensus habentes (quibus fides confirmandi cognita atq; explorata sit) Episcopo præsententur. Quamobrem quoq; admonendi sunt

isti officii sui, curandumq́;, ut tanti sacramenti pereeptio digne ac reuerenter peragatur, quemadmodum in primitiua ecclesia obseruatum legimus.

De *moderandis donariis, quæ susceptores infantibus donent.* Cap. xi.

Q*Vibusdam in locis, ambitionis magis, quàm pietatis causa, dum utrunq́;, tam baptismi quã confirmationis sacramentum peragitur, hi qui patrini dicuntur, certant, ut alter alterum donariorum pretio (quo suscepti ac præsentati pueri donantur) uincant. Prætérea itur statim maxime post baptismum ad comessationes cum tum maxime comessationibus esset abstinendum. Qua de re admonendus est populus, ut quæ digna sunt his sacramentis tantum curent. Cætera aut moderentur aut penitus tollant. Nam non offenderimus deum grauius, quàm cum illius sanctissima mysteria indigne tractamus.* Iohan. 6

Docendus populus de signis externis. Cap. xii.

D*Ocebit præterea parochus populum, quid signet crisma. Et cur ex oleo oliuæ ac balsamo conficiatur, quemadmodum docebit* Enchiridion.

De *sacrosancta* Eucharistia. Cap. xiii.

E*Vcharistia, unicum illud piarum mentium solatium ac delitium hac deploratissima tempestate execranda insania ac abominabili prophanatione hæreticorum de re tanta quodlibet comminiscentium plerisq́; quodammodo in nauseam uertitur, adeo ut (quod dolentes referimus) multi nunc sint, qui non tantum hunc panem uitæ, qui de cœlo descendit, accipere non desiderent sed & auersentur, homines solo nomine christiani, re ipsa uero Capernaitis ipsis*

deteriores, etiam quos post acceptam notitiam ueritatis,
Hebræ.10 *uoluntarie in filium Dei peccantes ac corpori dominico & sanguini contumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio (quæ consumptura est aduersarios) manet.*

Quid docendus populus in huius sacramenti ministratione. Cap. xiiii.

DOcendus est itaq; populus christianus certissima fide credere, q in hoc sacramento sit uerum corpus & uerus sanguis Christi Iesu. Neq; enim ueritas mentitur, quæ apud Matthæum, Marcum, & Lucam hoc sacramentum instituens ac porrigens, simplicissime dixit. Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur, Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem, Sic docet Paulus Apostolus: Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est: Et; Panis quem frangimus, nonne participatio corporis domini est? Vnde consequitur in Eucharistia totum esse Christum, quanquam ibi sit sub ratione cibi & potus, Qui enim tradidit uerum corpus et sanguinem, haud dubie tradidit uiuum. Quare si credimus in sepulchro diuinam naturam non fuisse separatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam a uiuo corpore non esse separatam in sacramento.

Matth. 26
Marci. 14
Luce. 22
1. Cori. 10

Quibus persuasum est utranq; speciem, laicum participare oportere, quomodo docendi. Ca. xv.

VBi sunt, quibus contra ecclesiæ consuetudinem persuasum est, oportere laicos participare corpus &

sanguinem domini sub utraq; specie, ibi docebit parochus hos, qui grauatam habent conscientiam, corpus & sanguinem domini in altera tantū specie perfecte consistere, adeo ut laicus, qui sub specie panis communicat, non tantum corpus, sed & sanguinem domini non minus recipiat, quàm qui capit sub utraq; specie, & panis & uini. Ecclesiam *quoq; laicis unam tantum speciem dare, quod pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium, ecclesia (cui dispensatio sacramentorum* Dei *cōmissa est) sic uiderit expedire*: Nam *quum nullatenus ambigendum sit, sub specie panis non tantum carnem, nec sub specie uini sanguinem tantum, sed sub qualibet specie totum* Christum *contineri, cur se laicus iudicio ecclesiæ (quam dominus audiri uoluit) non submittet? quæ non temere, sed multis rationibus permota, decreuit salubrius esse, ut non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes,* Christum *sub una tantū specie, quàm sub duabus perciperent:* Q*uid enim panis uiniq; species aliud sunt post consecrationem q̃ species sacramentales & accidentia sine subiecto, ut nō habeat laicus cur queratur sibi alteram subtrahi speciem, ubi totum quod sub utraq; specie continetur, integre accipiat.* De *qua re alibi latius dicetur.*

Ex concil. Constant.

Matth. 18 Amb. de sacra. c. re uera de cōse. dist. 2.

De ueneratione sacrosanctæ Eucharistiæ. *Cap. xvi.*

ET *quoniam in hoc sacramento* Christus *continetur cohortandus est pupulus, ut ad hæc mysteria contremiscens quum in celebratione missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinet; corporeq; humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter defert ac infirmum* Eucharistiam*, quam ob id paratam semper habere debet, ut quando quis infirmatus fuerit, statim cum*

Homo iii. c. sane, de cel. Missa. Ex cō Mogunt. i sb. de cons. iiij. 2

In.c. sanc. *communicet, ne sine communione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiã palàm ac honorifice ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper praecedente, ut signo populus intelligat, illic eum esse presentem, qui est candor lucis aeternae. Haec deniq; sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificeq; collocata, deuote ac fideliter conseruetur,*

Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus. Cap. xvii.

Docendus item est populus, q. tantum miraculum in hoc sacramento uirtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in caeteris sacramẽtis obtinet, Nam intra sanctam ecclesiam catholicam in mysterio corporis Christi, nihil a bono maius, nihil a malo minus, perficitur sacerdote quia non in merito consecrantis, sed in uerbo efficitur creatoris, & in uirtute spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per spiritum sanctum hanc suam efficit, carnem & transit uinum in sanguinem. Sed hoc tantum interest, quod malus sacerdos sibi tantum nocet, indigne tanta mysteria tractans, Nam quod ad
1. Cori. 11 *ueritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apostulus: Qui manducat indigne, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo.*
Iohan. 6

Quomodo admonenda plebs ad sumendam Eucharistiam accedens. Cap. xviii.

PRaeterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quàm graue crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indigne accedere. Nam Apostulus ait: Quicunq; manducauerit panem hunc & biberit calicem, domini indigne, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrendam sententiam congeminans: Qui (inquit) manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nō dijudicans corpus domini. Ideoq; (uti subijcit) multi inter uos infirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi, Quod si nosipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. 1.Cor. 11

Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi. Cap. xix

PRoinde nemo admittendus est, nisi cuius conscientia parocho sit, aut cui potestas super hac re legitime facta est per exemologesim explorat, & qui poenitenti ac contrito corde corpus domini diiudicans accesserit, quod iubet Apostolus, quum ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat, Ne cum Iuda, qui coenae dominicae ad iudicium interfuit, locum diabolo praebeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi longe absit, Nam si adhuc habet uoluntatem peccandi grauatur magis Eucharistiae perceptione, quàm purificatur. At contra quamuis quis peccato mordeatur, si tamen poeniteat, & de cetero peccandi uoluntatem nullam habeat confidens de domini miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. 1.Cori. 11 Iohan. 13 Au. c. quotidie, d̄ cō. dist. 2

Quatenus alteri q̄ suo parocho confessus, ad Eucharistiam admittendus. Cap. xx.

QVi alteri quàm suo parocho confessus est, is si nō facta cōfessionis suspectus habeatur, testimonium adferre se confessum esse cuius etiam conscientiam uerus ipse parochus in principalibus christianismi articulis executere non omittet. Ac generatim singulis parochiani, rudiores anno saltem semel quum adibunt mensam dominicam, examinandi prius in praeceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiae sacramentis, maxime baptismi & eucharistiae.

Intra annum saltem semel cōmunicandum. Cap. xxi.

ET ut cohortandus est populus, quo saepenumero communicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consueuit (quod quidem nunc dominus fiat, per laicos stat, quibus non debet coelestis ille cibus inuitis aut nauseantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, ut saltem toto anno semel ab omnibus qui ad discretionis annos peruenissent, confessis & contritis, Eucharistia summa cum reuerentia suscipiatur. Olim qui non communicassent in anno saltem ter, in paschali uidelicet, penthecoste, & natali domini, inter fideles catholicos non connumerabantur, sed quum sensim omnis pene refrixerit charitas in hoc quoq; ecclesiastica disciplina coepit esse remissior.

Ex cōcil. generali c. ōnes de poenit. & remiss. Ex cōc. tolet. & Lib de cōse. di. 2. omnis homo.

Quorum admoneri populus hoc sacramentum participaturus maxime debeat. Cap. xxii.

OMnium autem maxime instruendus est populus, ut recta fide accedat, sermoni domini firmiter credens quo nos edocet Christus, dicens: Hoc est corpuus meum quod pro uobis tradetur. Hoc facite in meam cōmemorationem.

Aug. c. timorē p cō c. dist. 2. Matth. 26

Quibus uerbis & ueritatem sui corporis astruit, & credẽtibus, digneq; suscipientibus, remissionem peccatorum promittit., iubens ut hoc faciamus in suam commemorationẽ. Porro anima quæ fidem habet & eiusmodi Christi uerbis credit, in memoriã Christi sacramentum edit, quum secum recogitat, quemadmodũ unigenitus filius Dei, ob perditum hominem Deo patri reconciliandũ, & delendum, quod contra nos scriptum erãt chirographum, de Cœlo descenderit, semetipsum exinaniuerit ac humiliauerit, factus obediens patri usq; ad mortem, mortem autem crucis. in quo maxima erga nos Dei charitas commendatur, qui unico filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis a peccati & satanæ uinculis redimendis tradidit illum. Talem ergo fidem & affectum Deo suggerente præparare debet in animo suo, is qui Eucharistiam percipit. Coloss. 2 Philip. 2 Ephe. 4 Iohan. 3

Docendus quoq;, cur hoc sacramentum sub specie panis & uini institutum sit Cap. xxiii.

NEque interum negligendum, sed perpetuo inculcandũ erit, hoc sacramentum corporis & sanguinis domini, sub specie panis & uini institutum esse, ut præter ueritatem corporis & sanguinis (quæ in eo continetur & recipitur) quoddam etiam eximium signum mutuæ dilectionis & charitatis excitandæ in nobis foret, quemadmodum diuus Paulus inquit: Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus, Quamobrem ab huius conuiuij spirituali participatione longe absunt, qui inuidiæ uel odij ueneno infecti, aut iracundiæ furore repleti fuerint. Monendi itaq; sunt qui cõmunicare desiderant, ut deposita omni simultate, diligant Aug. i sermo. de dedicatione ecc. 1. Cori. 10

alterutrum,uti unius corporis membra,ut non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem solicita sit membra.

Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam missam se præparabit. Ca.xxiiii.

D*Ocendus quoq; populus,ut qui iuxta antiquum ecclesiæ ritum singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se præparat, missæ saltem parochiali,hisce,aliisq; festis diebus intersit, ut tamē si inter sacrificantem & assistantes non sit (more illo antiquo)tam frequens sacramentalis communio, sit saltem sacræ doctrinæ,piæ exhortationis,precationis,laudis,& gratiarum actionis communio,ut sic quodammodo omnes spiritualiter communicent,cum desiderio etiam sacramentaliter cōmunicandi.Ne uero populus ab hac missa parochiali & ab auditione uerbi dei distrahatur,placuerit nobis, ut si quæ sint aliæ missæ legendæ die dominico,hæ tucohētur primum post uerbi prædicationem finitam,quemadmodum latius in uisitatione secundum diuersorum locorum mores ordinare studebimus.*

c.& hoc ac cendendū. de cōse.dis 5 Ex con. Cartha. c. sacerdote de cōsec. dist. 1

Docendus populus generatim,quid agatur in missa. Cap. xxv.

D*Ocendus populus generatim,quid agatur in missa, & quibus partibus constet. Constat siquidem psalmodia, quem uocamus introitum ,inuocatione & gloriosa celebratione sanctissimæ trinitatis , quæ in canticis* Kyrieleyson, *&* Gloria in excelsis Deo, *peraguntur , precatione seu collecta,recitatione uerborum propheticorum aut apostolicorum,quam uocamus* Epistolam,*sacris canticis,quæ uocamus* Gradualia *&* Alleluia,*& quæ sequūtur lectione euā*

gelica, symboli recitatione seu professione fidei catholicæ cantico, quod non sine mysterio Offertoriũ appellatum est Gratiarum actione, quæ dicta est Præfatio, religiosa cõmemoratione mortis, consecrationeq; corporis & sanguinis dominici, quæ fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica, Sequitur osculum pacis, symbolum Christianæ charitatis, mox Communio. Rursus sacrum canticum, quod commune appellatur & precatio. Postremo loco, sacerdos totum populum uelut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit, atq; cõmendat, ut perseueret in affectu pietatis, mutuaq; charitate, quorum quum admonetur populus, incipiet nedum credere, sed & sentire, quod in missa nihil non sit pium ac uenerandum.

Corripiendus abusus eorum, qui ante finitam missam irreuerenter discedunt. Cap. xxvi.

Corripiendus uero abusus est, quod quidam post aspersam aquam & ante missæ introitum exitum faciunt, Quidam post auditum & non intellectum Euangelium abeunt, aliiq; posteaquã sacerdos dixit, Sursum corda, & Gratias agamus. Atqui tum præcipue populi partes erant, quãdo submissus legente aut tacente sacerdote, quisq; cum Deo loquitur. Deniq; alij statim post eleuationem corporis & sanguinis dominici non expectantes præcipuam missæ partem, quæ est cõmunio. Antiquissimus ergo canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles quæ in solennitatibus sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perseuerant in oratione usq; dum missa peragatur, nec sanctam cõmunionem percipiunt (quam nos, ut non exigimus quo-

Ex conci. Agaten. c. missas de cõse. dist. 1 & c. seq.

Cyp. c. quãdo autem, de cõse. dist. 1

Ca. oẽs fideles de cõse. dist. 1

tidie sacramentalem, saltem spiritualem a populo requirimus (uelut inquietudines ecclesiæ commouentes, conuenit communione priuari.

Docendus populus, quale sit missa sacrificium. Cap. xxvij.

Au. de trin. 4. in psal. 20. c semel de cō se. dist. 2. 2 puob. sc. DOcendus item est poplus, quale sit Missa sacrificium, nempe repræsentatium. Semel quidem Christus mortuus est, iustus pro in iustis, semel in manifestatione sui corporis in distinctione suorum membrorum omnium, Verus Deus & uerus homo semel tantum in cruce pependit, offerens patri seipsum hostiam uiuam, & passibilem, immortalem, uiuorum & mortuorum redemptionis efficacem. Et scimus quia Christus resurgens a mortuis, iam non moritur,

1. Petr. 3 Roma. 6 mors illi ultra non dominabitur. Et tamen quotidie immolatur in sacramēto, non quod toties Christus occidatur, sed quod illud unicum sacrificium mysticis ritibus quotide renouetur, quotidianaq; recordatione mortis domini (qua liberati sumus) in edendo & potando carnem & sanguinem, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est, faciatq; oblatio ista sacramentalis moneri nos, tanquam uideamus presentem dominum in cruce, Elicientes subinde nobis ex illo fonte inexhausto, gratiam salutarem, immolamusq; hostiam pro uiuis & defunctis, dum pro illis patrem per filij mortem deprecamur.

Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quādo, & cum qua admonitione celebrandæ. Cap. xxviij.

EXequias ac missas quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in alium diem transferri, quàm die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione gra-

uaretur, In quibus etiam ad populum fiat admonitio, decla=returq; quibus potißimum modis Dei misericordia pro ani=mabus ambienda sit, Sic ut interim admoneantur hi, qui fu=nebres pompas ac missas gloriæ tantum aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoq; plebs do=ceri, pium esse, quemadmodum ab Apostolorũ temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum ueritatis est & do=cuit & obseruauit, pro defunctis dominum exorare, & eleemosynas in sinus pauperum elargiri, atq; hæc eis pro=desse, qui in communione ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum uiuerent, hæc sibi ut postea possent prodesse co=operando meruerunt. Cap. nõ æstimamus C. tẽpus 23 q. 2. Ex prag. Au. 2. Tim. 3 I

Qui ad exequias euocandi. Cap. xxix.

AD exequias, quæ extra ciuitatem nostrã Coloniam ce=lebrantur, non euocandi monachi, nec ista cohors le=uium ac indignorũ sacerdotũ, Aut si euocentur, uidendum ipsis, ne lasciuiãt. Quanquã nobis magis probe ur, ut qui uo let, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is mo=nachos in suis monasteriis ac lericos singulos in suis tem=plis permanere sinat, ibidemq; preces ac missas peragere. Quoinã enim spectat cõcursus iste, interdũ q̃ par est immo destior, q̃ ac captandam auram popularem? Cauenda uero summopere post exequias delicata conuiuia, crapulæ ac co=messationes, ne Deus placandus magis irritetur.

De pœnitentiæ partibus. Cap. xxx.

IN sacramento pœnitentiæ explicando ac recte mini=strando, maturitate multa ac diligẽtia opus est. Veteres orthodoxi pœnitẽtiæ partes tres nobis tradiderunt, Contri=tionem, confeßionem, ac satisfactionem, seu fructum pœni=

tentia dignum. Quanquã pœnitentia quatenus sacramentum dicitur, potißimum in absolutione presbyteri consistat,
Iohan. 20 *qua ille ex uirtute uerbi & clauium sibi à Christo traditarum, peccatorem penitentem, & in misericordia Dei sperantem, à peccatis suis absoluit, de quibus* Paulo latius in En*chiridio dicemus,*

Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda. Cap. xxxi.

Hebræ. 6 P*Rima pœnitentiæ pars, quum omnis euang elicæ prædicationis exordium sit, nunquam non est in suggesto petractanda.* Hac *enim confugitur ab ira* Dei *ad misericordiam, hac conuertimur ab operibus mortuis ad* Deum *uiuentem, hac subducimur a peccati ac diaboli laqueis, ac con*
Matth. 3. *corporamur Christo. Vnde a pœnitentia præcursor* Iohan-
Acto. 7 *nes, deinde Christus ipse, ac princeps* Apostolorum *Petrus, prædicatiionis euangelicæ doctrinam sunt exorsi. Pœnitentia autem tum recte prædicatur, quum arguuntur scelera, ac flagitia per uerbum* Dei, *& incutitur populo ti-*
Roma. 2. *mor iræ, indignationisq; ac iusti iudicij* Dei, *certo certius manentis eos, qui male agunt ac male agendo perseuerant. Subinde uero uino oleum miscendum est, ut ex animo uereq; territis ac conuersis promittatur gratia ac misericordia*
Ephe. 5. Ad *eum modum* Paulus *ad ephesios scribens:* Hoc *(inquit). scitote, quod omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatem in regno Christi &* Dei. Nemo *uos seducat inanibus uerbis, propter hæc enim uenit ira* Dei *in filios diffidentiæ.* Noli
Gala. 5 *te ergo effici participes eorum.* Et *iterum ad* Galatas: *Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia,*

munditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, innimicitiæ, cōtētiones, emulationes, rixæ, iræ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico uobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei *non consequentur.*

Neminem non ad pœnitentiā inuitari. Cap. xxxij.

IAm, quanquam nemo conuertatur ad dominum, nisi tractus per patrem, attamen nemo hic excusationem prætexat, q; non trahatur, quod ille semper stet ante ostium pulsans, nimirum per internum & externum uerbum, commonens ut conuertamur à uia nostra pessima, & inclamans quoniam ira, indignatio, tribulatio, & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Gloria autem & honor & pax omni operanti bonum. Hic concussis conscientijs commostrandus est, Samaritanus ille, qui infundit uinum & oleum, qui sanat omnes contritos, & alligat omnes contritiones eorum. Filioli mei (inquit diuinissimus Iohannes) hæc scribo uobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina, quæ docet mori mundo & uiuere Christo.

Iohan. 6 Roma. 2 Lucæ. 10 Psal. 146 1. Ioahā. 2

Presbyter qui a confeßionibus est, qualis esse debeat. Cap. xxxiij.

DE confeßione & quotuplex sit, alibi dicemus. Tantum quod ad eam quæ sacerdoti priuatim fit, attinet, de paucis admonebimus Primum magnopere necessarium iudicamus, ut sacerdos, qui à confeßionibus est, sit integer, eruditus, ac silentij tenax, alioqui si ad quæstum in

tentus sit, si malum solicitet, si curiosior explorator sit, si pertinacibus blandiatur, si intricatam conscientiam extricare nesciat, si deniq; uel ebriosus, uel iracundus, uel leuis, uel secreti minime tenax, dissipandis magis quam pascendis ouibus uidebitur idoneus.

Quid confitentem docebit præsbyter confessarius. Cap. xxxiiij.

IN primis autem qui huic muneri intentus est, docebit confitentem, ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoueretur, & pcontando cogatur uelut expiscari crimina (quod sæpenumero periculosum est) sed simpliciter, tanquam coram Deo aperiat letalia crimina, & quæ conscientiam onerant ac ledunt, quod ea quæ contra conscientiam aguntur, edi-
Ro. 14 ficent ad gehennam. Atq; ibi maxime opus est sacerdote iudice, discernente inter lepram & non lepram.

Remediũ pro ratione morbi adhibendum. Cap. xxxv.

1. Thess. 5 QVod omnibus Christianis præcepit Paulus dicens: Rogamus autem uos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Hoc eum qui a confessionibus est maxime conuenit obseruare, nimirum ut consolando erigat pusillanimes per immensam Dei misericordiam, Præfractos autem obiurget, tremendumq; Dei iudicium ante oculos ponat, Deniq; uti prudentissimus medicus, pro morbi qualitate temperabit medicinam, obfuturus magis quam profuturus, si putauerit uno collyrio omnium mederi morbis. Monendi ergo qui confitentur, singuli secundum ordinem, statum ac ætatem, atq; id per locos quosdam communes, ex scriptura depromptos, quos in numerato habere debet parochus.

Nimis anxij quomodo tranquilandi.
Cap. xxxvi.

QVi nimis anxii sunt in repetenda confeßione uel iteranda, apud alium sacerdotem; uel etiam in enumerandis circunstantijs, quales sunt quidam, qui quantumuis confitendo, conscientiam tamen uix tranquillare possunt, docendi erunt; Deum (cui omnia patent) syncer itatem tantum cordis à nobis requirere, nec tam seuerum esse exactorem, qui conscientiam ob unam uel ob aliam delicti circunstantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatam esse uelit. Nam quis omnes erratus suos enumerauerit? quemadmodum Dauid ait. Delicta quis intelligit; Ab occultis meis munda me domine. Psal. 18

Moderatio in casibus reseruatis. Cap. xxxvij

IN occultis delictis ex reseruatione casuum compertum habemus, non nihil mali interdum accidere, Vel quòd peccator non habens in promptu sacerdotem, qui illum absoluat, confiteri uel differt uel contemnit, uel quod qui minores ætatæ sunt, uel mulieres difficile adducantur, ut ex suis parochiis non sine leui suspitione ad non seu commissarios nostros proficiscantur. Quare ut consulamus & uerecundiæ & famæ, uisum nobis est, hanc potestatem nostram absoluendi à peccatis & casibus nostræ absolutioni reseruatis (ocultis tamen) omnibus parochis per diocesim nostram constitutis, rite uocatis, delegare, Modo tamen Vicariorum nostrorum in pontificalibus consilium requirant ac adhibeant, nostris tamen Suffraganeis potestatem facientes, aliter in diocœsibus suis, ut consultius uidebitur, super hac re ordinandi.

Publicæ pœnitentiæ usus in ecclesiam reuocandus. Cap. xxxviij.

IN *publicis uero criminibus, quemadmodum necesse est, ita iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitentiæ regredi, atq; adeo ad Christi & sui discipuli Pauli institu-*
1 Corin. 5 *tum reuerti, qui ad Corinthios exemplo ostendit Quomodo oporteat ecclesiam in publice peccantem animaduertere, donec ipsi publice peracta pœnitentia satisfecerit.* De quo *fusius dicemus sub titulo, de iurisdictione ecclesiastica contentiosa.*

Recitata confeßione, quid agendum per parochum. Cap. xxxix.

P*Eracta confeßione, sub absolutionem sacerdos monebit confitentem, ut quod admissum est, detestetur, ut sic deinceps uitam instituat, ne in ullum letale crimen*
Iohan.8 *posthac incidat, quamadmodum Christus ad mulierem dixit: Vade & noli amplius peccare, utq; eum affectum habens, credat per Dei misericordiam in uirtute sanguinis Christi per absolutionem impartiendam in uerbo eius sibi remissum iri peccata. Iniungat etiam illi fructum dignum pœnitentiæ facere, ac tum deniq; imponat manum ac absoluat confitentem.*

In matrimonij sacramento quid agatur. Ca. xl.

D*Vm matrimonio iungunt parochi uirum ac mulierem, docebunt matrimonium institutum esse à Deo, confirmatum per Christum, ut Geneseos secundo, & Mat-*
Gene, 2 Matth. 19 *thæo. xix. legimus. Quod sacramentum si quis, sicut decet, acceperit, accedente sacerdotali precatione, confertur donum spiritus, quo uir diligat uxorem amore casto, sicut*

Chr istus dilexit ecclesiam. Mulier uicissim, propter Christum amet reuereaturq; uirum suum uti dominum. Vterq; liberos (si dentur) summa cura instituant ad Christianam pietatem. Copiosam monendi materiam Paulus ad Ephe. 5. subministrat. Ephe. 5.

Quemadmodum monendi sunt, qui matrimonium contrahere affectant. Cap. xli.

Q Vum matrimonium ante lapsum Adæ, propter procreandos liberos institutum, ac benedictione Dei firmatum sit, qua dixit ille, Crescite & multiplicamini, & replete terram, Peculiariter autem homini, Erunt duo in carne una. Propterea relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ. Nec ratio coniunctionis, seu benedictio post lapsum defecit, sed tantum quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remediũ, Dum utriusq; sexus infirmitas propẽdens in ruinam turpidinis, recte excipitur honestate nuptiarum. Quemadmodum diuus Paulus ait: Vnusquisq; uxorem suam habeat propter fornicationem, nimirum uitandam. Monendi sunt qui matrimonium cõtrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, ut sit honorabile coniugium ac cubile impollutum. Nam si neq; ob prolem suscitandam, neq; ob fornicationem uitandam, sed potius diuitiarum aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimonium contrahatur, perperam agitur ac grauiter in sacramentum peccatur. Hic, quæ Tobiæ, vi. vii. & viii. scribuntur, enarrari, proponi, ac doceri conueniet. Vbi locus pulcherimus est, exemplo commonstrans. Quemadmodum bona uxor donum Dei sit debitum timenti dominum, quomodo in timore Dei apparentibus non lu-

Aug. 9 genesi ad literam. lib. 9 cap. & seq. Gene. 1 Gene. 2 1. Corit. 7 Tob. 6. 7. 8.

xuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione in qua benedicatur nomen Dei in secula petenda. Quo pacto coniugij conscriptione facta, tradenda. Quemadmodum etiam conuiuium nuptiale cum laude & benedictione Dei agendum. Deniq; quomodo precandus sit deus per coniuges, ut benedictionem suam in ipsos, quos coniunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita coniungi sicut gentes quæ ignorant Deum, Eritq; horrendum illud exemplum de septem Saræ uiris a dæmonio occisis replicandum. His nanq; (ut Raphael angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita suscipiunt, ut Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita uocent, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, demonium malum dominatur. Quamobrem uehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio iungendi ante ecclesiasticam coniunctionem, ieiunio se præparant & sacram eucharistiam sumunt.

Matrimonium tria complecti. Cap. xlii.

Aug. d genesi ad literam li. 9. c. 7. to. 3.

Docendi itaq; breuiter, matrimonium tria complecti, fidem, prolem, & sacramentum. In fide attenditur, ne præter uinculum coniugale, cum altera uel altero concumbatur. In prole, ut amanter suscipiatur, benigne nutriatur, religiose educetur. In sacramento autem, ne coniugium separetur, ne ue dimissus aut dimissa etiam prolis causa alteri coniungatur.

Pium uotum & in clandestine contrahentes censura. Cap. xliii.

Ex canõi. Euaristi.

Optandum, ut Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clandestina matrimonia, quæ inuitis parentibus ac propinquis, Veneris po-

tius quàm dei causa cõtrahuntur. Nam quanta ex his clandestinis matrimoniis mala suboriãtur, in aperto est. Interea uero donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est, excommunicatio ni contrahentes, & qui his ope aut consilio adfuerint, subiaceant, quam nec tam facile, nisi ecclesiæ satisfiat, tolli admodum expedire nobis uidetur. Quantum fieri potest, cauebit parochus, ne liberos citra parentum authoritatem coniungat. Quod si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio iam contracto rigidiores negatores, admonebit eos, ut liberos maturæ ætatis elocẽt, ne ue uinculo iam per ecclesiam indissolubili pertinacius obluctentur.

Coniunctio coniugum in facie ecclesiæ peragenda. Cap. xliiii.

Coniunctionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus inter missarum solennia in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domiciliis malunt quàm in templo, ubi ecclesia cõuenit, ac coniungendis bene precatur) copulari, quis non inepte opposuerit illud Paulinum. Num ecclesiam Dei contemnitis? Nec sacerdos ante quoslibet coniugio iungat, nisi edictis aut proclamationibus tribus publice e suggesto ad populum factis præcedentibus, ac multas ac uarias fraudes euitandas, Contra hæc haud facile, sed tantum ubi ratio admodum necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, Idq; non, nisi causa cognita, dispensabitur. 1.Cori.11

Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos. Cap. xlv.

Peregrini & ignoti non coniungantur, nisi legitimis testimoniis docent se ubi ante uersati fuerint, nullis matrimonij uinculis astringi, ipsisq; per suum parochum licere per alium parochum copulari.

In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale obseruandum. Cap. xlvi.

Ex. cōci. gene: a. c. nō debet, de cōsan. & affi.

QVod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac cōtractum dirimunt, decretum Concilij generalis obseruabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum addubitauerint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimoniū secus contractum, approbandū iusserit, examinētur causæ diligentius, quæ dispensationē extorserunt, Quæ si cōperiantur aliter, quàm naratum est, se habere, non dubium est dispensationem nullius roboris esse.

Ludicra tollenda. Cap. xlvii.

LVdicra illa, quæ in templis post coniunctionem sacerdotalem fieri consueuerunt, ueluti in pulsando sponso, atq; alia eiusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quàm Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemq; decreuit agitur.

De sacro ordine dictum esse prius. Cap. xlviii.

DE sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur. Quæ deniq; in eodem sacramento conferendo obseruari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abunde diximus.

Cur adhibeatur extrema unctio. Cap. xlix.

REstat extrema unctio, quæ (quoniam in morte extrema lucta est) adhibetur, ut uel conualescat ægrotus

si Deo ita uisum, uel cum fide bonaq; spe obdormiat in dño.

Quomodo impendenda unctio extrema. Ca. L.

E*St autem unctio impendenda cum expositione unctionis & mandati apostolici, quod sic habet: infirmatur aliquis in uobis, inducat presbyteros ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittētur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionem præparationis ad mortem, quemadmodum Enchiridion docebit.* Iaco. ulti.

A sepultura nemo in communione discedens repellendus. Cap. LI.

Q*Vod ad sepulturā attinet, Quis poterit negare rē longe pessimam esse, & in ueteri & in noua lege accurate obseruatum, ut christianorum (qui spem resurrectionis habent) corpora, non pecudum more disiiciantur, sed in cœmiterij sinum recordantur, Quod etiam alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo christianus, qui in communione decessit ecclesiæ, arceatur, & si casu mortuus fuerit. Quum enim communicabatur uiuenti, & mortuo communicandum est. Soli uero hæretici excommunicati publici latrones, & hi, qui sibi mortem criminis conscientia adacti, consciuerunt, & quos in peccato letali, nullis pœnitentiæ signis præcedentibus, decessisse constiterit, prohibeantur.* Gen. 23. 25 c. ex parte de sepultu.

Quam admonitionem in sepulturis & exequijs fieri oporteat. Cap. LII.

I*N sepulturis autem & exequiis mortalitatis atq; huius calamitosæ uitæ admonitio diligens fiat, atq; excitan=*

Hebræ.11 *di inter alia presentes, ut recogitent sibi eodem modo hinc excedendum esse sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam semper oporteat suspirare.* Nam *quo pacto ad exorãdam pro defunctis,* Dei *misericordiam commonendi sunt, supra diximus.*

DE VICTV PAROCHORVM. Cap. I.

Ex cõ. Toleta. 11. ca. 8

Matth. 10

SVperest ut de uictu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus *docuit, & sacri canones maximo serio præceperunt, præmittendum duximus. Nempe ut sacramenta ecclesiastica gratis ministrentur, dicente domino:* Gratis ac-

Ex c. Triburen. ac Varen. c. in ecclesiastico. c. præcipiendum. 13 q. 2.

cepistis, gratis date: Q*uamobrem neq; pro batizandis, consignandisq; fidelibus, neq; pro collatione chrismatis, uel pro motionibus graduũ, neq; aliis sacramentis distribuẽdis præmia quælibet uel præmia nisi quid uoluntarie offeratur, recipienda sunt.* Neminem *quoq; ad quæstuosas exequias cogi aut pro sepultura munus aut pretium exigi uolumus, secundum canonicas sanctiones.* C*ustodi interim ac uespilloni, de sua mercede nihil detrahentes.*

Parochis uictus necessarius suppeditandus. Cap. ii.

Deut. 25 Marci. 10 1. Timo. 5 1. Corin. 9

AT *quum lex diuina præcipiat, non alligandum os boui trituranti.* Q*uod utiq; non boum causa, sed propter nos dictum,* Christus *in* Euangelio *explicat:* Dignus *(inquiens) est mercenarius mercede sua.* Ac Paulus *toto capite ix. primæ ad* Corinth. *confirmat:* Q*uis enim militat suis sti*

pendiis unquam? Quis plantat uineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neq; enim magnum est si qui spiritualia seminant, carnalia etiam metant. Quamobrem, dispiciendum est, ut parochis Euangelij prædicatoribus certa ac competens subministratio uictus & uestitus fiat, idq; ad eum modum, ne in administrandis sacramentis quippiam exigendo, oneri sint parochianis, aut cibum uicatim discurrendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

Viceeuratos quos uocāt, ex prouentibus ecclesiæ congrua in sustentationem recepturos. Cap. iii.

IN primis igitur, qui per uicarios seu Viceeuratos ecclesias parochiales regendi potestatem à nobis acceperunt, ijsdem uicarijs tantam ex prouentibus ecclesiæ partem assignabunt, qua uitam congrue sustentare possint. Quod nos inter uisitandum pro ratione locorum ac parochiarum ut fiat, ordinabimus.

Qui ecclesias unitas habent, Vicariis perpetuis portionem congruam assignare oportere. Cap. iiii.

ECclesiæ cathedrales ac collegiatæ, itidem monachi seu religiosi qui ecclesias parochiales aut suis ecclesiis uel monasteriis unitas habent, aut regendas aliis committunt, aut præsentando cōmitti procurant, adeo interdum omnem prouentum emungunt, ut residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittuntur, nimis tenues sint & exiles. Quamobrem nostræ curæ erit, ut tanta portio rectoribus istis assignetur, unde iura episcopalia soluere, & congruam sustentationem habere possint. c. suscepti de pæ ben. & dignita. lib. 6.

Vbi redditus non suffecerint, Quid agendum. Cap. v.

Ex uienſ. cōci. eccleſi. ſi una. VBi uero redditus eccleſiarum non ſuffecerint, iuris conſilium ſequendum putamus, Nempe ut duæ unian tur, aut ſi id graue uidebitur, ſaltem una, aut plures etiam uicariæ, quæ ad altaria in eiuſcemodi eccleſiis fundatæ ſunt, ipſi eccleſiæ parochiali (ut uocant) incorporentur; Sic tamen, ut quoad fieri poteſt, per parochum officium, ob quod uicariæ illæ fundatæ ſunt, minime negligatur. Porro decimas potiſſimum parochis ac eccleſiæ miniſtris deberi non dubium eſt. Nunc quum illæ paſſim a laicis magna ex parte uſurpentur, neq; facile ex eorum manibus diuelli poſſint, uidendum num diligenti cohortatione, aut alia uia iuri conſentanea, parocho (cui eccleſiæ redditus ad uictum non ſufficiunt) hinc aliquid emendicari poſſit.

Denarius conſuetus, ſed duplicatus pendendus. Cap. vi.

POſtremo loco iuſtum ac decens putamus, ut ſinguli parochiani denarium illum conſuetum, ſed duplicatum, ſaltem in anno quater, uidelicet in feſtis illis maioribus, ue luti in natali dominico, Paſcate, Penthecoſte, Aſſumptioneq; uirginis glorioſæ, Id eſt, ſingulis feſtis duos denarios parocho pendant. Neq; enim tantillū offerre ulli oneroſum eſſe aut uideri poteſt. Quis enim tā ſordidus eſt, qui nō æquū putet, modicū quid caduci ac tēporalis ſub miniſtrare illi, a quo ſpiritualia ac æterna uiciſſim repetit certe omnes ſcier debent, eos, qui in ſacrario opantur, quæ de ſacrario ſunt, edere. Et qui altario deſeruiūt, cū altario participare. Nā et

1. Corin. 9 dominus ordinauit, his qui Euangeliū annuntiant, de Euangelio uiuere. Qui ſe unica ſolutione (quæ uno albo rotato fiet) liberare uolet, id ipſi liberum eſto. Ne uero parochus aut in contentionem aut ſuſpitionem trahatur, potius hæc

pecunia per ecclesiæ œconomos aut alios probatæ fidei uiros colligetur, ac ipsi parocho numerabitur.

Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. Cap. vii.

LAudabilem tamen consuetudinē in ciuitate nostra Colonien. erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam per has nostris synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandem ciuitatem de sufficientiori uictu fuerit prouisum.

DE CONSTITVTIONIBVS AC *consuetudinibus ecclesiasticis.* Cap. I.

DE constitutionibus Humanis *ac ecclesiasticis consuedinibus magna in præsentiarū in ecclesia* Dei *concertatio est, quam ecclesiæ turbatores, ut ecclesiæ authoritatē euerterent, ad nihilumq; redigerent, inuexerunt.* At *populus hic docendus est sanctorum patrum regulam sequi, qui diligenter admonent, traditiones ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, ut a maioribus traditæ sunt. Sunt autem illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, non unius generis, quemadmodum diuus* Augustinus *tradit.* A*lia enim toto terrarū orbe obseruantur a patribus, nobis, quasi p manus tradita.* Q*ue quidem putanda sunt, uel ab ipsis* Apostolis*, uel ex plenarijs concilijs (quorum est in ecclesiis saluberrima authoritas) cōmendata, atq; statuta retineri, uelutí quod passio & resurrectio & ascensio in* Celum*, aduentus spiritus sancti,* Augu ad Ianuariū.c Illa autē.12 dist.

& quadragesima annua solennitate celebrantur, Quod die Veneris a carnibus abstinetur, atq; alia multa, quae ab uniuersis merito obseruantur. Alia uero quae per loca terrarum, religionesq; uariantur, sicut est, quod alij ieiunant die Mercurij, alij non, alij quotidie communicant corpori & sanguini domini, alij certis diebus accipiunt. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes. Quod enim neq; contra fidem catholicam, neq; contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, societate seruandum. Sic diuus Ambrosius Augustinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quamcunq; forte ecclesiam (nimirirū in unitate catholicae ecclesiae permanentē) ueneris, eius morē serua, si cuiquā non uis esse scandalum, nec quēquam tibi, sed de his, ac quatenus ecclesiasticae istae constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. Cap. II.

IEiunia ergo ab ecclesia indicta, reuerenter obseruari uolumus, admonendusq; populus cur sint instituta. Nempe ut corpus per intemperantiam cibi ac potus luxurians castigetur, in seruitutemq; redigatur, quo animus uegetior ac liberior laudibus diuinis insistat, diuinaeq; uoluntati sese attemperet. Magnum certe & generale ieiunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus & ab illicitis uoluptatibus seculi. Ad hoc perfectionis qui nō dum peruenit, is ecclesiae indictum huc uocans, haud contemnat.

Aug. in 10 c. ieiu. aute magnū de cō. di. 5

Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. Cap. III.

QVi ecclesiæ ordinationem irrident, illiq; diuum Paulum opponunt, quasi is ieiunijs ecclesiasticis contradicat, grauissimam utriq; contumeliam (Apostoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuo interdixit, aut Iudaicum ciborum delectum contra apostolicā doctrinā inuexit; quinimo cum Paulo semper docuit, doctrinam esse dæmoniorum, cibum aliquē immundū iudicare, & prohibere, quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerūt ueritatem. Quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius ecclesia ueteris legis ac apostolicorum uirorum exempla sequitta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti, non quod carnes immundæ sint, sed ut luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post Apostolorum tempora obseruatum est) pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem uindicantes, quos anathema esse, Concilium illud decreuit. Atq; alia multa (quæ nunc in contentionem rursus uocantur) ut succincte admodum, ita Christianissime apostolico spiritu diffiniuit.

Coloss. 2
1. Tim. 4
Ex concil. Gangren.

Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. Cap. IIII.

CVr uero criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, non uidemus, quum ipsa nulli inijciat laqueum, quod hac non stitcutionem adeo ligare non uelit, ut uel chari-

Cap. cõsilij de obsicio. *tati uel necessitati minime cedere debeat. Quinimò liberum facit, quolibet tẽpore quibuslibet uesci, modo id uel charitas uel necessitas suadeat, adhibito tamen utriusq; medici (si præsto sint) aut saltem alterius, nimirum animæ consilio.*

Quid in ieiunio potissimum spectandum. Cap. v.

I*Am quum in ieiunis ratio potius indictionis quàm abstinentia ista a carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula quàm carnium uitanda. Bellaria item illa, magis quàm carnes inflamantia.*

Redarguuntur qui Quadragesimæ obseruationem contemnunt. Cap. vi.

Orig. sup Leu. Hiero. aduersus mõta. hær. Ambro. in sermo. de qua dicit 36 Ex cõ. 11. Tole. 8 Q*Vadragesimæ instititutio antiquissima est, a temporibus Apostolorum ad nos usq; deducta, cuius uiolatores plerisq; generalibus concilijs, præsertim Toletano octauo, acerrime redarguuntur, religionisq; contrarie monstrantur. Atq; adeo omnes quotquot sine ineuitabili necessitate seu fragilitate, euidentiq; languere, seu etiam impossibilitate ætatis diebus quadragesimæ esum carnium attentare præsumpserint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ obliti sint, disciplinam ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione ieiunij domino consecrantur) temerarie prophanauerit. Quos uero aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita, uiolare præsumant, q̃ a sacerdote permissum est, percipiant.*

Letaniæ & Rogationes *cur institutæ, & quomodo populus admonendus sit.* Cap. vij.

Ex cõc aure ia. c. 23. L*Etanias, id est supplicationes, seu rogationes, in dicto*

triduano

triduano ieiunio ante domini ascensionem patribus placuit celebrari. Quibus omnes interesse iubentur, ut quemadmodũ omnes peccauerunt, sic & omnes pro uenia supplicent, Omnesq; ad Deum corda cum manibus eleuent. Quanquàm potissimum Lætaniæ istæ principio institutæ sunt, ut tum populus diuina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, clades, calamitates, fames, bella & id generis aduersa, quæ nobis iustissimo Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe Veris (quum bella emergere atq; terræ fructus, qui tum in flore atq; teneri adhuc sunt, facile currumpi solent) potissimum imminent, auertat & tollat. Vt autem ecclesia fiduciam erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat Heliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione orauit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus Helias petens exauditus est, num Christus ecclesiæ suæ preces auersabitur? Hic interim populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt à Deo omnium authore postulare oporteat. Et redarguendi illi (haud ita multo q̃ gentes meliores) qui uel fortunæ uel suæ industriæ bona temporaria accepta ferunt.

Iaco. ulti.
1. Reg. 17

Processiones intra septa ecclesiarum peragendæ. Cap. viij.

*Q*VOD processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, Nempe quod populus oret, ut segetes ac fruges terræ à domino conseruentur. Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum*

malitia deprauatus est. Quod per occasionem talis deambulationis (quae Deo placando erat instituta) pleraq; scelera committantur. Marc. 11. *Quamobrem nobis satius uidetur, ut hae, aliaeq; supplicationes ac processiones de caetero intra septa ecclesiarum religiosae fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur deus,* Habeaturq; *tum pius rei ac tempori conueniens ad populum commonitorius sermo,* Nostris *tamen Suffraganeis liberum relinquimus, ut ipsi in suis dioecesibus de hac re, uti mores regionis patienter, dispiciant.*

Admonendus populus, cur feriae institutae. Cap. ix.

Apoca. 1. D*Iligenter quoq; populus admonendus est, cur feriae, & potissimum dies dominicus (qui à temporibus* Apostolorum *in ecclesia* Dei *semper celebris fuit) institutae sint.* Nempe, *ut tum in unum omnes pariter conuenirent ad audiendum uerbum domini, ad audiendum quoq; sacrum, & communicandum.* Breuiter, *ad uacandum* Exodi. 10. Deute. 5 Deo *soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur,* Hoc *enim est sanctificare sabbatum.*

In ferijs soli Deo *uocandum.* Cap. x.

Q*Vamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nundinas, claudi caupones, uitari comessationes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choraeas plenas insanijs, colloquia praua, cantilenas turpes.* Breuiter, *omnem luxum.* Esai. 1 Nam *hisce (& quae haec ferè semper consequuntur) blasphemijs ac periurijs nomen domini prophanatur; ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus peruerse agere, & benefacere discamus) contaminatur.*

Dies dedicationis templis extra Coloniam, uno die ubiq; celebrandus, & quomodo sit admonendus populus. Cap. xi.

ET quum in diebus festis (quæ dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunq; indigna committantur, adeo ut uideatur populus tum potissimum comessationis causa conuenire, uisum nobis est, ut per diocœses nostras, uno certo die anni quo eiuscemodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoq; ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in alijs oppidis insignoribus, ubi una cæteris ecclesiis præminet obtinire placuerit, uidelicet ut ibi minores ecclesiæ pridie eius Diei qui dedicationi ecclesiæ summæ eius loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ prædicationes celebrent, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesiæ chatholicæ ac cuiuslibet hominis christiani, qua copulatur Deo. Nam ut diuus Augustinus ait: Quotiescunq; templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus & sanctæ & iustæ uiuimus, quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Et iterum: Nescitis quia corpora uestra templum est spiritus sancti. Augu. 1. Corin. 3

Cur templa & altaria consecrentur. Cap. xij.

EX uetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria & pleraq; alia, quibus in templis c. Sicut nō alii c. missarū solēnia.

solemnia adhibentur, mysterij secretioris plenum est. Non 1.Cori.36
q, inanimata ista, gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc uisibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deum omnia hæc per inuisibilem uirtutem in anima operari, quæ est domus Deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, spes erigit, & charitas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quàm ecclesiæ cum Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis uiuis lapidibus adunata, uerum Dei templum est. Quod si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrifi- Psal. 50
cium enim Deo spiritus contribulationis & cor contritum. In hoc altari fit cōmemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cœlum ascendunt, ad cor enim respicit Deus. Quamobrem, nisi omnia quæ in huiuscemodi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio uel inunctio sine interiori prodest?

Cur benedicantur campanæ. Cap. *xiiii.*

B*Enedicuntur quoq; campanæ, ut sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus uocetur populus ad conueniendum in tēplum & audiendum uerbum Dei, clerus uero ad annuntiandum mane misericordiam Dei & ueritatem eius per noctem, ut per illarum sonitum fideles inuitentur ad preces, & ut crescat in his deuotio fidei, quamuis etiam patres alio respexerint, uidelicet ut dæmones tinnitu campanarum Christianos ad præces concitantium, quin potius precibus ipsis territi, abscedant, illisq; submotis, fruges, mentes & corpora credentium seruentur, ut procul pellantur*

hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum, & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & uentorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur. Breuiter ut audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremium ac ante sancte crucis uexillum cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

Philip.2.

Docendus populus, ut signatis potius quàm signis inhæreat. Cap. xv.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ceremonijs, alioqui parum ad pietatem profuturis. Nam qui exterioribus istis consistit ac non potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciã in illum collocet, huic citius externa ista in subuersionem quàm ædificationem erunt.

Quicquid in ceremonijs ad abusum spectat, caute ac diligenter cauendum. Cap. xvi.

Qvamobrem quicquid in eiuscemodi rebus ad abusum & superstitionem spectat, & quo populus a Deo ad collocandum in externis istis aliquam fiduciam abduci possit, prohibemus. Quale inter alia est, q. sanctorum imagines cum indulgentijs & impositione incertarum reliquiarum dedicãtur. Quod quidam aqua, sale, cæreis, ac herbis benedictis, in benedicandis pecoribus superstitiosus abutuntur. Omnis quidem creatura per uerbum Dei, & orationem sanctificatur, quemadmodum diuus Paulus testatur. Ergo quanto res sacratior, tanto abusus eius damnablior.

c. placu de cõse. dist. 1

Cur reconcilietur templum aut cœmeterium. Cap. xvii.

REconciliatur ecclesia aut cœmeteriũ ob seminis emissionem peccandi libidine factam. Itidẽ ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera uiolenter & iniuriose cõmissam, ac ab alis quibusdam de causis, qui mos ex leuitico .xiiii. & xv. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum reuera polluatur. Ecclesia enim quum sancta sit, coinquinari non potest, imo ipsius loci sãcti tas infamiã loci abolet. Sed quum templum locus sit, ubi delictorum uenia postulatur, ubi salutaris hostia pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exoluuntur, ubi tutela refugij esse debet fit, ut scandalum, horror, atq; abominatio turpitudinis & peccati ibi cõmissi, propositum quoq; uoluntas letaliter delinquentis in causa sint, ut sacer locus reconcilietur, idq; ad exemplum & terrorem, ut uidentes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quantum pro expiatione delictorum uiuo Dei templo sit elaborandum, Sic Christus ementes & uendentes é templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Aliud quidem agens, aliud uero innuens.

Leuiti. 14 15

Matth. 21 Iohan. 2

Que pollutio reconciliationem requirat. Cap. xviii.

NOn tamen omnis pollutio hanc reconciliationem requirit, sed tantum publica uel per rei euidentiam uel saltem per famam. Quod si oculta sit contaminatio, quæ etiam baptismi ac pœnitentiæ sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis

in occultis non habeat locum.

Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda. Cap. xix.

REconciliationem autem eiusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus Vicariis nostris in pontificalibus suppeditari uolumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint, Sin secus, parochiani non grauabūtur uel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus preter culpam suam grauetur. Ne uero diutius ob talem pollutionem diuinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim ut uocatus fuerit a populo, (modo grauioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officiūm suum expleturus.

Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse. Cap. xx.

Ex cō. late rañ. c. non minus. Ex gñali. c. aduersus. de immu. eccl. IMmunitas ecclesiastica uetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est. Primum, ut clerici, illorumq; possessiones & bona à uectigalibus & tributis, aliisq; muneribus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Leuitarum sileamus) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam fecisse, præter terrā sacerdotum & possessiones quæ à rege traditæ fuerant eis: quas uendere non sunt compulsi. Ex cōc. tolet. 3. c. ecclesiarū seruos. 12. q. 2 Quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, ut legimus Gen. xlvii. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde uiolenter extrahantur, Exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera Gne. 47 c. inter alia c. imunitatem. de immūita. ec.

obsident aggressionum insidiis. Deniq; his qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cemiterijs delinquunt. Quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltem debet secularis potestas a manuum in ectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & interdicta, quæ uisum est antecessoribus nostris ob uiolationem eiuscemodi immunitatis æditis constitutionibus promulgare.

Quemadmodum fraternitates reformandæ sint. Cap. xxi. Ex Gáge. c. si quis p super. 30 distin.

FRaternitates (quæ uocantur) & in honorem aliquorum sanctorum in ecclesiis fiunt, speciem quidem pietatis habent, sed quales hac tempestate seruantur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comessationibus & ebrietatibus uacant, Interdum etiam uarijs conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas uolumus, omnino sublatas malimus. Ac redditus seu census earundem uel in usus pauperum uel parochi expendi nobis magis placuerit. At quum hæ sodalitates forsan præter publicum offendiculum ac pauperum (qui ab eis elemosynas ex instutione accipiunt) præiudicium cõmode tolli non possunt, uidebimus inter uisitandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima seruetur institutio, & examinentur formulæ earum & statuta, ut ratio ac calculus singulis annis per Prouisores (ut uocãt) earundem fraternitatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut superextantes fructus ac redditus in pauperum seu ecclesiæ usum ac utilitatem conuertantur, aut ei tam inde aliquid parocho ad uictum decidatur.

DE VITA AC CONVERSATIONE
monastica. Cap. I.

Philo

August.

VITA *monastica non multo post Aposto*
lorum tempora cœpit, quanquam multis
persuasum sit, aliam tum fuisse quam nūc
est, monachismi rationem. Nemo tamen
negauerit, hoc uitæ genus ad perfectio=
nem euangelicam maxime accommodum, modo secundum
sanctissimam institutionem pure immaculateq; obseruetur.
Quia uero res est quammaxime ardua in carne uiuere &
carnis stimulis nullum locum dare, diaboliq; mille fraudibus
(quibus præsertim solitarios aggreditur) feliciter semper
resistere. Idcirco in hoc uitæ genus nemo uel inuitus intru=
dendus, uel pelliciendus, uel temere suscipiendus, sed sum
ma cura adhibita, post diligentissimam demum examina=
Matth. 19 *tionem monachi ac monachæ recipiantur, Quibus sæpe in=*
culcandum est prius Christi uerbum de Eunuchis, qui se ca=
Eccle. 3 *strarunt propter regnum cœlorum, quum inquit: Qui po*
test capere capiat. Proponenda sapientis sapientia, quæ ha=
bet in hæc uerba: Altiora te ne quæsieris, &c. Rememoran
dum quoq; diligentissime, quod Deo stulta & infidelis pro
missio admodum displiceat. Breuiter, admonendus est om=
nis ad hanc uitam aspirans, ut primum se totum excutiat,
ne prouinciam suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabo
Luce. 14 *læ euangelicæ dicterio notandus. Quod cœperit ædificare*
& non potuerit consumare. Maxima autem cautio adhi=
benda est in puellis, propter sexus fragilitatem, ne uel
ob ætatem desit uoluntas, uel metus adsit, aut alius affectus

minime Christianus.

Neminem monachismi professione temere alligandum. Cap, II.

CErte sancti patres admodum fuerant soliciti, ut non nisi uoluntario ac spontaneo iudicio uirginitatis propositum atq; habitus susciperentur, quòd coacta seruitia domino ingrata esse dinoscantur, Siquidem uoluntarie domino sacrificandum est, & uoluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu domini Psalmographus obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat quod non optat, nec diligit: quod nondiligit, facile contemnit. Vnde consequitur, Nullum esse bonum, nisi uoluntarium. Adeo, ut qui alio affectu quàm bonæ uoluntatis monachismo se alligant, magis peccent quàm mereantur. Ambigi enim non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur & consecratiò uiolatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quis de eis manebit qui corruperint fœdera diuini sacramenti. De adolescentioribus uiduis Paulus pronuntiauit. Quod quum fuerint luxuriatæ, in Christo nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Ca. puella 12. q. 2.
ca. presens 12 q. 2
Psal. 118.
Cap. 1. de regula.
1. Timo. 5

Admonendi parentes, nè liberos inuitos in monasterium detrudant. Cap. III.

ADmonendi quoq; erunt parentes, ne liberos in monasterium inuitos detrudant, q̃ illos uæ longe grauius maneat quàm phariseos, qui circumibant mare & aridam, ut facerent unum proselytum, & quum esset factus fiebat filius gehennæ duplo magis quàm ipsi.

Matth. 23

& quadragesima annua solennitate celebrantur, Quod die Veneris a carnibus abstinetur, atq; alia multa, quae ab uniuersis merito obseruantur. Alia uero quae per loca terrarum, religionesq; uariantur, sicut est, quod alij ieiunant die Mercurij, alij non, alij quotidiae communicant corpori & sanguini domini, alij certis diebus accipiunt. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totum hoc genus rerum liberas habet obseruationes. Quod enim neq; contra fidem catholicam, neq; contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendum, & pro eorum inter quos uiuitur, societate seruandum. Sic diuus Ambrosius Augustinum docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quamcunq; forte ecclesiam (nimirũ in unitate catholicae ecclesiae permanentẽ) ueneris, eius morẽ serua, si cuiquã non uis esse scandalum, nec quẽquam tibi, sed de his, ac quatenus ecclesiasticae istae constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. Cap. II.

IEiunia ergo ab ecclesia indicta, reuerenter obseruari uolumus, admonendusq; populus cur sint instituta: Nempe ut corpus per intemperantiam cibi ac potus luxurians castigetur, in seruitutemq; redigatur, quo animus uegetior ac liberior laudibus diuinis insistat, diuinaeq; uoluntati sese attemperet: Magnum certe & generale ieiunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus & ab illicitis uoluptatibus seculi. Ad hoc perfectionis qui nõ dum peruenit, is ecclesiae indictum huc uocans, haud contemnat.

Aug. in 10 c. ieiu. autẽ magnũ de cõ. di. 5

Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. Cap. III.

QVi ecclesiæ ordinationem irrident, illiq; diuum Paulum opponunt, quasi is ieiunijs ecclesiasticis contradicat, grauissimam utriq; contumeliam (Apostoli doctrinam dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuo interdixit, aut Iudaicum ciborum delectum contra apostolicā doctrinā inuexit; quinimo cum Paulo semper docuit, doctrinam esse dæmoniorum, cibum aliquē immundū iudicare, & prohibere, quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerūt ueritatem; Quod scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sed potius ecclesia ueteris legis ac apostolicorum uirorum exempla sequitta, ieiunia quædam publica certis diebus indixit, iubens tum a carnibus abstinere, & cibis aridioribus uti, non quod carnes immundæ sint, sed ut luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post Apostolorum tempora obseruatum est) pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem uindicantes, quos anathema esse, Concilium illud decreuit. Atq; alia multa (quæ nunc in contentionem rursus uocantur) ut succincte admodum, ita Christianissime apostolico spiritu diffiniuit.

Coloss. 2
1.Tim. 4
Ex concil. Gangren.

Ecclesiæ constitutionem charitati cedere. Cap. IIII.

CVr uero criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, non uidemus, quum ipsa nulli iniiciat laqueum, quod hac non stitcutionem adeo ligare non uelit, ut uel charia

Cap. cōsilij de obs. ieiu. *tati uel necessitati minime cedere debeat. Quinimò liberum facit, quolibet tēpore quibuslibet uesci, modo id uel charitas uel necessitas suadeat, adhibito tamen utriusq; medici (si præsto sint) aut saltem alterius, nimirum animæ consilio.*

Quid in ieiunio potissimum spectandum. Cap. v.

IAm quum in ieiunis ratio potius indictionis quàm abstinentia ista a carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit, non minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula quàm carnium uitanda. Bellaria item illa, magis quàm carnes inflamantia.

Redarguuntur qui Quadragesimæ obseruationem contemnunt. Cap. vi.

Orig. sup Leu. Hier. aduersus mōta. hęr. Ambro. i sermo. de qua dicit 36 Ex cō ci. Tole. 8 QVadragesimæ instititutio antiquißima est, a temporibus Apostolorum ad nos usq; deducta, cuius uiolatores plerisq; generalibus concilijs, præsertim Toletano octauo, acerrime redarguuntur, religionisq; contrarie monstrantur. Atq; adeo omnes quotquot sine ineuitabili necessitate seu fragilitate, euidentiq; languore, seu etiam impoßibilitate ætatis diebus quadragesimæ esum carnium attentare præsumpserint, alienos a sancta communione decernit, quod sacris diebus abstinentiæ obliti sint, disciplinam ac quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione ieiunij domino consecrantur) temerarie prophanauerit. Quos uero aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita, uiolare præsumant, q̄ a sacerdote permissum est, percipiant.

Letaniæ & Rogationes cur institutæ, & quomodo populus admonendus sit. Cap. vij.

Ex cōc au re ia c. 23. LEtanias, id est supplicationes, seu rogationes, in dicto

triduano ieiunio ante domini ascensionem patribus placuit celebrari. Quibus omnes interesse iubentur, ut quemadmodũ omnes peccauerunt, sic & omnes pro uenia supplicent, Omnesq; ad Deum *corda cum manibus eleuent. Quanquàm potißimum* Lætaniæ *istæ principio institutæ sunt, ut tum populus diuina institutione admonitus, clementiam* Dei exoret, *quo pestes, clades, calamitates, fames, bella & id generis aduersa, quæ nobis iustißimo* Dei *iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe* Veris *(quum bella emergere atq; terræ fructus, qui tum in flore atq; teneri adhuc sunt, facile currumpi solent) potißimum imminent, auertat & tollat. Vt autem ecclesia fiduciam erga* Deum *(quam orantes ac petentes habere neceße est) tum nobis adaugeat* Heliam *proponit hominem nobis similem & paßibilem, qui oratione orauit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex.* Et *rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quod si solus* Helias *petens exauditus est, num* Christus *ecclesiæ suæ preces auersabitur?* Hic interim *populus docendus est, quod non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt à* Deo *omnium authore postulare oporteat.* Et *redarguendi illi (haud ita multo q̃ gentes meliores) qui uel fortunæ uel suæ industriæ bona temporaria accepta ferunt.* Iaco. ulti. 1. Reg. 17

Proceßiones intra septa ecclesiarum peragendæ. Cap. viij.

QVod proceßiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, Nempe quod populus oret, ut segetes ac fruges terræ à domino conseruentur. Verum ut alia plurima, ita & hic mos hominum

malitia deprauatus est. Quod per occasionem talis deambulationis (quæ Deo placando erat instituta) pleraq; scelera committantur. Quamobrem nobis satius uidetur, ut hæ, aliæq; supplicationes ac processiones de cætero intra septa ecclesiarum religiosæ fiant, ac ut in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur deuus, Habeaturq; tum pius rei ac tempori conueniens ad populum commonitorius sermo, Nostris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, ut ipsi in suis diocœsibus de hac re, uti mores regionis patienter, dispiciant. (Marc. 11.)

Admonendus populus, cur feriæ institutæ. Cap. ix.

Diligenter quoq; populus admonendus est, cur feriæ, & potissimum dies dominicus (qui à temporibus Apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) institutæ sint. Nempe, ut tum in unum omnes pariter conuenirent ad audiendum uerbum domini, ad audiendum quoq; sacrum, & communicandum. Breuiter, ad uacandum Deo soli, ut dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur, Hoc enim est sanctificare sabbatum. (Apoca. 1. Exodi. 10. Deute. 5)

In ferijs soli Deo uocandum. Cap. x.

Quamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nundinas, claudi caupones, uitari comessationes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choræas plenas insanijs, colloquia praua, cantilenas turpes. Breuiter, omnem luxum. Nam hisce (& quæ hæc ferè semper consequuntur) blasphemijs àc periurijs nomen domini prophanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, ut quiescamus peruerse agere, & benefacere discamus) contaminatur. (Esaiæ. 1)

Dies dedicationis templis extra Coloniam, uno die ubiq; celebrandus, & quomodo sit admonendus populus. Cap. xi.

ET quum in diebus festis (quæ dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunq; indigna committantur, adeo ut uideatur populus tum potissimum comessationis causa conuenire, uisum nobis est, ut per dioeceses nostras, uno certo die anni quo eiuscemodi festum dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoq; ecclesiis omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in alijs oppidis insignoribus, ubi una cæteris ecclesiis præminet obtinire placuerit, uidelicet ut ibi minores ecclesiæ pridie eius Diei qui dedicationi ecclesiæ summæ eius loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ prædicationes celebrent, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem ecclesiæ chatholice ac cuiuslibet hominis christiani, qua copulatur Deo. Nam ut diuus Augustinus ait: Quotiescunq; templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus & sanctæ & iustæ uiuimus, quicquid in templis manu factis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione complectur. Non enim est mentitus ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis uos. Et iterum: Nescitis quia corpora uestra templum est spiritus sancti. Augu. 1. Corin. 3

Cur templa & altaria consecrentur. Cap. xij.

EX uetustissima institutione & more receptum est, templa & altaria & pleraq; alia, quibus in templis c. Sicut nõ alii c. missarũ solẽnia.

solemnia adhibentur, mysterij secretioris plenum est. Non q. inanimata ista, gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc uisibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deum omnia hæc per inuisibilem uirtutem in anima operari, quæ est domus Deo dedicanda, ubi fides fundamentum facit, spes erigit, & charitas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quàm ecclesiæ cum Christo desponsationem. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis uiuis lapidibus adunata, uerum Dei templum est. Quod si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificium enim Deo spiritus contribulationis & cor contritum. In hoc altari fit cōmemoratio corporis & sanguinis Christi. Hinc preces ad cœlum ascendunt, ad cor enim respicit Deus. Quamobrem, nisi omnia quæ in huiuscemodi consecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio uel inunctio sine interiori prodest? 1. Cori. 3 6 / Psal. 50

Cur benedicantur campanæ. Cap. xiiii.

BEnedicuntur quoq; campanæ, ut sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus uocetur populus ad conueniendum in tēplum & audiendum uerbum Dei, clerus uero ad annuntiandum mane misericordiam Dei & ueritatem eius per noctem, ut per illarum sonitum fideles inuitentur ad preces, & ut crescat in his deuotio fidei, quamuis etiam patres alio respexerint, uidelicet ut dæmones tinnitu campanarum Christianos ad præces concitantium, quin potius precibus ipsis territi, abscedant, illisq; submotis, fruges, mentes & corpora credentium seruentur, ut procul pellantur

hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum, & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & uentorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aereæ potestates prosternantur. Breuiter ut audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremium ac ante sanctæ crucis uexillum cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

Philip. 2.

Docendus populus, ut signatis potius quàm signis inhæreat. Cap. xv.

DOcendus est ergo populus ab exterioribus istis, ut signatis potius quam signis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus aliis obtinet ceremonijs, alioqui parum ad pietatem profuturis. Nam qui exterioribus istis consistit ac non potius illis admonetur, ut ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciā in illum collocet. huic citius externa ista in subuersionem quàm ædificationem erunt.

Quicquid in ceremonijs ad abusum spectat, caute ac diligenter cauendum. Cap. xvi.

QVamobrem quicquid in eiuscemodi rebus ad abusum & superstitionem spectat, & quo populus a Deo ad collocandum in externis istis aliquam fiduciam abduci possit, prohibemus. Quale inter alia est, q̄ sanctorum imagines cum indulgentijs & impositione incertarum reliquiarum dedicātur. Quod quidam aqua, sale, cæreis, ac herbis benedictis, in benedicandis pecoribus superstitiosus abutuntur. Omnis quidem creatura per uerbum Dei, & orationem sanctificatur, quemadmodum diuus Paulus testatur. Ergo quanto res sacratior, tanto abusus eius damnablior.

c. placu de cōse. dist. 1

Cur reconcilietur templum aut cœmeterium. Cap. xvii.

REconciliatur ecclesia aut cœmeteriũ ob seminis emissionem peccandi libidine factam. Itidẽ ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera uiolenter & iniuriose cõmissam, ac ab alis quibusdam de causis, qui mos ex leuitico .xiiii. & xv. suam originem trahit. Fit autem hæc reconciliatio, non quod templum reuera polluatur. Ecclesia enim quum sancta sit, coinquinari non potest, imo ipsius loci sãctitas infamiã loci abolet. Sed quum templum locus sit, ubi delictorum uenia postulatur, ubi salutaris hostia pro peccatis immolatur, ubi Deo laudes exoluuntur, ubi tutela refugij esse debet fit, ut scandalum, horror, atq; abominatio turpitudinis & peccati ibi cõmissi, propositum quoq; uoluntas letaliter delinquentis in causa sint, ut sacer locus reconcilietur, idq; ad exemplum & terrorem, ut uidentes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quantum pro expiatione delictorum uiuo Dei templo sit elaborandum, Sic Christus ementes & uendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrime corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis uocabitur, uos autem fecistis illam speluncam latronum. Aliud quidem agens, aliud uero innuens.

Leuiti. 14
15

Matth. 21
Iohan. 2

Quæ pollutio reconciliationem requirat. Cap. xviii.

NOn tamen omnis pollutio hanc reconciliationem requirit, sed tantum publica uel per rei euidentiam uel saltem per famam. Quod si oculta sit contaminatio, quæ etiam baptismi ac pœnitentiæ sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quod ratio reconciliationis

in occultis non habeat locum.

Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda. Cap. xix.

REconciliationem autem eiusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus Vicariis nostris in pontificalibus suppeditari uolumus. Qui quidem sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint, Sin secus, parochiani non grauabũtur uel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus preter culpam suam grauetur. Ne uero diutius ob talem pollutionem diuinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim ut uocatus fuerit a populo, (modo grauioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) ultro ibit, officium suum expleturus.

Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse. Cap. xx.

Ex cõ. lateranẽ.c. non minus. Ex gñali. c. aduersus. de immu. eccl. Ex cõc. tolet. 3. c. ecclesiarũ seruos. 12. q. 2 *IMmunitas ecclesiastica uetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potissimum sita est. Primum, ut clerici, illorumq; possessiones & bona à uectigalibus & tributis, alijsq; muneribus laicis libera sint. Nam (ut de libertate Leuitarum sileamus) non temere refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam fecisse, præter terrã sacerdotum & possessiones quæ à rege traditæ fuerant eis: quas uendere non sunt compulsi. Quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis*

Gne. 47 c. inter alia c. ĩmunitatem. de immũita. ec. *præbebantur, ut legimus Gen. xlvii. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde uiolenter extrahantur, Exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera*

obsident aggressionum insidiis. Deniq; his qui sub immunitatis spe in ecclesiis ac cemiterijs delinquunt. Quod si a confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltem debet secularis potestas a manuum inectione abstinere, donec nostros consulat officiales, ne deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & interdicta, quæ usum est antecessoribus nostris ob uiolationem eiuscemodi immunitatis æditis constitutionibus promulgare.

Quemadmodum fraternitates reformandæ sint. Capxxi. Ex Gãge.

FRaternitates (*quæ uocantur*) *& in honorem aliquorum sanctorum in ecclesiis fiunt, speciem quidem pietatis habent, sed quales hac tempestate seruantur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comessationibus & ebrietatibus uacant, Interdum etiam uarijs conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas uolumus, omnino sublatas malimus. Ac redditus seu census earundem uel in usus pauperum uel parochi expendi nobis magis placuerit. At quum hæ sodalitates forsan præter publicum offendiculum acpauperum* (*qui ab eis elemosynas ex instutione accipiunt*) *præiudicium cõmode tolli non possunt, uidebimus inter uisitandum, ut saltem tollantur abusus, ut prima seruetur institutio, & examinentur formulæ earum & statuta, ut ratio ac calculus singulis annis per* Prouisores (*ut uocãt*) *earundem fraternitatum coram parochis ecclesiarum reddatur, ut superextantes fructus ac redditus in pauperum seu ecclesiæ usum ac utilitatem conuertantur, aut ei tam inde aliquid parocho ad uictum decidatur.*

c. si quis p super. 30 distin.

DE VITA AC CONVERSATIONE *monaſtica.* Cap. I.

Philo

Auguſt.

VITA *monaſtica non multo poſt Apoſtolorum tempora cœpit, quanquam multis perſuaſum ſit, aliam tum fuiſſe quam nũc eſt, monachiſmi rationem. Nemo tamen negauerit, hoc uitæ genus ad perfectionem euangelicam maxime accommodum, modo ſecundum ſanctiſſimam inſtitutionem pure immaculateq́; obſeruetur. Quia uero res eſt quammaxime ardua in carne uiuere & carnis ſtimulis nullum locum dare, diaboliq́; mille fraudibus (quibus præſertim ſolitarios aggreditur) fœliciter ſemper reſiſtere.* Idcirco *in hoc uitæ genus nemo uel inuitus intrudendus, uel pelliciendus, uel temere ſuſcipiendus, ſed ſumma cura adhibita, poſt diligentiſſimam demum examina-*

Matth.19 *tionem monachi ac monachæ recipiantur,* Quibus *ſæpe inculcandum eſt prius* Chriſti *uerbum de* Eunuchis, *qui ſe ca-*

Eccle.3 *ſtrarunt propter regnum cœlorum, quum inquit:* Qui *poteſt capere capiat.* Proponenda *ſapientis ſapientia, quæ habet in hæc uerba:* Altiora *te ne quæſieris, &c.* Rememorandum *quoq́; diligentiſſime, quod* Deo *ſtulta & infidelis promiſſio admodum diſpliceat.* Breuiter, *admonendus eſt omnis ad hanc uitam aſpirans, ut primum ſe totum excutiat, ne prouinciam ſuſcipiat, cui non ſuffecerit, alioqui parabo-*

Luce.14 *læ euangelicæ dicterio notandus.* Quod *cœperit ædificare & non potuerit conſumare.* Maxima *autem cautio adhibenda eſt in puellis, propter ſexus fragilitatem, ne uel ob ætatem deſit uoluntas, uel metus adſit, aut alius affectus*

minime Christianus.

Neminem monachismi professione temere alligandum. Cap, II.

CErte sancti patres admodum fuerant soliciti, ut non nisi uoluntario ac spontaneo iudicio uirginitatis propositum atq; habitus susciperentur, quòd coacta seruitia domino ingrata esse dinoscantur, Siquidem uoluntarie domino sacrificandum est, & uoluntaria oris sui beneplacita fieri in conspectu domini Psalmographus obsecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Vnde consequitur, Nullum esse bonum, nisi uoluntarium. Adeo, ut qui alio affectu quàm bonæ uoluntatis monachismo se aligant, magis peccent quàm mereantur. Ambigi enim non potest crimen magnum admitti, ubi & propositum deseritur & consecratio uiolatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quis de eis manebit qui corruperint fœdera diuini sacramenti, De adolescentioribus uiduis Paulus pronuntiauit. Quod quum fuerint luxuriatæ, in Christo nubere uolunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

Ca. puella 12. q. 2.
ca. presens 12 q. 2
Psal. 118.
Cap. 1. de regula.
1. Timo. 5

Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monasterium detrudant. Cap. III.

ADmonendi quoq; erunt parentes, ne liberos in monasterium inuitos detrudant, quod illos uæ longe grauius maneat quàm phariseos, qui circumibant mare & aridam, ut facerent unum proselytum, & quum esset factus fiebat filius gehennæ duplo magis quàm ipsi.

Matth. 23

Aguſt. *Quo affectu monaſtica uita amplectenda. Cap. iiij.*

QVi monaſterium ingreditur alio affectu quàm ſimplici amore Dei ductus, ueluti uel ſpem uel promiſſionem Abbatiam conſequendi habens, uel in otio uiuere affectans, uel lucris temporalibus inhians, uel honores ab hominibus appetens, quiſquis talis eſt, non Dei filius aut monachus, ſed planè mercenarius eſt, queadmodum ſuperius nos de clericis etiam dixiſſe meminimus. Cui uerendum eſt, ut quum uolet ingredi nuptias euangelicas, obijciatur illud: Amice quomodò huc intraſti, non habens ue-
Matth. 22 ſtem nuptialem. Quodq; ipſo obmuteſcente, rex præcepturus miniſtris, ut ligatis manibus & pedibus, ipſum in tenebras exteriores mittant, ubi erit fletus & ſtridor dentium.

In monaſterijs habendus, qui doceat legem domini. Cap. v.

HAbendus in uirorum monaſteriis uir pius ac doctus, qui doceat monachos ab adoleſcentia meditari in lege domini die ac nocte, ad quod munus in monaſteriis monialium, ſanctimonialis, cæteris uita & doctrina præſtantior deligatur. Debet autem qui monaſterio præeſt ſumma diſcretione uti, maximè erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut contemplationi debitos, ut ſcilicet tales ſordidioribus officiis ſinat eſſe immunes.

Matt. 4. *Verbi prædicatorem in monaſteriis eſſe oportere. Cap. vi.*

IN monaſteriis quoq; uerbi prædicator erit pius quidem ac eruditus, nam nulla armatura fortior ad reſiſtendum diabolicis inſidiis ac iaculis, quam gladius ille ſpiritus, quod eſt uerbum Dei, quo Chriſtus in deſerto ſolitarius ieiuniis et orationibus uacans, & nihiloſecius tentationibus diabolicis expoſitus, retudit omnem demonis fraudem ac nequi-

tiam. Nihil quoq; potentius illo ad deijciendos ac uicißim consolandos animos nostros, nihil efficacius ad concitandum mentem in amorem Dei ac contemptum mundi, ac omnium quæ in mundo pulchra ac ſpetioſa apparent.

Monachi bonæ indolis ad academias mittendi. Cap.xij.

NEq; nobis diſplicuerit, ut aliquot ex monachis, bonæ indolis ad uniuerſitates publicas & bene christianas, aliquot annos theologicis ſtudijs operam nauaturi mitterentur, Illic tamen non alibi quam in monaſterijs ſeu gymnaſijs ſub cura & oculis præceptorum commoraturi ne bonis ac rectis ſtudijs deſtinati, mores minime monaſticos imbibant ac contrahant.

Moniales non eſſe alligandas, ut nulli quàm ſuo (ut uocant) patri aut præpoſitio confiteantur. Cap.xiij

SInt præterea in monaſterijs uirginum, præſertim præter Abbates aut præpoſitos, alij conſcientiarum examinatores ac à confeßionibus. Aut ſaltem uirginibus liberum ſit, bis aut ter in anno alijs (quos elegerint) probis ac doctis uiris, de ſuorum ſuperiorum (ut uocant) conſenſu; (quem hi interpellati, rationabili cauſa intellecta, nequaquã negabũt) conſcientias ſuas exemologeſi exponere exonerareq; , ne ſcilicet adigatur monialis renitens, ſemper uni homini delicta confiteri. Debent autem hi qui ei uſcemodi munere in monaſterijs monialium fungũtur, eſſe homines uitæ probatißimæ ac morum quàm maxime inculpatorum, eruditi ac ſingularis iudicij, obſeruaturi ea quæ ſupra, ubi de pœnitentiæ ſacramento tractatum eſt, delibauimus. Cauebit autem is inprimis, criminum non confeſſorũ rememorationem, ne uirgines diſcant, quæ prius neſcierunt. Cauebit præterea,

nisi res omnino exegerit duritiem increpationis, magis intentus ad modestissime arguendū & pientissime vicissim consolandum. Confessiones autem monialium non priuatim audiet, sed in cæterarum conspectu, non tantum ut omne malum, sed & omnis mali suspitio omnino cesset.

Mutatum esse paulatim faciem monasteriorum, ac usurpatum hospitij ius simul cum accessu moderandum. Cap. ix.

MOnasteria olim uirtutem scholæ ac pauperum hospitalia erant, nunc proh dolor, uidemus ea quæ uirum sunt e scholis uirtutum in diuersoria militum ac raptorum, quæ uero mulierum sunt, in plerisq; locis in suspectas de incontinentia domos (ne quid grauius dicamus) esse cōmutata. Quamobrem dispiciendū nobis est, ne tam passim a quibusuis militibus hospitij ius a monasterijs ui exigatur & eleemosinæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuorentur, ne ue ad monasteria uirginum accessus totius a sacris canonibus prohibitus, pateat. Et ut qui deprehensi preter hæc fuerint offendiculum aut occasionem illis labendi, siue intra siue extra monasteria dedisse, dignas pœnas ferant.

Ca.1. de e mu eccles.

Ca. monaster. de uir. & hone. cle.

Visitatio monasteriorum necessaria. Cap. x.

VIsitatione ergo monasteriorū quam maxime opus esse intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac uero oprtebit omnia ad regulam ordinis monastici exigere, nihil non ad pietatem & uitæ sanctimoniam dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ consuetudinis irrepsit, penitus tollere ac eradicare. Proficeret quoq; hic examinari regulas, statuta, & consuetudines, tolli superstitiosa.

Ca. in singulis para. Porro dio cesim, de statu. mo.

Stumptuosi monalium Præpositi abrogandi, & frugales œconomi constituendi. Cap. xi.

HAbent quædam monialium monasteria sumptuosos Præpositos, sub quorum potestate quum omnis bonorum administratio sit, ipsi de redditibus monasticis luxuriantur, Et qui monasticæ conuersationis exemplum esse debuerant, ad mundi delicias reuoluuntur. Fastidientes interdum similam & mella, interim monialibus ipsis uix milio & cibario pane rugientem uentrem saturantibus. Sunt quoq; uirginum monasteria, ubi non est uictus & mensa communis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quã uis in longe sacratiori conuiuio damnauit) quotidianus, nempe, q̃ unaquæq; suum cibum præsumit ad manducandũ, & alia quidem esurit, alia uero ebria est, Quos abusus tollere necessarium putamus, uidelicet ut in illorum delicatulorũ Præpositorum locũ probi œconomi a nobis comprobandi (quorum uictus sit monastico similis) surrogentur, qui etiã obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

Hierony.

1. Cor. 11.

Cap. Ofus 9. q. 3. c. q reli. 17. q. 2

In monasterijs monialium uictum ac mensam communem esse oportere. Cap. xij.

ITidem ut moniales uictum ac mensam communem ubiq; habeant, & quæ pari sunt officio destinatæ, pari etiam cibo alantur. Quod ut quam minime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, q̃ congrue poterunt in singulis monasterijs sustentari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conueniet.

De præpositis solitariæ commorantibus. Cap. xiii.

DIsplicet etiam nobis, quod quædam monasteria quosdam Præpositos habent, qui in capellis solitarij commorantur, quod Lateranensi Concilio uetitum est ac

Ex latera. nẽ. Cõci.

cautum, ut Episcopus Abbates monitione præmissa per censuram ecclesiasticam compellat, ut eiuscemodi Præpositos aut Priores ad claustrum reuocent, faciantq; ecclesiis ipsis seu capellis per seculares clericos deseruiri, aut saltem alios monachos ipsis adiungant.

Visitandæ domus fratrum Theuthonicorum, diui Iohannis Baptistæ & Antonitarum. Cap. xiiij.

Visitandæ quoq; in primis, & reformandæ erunt domus hospitalium militum Theuthonicorum, præterea ordinis diui Iohannis Baptistæ ac Antonitarum, atq; initio prouidendum, ut in eijsdem domibus cultus diuinus rite ac debite peragatur, ut hospitalitas pro pauperibus seruetur, ut uita ac conuersatio regularis secundum institutionem primam ac regulam (quam illi professi sunt) illic geratur ut ab ipsis uestes, ordini ac professioni dignæ ac conuenientes publicæ deferantur, ut comessationes, crapulæ ac omnis luxus prohibeatur, ut prede illæ bonorum mobilium, quæ Post mortem prælatorum per primores ordinis fieri ac in exteras regionas deferri, pessimo omnium exemplo consueuerunt, a modo nequaquã fiant, Sed quicquid parsimonia defuncti prelati coaceruatum ac relictum fuit, uel necessarijs usibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum eius regionis, ubi religiosa ista domus sita est, applicetur.

De uita & conuersatione monachorum. Cap. xv.

Ex conci. Calcedo. *ET ut reuertamur ad monachorum uitam, haud ignorare debent Concilio Calcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, ieiunio & orationes obseruare, in his locis, in quibus se semel Deo deuouerunt, remanere, nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare,*

nunquam

nunquam sua monasteria relinquere nisi forsan ob ingentes necessitates id facere à suo episcopo iubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu inuisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

Monachorum studia atq; exercitationes quales esse oporteat. Cap. xvi.

MOnachus & monacha amare debent scripturarum scientiam, & carnis uitia non amare. Psalterij librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu uigilare, uanis cogitationibus aditum precludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia, uincere, Breuiter, nullis animi perturbationibus (quæ si insederint, ad delictum maximum inducunt) locum dare, Semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inueniat occupatos, Et ut multa sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maxime conueniret, ut & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porro AEgyptiorum monasteria hunc morem seruasse leguntur, ut nullum monachum absq; opere & labore susciperent, non tam propter uictus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne pernitiosis cogitationibus uagarentur, ne ue instrar fornicationis Israel, omni transeunti diuaricarent pedes suos.

Hiero. ad rusti. mo.

c. nunquā de consec. distin. 3

Hier. 3.

Monachos uagos sub custodiā reuocandos. Cap. xvij.

MOnachi qui peruagati fuerint, ubicunq; inuenientur, tanquam fugaces nostro auxilio sub custodia reuocentur, Et si qui abitum abiecerint, ut eundem reassumant, cogendi.

Literas priuatas monacho aut monachæ, iniussu Abbatis resignare non licere. Cap. xviij.

VT monachi seu monachæ literas nullas uel destinare uel recipere audeant absq; Abbatis seu Abbatisse, aut eius qui ipsorum loco monasterio præst scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum, id præsenti constitutione innouandum censuimus.

Canonissarum seculariũ mores reformandi. Cap. xix.

POstremo, uitam, conseruationem ac mores Canonissarum, quæ seculares ob id appellantur q, perpetuæ castitatis ac reliqua uota monastica non emittent, reformari omnino ducimus necessarium. Nam uitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerię; scandalosam. Quæ ut in ordinem & ecclesiasticam quandam disciplinam, quod fieri potest, reuocentur, nobis quum uisitationem aggrediemur, curandum est.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHANAtrophijs, alijsq; id genus pijs locis. Cap. I.

Cod i. de Epis. et cler. NOn solum canonicis constitutionibus, sed & imperialibus ac regalibus institutis antiquitus pientissime sancitum est, ut habeantur quam fieri potest frequentia in republi. Xendochia, Prochotrophia, Orphanatrophia, Gerontocomia & Brephetrophia, & id genus alia loca pietati consecrata, In quæ ricipiantur peregrini, pauperes, inualidi, senes, parentibus orbati, atq; inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, conta-

giosisq; ac perpetuis morbis obsiti, atq; aliæ miserabiles personæ. Idcirco curæ nostræ imminebit, ut eiuscemodi loca, ubi constituta sunt, sarta tecta teneantur. Vbi uero dißipata sunt, instaurentur, reformenturq;, Deniq;, ubi necdum constituta sunt, episcopali nostra prouidentia ædificentur, construanturq;. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse uolui, & horum toties meminit diuinißimus Paulus Apostolus. Matth.26 Marc.14 2.Corin.8

In hospitalibus in primis animæ curandæ, deinde corpus. Cap. ij.

HIc ante omnia curandum nobis est, ut in domibus istis, quæ ad salutem animarum pertinent, minime negligantur, sed ante omnia de sacramentorum administratione pauperibus debilibus & ægrotis prouideatur, Ac ubi corporis infirmitas medicum postulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accersatur.

In hospitalia qui recipiendi. Cap. iij.

IN eiuscemodi autem hospitalia, nulla aliæ quàm ea, quas diximus miserabiles personæ, quæ aut morbo aut debilitate, aut ætate impeditæ, suis manibus laborare, uictumq; ac uestitum sibi comparare non possunt, recipiantur, quas ad ecclesiasticam disciplinã canones pertinere ac nostris, aliorumq; piorum hominum largitionibus uictare uoluerunt.

In hospitalia pauperes eius loci, ubi constituta sunt, potißimum recipiendos, maxime contagiosis morbis implicitos. Cap. iiij.

IN primis autem recipiantur in hæc hospitalia, personæ miserabiles eius loci ubi hospitalia constituta sunt. Quod si recte curatum fuerit, suffecerint pene (nisi tamen fal-

ſamur) iam conſtituta hoſpitalia, omnibus uere pauperibus per ſingula oppida ac uicos repertis, ut amodo illis non fuerit neceſſe oſtiatum panem emendicare, aut eos qui lepra ſeu alio contagioſo morbo impliciti ſunt inter homines diuerſari, quod lege diuina, ne fiat, prohibitum legimus. Nec immerito, q, ex tali commixione ac conuerſatione cum ſanis infinita pericula ſubſequantur, etiam ex ſolo aſpectu, qui intuentibus horrorem ſolet incutere. Quod ſi leproſis alijsq; qui ſimilibus morbis impliciti ſunt, hoſpitalium, quibus adducuntur, redditus non ſuffecerint, ſatius eſt, ut ipſorum nomine in conuentu eccleſiæ eleemoſyna per aliquod uiros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præſtetur atq; ut trunci in templis eleemoſynis iſtis colligendis aſſeruandisq; erigantur, quàm ut ipſi morboſi alimoniæ petendæ obtentu, aut quocunq; alio prætextu, conſortis hominum miſceantur.

Nume. 12

Mendicantibus ualidis hoſpitalia clauſa, & mendicitatem interdictam eſſe oportere. Cap. 5.

Cod. de mēdic. uali. l. 1.

SInt autem mendicantibus ualidis non ſolum hoſpitalia clauſa, ſed & plublice ac oſtiatim mendicare penitus interdictum. Et qui ſecus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus noſtrisq; conſtitutionibus comprehenſis, pœnis ſubdantur. Vtilius enim eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, q̃ eidem frangitur, ut ſeductus, iniuſtitiæ acquieſcat.

Magiſtrorum hoſpitalium praui adfectus damnantur. Cap. 6.

DAmnamus autem abuſum, quo in quibusdam locis fit, ut neglectis miſeris ac inopibus (quibus hoſpitalia

dedicata sunt) ex priuato affectu magistrorum aut magistratuum, qui hospitalibus hisce præsunt: non modo ualidi, sed & quibus uictus & uestitus supetit, recipiantur, tantum quod illic commodius & in otio uiuatur, qui certe aliter censeri non possunt q̃ pauperum deprædatores, raptoresq́;, de alieno uiuentes, ac ueluti ex sanguine pauperum saginati. Quos diuus Hierōymus, *grauissime icrepat: Qui* Hierony. *(inquit) ex bonis parentum & sui opibus sustentari possunt si quod pauperum est accipiunt, sacrilegium profecto committunt, & per abusionem talium, iudicium sibi manducāt & bibunt.*

Quam grauiter peccent, qui ex pauperum uictu se ditant. Cap. vii.

VIderint quoq; hi magistri ac hospitalium præsides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus distribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne sicut ille, ita & ipsi pereant. Nouerint ergo se tali muneri addictos, non ut sui, sed ut pauperum curam gerant, quos neglexisse, occidisse est, quid subtraxisse, sacrilegij instar est. Et quo uigilatiores in officio sint, singulis annis, aut sæpius, magistratui eius loci præsente parocho rationem de omnibus reddant. Non meum est (inquit Prosper) dicere, quantum peccatum est eorum qui cibos pauperum sibi usurpant, & unde pauper uisturus erat, præsumendo suscipiunt.* Iohan. 12.

DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS ac Bibliopolis. Cap. I.

Ecclesiæ reformatio à summis pariter & infirmis, à capitibus simul & à paruulis ordienda est. Paruuli enim sunt, qui succrescentes in maiorum locum subinde decedentium in reipubli. tam ecclesiasticæ quàm secularis administratione succedunt, ut consequens sit, ab ipsis praue ac nequiter institutis reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summopere refert, ut pueritia, quæ seges est omnium rerũ publicarum, in timore domini ac bonis disciplinis edoceatur.
Exodi. 13 *tur. Id quod dominus præcepit Exod. xiii. & prouerbiorum*
Prouer. 6 *sexto. Siquidẽ ea ætas nullis aliis usibus accommoda per id tẽpus colligere poterit & sibi & reipublicæ luculentum fructum. In primis autem operepretium nobis uidetur, ut clãcularij illi magistelli, qui id conuẽticulis uicatim docent, prohibeantur, utq; gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimẽtis imbuũtur, diligenter repurgentur, præfectis illis didascolis seu præceptoribus, non tam eruditis, quã sanæ doctrinæ, integreq; ac inculpatæ uitæ uiris, Idq; hac potissimũ tẽpestate, qua innumeræ pestilentes hæreses totã fere Germaniã summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimẽto, iusto Dei iudicio peruadũ, ac ueluti*
Hora. *cancer serpũt, Quas quũ pueri semel imbiberint, difficile, imo impossibile erit, ut easdem penitus iterum eluant. Nã,*
Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu.

Scholæ inter uisitãdũ repurgãdæ ac instituẽdæ. Ca. ii.

QVemadmodum uero didascali pueros inclasses digerent, quæ dein ipsis prælegent, tam ad eruditionem quam ad uitam christianam recte instituendam pertinentia, nos inter uisitandum pro ratione cuiuscunque scholæ trademus.

Apud singulas ecclesias habendus uir eruditus, qui clericos eius ecclesiæ instituat. Cap. iii.

OLim conciliari constitutione cautum est, ut non solum apud quemlibet cathedralem ecclesiam, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus qui clericos earundem ecclesiarum doceat & instituat, Apud metrapolim autem theologum haberi præceptũ est, qui sacerdotes ac quoscunq; alios in sacris literis doceat. Et in his præsertim instituat; quæ ad curam animarum pertinere dinoscũtur. Visum etiam Concilio fuit, ut singulis magistris unius præbendæ prouẽtus tantisper quo ad in docendo persliterint, assignentur. Cuius quidẽ saluberrimæ cõstitutionis uix uestigia quædam apud eiuscemodi ecclesias reliqua uidemus. Nã ut scholas ipsas reperias, didascalum tamen uix ullum eruditum accipium repereris, q̃ nihil pene stipendi (ne dicamus unius præbendæ prouentus) illi sudpeditetur, quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res leuis momenti est, à qua totius propemodum reipubli. tum salus, tum pernities dependet. c. i. & c. qa nõnullis. de magist.

Qui huic uiro uictum suppeditabunt. Cap. iiii.

CVrandum itaque ut singula Collegia ludos literarios diligenter instituant, eisque de idoneis iudi magi-

stris ac sumptibus prospiciant, ubi Collegia non sunt, senatus & respublica idem curet.

Quemadmodum Academiæ instaurari ac studia ali possint. Cap. v.

ACademiis seu uniuersitates publicas per hanc heresum colluuiem misere perire cernimus, quas instaurari maxime in uotis est. Id fieri posse nobis uidetur si modus aliquis inueniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendiis aliquid possit decidi, Clericos enim illos conuenit ecclesiasticis stipendiis sustentari, quibus parentum & propinquorũ nulla bona suffragãtur. Quo insuper professoribus atq; his, qui in bonis literis, optimis quibusq; disciplinis, ac in primis Theologiæ studiis multum profecissent, spes præmij fieret, Nam spes alit artes.

Pium uotum ad studia subleuanda. Cap. vi.

Concilio Basilieu.

ET quanquam hic articulus a summo pontifice potissimum pendere uideatur, tamen quod in nobis est, cuperemis omnes ordinarios collatores, presertim parochialium ecclesiarum, huc induci posse, ut academiæ potestatem facerent, significandi subinde ipsis uiros literatos ad regendum ecclesias eiuscemodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscũq; aliis non idoneis præferrent, ac parochiis quum uacarent, præficere non differrent, modo tamen personaliter residere non detrectarent. Quod si idem apud collegiatas ecclesias (qui mense ordinario canonicatus & præbendas confert) obtineri possit, non dubium id plerisq; ad studia capessenda calcar fore non exiguum.

Decretalem Honorij tertij, quod eius fieri potest, renouari æquum esse. Cap. vii.

PRæterea non parum huc fecerit, si Honorij tertij decretalis seruetur, nempe ut Canonici ecclesiarum dioecesis nostræ Coloniensis dociles ad studia, potissimum theologiæ, per capitula transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorum suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine uel statuto, quum denario fraudari non debeant in uinea domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandem spes non uana concipi possit aliquando futurrm, ut doctorum copia habeatur, quo ueluti stellæ ualerent plurimos ad iustitiam erudire, temporis successu ecclesiam Dei uniuersalem in uita ac doctrina reformare. c.super specula, de magistr.

Quid curandum in Academiis. Cap, viii.

NEque ignoramus multa ac diligenti prouisione opus esse in Academiis qua in primis curari necesse erit ut optimi quiq; libri in singulis professionibus ac discipulis per doctißimos professores statis diebus ac horis uigilantissime prælegantur, enarranturq;. Deinde, ut scholasticis uiuendi regulæ præscribantur, nempe ut bonis disciplinis uacent, a pompis, comessationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, dissensionibus ac rixis abstineant, ut prodigi esse desinant ac quisq; se suo modulo metiatur, ut fastum omnem ac doctrinæ supercilium deponat. Nec incipiant esse magistri prius quam fiant discipuli. Quot enim sũt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiũt, ac per ambitum extorquent etiam qui nunquam eam artem quam post magisterium profitentur, uel a limine salutarunt, quod quàm turpe ac indecorum sit, nemo ignorat. Hieron.

Nihil imprimẽdũ aut uẽdendũ, nisi reuisum prius. Cap.ix.

Vuitrony. Pragma. August.

PRaeterea quum per abusum artis impressoriae librorum plurimum malorum emerserit, prohibemus ne ulli Typographi aut Bibliopolae quempiam recens aeditum librum aut chartam uel imprimant, uel uenum exponant, uel uendant publice uel occulte, nisi hic liber reuisus, & charta uel scripturam uel picturam continens, per nostros ad hoc deputatos cōmissarios diligenter perspecta sit prius. Quae & Typographi nomen & cognomen cōplectantur, atq; eam ciuitatem seu oppidum in quibus excussa sunt, nominatim designent. Quae uero his caruerint, nullo pacto uenum exponātur. Porrò Typographi Bibliopolae ac reliqui librorū institores ac geruli qui huic ordinationi contrauenerint, praeter confiscationem librorum: poenis etiam legalibus ac pragmaticae constitutioni Augustanae subiacebunt. Contra quos in territoriis nostris Fiscalis noster acerrime inquirere ac ad iustarum poenarum declarationem procedere non omittet.

DE IVRISDICTIONE ECCLESIA*stica contentiosa.* Cap. I.

ANte annos non admodum multos, reformationem iurisdictionis nostrae ecclesiasticae aedi curauimus, per quam ita temperata ac moderata omnia speramus, ut nemo de ea, iure queri possit.

Excōmunicationis origo & praecipuus usus. Cap. ii.

NE autem quispiam excōmunicationis ecclesiasticae originem ignoret. Primus excommunicationis in ecclesia usus, qualis fuerit, Paulus primae ad Corinthios. 5. manifeste

ostendit, ubi Corinthium publice cum nouerca fornicantem tradit Satanæ in interitum carnis, ut spiritus eius saluus fieret in die domini nostri Iesu Christi. Non tantum exemplo indicans, sed & expressim iubens, ut qui eiuscemodi sunt, e medio ecclesiæ eijciantur. Si is (inquit) qui frater nominatur, inter uos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cũ eiuscemodi nec cibum sumere permitto. Quin ante discipulum, ille qui solus uere magister est Christus, eiuscemodi excommunicationis usum Matthæi. xviii. docuit. Quem optamus in ecclesiam reuocari ac frequentissimum esse, Nempe ut tales publice ac enormiter peccantes, ne aliis offendiculo sint; & notati tandem resipiant extra communionem sacramentorum ac uitæ communis ponantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reuersi, suum reatum deplorent. Diuus sane Paulus grauissime Corinthios increpat, quod incæstum illum tantisper paterentur. Omnino (inquit) auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec in tergentes, ita ut uxorem patris sui quis habeat. Et uos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio uestrum, qui hoc opus fecit, Non est bona gloriatio uestra. Nescitis quia modicum fermentũ totam massam corrumpit. Expurgate ergo uetus fermentũ ut sitis noua conspersio, sicut estis azymi, & cætera quæ sequuntur. Quod si denuntiationem euangelicam (qua nulla res salubrior esse potest, & quæ nobis non tantum facienda suadetur, sed præcipitur) frequentaremus, & apostolica præcepta mordicus teneremus, rariores profecto in cœtu nostro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publice

Ibidem

Matth. 8

1. Cori. 5.

Matth. 18

E sanæ. 52

Roma. 2

criminosos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter gentes & scandalizantur multi inter nos infirmiores:

Cur passim in omnes inobedientes excõmunicationis censura distringi cœperit. Cap. iii.

1.Reg.17 IAmdudum uero cœpit excõmunicatio in omnes inobedientes distringi, Quod quasi peccatum hariolandi sit, repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nole acquiescere.

Visum excõmunicationis in publice criminosos in lucem reuocandum. Cap. iiii.

VSum ergo excõmunicationis, præsertim aduersus publice criminosos in lucem reuocari conuenerit, Deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantum in manifeste contumaces feratur.

Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. Cap. v.

Ex cõ ci. Meld. & aluernẽ c. nemo et c. nullus fa. cer.ii.q.3 Ex cõ.lug c.1 desẽtẽ. excom. in 6.

CAuebit autem in primis iudex, ne hanc, alias ue censuras ecclesiasticas, uel ex iniustis, uel ex leuibus causis, uel iuris ordine non seruato, uel ex odij fomite proferat unquam. Quum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla maior est in ecclesia, nec sit excommunicandus quis, nisi pro peccato letali, quod anathema sit æternæ mortis damnatio. Nec infligenda ueniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt, debebit iudex non ante excommunicare quempiam, quàm cognouerit id, uel causæ grauitatem, uel eius qui extra cõmunionem ponendus est, apertam contumaciam præcepto iusto acquiescere nolentis exigere.

Ex cõcil. AntiCart. Aretalen. Bracþa. racen.

Excommunicatos uitandos. Cap. vi.

VOlumus autem ut hæc censura ab omnibus (iure non tantum humano, sed & diuino idipsum postulante)

tineatur, utq; excõmunicati in familiari conuersatione utentur, & a nemine recipiãtur, quemadmodum antiquissima concilia sub grauis reatus incursu idipsum fieri preceperũt.

Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum Cap. vij.

PRocuratores nostri Fiscales aduersus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequens grauati infamia, non quidem a maleuolis & maledicis, sed a prouidis & honestis iustitiæ zelo commotis suborta. Quam si non probauerint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti in expensis. Neq; enim speciem aliquam æquitatis habet, quod ab innocentibus absolutis, quippiam expensarum nomine extorqueatur. Alioqui calumnia et iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberent. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipublicæ pestes. Neq; enim ad petitionem eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendum esse super criminibus in eodem descriptis. Quum inquisitio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint. Cap. cũ oporteat. c. in quisitionẽ par. tertiæ dubit. de accusatio.

Manifesti criminosi pro questu nequaquam ferendi. Cap. viii.

NOlumus autem, ut concubinarij, aut alij manifeste criminosi ullo modo p quæstu aut pecuniæ emungendæ causa ferantur, tolerenturq;. Aut ut pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quod res mali exempli sit, crimen pecunia rdimere. Sed reformationis nostræ constitutio, quæ de officicio Sigilliferi postrema est, seruetur. Quod interdum uel personæ delinquentis, uel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulauerit, hæc in pios Cap. pau. 11 q. 3.

tantum usus conuertatur, ne magis auaritiæ, quàm correctionis causa exacta uideatur.

Clerici grauissimorum criminum rei, secundum canonicas sanctiones puniendi. Cap. ix.

1.Timo.5 CLerici in grauissimis criminibus deprehensi, iuxta canonicas sanctiones puniantur. Expedit enim, ut publice delinquentes & ecclesiam Dei scandalizantes, publice quoq; arguantur, & puniantur. Quamobrem tales uel a nobis deprehensi uel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipiant. Quod si tam graue fuerit, ut degradatione dignum sit faciemus ipsos curiæ tradi seculari, ne clericali priuilegio gaudent, quo se per flagitia reddiderunt indignos.

De testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis. Cap. x.

Ex.cõ.mogũ. c.si hæred.de test. IN Concilio Maguntino sancitum est, ut hæredibus qui iussa testatorum non adimpleuerint, ab Episcopo loci illius om is res quæ eis relicta est interdicatur, cum fructibus & emolumentis, ut uota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores nostri Fiscales in diocœsi nostra Colonien. aduigilabunt, ut Testamenta, maxime ecclesiasticarum personarum, priuilegijs ecclesiæ nostræ maioris saluis, intra anni spatium exequutioni mandentur, Vtq; intra idem tempus exequutores testamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam testamentorũ insinuationem approbationemq; intra triginta dies a morte sacerdotis peti uolumus atq; obtineri, nisi rationabilis causa longiorem dilationem exposcat in præmissis. Dispiciet autem

Sigillifer noster, ut si quid in quempiam stultum aut iure pro hibitum usum temere relictum sit, in pium conuertatur.

Bona presbyteri ab intestato defuncti in piam causam conuertenda. Cap. xi.

VBi sacerdos nostræ diocœsis Colonien. mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia, quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno, & funeralibus in piam causam pro defuncti animæ salute conuertantur.

Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minime grauis. Ca. xij.

EA portio quæ nobis uti Archiepiscopo secundum rationem bonorum (extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt) deducto ære alieno ex moro & speciali conuentione cum clero nostro inita debetur, nemini grauis esse potest, quod maior Epis. secūdū canonicas sanctiones portio, q̄ ea est, quæ ex remißione nostra nobis soluitur, debeatur. Cap. Offi. detest.

Iuramentorum facilis exactio in iudicijs refrenanda. Cap. xiij.

MVltiplex illa & facilis iuramentorum exactio, quæ in iudicijs ecclesiasticis fit, nobis probari non potest. Christus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, Matth. 5
ut in totum abstineamus ab omni iureiurando. Quo colore ergo consuetudo nunc paßim iurantium in omni negotio excusari poßit, non uidemus, nisi aut grauitate negotij, aut neceßitate. Crebris iuramentis raro deest periurium, quod grauißime punit Deus. Quamobrem mone- Deute. 5.
mus Causidicos, ne tam faciles sint in exigendis malitiæ ac alijs iuramētis. Compertū enim habemus quosdam esse tam male christianos, qui in re tam seria laudant ac iuramēta interdum exigant, quibus prestitis credere nolint. Ne dicamus

quosdam eo uesaniæ prolabi, ut iureiurãdum exigant, quod malint suspicari, præstando uiolatum iri quàm uere reuerenterq; adhiberi. Quo laqueo, quis pernitiosior esse potest? Admonebit igitur Officiales noster Causidicos, atq; alios iuramenta exigentes, ut ea quæ iudiciarij processus solemnitas naecessario non requirit, remitant, utq; memores sint, eandem manere pœnam temere exigentem, quæ manet frustra præstantem iuramentum.

Formula inquirendi hæreticos delinianda. Cap. xiiij.

QVum hæresum ac schismatum in præsentiarum, plena sint omnia, uidebimur operæpretium facturi, si communicato cum Inquisitoribus apostolicis consilio, formulam quandam inquirendi iuri consentaneam ac tantum negotium decentem, minimeq; captiosam, præscribamus, Quamobrem ea de re nostris iurisperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS *episcopalibus Archidiaconalibusq;.* Cap. I.

QVVM *frustra sint in ciuitate leges, nisi & sint qui eas exequantur, itidem institutiones canonicas inefficaces & languidas esse oporteat, nisi ab Episcopo & reliquis (quibus ea cura demandata est, & quodãmodo uiua lex sunt, qui & in Euangelio nuncupantur sal terræ) mancipentur*

Matth. 5 *effectui. Idcirco uisitatione per nostrã diocœsim Colonieñ. opus est, quam Deo authore per nostrum in pontificalibus Vicariũ ac ipsi adiunctos uiros, iuxta pios ac doctos quibus*

plenam

plenam dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinandi potestatem, aggre diemur, eodemq; adiuuante Deo peragemus.

Quo ordine uisitatio instituenda. Cap. ij.

EX superioribus uero liquet plus satis, quo ordine uisitatio instituenda sit, Siquidem in primis ab ecclesiis nostris metropolitana ac cathedrali incho andum. Debinc singulæ collegiatæ simul cum monasterij & uirorum & mulierum inuisendæ, Post hæc ad parochiales ecclesias omnes in nostris ciuitatibus ac diocœsibus conctitutas (ubi maxima cura opus erit) transeundum, ibi non solum parochi, sed alij etiam (quotquot ibidem commorantur) sacerdotes ac clerici aduocandi, Atq; interim nõ prætermittendæ scholæ & bibliotecæ, ubi illæ reperientur, ac postremo hospitalia pauperum diligentir per lustranda erunt.

Quæ ubiq; corrigere oporteat. Cap. iij.

QVæ uero oporteat ubiq; sciscitari ac inuestigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ statuere ac ordinare, superiores constitutiones abunde docent.

In primis reformando esse Decanos. Cap. iiij

QVod ad cathedrales & collegiatas ecclesias attinet prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis, maxime Decanis, Qui si cæci fuerint, consequitur necessario, ut hi quibus ducatũ præstant, simul in foueam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis committitur, facile ab alijs trahitur in exemplum.

Inquietos & prælatis rebelles corripiendos. Cap. v.

ET quoniam alicubi tanta est cleri dissolutio, ut prælatis quantumuis bonis ac eruditis, neq; suus bonor

neque authoritas seruetur, intendent Visitatores nostri animum, ut inquieti corripiantur. Qui corripi & obedire nolunt censura ecclesiastica secundum culpæ modum percellantur, donec resipuerint.

In monasterijs quomodo abusus percipiendi. Cap. vi.

IN monasterijs facile percipientur abusus, modo regulæ ordinis relegantur, interrogenturq; qui illis præsunt. num illis: scilicet simul cum nostris constitutionibus per omnia satisfiat.

In uisitatione parochiarum quid agendum. Cap. vij.

VBi ad parochias ibitur, debebit parocho ac populo paucis ante diebus aduentus Visitatorum significari, quo tum omnes expediti adsint ac publicæ saluti intendant. Deniq; ea sacramenta ac munera quæ per solum Episcopū administrantur, expurgati & præparati recipiant.

Habenda concio per Visitatores. Cap. viij.

NEc uidebitur inutile, ut Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitatoribus nostris Theologus, concionem ad populum habeat, eundemq; de omnibus de quibus utile uidebitur, ex diuinis scripturis per Dei uerbum admoneat.

Interrogādus parochus, quo titulo ministeriū gerat. Ca. ix.

INterrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, aut ordinaria authoritate admissus, nec ne, Vbi Vicarius præst parochiæ, uidendum quo priuilegio absit parochus principalis.

De uita, moribus & doctrina inquirendum. Cap. x.

DEinde inuestigandum de uita, moribus ac de doctrina, quo pacto uerbum diuinum dessiminet, ac sa=

cramēta ecclesiastica administret, Et nū omnia calleat quæ ad officium suum spectāt. Vbi uero minus fuerit instructus, erudiatur maxime in his quæ ad dispensationem ecclesiastiicorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Sub inde inquiratur, num in his deses aut negligens interdum sit, Et num illi necessarius & honestus uictus suppetat, seu digna stipendia exoluantur. Nam si competens uictus defecerit, ad eum modum (uti supra diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

De habitu tonsura ac reliquis externis uidendum. Cap. xi.

VIdendum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiari conuersatione, honestas familiæ exploranda, libri quoq; omnes inspiciendi, qui si nothi aut suspecti erunt auferendi ac tollendi sunt.

Num hæresis quæpiam serpat, diligenter inuestigandum. Cap. xii.

INsuper inuestigandum erit diligentissime, num in tota parochia ullus hæreticus aut scismaticus delitescat, num hæresis aliqua serpat, atq; hic apponenda securis ad radicem, ut seducti per uerbum Dei in uiam ueritatis & ecclesiæ uni tatem reducātur. Qui contumaces fuerint, e cœtu cæterorum tollantur.

Num agantur alia, quæ cum Dei & ecclesiæ institutis pugnent, dispiciendum. Cap. xiii.

PRæterea, num in parochia superstiones, sortilegia, diuinationes, atq; alia id generis, quibus mentes a Deo uiuo per diaboli fraudes seducuntur, exerceātur, num periuria blasphemiæ, adulteria, & similia crimina ob quæ iratus Deus in nos gladium iræ suæ uibrat, publice cōmittātur,

num ecclesiasticæ censuræ contemnantur, num sint qui parochos obedire floccifaciant, qui sacramenta ecclesiæ nõ participent. Item, num festis dies & ieiunia ecclesiastica rite obseruentur.

De puerorum institutione & hospitalium cura quærendum. Cap. xiiii.

DEin uidendum quo pacto pueri instituantur, qui præterea sint scholis præfecti. Hospitalium quoq; cura haud prætermitenda.

Vitia quibus assueuerint parochiani, aciter corrigenda ac refrenanda. Cap. xv.

DE uitiis quibus parochiani uel maxime assueuerint, inquisitio facienda, ut per Visitatores uerbo diuino ab his populus a uocetur.

De officio parochi inquirendum. Cap. xvi.

DEniq; expiscandum, num parochus diuinum officium in ecclesia canendo, legendoq; rite gerat, Num sacrum baptisma, itidem sacrosanctam Eucharestiam cum chrisma secure ac decenter custodiat, Num uestes & reliqua ornamenta, quibus in diuinis officis utimur, munde asseruet, Num ipse aut qui ecclesiæ prouisores appellantur, templum sartum tectum curent, Num sacris altaribus suus honos impendatur, Num ruinis domus parochialis occurrat, Num de rebus ecclesiæ alienationes faciat, Atq; his similia, quæ Visitatoribus nostris pro eorum circũspectione & prudentia facile occurrẽt. Et ex constitutionibus nostris (quas ubiq; pro loci ac personarum ratione rememorari debebũt) suppeditabuntur.

Synodus episcopalis anno bis habenda. Cap. xvii.

ET *quoniam Visitationes istæ generales per singulas parochias absque magno sumptu singulis quibusque annis frequentari haud possunt, saluberrime sancitum est in antiquissimis canonibus, bis per singulos annos in singulis prouincijs Concilium fieri. Vt primum, ante dies quadragesimæ habeatur, uidelicet, quo omnibus, si quæ sunt, simultatibus amputatis, mundum solenne Deo munus possit offerri. Secundum uero agatur ante tempus Autumni, in quo si communi omnium consensu rationabiliter comprobato, secundum ecclesiasticā regulam, duo uel tres annimositate ducti per contentionem contradicant, obtineat plurimorum sententia sacerdotum.*

Nice. c. 5. Ant. c. 20 Cōstā. c. 3 Calc. c. 19 c. sicut oli. de accusa.

Quid agendum in synodo episcopali. Cap. xviii.

IN *his ergo Concilius, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedralium, collegiatarum, monasteriorumq; prælatos, & præsertim Archidiaconos, ac quos uocamus Decanos rurales (qui uocati sunt in partem solicitudinis episcopalis) per Vicarium nostrum in pontificalibus ac Officialem disquisitio diligens fiat. Et quæ ex illorum iudicio reformatione opus habere comperientur, communi consilio emendentur.*

De synodis archidiaconalibus ac ruralibus. Cap. xix.

D*Eniq; Archidiaconi, qui Episcoporum oculi dicuntur ac Decani isti rurales in suis deinceps synodis, quæ sancita fuerint, in prouinciali seu episcopali Concilio publicabunt, Et ad eundem modum (qui in Visitatione præscriptus est) uitiis extirpandis ac uirtutibus inserendis studeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quàm pecuniæ exactione puniendis, intenti.*

Officiales Archidiaconorum & Decanos rurales, uiros graues esse oportere. Cap. xx.

QVod ut recte ac prudenter fiat, Archidiaconis nostris icumbit, ne ullos inidoneos Officiales aut Decanos rurales deligant aut admittant, sed ad has functiones uiros tantum assumant, cum doctrina præstanter, tum uitæ innocentis, inculpatæq;, qui nullius criminis labe notabiles, officium suum irreprehensibiliter exequantur.

Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ se ferunt. Cap. xxi.

Cap. 1. de offi. archi. Hūc canonē renarat B. Rhenanus in procemio Tertulliāi

EX uetustissima quadam inquirendorum criminum formula relictum est, ut Archidiaconi anno bisextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ sequitur in hæc uerba. In Concilio publico ab Episcopo habito, primitus iurare debent de uillis singulis fidelissimi quiq;, liberi & serui, tres uel quatuor, seu etiam plures, ut rei ueritas omnino inquiratur. Iuramentum autem illud huiuscemodi esse debet, Quicquid in uilla in qua habitat ueraciter sciat uel serio audierit actum contra fidē rectā & Christianitatem, Episcopū aut eius nuntiū, quātum recordari possit & scientia subministrat, non lateat. Post iuramentum uero Episcopus per singula numerare debet, quæ prius iuramento comprehendit, hoc est. Si uir super uxorem suam, aliquā clanculo corrupit, Si cum duabus cognatis, siue mulier cum duobus propinquis fornicata sit, Si commatrem spiritualē aut filiolam suā stupro uiolauit, Si qua mulier partū suum necauit, uel conceptū quocunq; modo excussit, Si quis cognatum suū uoluntate aut casu occidit, seu morbidū fecit, & necdum ad publicā pœnitentiā uenit, Si mulier maritum suum, aut

maritus uxorem suam iniquo consilio interemit, si quis uirum aut fœminam ueneno, aud aliqua alia potione occidit, & qui hoc scilicet ueneno machinatur, Si sciant diuinatrices uel augures, etiam illos, qui per incredulitatem illas inquirant, Si sciant meretrices, quia meretrix appellatur, si uno contempto, cum alijs fornicatur, licet nupta non sit, Si illos etiam sciant, qui cum excõmunicatis cõmunionẽ habent, Si illos sciant, qui conuicti sunt periurium perpetrasse, Si & illos nouerint, qui loca Deo non dicata, contra fidem ecclesiasticam colunt; & ad Christi ecclesias uenire contemnunt, Illos etiam si sciant, qui indictum ieiunium negligunt, Hæc omnia dum Episcopus habet recitata, iuratores per iuramentum commoneat, cæteros uero omnes nobiles & ignobiles, per bannum Christianitatis constringat, ut supradictas res minime celent, ac si in die iudicij ante tribunal domini nostri Iesu Christi rei occultatione præfatarum rerum nephandarum inueniantur. Hoc enim indicet & per banum contestetur ut nemo per ullius timorem aut fauorem uel etiam amicitiam, præfara reticeat, ueraciter scita. Neq; per odium, neq; per inimicitiam ullam quicquam alicui irroget, quod ueraciter non poßit probare. Horum aliqua si antea in præsentia Episcopi allata essent, eiusq; iudicio tarminata, & postea iterata, comperta fuerint, ueluti in initio referantur, & episcopali decreto constituantur.

Abusus in synodorum Archidiaconaliũ ac ruralium obseruationem. Cap. xxij.

PRæscripta quidem formula, quam antiquitatis causa retulimus, successu temporis in abusum, quod negare non possumus, deducta est, quod non fidelißimi quiq;, sed Iohan. 12

leues delatores, non qui ueraciter sciāt, aut serio audiuerint, idq; a probatis, neq; uno tantum, sed pluribus, hisq; fide dignis, minimeq; maleuolis, sed frequentius absq; omni delectu uel leues ac futiles uel inuidi ac rapaces, calumniatores, delationi comperiantur asciti. Quodq; pro manifestis criminibus non canonicæ pœnitentiæ, sed pecuniariæ potißimum multæ a delinquentibus fuerint exactæ, permißis interim delinquentibus haud præter graue populi offendiculum in publica scelerum infamia perseuerare.

Inter uisitandum abusus corrigendi. Cap. xxiij.

QVæ omnia magna correctione indigent, quàm uolente ac adiuuante Deo, inter uisitandum adhibebimus, nimirum curaturi, ut uiris exploratæ uirtutis tantum hoc officij delegetur.

Procurationem, suo officio recte fungentibus pendi, æquum esse. Cap. xxiiij.

HIs autem qui synodo præficiendi sunt, sumptus necessarios (quam procurationem canones uocant) per parochianos suppeditare iustum atq; æquum est.

Ex Cōcil. La teran. Ex Cōcil. generali. Ca. cū apostolus. c. procurationes de censib.

CAEtera, quæ præsentis Concilij decretis comprehensa non sunt, (sunt autem pleraq; non minorem quàm ea quæ correximus, castigationem postulantia) ea secundum sacrorum canonum censuram, partim in Visitatione, partim in futuris synodis episcopalibus, Deo dante emendare diligenter adnitemur.

CANONVM CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS.
FINIS.

REFORMATIO CLERI GERMANIAE AD CORECTIONEM *uitæ & morum, ac ad remouendos abusus.*

LAVRENTIVS MISERATIONE DI*uina tituli* S. *Anastasiæ, sanctæ* Romanæ *ecclesiæ presbyter Cardinalis, per uniuersam Germaniam, ac* Hũgariæ & Bohemiæ, Poloniæq; *regna, & quæcunq; alia loca, ad quæ nos declinare contigerit domini nostri* Papæ, & *apostolicæ sedis* Legatus, *ad perpetuam rei memoriam.*

EX Legationis *officio à sede apostolica nobis commisso obligamur, ut circa statum personarum ecclesiasticarum sub finibus nostræ legationis consistentium in melius reducendum propensius cogitemus, ut quæ in eis à sanctorum patrum decretis & ordinatione deuiare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes, eis opem et operam adhibeamus efficaces.* Nuper *siquidem cum sanctißimus dominus noster* Clemens Papa. *vij. cum pro pastorali suo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam paterne prosequitur, intellectis eius fluctuationibus, hæreticorumq; impietate indies crescente, nos ad uniuersam Germaniam suum & apostolicæ sedis* Legatum *de latere miserit, non aliam ob causam, q̃ ut tranquillitati prouinciæ, & saluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impurißimam omnis hæreseos sentinam, consulat.* Quod

onus licet humeris nostris impar, eius tamen praeceptis & mandatis obedire (ut tenemur) uolentes, freti Christi fauore seruatoris nostri (cuius negocium agitur) subiuimus. Nihil hic prorsus nostris uiris tribuentes, aut praeterea cupientes, q̃ quod admunus hoc fœliciter implendũ attineat. Cũq; aliquot mẽsiũ experiẽtia multa collapsa, & praeter omnem opinionẽ difficultatibus plena perpenderimus cum serenissimo Ferdinando, Hispaniarũ principe, archiduce Austriae, Imperiali locumtenente generali, cõmunicatis cõsilijs, cõcordi sentẽtia particularẽ conuentũ in ciuitate Ratispone cõuocare decreuimus, In quo una nobiscũ interfuerũt praefatus serenissimus princeps & archidux, Reuereñ. Matthaeus S. Romanae ecclesiae tituli sancti Angeli presbyter Cardinalis, archiepiscopus Saltzburgeñ. ac Illustrissimi VVilhelmus & Lodouicus Palatini Rheni duces in superiori & inferiori Bauaria fratres germani, uenerabiles in Christo patres Bernardus Epis. Tridentiñ. Iohãnes administrator ecclesiae Ratisponeñ. Palatinus Rheni dux Bauariae, ac nuncij siue Oratores omnes, cũ pleno mãdato uenerabiliũ in Christo patrũ & illustrissimorum principũ Vigãdi Epi. Bãbergeñ. Georgij Epi. Spireñ. Palatini, Vuilhelmi Epi. Argentineñ. Christophori Epi. Augusteñ. Hugonis Epi. Constantieñ. Christophori Epi. Basilieñ. Philipi Epi. Frisingeñ. Palatini Rheni ducis Bauariae, Ernesti administratoris ecclesiae Patauiñ. ac Palatini Rheni ducis superioris et inferioris Bauariae, et Sebastiani Epi. Brixien. cum quibus pluribus hinc inde in discußionẽ allatis, & praecipue quibus cõsilijs quibusq; modis praefatae nationi Germanicae pieltãti cõsuleretur, patribus sentijs receptum fuit, hanc perditissimam haeresim rudi po=

pulo plausibilem, ob libertatẽ illi falso persuasam prætextu euangelicæ libertatis non paruã habuisse occasionẽ, partim à perditis moribus & uita clericorũ, partim ob nõ diutius dissimulandũ sacrarũ sanctionũ, ecclesiasticorumq; constitutionum abusum, & perinde non parũ momenti fore extirpandæ hæreticorum & eorũ sequacium sectæ, ut clerici ad honestatẽ uitæ moresq; suos illos quos D. Paulus exigit & prescribit debita cẽsura reducti abususq; laicos male offendẽtes sublati fuerint. Itaq; habitis maturis deliberationibus & pijs consilijs præfatorũ Ferdinãdi principis, Cardinalis, ac Ducũ, & Episcoporũ atq; nunciorum suorum, infra scriptos salutares aliquot tam necessariæ reformattonis sacerdotum, presbyterorũ, rligiosorum & clericorũ modos præscribere, statuere, sancire, atq; edere necessarium duximus. Quocirca auctoritate apostolica qua fungimur in hac parte statuta & ordinationes per nos (ut præfertur) ædita ab omnibus et singulis Archiepiscopis, Epi. abbatibus, præpositis, decanis, archidiaconis, & alis personis in ecclesiastica dignitate cunstitutis, ac parochialium ecclesiarũ, aliorumq; beneficiorũ ecclesiasticorum rectoribus, presbyteris, religiosis & clericis, in uniuersa Germania residentibus, prout eos & eorum quemlibet respectiue tangit aut tangere poterit in futurum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obseruari uolumus. Decernentes irritum & inane, si secus super his à quoq̃ quauis auctoritate sciẽter uel ignoranter cõtigerit attentari. Et nihilominus uniuersis & singulis Archiepiscopi, Episcopis, abbatibus & alijs personis in ecclesiastica dign:tate constitutis, necnon metropolitanis & aliarum cathedralium ecclesiarũ canonicis, ipsorumq; Archie-

piscoporum & episcoporũ Officialibus & uicarij generalibus per præsentes committimus & mandamus, quatenus ipsi & eorum quilibet, si & postq̃ pro parte illorum, quorum interest, aut in futurum interesse poterit, fuerint requisiti, statuta & ordinationes huiusmodi, & horum singula inuiolabiliter obseruari faciant. Contradictores per censuras ecclesiasticas & alia iuris remedia capescendo, inuocato si opus fuerit, auxilio brachij secularis, non obstante constitutione felicis recordationis Bonifacij papæ. viij: qua cauetur, ne quiuis extra suam ciuitatem & diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietã à fine suæ diœcesis ad iudicium euocetur, seu ne iudices à sede apostolica uel eius authoritate deputati, extra ciuitatẽ & diœcesim in quibus deputati fuerint, contra quoscunq; procedere, aut alij uel alijs uices suas committere præsumant, & in concilio generali de duabus dietis & personis ultra certũ numerũ ad iudiciũ non uocandis, & alijs cõstitutionibus & ordinationibus apostolicis, cæterisq; cõtrarijs quibuscũq;. Verũ quia difficile foret, presentes literas ad singula loca, ad quæ expediens fuerit, defferri, uolumus, & authoritate apostolica decernimus, q̃ transumptis præsentium literarũ manu Notarij publici subscriptis, et sigillo alicuius psonæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ eisdem originalibus si essent exhibitæ uel ostensæ, adhiberetur. Et ut huiusmodi statuta & ordinationes ad singulorũ notitiam deducantur, uniuersis locorum ordinarijs authoritate apostolica prefata in uirtute sanctæ obedientiæ mãdamus, quatenus statuta & ordinationes huiusmodi, per se uel alium seu alios in eorum ecclesijs uel ciuitati=

bus publicent, seu publicari faciãt, quæ post publicationem ipsam, eosdem quorum interest, aut interesse poterit, deinde arctent, ac si eis personaliter intimatæ essent, aut intimarentur. Tenor uero statutorum & ordinationum prædictarum sequitur, & est talis.

Quod nemini prædicare liceat, nisi per episcopum admisso cuius est uerbo dei seminando eos adhibere, quos probauerit esse doctos, modestos, & pios uiros. Cap. I.

CVm potissimum anima uerbo quod ex ore dei procedit uiuat, id autem nec passim nec ab omnibus expediat prædicari, admonente Apostolo, qui inquit: Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur. Ideo statuimus & ordinamus, ut non liceat cuiq; etiã religionem professo, & quomodolibet exempto, euangeliũ docere, nisi ab Ordinario uel eius Vicario tam moribus q̃ doctrina probatus fuerit, facta fide per patẽtes literas, quæ præter notarij mercedẽ gratis prorsus concedantur. Missi itaq; atq; probati euangelicũ negocium tractabunt recte, sobrie, & pure, loca quæq; recondita magis & abstrusa, intellectuq; difficilia, nõ ad nouum & adulterinũ sensum, sed iuxta sanctorum patrũ, & ab ecclesia receptorũ doctorũ, præcipue Cypriani, Chrysostomi, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, & Gregorij exponãt & interpretentur. Omni etiã ope studeant, ne pro ueris somnia & aniles fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha, & iamdudũ explosa dãnataq; ab orthodoxa ecclesia tradant uel depromant, idq; omni modestia, ne unq̃ eos ad conuitia, iniuriasq; delabi contingat, locusq; ille cũ populi offendiculo dehonestetur. Itaq; Ordinarius aliquot excellẽ-

ti doctrina præditos constituat, qui per diœcesim inquirāt, qui sint ad euangelicam doctrinam idonei disseminandam, quiq; ad impias nouitates & perfidiam aliquam non deflectant, ut remedia adhibeantur, quo populus recto instituatur in Christiana lege, & ab ea deficiens, ne secum alios trahat, debite coherceatur, cultus diuinus obseruetur, peragaturq; his modis & ritibus qui per manus sanctorum patrum nobis traditus, & per maiores nostros obseruatus est in sacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæterisq; diuinis laudibus atq; cerimonijs.

Quod clerici morum integritatem, clericali quodq; habitu ac tonsura ornare debeant. Cap. *ii.*

HInc hortamur atq; monemus omnes & singulos qui sacris initiati sunt, ut uiuant uitam, quam professio exigit, & Christus requirit, inquiens: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est, cum uestitu honesto incedant, quem Paulus alibi præscripsit. Quapropter singulari cura intendat quisq; prælatus, ne hi quibus præest in sacris ordinibus constituti uestes uarij coloris uelut uirgatas & fimbriatas deferant, sed longis atq; talaribus utātur, nulla arma induant, nisi itinerantes, barbam & comam non nutriant, coronam & tonsuram deferentes, tum summo pere curantes, ne quem laicorum indecentia uestitus offendant, ut sacris canonibus cautum est.

Vitādæ clericis taberne, scenæ, ludi, omnisq; leuitas. C. *iii.*

INsuper tabernas publicas euitent, nisi eas peregere proficientes ingredi oporteat, & tam inibi q̄ domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omniq; ludo à iure prohibito, bla

ſphemiis, rixis ac aliis quibuſcunq; exceſſibus & offenſionibus penitus abſtineant, choreas, ſpectaculaq; & conuiuia publica uitent, ne ob luxum, petulantiamq; eorum nomen eccleſiaſticum male audiat.

Interdicitur clericis cauponaria ac mercatio. Cap. iiii.

C*Vnq; ſecundum Apoſtolum, nemo militans deo, ſeſe negotiis ſecularibus implicare debeat. Nemini liceat contra prouincialia ſtatuta & ſynodalia domi ſuæ tabernam comportandiq; locum aperire laicis, quoniam non raro ſequi ſolent ebrietatem rixe, cædes, & multa hoc genus ſcelera, quæ ſacerdotalem polluunt dignitatẽ. Præterea negotiationibus mercimoniisq; more mercatorum abſtineant.*

Vt parochi oblationibus ac iuribus ſuis contenti, ſubditis nihil ſuperflui oneris imponant. Cap. v.

S*Acerdotes autem curati, quiq; uicem eorum referunt, ſubditos in remediis & aliis parochialibus ultra ea quæ ſibi de iure debẽtur, non grauent, ultraq; depoſitionem, eos ad peractiones Septimi, Trigeſimi uel Anniuerſarij peragi faciendas non cogant, tum præter oblationes feſtis, ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeant, alias inuitis non exigant.*

Vt parochi pro neceſſaria ſacramentorum adminiſtratione, quod de conſuetudine uoluntarie offertur recipiant, nihil uero extorqueant. Cap. vi.

D*E ſepultura quoq; ac adminiſtratione ſacramentorum, aliisq; ſpiritualibus paciſci, aut aliquid inuito exigere nemo poſſit aut debeat, & propter eiuſmodi à parochianis neglecta cuiquam non liceat aliquod ſacramentorum delegare, nequæ propter debita quempiam ab eccleſia-*

stica sepultura prohiberi, parochialia tum iura quæ usus recepit & debetur altari seruiẽti, p prædicta nõ abrogamus.

Consuetudo per quã plus iusto onerantur subditi, authoritate episcoporũ uel magistratus moderãda. Ca. vii.

CVm autem in diœcesibus nõ sit eadem consuetudo & inter subditos & pastores multa & uaria emergant dissidia, pastoribus quibusdam plura exigere propẽsis. Subditis uero ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus, ordinamus q̃ quilibet Ordinarius infra sex menses post præsentiũ publicationem omnibus perpensis, beneq; & sufficienter examinatis, super prædictis certam legem ordinationemq; una cum principum, aut dominorum secularium consilio, quos ista negocia tãgunt, constituat, ne uiduæ, pupilli, & alij pauperes nimium ultra uires iniuste grauentur, quod nos si neglectũ fuerit, si ĩ prouincia adfuerimus, uel successor noster, habita plena de his informatione, facturos pollicemur, aut rem ipsam sanctissimo domino nostro relaturi sumus, qui huic rei prospiciendæ iudices deputabit.

Quod oporteat clericos esse temperantes, & non miscere cum laicis conuiuia, ne funeralia quidem aut fraternitatem. Cap. viii.

COnuiuia presbyterorum, quæ in exequiis & fraternitatibus publice in tabernis hucusq; exhibita sunt prorsus abrogamus, quod plerunq; laicis sint scandalo. Si autem conuiuium uel consuetudo uel locorum distantia exiget, fiat ille in domo sacerdotis, honesteq;, nõ ad luxum, sed ad necessitatem instruatur. Siquidem neq; comessationi, neq; compotationi uocandum est sacerdotibus, quum q̃ non audiant, quorum deus uẽter est, tum quod officij eorum est &

sobrie & caste pro peccatis deo dona sacrificiaq; offere.

parochis datur potestas occultos peccatores gratis absol uendi, præter hæreticos, homicidias, & excommunicatos, qui cum publicis peccatoribus remittendi sunt ad eos quibus absolutio reseruata est. Cap. IX.

POrrò ne & ipsi uideantur pecuniæ aucupium magis q̃ salutis animarum studium amplecti, dum laicos grauiora delicta confessos hinc inde remittunt, non sine fame rerumq; dispendio. Cōstituimus & ordinamus, ut deinceps quilibet confessor absoluere possit laicos contritos & confessos, a quibuscunq; peccatis occultis, quantumcunq; grauibus & enormibus, quæ Ordinarij suæ authoritati reseruauerāt, exceptis duntaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis ad episcopum uel eius uicarium mittendis. Quo autem ad clericos nihil quo ad hoc statutum intelligatur, innouatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem uocant, nihil omnino ab inuito exigant.

Ne prælati animarum curam indignis & sub uili stipendio locent. Cap. X.

SAncimus quoq; iuxta Apostoli sententiam, quæ dicit. Nemini cito esse manum imponendam, ne cui temere cura animarum committatur. Itaq; probetur prius per episcopum uel eius officialem, etiàm religionem professus, nec liceant ulli uicarium ecclesiæ & plebis suæ sufficere, illam uelocare, siue emolumentum quod absentiæ nomine recipiet, constituere, sine authoritate episcopi aut uicarij. Nam cum os boui trituranti non sit alligandum Episcopi uel Officialis arbitrio eiusmodi emolumenta locationum & absentiarum moderanda censemus.

Gaudere non debent clerici de ecclesiaticis beneficiis, quorum prædia & domos non restaurant. Cap. xi.

Domos quoq; fundosq; dotales beneficiorum collapsos instaurent possessores quantum necessitas postulauerit, reparataq; in debita structura conseruent, & per Archidiaconos & decanos rurales ac alios, ad quos de iure uel consuetudini spectat, ubi negligentes fuerint per subtractionem prouentuũ authoritate nostra arctius cōpellantur,

Non debent animarum curæ præfici religiosi, sed ad regulæ (quam professi sunt) obseruantiam compelli. Cap. xii.

Expresse cauentes ne cura ecclesiarum, beneficiorumq; concedatur religionem quacunque professis, etiam exemptis, quod si aliqui hactenus admissi uel recepti essent, nisi de uoluntate fauoreq; superioris sui, legitimisq; causis constiterit extra sua monasteria degere, nequaquam sibi integrum fore putent, quando illos sic uagos per Ordinarios uel uicarios ad superiores suos, per uictus denegationem, aut alia iuris remedia remittendos esse iubemus.

Licebit pauperi cōuētui cuilibet suæ ecclesiæ, diuiti tantum cohærenti præficere religiosum probatum prius & admissum per episcopum, sed ne ad sacros quidem ordines, alij quàm tales promoueri debent. Cap. xiii.

Monasteriorum prælati unitas ecclesias habentes, prædictos, uicarios perpetuos, uel ad nutum amouendos in eisdem ecclesiis in posterum non constituant, nisi prius per Ordinarios aut eorum uicarios ut idonei & apti fuerint admissi, ecclesiæ tamen suis monasteriis unitæ, usque adeo propinquæ, quòd religiosi earandem curam habituri

sub religione, in monasterio, sub debitaq; obedientia stare possent modo sint habiles & idonei, per huiusmodi religiosos prouideri possint, id quoq; permittimus de monasterio quodtam tenue est, ut debitam sustentationem habere requeat, uolentes religiosos & qualitercunq; exemptos curata beneficia habentes ordinario loci esse subiectos. Cum i ecclesia dei magis praestet paucos bonos & doctos q̃ plures indoctos & imperitos habere ministros, id quod ratio nostrorum temporum exigere uidetur. Idcirco deinceps nõ initientur sacris ordinibus, nisi uiri morum, uitae candore, & doctrina prae ceteris spectati probatiq; per testimonium examinis rite seruandi.

extra dioecesim ordinati, sine Ordinarij authoritate ac literis testimonialibus ad diuina nõ admittãtur. Cap. xiiii.

QVod attinet ad ordinatos in urbe uel in alia quacunq; aliena dioecesi, sancimus, ut & illi suarum ordinationum literas & titulos ostendant. Et simili modo ad diuina peragenda prius non admittantur, q̃ ab episcopo uel uicario seu Officiali fuerint rite admissi.

Sacerdotes in libidinen effusos & nephario concubinatu pollutos poenis ac censuris ecclesiasticis coercendos. Cap. xv.

PRaeterea cum nihil aeque conueniat omnibus numeris ac eos esse mundos, qui uasa domini portant, & in sacra operantur, quales sacerdotes constituit ipse dominus, qui quotidie sacrosancta tractant, & in illis uersantur. Igitur uolumus, atq; iuxta sanctiones canonicas feliciter a diuis patribus institutas sancimus, ut caste, continenterq; uiuant. Sacerdotes concubinarij, incontinenterq; uitam

agentes, Canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla consuetudine eis, nulla conniuentia, imo damnosa prælatorum, negligentia patrocinante.

Stationarios qui elemosynam pacti sunt, prohibendos, qui uero integra fide colligunt, non admittendos nisi sub testimonio Ordinarij. Cap. xvi

QVo uero ad quæstores, qui uulgo Stationarij appellantur, statuimus, ne quis quauis authoritate & literarum occasione, uel ad prædicandum, uel subsidia, eleemosynasq; colligendas se ingerat, utcunq; se iactet indulgentiis abundare, nisi prius literæ admissionis & approbationis. Ordinariorum uel uicariorum ab eo prolatæ fuerint, astringentes ipsos ordinarios ut tales admittant, qui probatæ uitæ testimonium habeant. Et de prædicatione suadum opus erit rationem reddere possint eleemosynis, piorumq; oblationibus nõ abusuri per luxum proprium, religione iurisiurandi affirmaturi, se nec quotam nec totam colligendi facultatem certa summa pecuniarum pactos esse. Fratribus tamen mendicantibus integras, saluasq; concessiones a sede apostolica factas relinquimus.

uagos sacerdotes non tolerandos ultra mensem, nisi cum testimonio ordinarij unde discesserunt, eiusq; cuius diœcesim intrarunt admissione. Cap. xvii.

ET ut pastor agnoscat uocem ouis & illa uicissim uocem pastoris audiat, tollaturq; omnis uagandi occasio. Ordinamus, q̃ presbyteri, peregrini & ignoti ad missarum sacrificium non admittantur, nec ultra mensi; spacium in consortio presbyterorum tolerentur, nisi exhibeant literas admissionis alterius ex Archiepiscopis uel episcopis, in

cuius diœcesim se transtulerint, ac documenta & literas testimoniales sui ordinarij a cuius diœcesi proxime discesserunt, quibus de eorum ordinibus & honestate constet, ne aliquis incorrigibilis post perpetratos excessus impune ad alienam diœcesim transeundo euadat.

Seruandas in ærario templi pecunias templo dedicatas, nec erogari debent, nisi accedente ad uoluntatem præfectorum ærarij, Rectoris quoq; consensu. Cap. xviij.

VT autem Christi fidelium eleemosynæ in usum pro quo erogantur uertantur, non liceat procuratoribus seu uitricis fabricarum in singulis ecclesiis quicquam de pecunijs ad fabricam prouenientibus distribuere, aut in ædificiorum uel alterius rei usum dispensare, sine rectoris scitu, sed ad armaria fabricæ reponantur, ut hactenus seruatum est, duabus uel tribus clauibus pro loci consuetudine tenendis, quorum una ipsi rectori seruanda tradatur, obseruato usu in clauibus & rationibus reddendis a principibus & superioribus hactenus recepto.

Episcopi debent suis uicaris, et qui ipsi episcopi sunt, ita prouidere, ne cogantur contra episcopalem dignitatem questui seruire. Cap. xix.

STatuimus quoq; & ordinamus, ne Episcoporũ in pontificalibus uicarij in consecrandis ecclesiis & altaribus; quod sacri iubent canones quicquam omnino exigant, excepta procuratione. Conuenit namq; ut pro qualitate status ipsorum episcopi prospiciant, præstando præcipue pensiones super fructibus mensæ episcopalis a sede Apostolica constitutas, ne aliquid attentare habeant in dedecus

episcopis dignitatis.

Rediguntur dies festi in numerum, cæteri ita abrogantur, ut nihilominus peragantur diuina. Cap.xx.

NIEc abre, uno iustis de causis adducti festorum multitudinem constringendam esse duximus. Statuentes & ordinantes ut de cætero dominica dies, quæ in gloriam dominicæ resurrectionis ad nos usq; a primitiua ecclesia maxime celebris semper habita est. Dies quoq; natiuitatis Christi, sancti Sthephani, Iohannis & Innocentum, Circuncisionis, Epiphaniarum, Paschæ, cum feria secunda & tertia duntaxat, Ascensionis, Georgij, Pentecostes, cum feria secunda & tertia duntaxat, Corporis Christi, & præsertim quatuor beatæ uirginis, Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis & Natiuitatis, Natalitia apostolorum, Iohannis Baptistæ, Magdalenæ, Laurentij, dedicationis, Michaelis, Omnium sanctorum, Martini, Nicolai & Catharinæ celebres quoq; & festi habentur. In cæteris autem festiuitatibus, quacunq; ratione, uel institutis, uel receptis, & quæ sub præcepto celebrari debeant permittimus, liberumq; cuiq; facimus, ut missa audita, ad operas suas, quibus suam suorumq; alimoniam quærere cogitur redire posit. Festis tamen dedicationum, patronorum & principalium nihil derogantes, quoad eorum celebrationem in cathedrali sede, ciuitateq; ac loco etiam Episcopalis residentiæ duntaxat.

Quibus diebus interdicta sit nuptiarum celebritas. & quatenus ieiunium plebi sit imponendum. Cap. xxi.

CVnq; in certis locis & diœcesibus inter pastores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alij

intronizationem, alij sollennizationem uocare solent, multa & iurgia & scandala eueniant, declaramus & statuimus, q. matrimonia in conspectu ecclesiæ poßint solennizari, nullo ob Ordinario ad hoc consensu petito, aut quapiam re pro eo exposita. Exceptis tamen tota quadragesima, ultima hebdomada Aduentus, festis Paschæ, Pentecostes & Natiuitatis dominicæ cum octauis ac diebus Rogationum. Ieiunia quoq; ab ecclesia instituta sub debito obedientiæ sanctæ ecclesiæ catholicæ in posterum iudici debent omisso excommunicationis uerbo, ne infirmorum conscientiæ offendantur, cum his temporibus pietas pené omnis iaceat, sacerdotibusq́; parum deferatur.

Quód cædes clerici authores tantum diuinis excludere debeat. Cap. xxij.

VT *igitur & extinctus cultus excitetur, populusq́; non fiat indies negligentior, statuimus, ut propter cædem clericorum, persona tantum, non autem locus interdicendus ueniat, nisi cœtu concursuq́; populari facinus patratum esset.*

Quód Episcopi non debeant clericorum bonis inhiare, qui legittmos hæredes aut successores relinquunt. Cap. xxiij.

INhibemus *insuper, ne in posterum Episcopi clericis legitimis ab intestato decedẽtibus, in patrimonialibus bonis aut industria propria acqsitis, succedere poßint aut debeãt.*

Quod secularis potestas capere poßit apostatas, debet tamen ordinario tradere, cuius erit in ipsos animaduertere. Quodq́; non liceat episcopis pensionum aut absentiarũ decimas extorquere. Cap. xxiiij.

Cum quotidie ob nouas, imo iam olim damnatas hæreses apostatarum numerus tam religiosorum q̃ sacerdotum in immensum crescat, q̃ plurimis eorum uxores ducentibus. Vt ergo sacrilegia hæc impunita non remaneant, concedimus quibuscunq; principibus, statibusq; potestatis secularis, eorumq; Officialibus facultatem, ut eiusmodi apostatas & sacrilegos capere poßint, modo reos ipsos Ordinarijs infra tempus debitum tradant & aßignent absq; aliqua in eos tortura & animaduersione debite puniendos, quibus enixe mandamus, ut omni posita mora fauoreq; diligentius q̃ hactenus factum fuit iuxta sacras sanctiones, omnino puniant facinorosos, adeo quod criminis enormitate expostulante, poßit episcopus seruata forma capituli primi de hæreticis in sexto, reum curiæ seculari relinquere, uel ad perpetui carceris ærumnam damnare. Negligentia autem ordinariorum, ad Apostolicam sedem deducta, iudices ecclesiastici ab ea deputabuntur, qui consito de ordinariorum negligentia ad preces principum, aliorumq; secularium reos maxime hæreseos meritis pœnis afficient. Quod iam episcoporum quidam ut accepimus de beneficiorum pensionibus atq; absentijs decimas exigant, cum sit id contrarium iuri, longeq; præstet male inductos usus delere q̃ inusitatum quid admittere, Idcirco decimas eiusmodi ulterius exigi, soluiq; interdicimus, usumq; talem qualitercunq; receptum cessantes, cassatuq; esse censentes.

Quod non liceat episcopis beneficiorum fructus immodice ac auare clericis surripere. Cap. xxv.

Item improbamus, & ut absonum prorsus reijcimus ab episcopi medios exigi fructus de beneficijs quæ unius

sustentationi

ſuſtẽtationi uix ſufficiunt ; ut ſunt quæ nõ excedunt ualorem triginta duorũ Rhenenſiũ, de quibus in Romana cura medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab ordinarijs obſeruandum eſſe præcimus; niſi concordatis aliter cautum eſſet uel honeſta ratione aliquid, ſine tamen reprehenſibili grauamine, accipiant.

Archiepiſcopi debent prouincialem ſynodum omni triennio conuocare. Cap. xxxvi.

CAeterum quo maior fiat coniunctio, firmaq; magis inter prouinciales totius prouintiæ ſtabiliatur concordia, antiquum morem ſynodorum innouantes ſtatuimus, ut ſingulo triennio poſt Paſcha prouintiale Concilium celebretur.

Qui recuſat altari ſeruire, non debet de altari uiuere. Cap. xxxvij.

AD hæc cum beneficia propter officia iuxta patrum ſanctiones dari conſueuerint, fieriq; uix poßit, ut in tanta præbendatorum caterua non reperiatur, qui officij oblitus, horas negligat canonicas. Hinc ſtatuentes uolumus & ordinamus, ut locorum Ordinarij per Archidiaconos & Decanos de huiuſmodi ſacerdotibus negligentibus ſe ſe diligenter edoceant, & ſecundum uniuſcuiusq; negligentiam atq; deſidiam fructus preceptos, uel in utilitatem eccleſiæ, uel in uſum pauperum uertant. Quòd ſi poſt legitimas monitiones, & ſimul primam correctionem in eandem negliuentiam (quæ diſſolute prorſus mentis indicium eſt) quis relabatur, tum beneficio etiam eccleſiaſtico priuetur, collatoriq; uel patrono de alio idoneo prouidendi aut præſentandi ſit poteſtas.

Qui sacramentorum communionem in totum neglexerint, sepultura debent asinorũ sepeliri. Cap. xxviij.

SAnctionem patrum qua ecclesiastica sepultura priuatur quisquis non confessus, nec Eucharestiæ paschali tempore communionem sumpserit inuiolabiliter obseruandam esse statuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte ob ire inconfessum, sepultura præfata illum carere non uolumus, modo ipsius Curato constet uel doceatur ipsum secundum iam dictam sanctionem confessum esse & simul communicatum, aliudq; non obstet canonicum impedimentum.

Non comittendum ut relinquatur impunita blasphemia. Cap. xxix.

AD tollendam execrabilem blasphemiam diuini nominis atq; duorum quos temnere fas non est. Statuimus & ordinamus ut quicunq; clericus uel sacerdos deo palam maledixerit conuitijs contumelijsq; atq; adeo obscœnis uerbij incesserit deum & dominum nostrum Iesum Chrstum, aut nunq̃ satis laudatam matrem eius gloriosam uirginem pari blasphemia lingua impetiuerit aliosq; sanctos blasphemauerit, fructum uel bonorum priuatione, seu alijs, pœnis, pro qualitate blaspemiæ & delicti plectatur.

Seruanda quæ aduersus symoniacos sacri canones decernunt. Cap. xxx.

COntra symoniæ labem non discedimus à patrum sanctionibus, iubentes eas sub pœnis in illis contentis obseruari.

Diuinatores hæreticos & fidei dilaceratores non modo uitandos, ac rescindẽdos, sed seuera quoq; animaduersione plectendos. Cap. xxxi.

IN *sortilegos diuinaculos incantatoresq́; clericos, quos tam sacræ leges q̃ patrum decreta execrantur, statuimus & ordinamus, ut arbitrio superiorum infamia notentur, si qui moniti non destiterint, ordine amoueantur, inq́; monasterium ad tempus arbitrium superioris relegantur, beneficijs officijsq́; suis ecclesiasticis priuati. Cæteri autem pseudochristiani de fide parum probe sentientes circa delectum personarum, Hæretici quoq́; uel Iudaismum referentes, à sancta Christianorum congregatione procul arceantur, contraq́; eos diligenti inquisitione procedatur per ordinarios uel eorundem uicarios, aut hæreticæ prauitatis inquisitores, uel per iudices à sede apostolica, uel per nos deputandos, ut non resipiscentes pœnis puniantur debitis.*

Vt sacerdotes oportet sacras literatas aßidue discere ita laicorum est non temere de illis disceptare ac iudicare. Cap. xxxij.

PRohibemus *etiam tam clericis q̃ laicis de sacro sancta fide temere præcipue inter pocula atq́; conuiuia disceptare, iniungentes sacerdotibus ut omni modestia utãtur, & peculiariter operã impendant nouo ueteriq́; testamẽto legẽdo ut par est, ne per ocia in uitia uoluptatesq́; labẽtur.*

Decent episcopos in suos uicarios esse liberales prælatosq́; omnes eleemosynarios. Cap. xxxiij.

STatuimus *& ordinamus, ut quilibet epi. diligenter prouideat atq́; in primis id curet, ut uicarij siue ppetui siue pro nutu positi competentẽ uiuendi portionem assequantur, ne detur eis ansa suos subditos ob rei familiaris penuriam grauandi. Porrò quod proxime accedit ad apostolorum institutionem moremq́; primitiuæ ecclesiæ, hortamur*

cum prælatos, tum reliquos sacerdotes ut meminerint pauperum, & eleemosynis studeant alter alterum uincere.

Veterum decreta sanctionesq; pulchrum est obseruare. Cap. xxxiiij.

SVnt item pleraq; alia à summis pontificibus sacris concilijs prouincialibusq; & synodalibus constitutionibus prodita, quæ mire decent & adornant candorem uitæ clericalis, nec minus obuiant offendiculis, quæ Christus passim cauenda præcepit, quæ uelut sancta teneri & obseruari mãdamus, transgressores secundum canones ipsos prædictasq; constitutiones puniri uolentes.

Episcopi in synodo quomodo de more ueterum singulis annis oportet celebrare, debent has constitutiones publicare, & subditos ad earum obseruantiam compellere. Cap. xxxv.

INhibentes propterea omnibus & singulis uicarijs & officialibus, necnon & archidiaconis & decanis ruralibus alijsq; ad quos criminum denunciatio correctioq; quomodolibet spectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad excessus transgressionesq; alicuius dictarum constitutionum statutorum & ordinationum nostrarum ob pecuniam etiam ultro oblatam, aut alterius rei gratia conniueant, sed potius ad pœnas de iure uel consuetudine debitas contra delinquentes, pro delicti qualitate & officij sui debite procedant, atq; ut ita fiat (quoniam nihil proderit leges condere, nisi sint, qui conditis uiuant) mentemq; earum exequantur, utq; refloreat catholica fides ecclesiasticaq; dignitas, hæresibus radicitus extirpatis, suum locum recuperet, idq; uix alio modo aptius atq; commodius fieri

possit q̃ synodi. Itaq; priscum synodorum morem renouare cupientes, statuimus & ordinamus ut singulo anno saltem synodus diœcesana oportuno tempore a singulis episcopis celebretur cum potioribus prælatis decanis ruralibus uirisq; dignis, in quibus per quartas designentur iudices, perdiligenter intendant si statuta prædicta, ac alia per synodos de scitu episcopi statuenda obseruentur, inuocato ad hoc si opus fuerit brachio seculari. Mandantes propterea, ut huius nostre constitutionis ordinationisq; series in præfatis synodis tam prouincialibus q̃ diœcesanis, in earundem principio diligenter lagatur, ne quis in futurum ignorantiã prætexere possit. Datum Ratisbone, Anno à Natiuitate do*mini, Millesimo quingentesimo uigesimoquarto,* Nonas Iu*lii, Pontificatus præfati dñi nostri* Papæ *anno primo,*

Visa.

Iul.

Flo.*Montinus.*

D.*de paternina.*

G.*Prego.*

SEQVVNTVR
NVNC STATVTA SYNODALIA reuerendi in Christo patris, domini Valentini, Episcopi Hildesemeñ.

IN NOMINE PATRIS ET filij & spiritus sancti. Amen. Valentinus Dei & apastolicæ sedis gratia episcopus Hildesemeñ. uniuersis secularium & regularium ecclesiarum prælatis, capitulis, conuentibus, rectoribus, plebanis, uiceplebanis, canonicis, capellani, presbyteris, clericis, & laicis per ciuitatem & diœcesim nostras ubilibet constitutis præsentibus & futuris, salutem in domino sempiternam. Christus ille optimus maximus gubernator & rector omnium cœlestium & terrenorum, æquo tramite cuncta disponens uoluit & in terris, cum spiritualium, tum & secularium negotiorum, legũ quandam esse seriem, qua in humanis degentes, ducti, natiua insolentia, quæ perpetuo ad malum flexa est, postposita à uitijs tanto magis deterrentur, alter ab altero dirigeretur adamarenturq;, ita ut iustitia matre & duce, omnia iusto ducerentur tramite. Pacata & in tuto omnia consisterent, cohiberenturq; appetitus & libido lædendi proximi. Cuius consideratione moti, cunq; ecclesiam & diœcesim nostras Hildesemeñ. pluribus annis grauissimis bellorum ac tumultuum fluctibus & procellis misere uexatam & afflictam Episcopo ac Pastore sponso suo uiduatam atque orbatam, & ab optimo quoque flore, præcipue le=

gum ordine pessum ijsse ac cecidisse, legibus diœcesanis bonisq; & salubribus statutis carere, & (in summa quod aiunt) omnia suisq; deq; uersa. Sacraq; prophanis mista esse reperissemus: Ad honorem dei omnipotentis, gloriosissimæ uirginis Mariæ Matris eius, beatorũ apostolorum Petri & Pauli, Godehardi, Epiphanij, Beruuardi & aliorum patronorum nostrorum, ac sanctorum omnium pro communi cleri, ciuitatis & diœcesis nostrarum utilitatẽ, proq; expurgandis sordibus quibus ecclesia & diœcesis nostra polluta est. Vtq; singula suo ordine gerantur, & cuique quibus porrò sibi uiuendum sit legibus & ordine constet, has synodales nostras constitutiones ex iure, & patrum decretis sumptas, præter æquum & honestum nihil spirantes, sed ad unius dei & suorum cultum proximiq; dilectionem deseruientes, hic congessimus. Quare ne hic labor & studium nostrum, integerq; animus noster in uos frustraneus sit & illudatur, auctoritate nostra ordinaria, uobis omnibus & singulis, nostris curæ & gubernationi commissis ac subiectis, mandamus, uolentes ut has nostras quas uidetis sanctiones synodales studiose & inuiolabiliter obseruetis, & ijsdem pro statutis synodalibus ab hinc in futurum utamini, hoc addito, ut quiuis archipresbyter nobis subiectus easdem habeat & apud se custodiat, perq; se seu suo nomine in capitulo rurali confratribus suis, & omnibus quorum interest annuo & singulis annis ad minus bis prælegat, publicet & publicari faciat, & procuret. Contra facientibus ecclesiasticis & alijs iuris remedijs & censuris obuiaturi. Interim non ab re generalem cleri Germaniæ reuerendissimi dñi Cardinalis Cãpegij refor

mationem Ratisbone euulgatam prænissam fuisse putantes.

De summa Trinitate & fide catholica. Cap. I.

IN primis igitur omnia & singula quæ propter sui exquisitam & probatissimam perfectionem ac clarissimam & candidissimam ueritatem adiectione uel declaratione ulla non indigent, & ad quæ utpote ad principium, medium, & finem salutis omnium corda nostra, manus & oculos eleuamus deuoti, & quod sancta catholica, & apostolica Romanaq; credit, tenet, & docet ecclesia sanctissima, pijssima, & prudentissima mater nostra. Et nihil aliud credendum, tenendum, ac docendum, statuimus & ordinamus, atq; præcipimus.

Cæterum ea quæ per reuerendissimũ in Christo patrem & dñm, dñm Laurentium. S. R. E. Sabineñ. episcopum Cardinalem, de latere ad Germaniam sanctæ & apostolicæ sedis olim legatum (tam circa reformationem uitæ ac morum cleri Germaniæ, q̃ antiquãdos abolendosq; abusus, quæ hic præinseri curauimus) Ratisbone edita ordinata & statuta sunt, reuerenter & obedienter acceptamus atq; suscipimus: Illaq; ab omnibus subditis nostris obseruari mandamus.

Ex concilio prouinciali Aschaffenburgensis D. Petri archiepiscopi Moguntini.

Item statuimus & ordinamus, ut si aliquis clericus uel laicus utriusq; sexus cuiuscunq; dignitatis, religionis, uel status existat, ausus sit præsumptione & pertinacia damnabili publicæ prædicare, uel occulte docere, credere, uel tenere, quod sacerdos in mortali peccato existens non possit conficere corpus Christi, seu sic ligatus non possit ligare uel soluere suos subditos a peccatis, pro hæretico, & incredulo ha

beatur & errorem huiusmodi sacri concilij approbatione condemnamus, anathematizamus, & penitus reprobamus, cum sacræ scripturæ dicat auctoritas, quod siue bonus, siue malus sit minister, per utrunq; deus effectum gratiæ suæ, confert. Nõ enim quæ sancta sunt, coinquinari possunt, nec ipsa sacramenta potest hominum malitia prophanare, unde sacerdos quantumcunq; pollutus existat, diuina non potest polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum existunt. Licite ergo a quocunq; sacerdote ab ecclesia tolerato, diuina mysteria audiantur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta.

Ad idem de blasphematoribus & sortilegiis.

QVamuis sacris canonibus & sanctorum patrum traditionibus contra manifestos sanctorum blasphemos ac damnatum & abominabile scelus idololatriæ, uidelicet incantationes, superstitiones & sortilegia pythonum & pythonissarum, in loci diuersis sufficienter cautum & prouisum existat. Quia tamen (quod mentis amaritudine refe rimus) adhuc uitia talia in multis locis nobis subiectis existant in usu, quapropter erroribus & periculis exinde indies consurgentibus, quantum in nobis est obuiare cupientes, districte statuto præsenti perpetuo duraturo præcipimus, ut cõtra tales statuta canonica desuper ædita summa cum diligentia ab uniuersis nobis subiectis practicentur, & in confessionibus de peccatis huiusmodi soleres fiat inquisitio, & tam mares q̃ mulieres talia exercentes, a cõmunione sacramentorum excludantur, ac pro absolutione ad nos uel uicarium nostrum remittantur. Et nihilominus si qui publici blasphemi reperti fuerint, uel de huiusmodi incãtationibus uel

superstionibus ab ecclesia reprobatis se intromiserint, uel eisdem fidem adhibuerint, ut ab his infra breue tempus eis statuendum desistant; uolumus moneri sub pœna suspensionis à diuinis & ecclesiastica sepultura, a quo non nisi per nos uel uicarium nostrum aut nostros superiores ualeant liberari & absolui. Hoc etiam statutum nostrum salutiferum, ne quis illius ignorantiam prætendere possit, uolumus per rectores ecclesiarum ac curam animarum habentes, in cancellis ecclesiarum, si & quoties expedire uisum fuerit, solenniter publicari.

publica

De offici o archipresbyteri. Cap. ii.

INdemnitatibus ecclesiarum & beneficiorum quæ frequẽter propter eorum longam uacationem grandia in spiritualibus & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere uolentes. Statuimus, ut quilibet archipresbyter seu eius locumtenens singulis annis ad minus bis, scilicet in quibuslibet sex mensibus, semel in præsentia confratrum suorum in loco capitulari congregatorum de omnibus beneficiis infra archipresbyteratum suum uacantibus curatis, & non curatis, quæ ultra tempus collatoribus & patronis eorum à iure statutum uacauerint, necnon de ipsis collatoribus & patronis, ac eorum nominibus diligentius inquirat, nobis seu uicario nostro in spiritualibus illa cum suorum patronorum & collatorum nominibus, quamprimum commode possit (sic tamen quod istud ultra duorum mensium spacium non differatur) post inquisitionem huiusmodi in scriptis notificet, quod si facere obmiserit pœnam suspensionis ab officio diuinorum dictorum (duorum mensium spacio lapso) incurrat, quam etiam pœnam quilibet cõfratrum, qui super præ

missis requisitus, ea archipresbytero scienter cælauerit, incidat simili modo. Verum quia nonnulli prætextu literarum apostolicarum quas se impetrasse mentiuntur, ecclesiastica beneficia uacantia propria temeritate in periculum suarum animarum occupare præsumunt: Ordinamus ut de cætero quilibet archipresbyter seu eius locumtenens tam eorum, qui infra suum archipresbyteratum ecclesiastica beneficia uigore literarum apostolicarum assequuntur, quàm etiam beneficiorum & patronorum eorundem nomina infra mensis spacium à tempore assecutionis huiusmodi computandum nobis uel uicario nostro rescribat seu notificet. Alioquin similem pœnam ut præfertur dicto mense lapso incurrant. Tempus autem à iure datum pro conferendis beneficijs, patronis ecclesiasticis sex menses, laicis uero quatuor intelligatur.

Ad idem.

Præterea statuimus & ordinamus, ut quilibet archipresbyter seu locum eius tenēs infra proximos tres menses à publicatione præsentium, omnes suos confratrum cæterosq; presbyteros seculares & religiosos infra suum archipresbyteratum beneficia ecclesiastica obtinentes, seu officiantes, de quorum titulis inuestituris, seu institutionibus, ac prouisionibus sibi non constat ad ostendendum sibi inuestituras titulos aut institutiones seu prouisiones beneficiorum suorum auctoritate nostra in scriptis cum insertione pœnæ suspēsionis requirat, & de cætero nullum infra suum archipresbyteratum ad officiandum aliquod beneficiū ecclesiasticum, nisi prius ostenderit sibi titulum inuestiturā aut institutionem et prouisionem sigillatas scienter toleret uel admittat. Quod si

archipresbyter quempiam talium literas suas ut prefertur sibi non ostendentem in regimine & officiatione ecclesiastici beneficij contra præmissa tolerare præsumpserit ipsum ut supra mandatur non suspendendo, extunc aliis quindecim diebus elapsis archipresbiteri ipse suspensionis sententiam propter huiusmodi negligentiam incurrat ipso facto. Sit etiam forma suspensionis, quam in scriptis archipresbyteri ferant. Quia tu monitus ut titulum uel prouisionem tui beneficij ostenderes, infra quindecim dierum spacium huiusmodi mandato non paruisti, nec titulum ostēdisti, ideirco auctoritate mihi cōcessa, te in his scriptis a diuinis suspēdo, ac suspensum denuncio, quā formam etiam in aliis censuris infligēdis, iuxta causarum exigentiam uolumus obseruari.

Ad idem.

Considerantes q archipresbyteri rurales pro eo constituuntur, ut clericorum honestatem & confratrum utilitatem procurent, excessus eorum referant. Mandata nostri uicarij & Officialium nostrorū debite exequantur, & singula quæ a superioribus mandantur ad notitiam confratrum suorum deducant, quæ tamen ab archipresbyteratibus suis absentes nequeant adimplere. Statuimus & ordinamus, ut quilibet archipresbyter diœcesis nostræ Hildesemeñ. teneatur infra suum archipresbyteratum facere residentiā personalem, decerneñ. ut absentes a suis archipresbyteratibus archipresbyteri, nisi infra mensem proximum a publicatione præsentium ad residentiam, se cum effectu receperint, & etiam illi qui de cæterō, a suis archipresbyteratibus se absentauerint. Et animo alibi residendi seu domicilium extra archipresbyteratum suum constituendi & fouendi in ab=

sentia huiusmodi per unum mensem manserint, suis archipresbyteratibus lapso mensis spacio prædicto, sint eo ipso priuati. Moxq; camerarius teneatur confratres capitulares, pro electione alterius archipresbyteri conuocare, & alium archipresbyterum eidem eligere. Quod si camerarius infra quindecim dies post lapsum dicti mensis facere neglexerit, sit eo ipso ab officio diuinorum suspensus.

Ad idem.

Hac insuper constitutione, uniuersis & singulis archipresbyteris precipimus, ut notorios excessus & presertim illos in quibus ecclesia scandalizatur, quorumcunq; infra suum archipresbyteratum beneficiatorum seu aliorum clericorum infra duos menses a tempore notitiæ suæ computandum nobis seu uicario nostro notificent & conscribant. Quod si quis facere neglexerit, & huiusmodi statutum executum non fuerit cum effectu, præter omnipotentis dei indignationem quam incurrat, pœna condigna per nos uel nostrum uicarium puniatur, & inflectetur. Sunt autem scandalo excessus, furtum manifestum, presbyteri homicidium, fornicatio scandalosa cleri, & adeo notoria, quod nulla tergiuersatione cælari potest, si clericus literatorie publice, & in forma ecclesiæ excommunicatus celebraret, legendo euangelium, seu epistolam. Si clericus usuram manifeste exerceret. Si clericus cuiuscunq; gradus post monitionem archipresbyteri se tabernis, lupanaribus, & actibus illicitis & litigiosis notorie immisceat, & his similes, qui pro loci, temporis, & personæ ratione scandalosi dici possunt.

Ad idem.

INsuper ordinamus, ut nullus archipresbyterum ruralem

nostræ diœcesis electus aut eligendus nondum confirmatus, officium archipresbyteri ante confirmationem suam a nobis uel uicario nostro obtinendam exercere, aut se archipresbyterum nominare, uel scribere, uel pro tali gerere quomodolibet præsumat. Formam autem iuramenti per archipresbyterum quemlibet in sua confirmatione præstandi talem esse uolumus, ut sequitur. Primo uidelicet, iurabit quod mandata nostra ac uicarij, & Officialis nostrorum pro tempore existentiũ reuerenter exequatur, ac nobis & eisdem fidelis erit, quodq́; officium ad quod electus est, fideliter exercebit absq́; dolo & fraude. Item, quod penes se habeat statuta synodalia, & illa quater uel euidenti occurrente impedimento bis, in anno confratribus suis ad intellectum publicabit, ea quoq; inuiolabiliter obseruabit, & in alijs, quantum in se est, obseruari faciat, dolo & fraude semotis, q̃ insuper excessus confratrum suorum prout ad se spectat corrigere, incorrigibiles uero pro eorum excessibus proquibus deferendi sunt, nobis uel uicario aut Officiali nostris deferre non tardabit.

De renunciationibus beneficiorum. Cap. iij.

V*Niuersis nostri episcopatus ecclesiasticis personis beneficiatis districtius prohibemus, ne audeant aliter q̃ in manus nostras seu uicarij nostri in spiritualibus, & Officialis uel superioris ad hoc potestatem habentis, beneficia sua admittere, & resignare, aut illa alias (nulla super hoc a nobis, seu uicario nostro, uel ab alio superiore potestatem habente obtenta licentia) relinquere, quod si secus factum fuerit ad huiusmodi resignata & dimissa beneficia, per nos uel uicarium nostrum, nisi forte ex causa ratio*

nabili tales resignationes auctoritate nostra approbarentur seu ratificarentur, quisquam nullatenus instituatur.

De temporibus ordinationum. Cap. iiij.

SAEpe contigit, q nonnulli clerici ciuitatis & diaecesis nostrarum uinculo excommunicationis astricti aut apostatae seu irregulares uel idiotae uel alias susceptione sacrorum ordinum indigni, in remotis partibus per alienos episcopos, quandoq; furtiue, & aliquando per saltum, & interdum extra statuta tempora & alias indebite se faciunt contra statuta sacrorum canonum promoueri. Et deinde se a Rom. pontifice, uel alias debite promotos fore, mentientes, in sacris ordinibus praesumunt ministrare. Volentes igitur his pro exequutione iuris communis iuxta posse prouidere, statuimus, ut nullus ciuitatis & dioecesis Hildesemeñ. clericus, absque licentia nostra seu uicarij nostri ad sacros ordines promotus in ordinibus huiusmodi in ciuitate & dioecesi nostris ministrare praesumat, seu ad exequutionem ordinum taliter susceptorum per aliquem admittatur, imo ipsum & quemlibet ipsorum sic furtiue promotum, ab ingressu ecclesiae suspendimus, donec & quousq; de ordinibus suis coram nobis aut uicario nostro in spiritualibus legitime docuerit, & quod admitti debeat, nostris seu uicarij nostri patentibus literis ostendat. Siquis autem hanc constitutionem transgredi & contra illam in susceptis ordinibus non admissus (ut praedicitur) ministrare praesumpserit, eo ipso sententiam excomunicationis incurrat, quam etiam extunc per archiepresbyterum & alios confratres apud quos moram fecerint ipsos incurisse denunciari uolumus & publicari.

De filijs presbyterorum. Cap. 9.

SAcris disponentibus, ordinationibus filij sacerdotum in ecclesiis patrum ministrare, aut ea seu alia in eisdem beneficia ecclesiastica quomodolibet obtinere & ipsi & alij illegitime nati, seu ex illegitimo coitu procreati sine dispensatione sedis apostolicæ unum beneficium curatum obtinere prohibentur. Et si ex dispensatione huiusmodi unum curatum, deinde tacito defectu natalium quem patiuntur, a sede præfata, ut duo uel plura beneficia similem curam habentia, recipere possint & retinere ualeant, & si eis canonice conferantur, obtineant, talis dispensatio tāquam per surreptionem obtenta, nullius penitus sit momenti. Qua propter censen. parum fore iura condere, nisi executione demandetur. Volumus & statuimus, ut deinceps sacerdotum filij in suorum patrum ecclesis in nostris ciuitate & diœcesi ministrare, aut eas seu alia beneficia in eisdem quomodolibet obtinere non præsumant, illaq; ex tunc in antea per ipsos talitter contra iuris dispositionem occupata uacare decernimus, & eorum collatoribus liceniam talia idoneis conferendi præsentibus assignamus, nisi cum ipsis per sedē apostolicam de super sit dispensatum, eisdem presbyterorum filijs & alijs illegitime natis beneficiatis nostrarum ciuitatis & diœcesis præsentibus iniungentes, ut infra unius mensis spacium a publicatione præsentium, de suis dispensationibus tam super eo q̧ in ecclesiis patrum ministrare, succedere, & in eis beneficia obtinere ualeant, q̃ super defectibus suis, & pro obtinendis uno uel pluribus beneficijs a sede prædicta obtentis, coram nobis uel uicario nostro doceant, ut animarum periculis obuietur & ecclesiasticis

dispensationes ostendere

sticis

sticis beneficijs debite prouideatur, q. si secus fecerint, con tra ipsos secundum ordinationes prædictas, prout de iure poterimus, procedemus.

De clericis peregrinis. Cap. vi.

D*Idicimus quod in ciuitate & diœcesi nostris* Hildesemeñ.*plures clerici peregrini, de quorum promotione non constant, in sacris ordinibus publice ministrent, & curam regant animarum, licet literas commendaticias & dimissoriales suorum* Episcoporum, *uel examen nunquam ostenderunt. Volentes igitur in his prouidere, statuimus ut deinceps nullus clericus peregrinus, siue secularis, aut religiosus existat, ad executionem sacrorum ordinum infra ciuitatem & diœcesim nostras in publico admittatur, nisi per literas nostras, aut uicarij nostri se admittendum fore prius ostendat. Si quis autem contra hoc statutum per nos uel* Vicarium *nostrum non admissus scienter ministrare, & de cura animarum se intromittere præsumpserit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat. Quam etiam sententiam taliter delinquentes incurrisse uolumus denuntiari, certificañ. quoslibet coram taliter excommunicatis post huiusmodi denuntiationem celebrantes, suspensionis sententiam à iure in tales promulgatam incurrere, & exinde notam contrahere irregularitatis.*

De maioritate & obedientia. Cap. vij

S*Tatuimus ut unusquisq; archipresbyter, rector, plebanus, uiceplebanus, siue curatus nobis subiectus literas nostras ac* Vicarij *& officialis nostrorũ nostrasq; & corũ mandata reuerenter ubiq; infra limites suæ parochiæ recipiat, & sine dolo & fraude proxima dominica die sequenti*

diligenter exequatur, nunciosq; literarum nullo modo prodat, sed pro uiribus defendat. Secus autem faciens & consilio de eo puniatur. Volumus etiam & statuimus ut in executione quorumcunq; mandatorum, literarũ, & processum à nobis uel uicario seu Officiali nostris emissorum, dies, mẽses, annus, nomen exequentis, & locus executionis per rectores, plebanos & uiceplebanos apponantur, ut sic uidelicet, executor scribat à tergo mandati eiusdem propria sua manu. Executum est hoc mandatum per me N. plebanum ecclesiæ in N. nomen & cognomen suum, ac ecclesiæ suæ nomen exprimendo, Anno infrascripto, die tali, mensis talis, &c. ut de huiusmodi executione legitima fides per hoc habeatur, alioquin si secus factum fuerit per Officiales grauius puniatur.

Inhibemus quoq; ne quispiam clericorum nobis subiectorum cuicũq; cõgregationi, cap. aut cõuẽticulo, in quo quicq̃ in præiudicium status & honoris nostri & successorum nostrorũ episcoporũ Hildesemeñ. seu iurium episcopalium tractatur interesse, dando cõsiliũ auxiliũ uel fauorem, scienter & dolose præsumat, secus autem faciens nostram incurrat ultra pœnam iuris indignationem.

Et præterea considerantes, quod tunc ecclesiasticus ordo confunditur, cum unicuiq; honor debitus non obseruatur. Statuimus et ordinamus quod in ecclesiis collegiatis cõuentualibus seu capitualibus antiquæ honestates & consuetudines approbatæ debite obseruentur, & prælatis earundem in assurgendo, & alijs prærogatiuis, debita reuerentia & obedientia, cum sint columnæ ecclesiarum earundem exhibeantur, tam à canonicis, q̃ alijs simplicibus presbyte-

ris ecclesiarum huiusmodi. Quod si quis huius statuti transgressor repertus fuerit, in fructibus praebendae suae taliter puniatur, ut discat superioribus honorem & reuerentiam condignam impendere & exibere.

De iudicijs. Cap. viij.

Quia causae matrimoniales cum dependentibus & connexis per eos qui potestatem iudicandi habent, & canonum statuta non ignorant tractari & diffiniri debent. Statuimus & in uirtute sanctae obedientiae mandamus, ut deinceps nusquisq; presbyter habens curam animarum, ac subditos quorum cohabitatio seu discohabitatio, seu matrimonia publica in ueritate uel errore fuerint, ita quod de his, an iure subsistere possint saltem probabile dubium extiterit, tales postquam hoc sciunt, specifice moueant, & super his infra duos menses proximos, pro declaratione decisionis recipienda, ad nos uel Officialem nostrum remittant, ut sententiam & iudicium super his petant; & ab inde causam huiusmodi usq; ad finem quantum in eis est, prosequantur; alioquin taliter moniti, si hoc infra eosdem duos menses facere contempserint, ecclesiastica sacramenta eis in uita denegentur; & morientes peccata sua non confessi, careant ecclesiastica sepultura. Presbyter autem curatus, qui taliter mouendo non processerit, per nos, uel Vicarium nostrum grauiter & condigne puniatur. Volentes ut quilibet plebanorum, huiusmodi nostram constitutionem singulis annis semel aut bis in ecclesijs eorundem publicet & publicari faciat.

Inhibemus quoq; omnibus & singulis subditis nostris

clericis & laicis cuiuscunq; status aut conditionis existant, ne de examinatione, cognitione, uel decisione iudiciali, quarumcunq; causarum matrimonialium aliter q̃ per modum salubris consilij se intromittant, aut aliarum quarumlibet de iure uel consuetudine ad forum ecclesiasticum spectantium. Secus autem facientes decernimus excommunicationis sententiæ eo ipso subiacere, per hoc autem non prohibemus, quo minus in causis ubi transactiones locum habent, in arbitratores & uiros communes compromitti posit, per quæ discordiarum materiæ & quæstiones celerius ualeant terminari, dummodo talia in fraudem non fiant.

De foro competenti. Cap. ix.

ATtendendum q; laici de ecclesiasticis negotijs intromittere se non debeant, omnibus & singulis ecclesiasticis personis per ciuitatem & diœcesim nostras ubilibet constitutis interdicimus, ne quisq̃ laicorum clericum ad iudicia laicalia seu secularia dolose trahat, aut clerici se trahi ad talia consentiant, uel huiusmodi uetita iudicia subeant, seu ibidem aliquatenus respondeant, seu causarũ suarum sic motarum, etiam si in huismodi uetitis iudicijs pro ipsis iudicaretur perditione seu amißione; feudalibus tamẽ causis exceptis, quas prout de iure uolumus tractari.

Ad idem, de foro competenti, seruetur capitulum libri secundi decretalium, cuius tenor de uerbo ad uerbum sequitur.

SI diligenti & infra asseruisti te usq; ad hæc tempora tenuisse quod sit licitum clerico renuntiare saltem in temporalibus causis iuri suo, & sibi laicum iudicem constituere, præsertim ubi aduersarij uoluntas accesserit, ac te=

nere iuramentum super hoc interpositum respondisti, immemor constitutionis, qua cauetur, pacto priuatorum iuri publico minime derogari. Quum igitur in hoc in Mileuitañ. & Carthagineñ. concilliis specialiter promulgatum sit, ne clerici clericos, relicto suo pontifice, ad iudicia publica pertrahant, Alioqui causam perdant, & à communione habeantur extranei, & tam Episcopi q̃ diaconi seu quilibet clericus in criminali uel ciuili negocio, si derelicto iudicio ecclesiastico, publicis iudicia se purgare uoluerint, etiam si pro eis lata sit sententia, locum suum ammittant, & hoc in criminali actione, in ciuili uero perdant quod euicerint, si locum suum maluerint obtinere, manifeste patet, q̧ non solũ inuiti, sed etiam uoluntarij pacisci non possunt, ut secularia iudicia subeant. cum non sit beneficium hoc personale cui renunciare ualeat, Sed potius toti collegio ecclesiastico publice sit indultum, cui priuatorũ pactio derogare nõ potest, nec iuramẽtũ licite seruari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

Præterea inhibemus, ne de cætero quæcunq; ecclesiastica persona ciuitatis & diœcesis Hildesemeñ. nobis subiecta, seculare auxilium uel subsidium laicorum contra nos siue iurisdictionem nostram, sibi qualitercunq; assumat aut inuocet, uel sibi procuret, contrarium autem facientes, eo ipso excommunicationis sententiæ subiaccant. pe c

De alienatione iudicij mutandi causa facta,
Et cessionibus. Cap. x.

C*Vm alias sancta sedes Moguntineñ. inter alia statuta prouincialia ædiderit prouinciale statutum, cuius tenor sequitur, & est talis,*

Quia plurium cessiones actionum in fraudem aliquando non pure & simpliciter ex causa seu causis legitimis fiant, Statuimus ut cessiones actionum ex iustis causis procedant in præsentia episcoporum iudicum, uel Officialium suorum, & de licentia eorundem, si subsunt causæ legitimæ, etiam iurent cedentes quod non simulate, sed uere cedant, & si cessiones secus factæ fuerint, decernimus non tenere. Et tenore præsentium inter alia mandamus, statuta prouincialia dictæ sedis Moguntinæ (quorum etiam aliqua præsentibus nostris statutis synodalibus & episcopalibus ex certis nos ad hoc mouentibus causis inseruimus in ciuitate & diœcesi nostris Hildesemeñ. seruari, & præsertim statutum cessionis præinsertum, attento quòd per simulatas cessiones priuilegia in fauorem cleri data & concessa, sæpe per abusum eorundem prout experientia docet ad noxam tendunt. Et propterea singulis subditis nostris statuendo committimus, & uirtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis necnon quinquaginta aureorum Rheneñ. pro una Fisco nostro, pro altera medietatibus partibus pro tempore læsis, seu propterea lædendis applicandorum pœnis, Mandamus & præcipimus quatenus præinsertum statutum irrefragabiliter & firmiter teneant & obseruent, inhibentes eisdem sub similibus pœnis, ne deinceps cessionibus præter & contra præinsertum & per nos modo innouatum statutum factis & celebratis in iudicijs seu extra utantur, quod si secus fuerit, contra negligentes contradictores & rebelles addictæ excommunicationis sententiæ declarationem ac prædictæ pœnæ extorsionem seruatis seruandis procedemus, seu curiæ nostræ causarum Officialis generalis irre-

missibiliter procedet.

De probationibus. Cap. xi

Q Via sicut didicimus, sepe propter defectus probationum cognationum spiritualium, pericula consurgunt animarum, eo q. adinuicem matrimonij sacramento constrictis, interdum cognationum spiritualium obstant impedimenta, quae difficulter uel aliquando uix uel non probari possunt, huiusmodi periculis cupientes quod ad nobis subiectos obuiare, decernimus & hoc statuto perpetuo seruari precipimus, ut ecclesiarum per ciuitatem dioecesim nostras, rectores plebani, uiceplebani, & singuli curati in baptizando pueros subditorum suorum leuantium & baptizati nomina, in registro communi quod in sua ecclesia habeant conscribant, & testes quamplures assumantur, similiter subditos suos inducant & informent, ut deinceps in confirmatione suorum puerorum coram episcopo testes requirant discretos & intelligentes qui de confirmatione & tentione coram episcopo ac nomine tenentis dum opus fuerit testimonium ualeant dare, ut facilius impedimenta huiusmodi, & minoribus laboribus & expensis ualeant opportuno tempore comprobari.

De fide instrumentorum ac Notarijs. Cap. xii.

S Tatuimus pariter & ordinamus, ut nulli tabellionatus siue Notariatus officium iuxta sacrorum canonum ac legum, & praecipue nouissimae imperialis reformationis & ordinationis Coloniae factae, committi debeant, aut exercere liceat, nisi competentis literaturae honestaeq; conuersationis & uitae & laudabilis testimonij sit, & uigesimumtertiũ aetatis annũ peregerit: unde praeter praemissã ordinatiouẽ,

plerunq; minus idonei ad officium huiusmodi assumuntur, qui sub umbra ignorantiæ, & temeritatis audacia grauiter in dicto officio delinquunt, sibijpsis infamiam parãt, aliisq; graue præiudicium & inæstimabile periculum inferunt. Ne igitur huiusmodi destabilis morbus in hac nostra diœcesi amodo ut in antea serpat atq; progressum habeat, uolumus & præcipimus, mandamus, q̃ nullus huiusmodi officium tabellionatus siue Notariatus amplius in nostra diœcesi exercere præsumat, nisi prius per nos aut Officialem nostrum ad id repertus fuerit idoneus atq; sufficiens, ut sit legitime & tanquam legalis admissus. Contrarium uero facientes, præter excommunicationis pœnas tanquam mandatorum nostrorum transgressores utiq; puniemus, eorumq; instrumenta tanquam inualida, nulliusq; roboris aut momenti decernimus reijcienda, neque in iudicio uel extra quoquo modo admittenda.

De sententia & re iudicata. Cap. xiii.

INtelleximus q̃ interdum ecclesiarum ciuitatis & diœcesis nostrarum Hildesemeñ. rectores seu plebani cum suis subditis in causis matrimonialibus tam simplicibus quàm impedimentorum in curiam nostram Hildesemeñ: ubi expediri debeant, adueniant, & latis sententiis diffinitiuis prætendeñ. sufficere quod lectioni sententiæ intererant, partes iubent sine literis & sententiis recedere; sepius etiam contingit, q̃ latis huiusmodi sententiis, partes coram suis plebanis & aliis asserunt eas aliter latas esse q̃ sunt, & deinde secundario curiam nostram uisitantes uariant depositiones & contrarias reportant sententias, & quia aliquando propter temporis diuturnitatem de sententia constare non poterit.

ex quo non modica pericula euenerunt animarum, ut experientia sumus edocti. Volentes igitur periculis huiusmodi obuiare, præsenti edicto districtius inhibemus, ne de cetero aliquis ecclesiarum rector se plebanus præmissa quomodolibet faciat, decern. partibus asserentibus sententias pro matrimonio uel contra matrimonium latas, absq; sententiarum literis debite sigillatis credi nullo modo debere, & nihilominus easdem asserentes à sacramentorum communione excludimus, saluo mortis articulo, donec & quousq; sententias huiusmodi scriptas & debite sigillatas obtineant, Rectores autem & plebanos ecclesiarum si deinde præmissa perpetrauerint, aut etiam quamcunq; sententiam huiusmodi antequam illam scriptam uiderint, publicare præsumpserint, per integrum mensem ab ingressu ecclesiæ suspendimus fructus ecclesiarum suarum per idem tempus cedentes officiantibus easdem, & subditis prouidentibus, reseruantes.

De uita & honestate clericorum. Cap. xiiii.

Præsenti inuiolabiliter duraturo, prohibemus edicto ne de cætero aliquis clericus in sacris ordinibus constitutus aut beneficiatus infra ciuitatem & diœcesim nostras ceruisiam sub mensura publice uendere, ministrando fercula, lectisternia & hospitium ad modum publici hospitis aut mercatoris & laicorum exercere, puta res uenales pro lucro captando remissus emere ut carius uendat, seu alias illicite mercari per se uel interpositã personã quomodolibet præsumat. Si quis autẽ talia facere præsumpserit, & ab huiusmodi negotiationibus non destiterit, lucrũ exinde captatum, Fisco nostro applicandum atq; eundem alias etiam grauius puniendum iuxta excessus qualitatem decernimus.

Cæterum sub pœna excommunicationis canonica monitione præmissa, mandamus, quatenus clerici nostri, & præsertim illi qui curam animarum gerunt, ab actibus scurrilibus & illicitis crapulis in Kalendis & exequialibus conuiuiis per eos fieri solitis abstineant atq; desistant, quodq; scorta & mulieres suspectas ad huiusmodi cõuiuia minime adducant, sed honeste in Kalendarum solennitatibus & exequiis huiusmodi se habere studeant, alioqui contra non obseruantes & delinquentes rigide procedemus.

Ad idem.

RVrsus constitutione præsenti, prout etiam in prouinciali concilio quondam domini Conradi archiepiscopi Moguntineñ. sancitum dinoscitur, uolumus, præcipimus & ordinamus, ut clerici nostrarum ciuitatis & diœcesis in ciuitatibus & oppidis, præsertim in ecclesiis, uestes longas statui clericali decentes, & non subductas de uario aut serico (nisi graduatus aut canonicus maioris ecclesiæ Hildesemeñ. uel nobilis existant) deferant, non scritias, ab extra non uariatas, aut diuisatas, nec desuper ab extra cum plicaturis foderatis, sed manicis strictis & alias decentibus utantur, nõ deferãt calceos cũ solutares inhonestos aut indecentes, Itinerantibus autem ex causa breuioribus uestibus uti liceat, Coronam uero & tonsuram suo statui, ordini aut dignitati conuenientem, iuxta canonum sanctiones deferant, nec armati incedant, neq; gladios seu cultellos longos portent. Et nisi forte extra ciuitatem uel loca sua eos pergere contingat, uel de licentia superioris pro personarum ecclesiæ & rerum suarum defensione id faciant. Districtus insuper inhibentes, ne mantellos ab ante apertos & scissos, &

circa collum cum magna zona constrictos, sed uestibus honestati clericali congruentibus utantur, prout canonicam & nostram grauem ultionem uoluerint euitare. Huius autem statuti transgressores ad unius mensis spatium, a fructibus beneficiorum suorum nouerint se suspensos. Quorum fructuum dispensationem arbitrio nostro reseruamus per præmissa, Cæterum Clementinæ de uita & honestate clericorum generalis cuncilij ordinationi & alijs iuribus quæ de incedentia uestitum tractant, non iutendimus derogare.

Item ut clericorum maxime beneficiatorum uita sit exēplaris & accepta uniuersis clericis beneficiatis in sacris & nostra diœcesi constitutis, constitutione præsenti districtius inhibemus, ne ludis taxillorum aut aliis leuitatibus ac choreis, hastiludijs, torneamentis, & alijs spectaculis publicis & prohibitis intersint, aut talia exerceant, prout pœnas condignas in contrafacientes facti exigente qualitate, autoritate nostra infligendas uoluerint euitare.

Insuper districtius inhibemus clericis pro sacris ordinibus suscipiendis itinerantibus, ne in hospitiis ludis taxillorum, aut alijs enormibus turpibus acribus insistant, sed honeste & clericaliter uiuant, secus uero facientes, uolumus esse a susceptione ordinis pro qualibet uice ipso facto suspensos, quodq; comas non nutriant, sed crines capitis ante & retro non nimis longos deferant, prout canonum & statutorum prædictorum pœnas & nostram ac canonicam ultionem uoluerint euitare. Simili modo præcipimus & mandamus ut clerici beneficiati nostrarum ciuitatis & diœcesis temporibus diuinorū, ecclesias & in sub quibus beneficiati

existant, absq; superpellicijs non accedant uel subintrent, contrarium facientes uice qualibet trium dierum spatio sti pendiis suis præbendalibus careant, in usus fabricæ conuer tẽdis, quos etiã decanis rectoribus plebanis & aliis in eccle siis superioribus reuerentiã debitam impendere uolumus, sub nostra graui indignatione & pœna superius expressa

De cohabitatione clericorum & mulierum. Cap. xv.

SAncta generalis synodus Basilieñ. reformationi sta= tus clericalis intendens; inter alia constitutionem salu= brem, contra clericos concubinarios ædidit per locorum or dinarios publicandam & exeqendam, cuius quidem con= stitutionis ignorantiam, ne quis prætendere ualeat de cle= ro nostro, illam præsentibus inseri, & cum statutis alijs no stris publicari, & districtius uolumus obseruari, cuius tenor sequitur, & est talis.

Sacrosancta generalis synodus Basilieñ. in spiritu san= cto legitime congregata, uniuersalem ecclesiam represen= tans, ad perpetuam rei memoriam quicunq; clericus cuius= cunq; status, conditionis, religionis, dignitatis, etiam si pon= tificalis uel alterius præeminentiæ existat, qui post huius constitutionis notitiam quam habere presumatur, post duos menses post publicationem eiusdem in ecclesiis cathedrali= bus quam ipsi diœcesiani omnino facere teneantur, postquã eadem constitutio ad eorum notitiam peruenerit, fuerit pu= blicus concubinarius, a perceptione fructuum omnium suo= rum beneficiorum trium mensium spatio sit ipso facto su= spensus, quos suus superior in fabricam uel aliam euiden= tem ecclesiarum uti litatem, ex quibus hi fructus percipiun= tur, conuertat. Nec non huiusmodi publicum concubinarium

cum primum talem esse innotuerit, mox suus superior moneret teneatur, ut infra breuissimum terminum concubinam dimittat, quam si non dimiserit, uel dimissam aut aliam publice rassumpserit, uult hæc sancta synodus, ut ipsum omnibus beneficijs suis omnino priuet. Et nihilominus hi publici concubinarij usquequo cum eis per suos superiores post ipsarum concubinarum, dimißionem, manifestamq; uite emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quoruncunq; bonorum dignitatum beneficiorum uel officiorum sint inhabiles. Qui si post dispensationem recidiuo uomitu ad huiusmodi publicum concubinatum redierint sine spe alterius dispensationis, ad prædicta prorsus inhabiles existant &c. q; si hi ad quuos talium correctio pertinet, eos (ut prædictum est) punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu q̃ in illos de concubinatu modis omnibus digna punitione animaduertant in concilijs etiam prouincialibus & synodalibus aduersus tales, punire negligẽtes, uel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspentionem & priuationem collationum beneficiorum uel aliam condignam pœnam seueriter procedatur. Et si hi quorum destitutio ad summum pontificem spectat, per concilia prouincialia, aut suos superiores propter publicum concubinatum reperiantur priuatione digni statim cum processu inquisitionis, ipsi summo pontifici deferantur, eadem diligentia & inquisitio in quibuscũq; capitulis generalibus & pro uincialibus quo ad suos seruetur, pœnis alijs contra prædictos & alios non publicos concubinarios, statutis in suo robore permansuris. Publici autem intelligendi sunt, non solum hi quorum concubinatus per sententiam aut confeßio-

nem in iure factam, seu per rei euidentiam quæ nulla potest tergiuersatione celari, notorius est, sed qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & per suum superiorem admonitus ipsam cum effectu nō dimittit. Quia uero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus, a concubinarijs percipere non erubescunt, patientes eos in sua fœditate sordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipit, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alicuius quæstus, talia quouis modo tolerent aut dissimulent, alioqui ultra præmissam negligentiæ pœnam duplum eius q̃ propterea acceperint restituere ad pios usus omnino teneantur & compellantur. Ipsas autem concubinas seu mulieres suspectas, prælati modis omnibus curent a suis subditis, etiam per brachij secularis auxilium, si opus fuerit, penitus arcere, quarum concubinarum res, quæ de bonis præsumatur habere ecclesiæ, in fabricam uel in aliam ipsius ecclesiæ utilitatem per ipsos prælatos conuertantur. Qui etiam ex tali concubinatu procuratos filios apud patres suos cohabitare non patiantur. Iubet insuper hæc sancta synodus, ut etiam in prædictis synodis & capitulis hæc constitutio publicetur, & quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moueat diligenter. Iniungit præterea omnibus secularibus uiris, etiam si regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecunq; inferant impedimentum, quocunq; quæsito colore, prælatis, qui ratione sui officij aduersus suos subditos pro huiusmodi concubinatu procedunt. Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis euitandum, monet oēs laicos tam uxoratos

q̃ solutos, ut similiter a concubinatu abstineant: nimis enim reprehensibilis est, qui uxorẽ habet & ad alienam mulierẽ accedit: qui uero solutus, si continere noluerit, iuxta Apostoli consilium, uxorem ducat. Pro huiusmodi autem diuini obseruatione praecepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis q̃ alijs canonicis remedijs omni studio laborent.

De clericis non residentibus. Cap. xvi.

CVm autem ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, ut in eis ad seruiendum altißimo tales assumantur, qui per seipsos uolunt & possunt eorum curam exercere, statuimus ut quilibet infra ciuitatem & diœcesim nostras beneficiatus cuiuscunq; status, ordinis uel cõditionis extiterit, cuius beneficium residentiam personalem, uel certum ordinem de iure statuto uel consuetudine requirit, in illo infra proximum mensem personaliter residere incipiat, & ab inde quandiu beneficium huiusmodi obtinuerit, talem residentiam faciat, seq; ad ordinem, quem onus beneficij sui requirit, iuxta tempora obtineat, promoueri. Transgressores uero huius statuti nostri per suos superiores seruato iuris ordine priuentur, nisi expressam super hoc a nobis uel uicario nostro licentiam obtinere meruerint.

De praebendis. Cap. xvij.

ITem statuimus, ut quilibet religiosus infra diœcesim nostram Hildesemeñ. curam gerens animarum, titulum huismodi beneficij sui in proximo capitulo post illius assequutionem archipresbytero uel eius locumtenenti in praesentia fratrum ostendat, & si alium q̃ a nobis seu uicario nostro impetratum ostenderit, titulo huiusmodi nulla fides adhibeatur, nisi forte Romanus pontifex illum sibi con-

cessisset, & hoc nostris uel uicarij nostri literis appareret declaratum. Si quis uero contra præmissa uenire præsumpserit, ultra pœnam iuris communis tam diu a diuinis suspensus remaneat, quousq; huiusmodi statuto nostro studuerit cum effectu parere & obedire.

De portione congrua seu competentia. Cap. xviij.

CVm non debeat ligari os bouis triturantis, sacris iubentibus canonib. uniuersos & singulos prælatos ciuitatis & diœcesis nostrorum in domino exhortamur ut ecclesiarum, ipsis & eorum mensis unitarum & incorporatarum nostræ diœcesis uicaris, de præbendis congruis unde decenter sustentari, iura episcopalia & archidiaconalia soluere, hospitalitatem tenere, & alia incumbentia onera supportare ualeant, prout de iure tenentur, prouideant, alioquin prout de iure constringuntur, eis negligentibus, ad præbendarum huiusmodi deputationem seruatis seruandis procedere non obmittemus.

De institutionibus. Cap. xix.

CVm in cunctis sacris ministerij sint ætatis maturitas, grauitas morum, & literarum scientia requirenda, præsenti perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis sacerdos secularis uel religiosus infra ciuitatem & diœcesim nostras, quodcunq; ecclesiasticum beneficium cum cura uel sine cura absque institutione seu inuestitura aut induciis, seu licen. a nobis uel uicario nostro aut alias legitime, ac per literas sigillatas obtentis & prius Archipresbytero uel eius locumtenenti ostensis, regere aut quomodolibet efficiare, suo uel aliquo nomine præsumat, nisi ipsius beneficij rector seu Vicarius uel Capellanus personaliter

liter in eo resideat, cuius nomine & consensu aliquis ut socius in diuinis inibi inofficiet, secus autem facientem quum non suos fructus faciat, ipso iure ad respondendum Fisco nostro de fructibus sic per eum leuatis, condemnamus, & Fisco eidem decernimus applicandos, concedimus, tum ut beneficio postquam primo uacare coeperit, possit loci Archipresbyter per se uel alium quem duxerit eligendum per primum proximum mensem & non ultra in diuinis prouidere, seruato tamen moderamine superius de officio Archipresbyteri expresso.

Cum ad extirpandum quorundam detestandam cupiditatem in sacro Lateraneñ. Concilio prohibitam, ut nullus diuersas ecclesiasticas dignitates aut parochiales ecclesias recipiat, & consequenter statutum, quod recipiens beneficium habens curam animarum annexam, si prius tale habeat, is eo sit ipso iure priuatus, & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur, imo si ultra mensem teneat, ambobus est priuatus, apostolicæ tamen sedis dispensatione in his salua, & alibi canon. uitium cupiditatis huiusmodi redarguens, tales in curatis beneficijs plurales, eo quia sic retenta ad ipsos non spectant, de iure, rem asserit attrectare alienam, & sic furtum committerent quodammodo & rapinam, non sine suorum & subditorum animarum periculo, ea propter, ut huiusmodi canones & sacrorum Conciliorum generalium sancita debitæ executioni demandentur, locorũ Ordinarij per felicis recordatioñ. Gregorij decimi decretum, in sacro generali Concilio est præceptum, ut subditos suos plures dignitates uel ecclesias, quibus animarum cura imminet obtineñ. seu personarum aut

dignitatem cum alio beneficio cui similis cura est annexa, ad exhibendum dispensationem authoritate, cuius ecclesias personatus, aut dignitates canonice se tenere asserunt infra tempus arbitrio ordinariorum statuendum districte compellant. Nos itaq; animarum periculis obuiare, & ut ecclesiastica beneficia canonice poßideantur, per executionem præmissorum cupientes prouidere. Hoc præsenti statuto decernimus, ut deinceps à publicatione præsentium, sic ut præfertur plura curata obtinentes beneficia ac plures dignitates & personatus seu personatum & dignitatem cum alio beneficio curato, de suis dispensationibus, quarum authoritate illa tenere prætendunt, nec non titulis suis ad eadem, infra duorum mensium spacium coram nobis uel Vicario nostro in spiritualibus legitime & sub pœnis iuris doceant, ne deficientes in titulis & dispensationibus huiusmodi canonicis, occupando iniuste ipsa beneficia, contractent rem alienam & per consequens furtum committant, & animæ exinde periclitentur, ipsorumq; sanguis de nostris manibus exigatur, alioquin ad executionem præmissarum sacrarum constitutionum, contra ipsos dictis lapsis mensibus effectualiter procedemus.

De rebus ecclesiæ non alienandis. Cap. xx.

ITem mandamus sub excommunicationis pœna canonica monitione præmissa uniuersis & singulis Abbatibus, Præpositis, Decanis, Prioribus, Priorißis monasteriorũ et ecclesiarum nostrarum ciuitatis & diœcesi, ne de cætero aliqua bona immobilia seu redditus & prouentus monasteriorũ seu ecclesiarum suarum uendant aut obligent quouis modo absq; licẽtia nostra speciali. Et si qui cõtra huiusmo-

di inhibitionem & mandatum nostrum, bona uel redditus suorum monasteriorũ seu ecclesiarum alienauerint seu obligauerint, huiusmodi contractus decernimus irritos ac inanes. Decernẽtes ut in mutuo contrahendo, nec non obligatione mobiliũ uel immobilium sacri canones obseruentur.

Statuimus etiã q ornatus & libri ecclesiæ, altariũq; seu uicariarũ fundationes, & literæ capitales censuũ ac prouẽtuum eorundem, bis uel ad minus semel in anno inspiciantur à Decano & capitulo diligẽter, et sub sigillis prælatorũ et capituli ponãtur singillatim in scrinis, ut sic cognoscatur in posterũ, si de ipsis augmentatum sit aliquid uel subtractum.

Et quoniam pauci sunt in singulis ecclesiis, qui prædia & redditus ecclesiæ plene cognoscant, & nonnulli redditus & bona propter negligentiam officiatorum, & infelicem statum horum turbatissimorum temporum sunt forte perdita uel destructa, statuimus, q prædia & redditus ecclesiarũ cõmunes, & specialiter dignitatum & officiorũ, et quæ, ac quales rationes cuiuslibet officij fieri debeant sub sigillis prælatorum, & capituli plenissime conscribantur.

De testamentis & ultimis uoluntatibus ex prouinciali Concilio Fritzlarien. Cap. xxi.

Clericus de prouentibus anni gratiæ, uel alias de rebus ecclesiæ acquisitis cõcubinæ suæ, uel filijs ex fornicatione genitis quicq̃ penitus non relinquat, quod si fecerit legatum non teneat, & quod taliter est relictum ecclesiæ applicetur.

Ex eodem Concilio.

Ad abolendam prauam consuetudinem uel potius corruptelam seu temeritatem clericorũ qui signum pudi-

citiæ deberent ostendere laicis quibus sunt positi in exemplum, in argumentum, suæ finalis impœnitentiæ, fructus præbendarum suarum concubinis uel spuris suis legant in ultima uoluntate, rigor ecclesiasticus debet exerceri. Quare sub anathematis uinculo prohibemus, ne de cætero clerici annis gratiæ abutentes, de rebus ecclesiæ fructus beneficiorum ecclesiasticorum spurijs & concubinis dimittendo aliquo modo disponant. Qui uero contra inhibitionem huiusmodi uenire præsumpserit in signum suæ perditionis ecclesiastica sepultura, & quibus taliter fructus legantur eis careant ipso iure. Qui autem testamentum tale post mortem defuncti manutenere uoluerint, & per quorum manus, talibus personis fructus prebendarum & beneficiorum ecceſiaſticorum fuerint ministrati, ecclesia ipsa sit supposita interdicto.

Ex prouinciali Concilio Moguntino.

SVnt nonnulli qui anno gratiæ pro releuatione debitorum in fructibus beneficiorum defunctis clericis concesso damnabiliter abutuntur, fructus anni ipsius gratiæ consanguineis suis uel alijs, quibus uoluerint, relinquentes, ex quo prouenit duplex iniuria, ecclesiæ scilicet & personæ, fraudatur enim ecclesia per dictum anni spacium seruitore, priuatur etiam successor in percipiendis fructibus suo iure, quod de cætero fieri prohibentes, sacra approbatione concilij statuimus, quod nisi pro releuatione debitorum, quæ cum aliunde solui non possunt, anno gratiæ clerici non utantur, nisi ipsius anni fructus pro aliqua pia causa, ipsi relinquant ecclesiæ, à qua idem beneficium habuisse noscuntur.

Ad idem.

QVoniam in quibusdam locis nostrarum ciuitatis & diœcesis uti accepimus consuetudo siue corruptela detestabilis obseruatur, uidelicet q, tam clericus q̃ laicus in lecto ægritudinis constitutus ultra certam limitatam & expressam summam, nec piis locis, nec personis ecclesiasticis pro animæ suæ remedio & salute aliqua possit ordinare legata, considerantes prædictam consuetudinem, sacris canonibus & secularibus legibus obuiare, quũ omnia iura clament, q, ultima uoluntas hominis & ultimum testamentum immobile perseueret, & nihil sit quod hominibus magis debeatur, q̃ ut supremæ uoluntatis liber stylus existat, eandem consuetudinem deo odibilem, animabus & bonis moribus inimicam authoritate huius salutaris sanctionis penitus reprobamus, firmiter statuẽ. ut illis quos iura à testamentorum non prohibent factione, etiam in sanitate uel in lecto ægritudinis constitutis legandi, disponendi & ordinandi de bonis sibi à deo collatis ad pia loca & personas ecclesiasticas, dummodo contra legitimas constitutiones non uenerint, libera sit facultas, Volentes & præcipientes districte, ut uniuersi clerici & laici impedientes defunctorum legata seu uoluntates per excommunicationis in personas, & interdicti in loca sententias (monitione canonica præmissa) ferendas ab huiusmodi impedimentis desistere compellantur.

Ad idem.

DOlenter audiuimus, q, fidelium tam clericorum q̃ laicorum testamenta & ultime uoluntates maxime pro animarũ salute, & ad pios usus legata & testata in suis debitis executionibus ac ordinationibus, interdum peruer=

sis machinationibus hominum, & quandoq; negligentiis interuenientibus & obstantibus, in nostris ciuitate & diœcesi in locis pluribus multipliciter impediantur & retardentur. Cum itaq; ultima uoluntas, seu ultimum hominis testamentum pro lege seruari debeat, & supremæ hominis rationabilis uoluntatis liber stilus existat, & nostro incumbat pastorali officio talibus prouidere, & testamēta utroq; iure suadeñ. defendere, uniuersis nostræ Iurisdictioni subiectis ecclesiasticis & secularibus sub interminatione diuini iudicij & excommunicationis sententia, quam in contra facientes sex dierum monitione præuia in his scriptis ferimus, ne testamenta, & ultimas fidelium ecclesiasticarum uel secularium personarum, quas iura à testamentorum factione non prohibent uoluntates, maxime ad usus pios & animarum salutem, se extendeñ. earumq; executionem debitas impediant, negligant uel retardent, nec de testamentorum & causarum earundem ac ipsorum occasione pro tempore motarum cognitioni se intromittant, sed ad nos & Officiales nostros ordinariam iurisdictionem causarum huiusmodi habentes, remittant, districtius inhibemus atque mandamus.

Mandamus præterea testamenta ac ultimas uoluntates per testamentarios & executores ad hoc per defunctos testatores deputatos, nominatos ac designatos, iuxta iuris communis ordinationem ac dispositionem infra anni spacium à morte eorundem testatorum computandum, etiam absq; aliqua præuia monitione (cuius uicem hoc præsens statutum nostrum habere uolumus) debitæ executioni demandentur & r ite exequantur, alioquin elapso anno eorundē

executionem, ipso iure ad nos uti episcopum diœcesanum, et loci ordinarium deuolutam esse decernimus.

De parochiis & parochianis.
Cap. xxii.

GRauis ad nos querela perduxit, q̃ nonnulli suis iuribus & finibus non contenti parochianos alterius præsumant recipere temere ad diuina, contra canonicas sanctiones, & cum dictorum parochianorum iudices non existant, nec ligandi uel soluendi in eos receperint potestatem, se tamen iudices faciendo in foro pœnitentiali periculose absoluunt & ligant, pro libito suæ uoluntatis, sicq; ipsis qui proprios spernunt sacerdotes minime absolutis, illud salutiferũ nostræ peregrinationis uiaticum quod nõ proficit, nisi prius à criminum labe mundatis, & in animarum suarum & eorum qui id non diiudicantes indiscrete recipiunt periculum conferre non uerentur, sicq; dicti eorum sacerdotes, qui curam recipiendo suam pro ipsis animam obligarunt, dum sibi taliter subtrahuntur, statum ignorantes ipsorum ægrotantium, non possunt quòd in eis est sanare nec consolidare infirmum, nec alligare confractum, & sic dum curationis necessaria non adhibentur remedia inualescentibus morbis usque ad interemptionem læsio dilatatur, unde sacerdotes nullam possunt de sic percuntibus animabus summo indici dare rationem. Nostrorum patrum, qui ecclesiæ sanctæ dei & personis ecclesiasticis terminos, quos non licet transgredi posuerunt, statuta considerantes, uniuersis sacerdotibus, tam religiosis quàm secularibus, cuiuscunq; ordinis conditionis siue status existant in ciuitate & diœcesi nostris degentibus sub debito iuramento, quid in receptione,

ſuorum ordinum præſtiterunt, & ſub interminatione diui- ni iudicij firmiter inhibemus, ne quis alienũ parochianum, cuius cura per epiſcopum uel loci Archidiaconum uel eius- uicarium, alij eſt commiſſa, præſumat (excepta neceſſitatis cauſa, quæ legem non habet) ad confeſſionem recipere, uel ad portigendum ei eccleſiaſticum ſacramentum, niſi petita deſuper & obtenta licentia proprij ſacerdotis accedere, cum certi & indubitati iuris exiſtat, talem à tali presbyte- ro abſolui non poſſe aliquatenus, uel ligari, & ex hoc ordi- nem eccleſiæ per maiores & ſanctos patres diuina proui- dentia inſtitutum confundi, quod per uniuerſos plebanos ſin gulis diebus dominicis & feſtiuis coram ſuis plebibus præ- cipimus publicari.

Ad idem.

INſuper ueridica relatione intelleximus populum uulga- rem in pleriſq; locis no: is ſubiectis diebus dominicis & feſtiuis raro intereſſe diuino officio miſſæ & prædicationi uerbi dei licet iuxta orationem & ſtatutum ſanctæ ma- tris eccleſiæ, eiſdem diebus intereſſe debeant, ut ibidem de diuinis præceptis & euangelicis doctrinis informentur. Nos uolentes huic morbo obuiare, ac animarum ſaluti conſule- re, præſenti uolumus & ordinamus ſtatuto, diſtricte uni- uerſis presbyteris curatis noſtræ diœceſis, mandantes & exhortantes, quatenus plebes & parochianos ſuos, qui ad annos peruenerint diſcretionis hortentur & admoneant ſub pœna excõmunicationis, quatenus deinceps ſingulis do minicis & feſtiuis diebus officio miſſæ in eccleſiis ſuis inter eſſe ſtudeant, & prædicationẽ uerbi dei diligenter audiãt, niſi legitimo impedimento ex cauſa rationabili quis excu-

ſetur, nec ab officio huiuſmodi ante benedictionem ſacerdotis, donec compleatur, recedant, uel alias inhoneſtæ diſcurrant, faciendo ob reuerentiam diuiniſſimi ſacramenti genu flexiones. Interim dum hoſtia ſalutaris per presbyterum eleuatur, cum deuotione cordis deum exorent pro peccatis. Si quis uero rebellis & negligens in his fuerit, hunc in confeſſione ſeuere uolumus emēdari, & nihilominus talis qui tempore prædicationis uerbi dei extra eccleſiam, & in cimiterio ſtare contra prohibitionem huiuſmodi præſumpſerit, ad authoritatem noſtram epiſcopalem remittatur. Contemptores etiam huius ſaluberimi præcepti per excōmunicationis inflictionem cohereceantur. Inſuper presbyteri curati in ſermonibus populum eis cōmiſſum ad hoc inducere curent, ut proceſſionibus & aliis actibus & cerimoniis eccleſiaſticis interſint deuote, laudesq́; omnipotenti deo cum attentione cordis & morum grauitate perſoluant.

De fructibus defunctorum plebanorum ſeu rectorum eccleſiarum parochialium, uicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ. Et qualiter inter defunctum & ſucceſſerem diuidi debeant. Cap. xxiii.

VOlumus, ut in morientium plebanorum uicariorum, altariſtarum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum fructibus, ſubſequens definitio ſeu deciſio, iuri communi & æquitati conformis in omnibus obſeruetur.

De bladis ſeu frumentis. Cap. xxiiii.

ANnus ad deſeruiendum blada, incipit in feſto beatæ Margaretæ, unde declaramus, quòd ſi aliquis deceſſerit quacunq́; parte anni, fructus bladorum liberè cedentiū,

debentur defuncto. à festo beatæ Margaretæ usq; in finem trigesimi diei obitus sui proportionabiliter secundum ratam temporis, reliqua portio huiusmodi bladorum debetur successori defuncti. Si autem defunctus haberet uel habuisset blada per ipsum elaborata, & fecisset omnem laborem agrorum usque ad messem exclusiue, tunc quæ tertiæ crementorum debentur defuncto, de reliqua tertia, defunctus recipiat partem à festo Margaretæ usque ad finem trigesimi diei obitus sui, secundum ratam temporis, residuum uero habebit successor suus. Item si defunctus dictos agros coluisset usque ad sparsionem seminis exclusiue, ex tunc successor satisfaciat defuncto per ipsum ad culturam agrorum expositis usque in diem obitus sui, & colat ulterius bona ipsa, recipiatq; omnes fructus ipsorum bonorum. Et si fortassis successor recusaret labores huiusmodi facere, extunc testamentarij ac manufideles defuncti, uel pro ipsis, si defunctus decessit intestatus, uicarius noster in spiritualibus seu Officialis uel alius quicunque per uicarium seu Officialem nostrum ad hoc deputatus seu deputandus, colat uel colant bona ipsa usque ad consumationem, colligantq; fructus omnes dictorum bonorum pro defuncto, tertia tamen parte dictarum frugum reseruata pro defuncti successore.

De fœno. Cap. xxv.

Annus ad deseruiendum fœnum incipit in die beati Vrbani papæ, de quo fœno iudicabitur sicut de blado libere cedente proportionabiliter secundum ratam temporis usq; in diem tricesimum oblitus defuncti.

De fructibus arborum. Cap. xxvi.

ANnus ad deseruiendum fructus arborum incipit in die Assumptionis gloriosæ uirginis Mariæ, de quibus idem iudicium erit sicut de blado libere cedente, proportionabiliter usque in diem tricesimum obitus defuncti.

De censibus & alijs prouentibus. Cap. xxvii.

ANnus ad deseruiendum census, redditus ac prouentus pecuniales, anseres, pullos, capones, & alia quæ intra census computantur, incipit a festo beati Martini episcopi. Hæc omnia ueniunt defuncto pro rata temporis usq; in diē tricesimum obitus sui proportionabiliter diuidenda. Reliqua autem portio debetur successori pro sua rata. Idem etiā iudicium erit in omnibus altaristarum fructibus sicut de prouentibus ecclesiarum, quo ad assignationem ratæ temporis pro defuncto & eius successore.

De rata solutionis impositionum. Cap. xxviii.

VOlumus etiam, q, si aliqua subsidia siue procurationes imponerentur clero, anno illo in quo aliquis beneficiatus naturæ debitum persoluisset, quod in persolutione talium impositionum, quælibet partium tam defunctus q̄ successor soluat ipsas impositiones proportionabiliter secundum quod recipit de fructibus ipsius anni, unde soluuntur huiusmodi subsidia seu impositiones.

De Regularibus. Cap. xxix.

QVoniam nonnulli religiosi contra deum & suam conscientiam multipliciter excedunt, eorumq; prælati desides & negligentes in obseruatione regularis disciplinæ & correctione excessum existunt, eos per uiscera misericordiæ domini nostri Iesu Christi requirimus & hortamur, ut personas regulares sibi subiectas ad obser-

a die assumptionis

a censibus

a festo s. martini

uantiam regularum suarum & statutorum regularium dili gentius inducant, moneant & alliceant, & si opus est, strictius compellant, ut de officio sibi cōmisso dignam deo possint reddere rationem, q̃ si ultra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores seu negligentes uel remissi, pro certo se nouerint non solum ab officio deponendos, sed alias secundum regulam suam castigandos, cum offensa nō solum propria, uerumetiam aliena, ac sanguis subditorum suorum de suis manibus requiratur. Nos etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauente domino, supplebimus, iuxta canonicis sanctiones.

Ad *idem.*

PEriculosum nimium fore consideranter & scandalosum, q̃ personæ regulares utriusq; sexus extra monasteria sua uagantes, in sęculo moram trahant, nonnullæ etiam ex ipsis religionis habitu dimisso apostatare non formidant excommunicationis sententiam ut si incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cum itaq; periculosum sit talibus sic uagantibus excommunicatis & apostatis in diuinis participare, uolumus & uniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mandamus, ut omnes & singulos sic in sęculo suis subdistrictibus uagantes & cōmorantes cuiuscunq; ordinis uel conditionis fuerint, moneant & requirant, ut infra mensis spatium à die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeant & ut uota sua deo reddant, suis superioribus iuxta ordinem & regulæ institutionem obediendo, uel saltem infra eundem terminum coram nobis uel nostro uicario de indultis, si quæ de contrario habeant, legitime doceant, alioquin contra ipsos per ecclesiastica censu=

ræ pœnas, & prout iustum fuerit, procedemus.

Ad idem de Regularibus.

QVamuis contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temere fugientes, & in seculo per tempora uagantes & conuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad claustra sua humiliter redire uolentes, certæ & uariæ pœne iuxta qualitatem & quantitatem excedentium a sanctis patribus sint statutæ, quidam tamen abbates & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expreßis non contenti, grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non uerentur, uel quod deterius est, easdem personas quantumcunque humiliter postulantes ad sua claustra de quibus exiuerunt admittere inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliande non sint, sed leniendæ, & longe sit securius de misericordia q̃ de crudelitate reddere rationem; Cum etiam dominus per os prophetæ sit pollicitus, sic dicentis: Peccator quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum amplius non recordabor. Nos aduertentes, q, ubi paterfamilias largus dispensator existit, non decet familiam eße tenacem, ut peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida deliberatione statuimus & præsenti statuto decernimus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & prælati, abatissæ, prepositi, priores, & magistratus cuiuscunq; ordinis nobis subiecti fratribus & sororibus modo præmisso a suis monasterijs pro fugientibus aut in apostasiam ex quacunque causa lapsis; desiderantibus & quærentibus cum humanitate ac deuotione

regressum, gremiū misericordiæ (quem mater ecclesia claudere nulli petenti consueuit more pij patris familias qui filium primum prodigum, & postea pœnitentem paterne suscepit) studeat liberaliter aperire, & tales redire uolentes, quantumcunq; eorum excessus graues fuerint uel enormes iuxta cuiuslibet ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinem obseruatam, sine contradictione recipiant & admittant, ita tamen q; propter eorum excessus, nec uictus nec uestitus eis subtrahatur, sed alias regulariter puniantur, ut præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis a diuinis, quam in contrafacientes, sex dierum canonica monitione præmissa in his scriptis ferimus, uoluerint euitare.

Idem de monialibus. Cap. xxx.

SAcras apostolicas constitutiones debitæ executioni demandantes, hoc nostro statuto inhibemus, ut sanctimoniales cuiuscumque sint religionis uel ordinis nostrarum ciuitatis & diœcesis, quæ in suis monasteriis sub perpetua clausura manere iubentur iu constitutionibus apostolicis antedictis, ita q; nulla earum religionem tacite uel expresse professa quacunq; ratione uel causa, nisi forte tali merbo euidenti aliquam earum laborare constaret, q; non posset cum alij absque graui periculo uel scandalo commorari monasteria ipsa egrediendi sit facultas, deinceps absque licentia superiorum suorum quam non nisi ex causa expressa uel incuitabili exigente necessitate concedi uolumus, monasteria sua non exeant, prout dictarum constitutionum pœnas & ultionem canonicam uoluerint euitare, Quodq; ut ipsæ sanctimoniales a publicis & mundanis aspectibus

separatæ, deo liberius seruire, & lasciuiendi opportunitate sublata, corda sua & corpora in animi sanctimonia diligentius custodire ualeant, uniuersis & singulis ecclesiasticis & regularibus personis nostræ iurisdictioni subiectis interdicimus & prohibemus, ne absque rationabili & manifesta causa, & sine superioris ad quem pertinet, licentia speciali, ipsa monasteria sanctimonialium subintrent, sub pœnis suspensionis in ecclesiasticas, & excommunicationis in seculares personas, prout de iure poterimus, contra ipsos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & sub pœna excõmunicationis mandamus, ne etiã ipsi prælati, prouisores, aut præpositi monasteriorum monialium, nostrarum ciuitatum & diœcesis, ipsa monasteria seu claustra quouis modo introeant, nisi magna & euidens necessitas id exposcat. Quæ si talis fuerit, nequaquam tamen huiusmodi ingressum sine religione & socio sibi comite facere præsumant, pœna sub permissa, & si ex iusta & honesta causa cuiquam personarum sui monasterij loqui uoluerint, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciant manifeste, ne sinistra contra ipsos suspicio oriatur, alioquin graui subiaceant ultioni.

Ad idem.

ITem mandamus sub pœna excommunicationis similiter, ne capellani aut scholares monasteriorum monialium, seu illi qui conuersi dicuntur, absque licentia præpositorum, prouisorum eorundem monasteriorum calustra uel clausuras monialium, personis mũdanis prohibitas, aut cum monialibus per fenestras colloquium habeant. Contrarium

facientes & præpositis seu prouisoribus monasteriorum in obedientes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio uel pertinacia exigerit, nobis aut commissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

De *magistris scholasticis.* Cap. xxxi.

QVia nonnullis propter inopiam & legendi studium opportunitas proficiendi subtrahitur, in lateranensi concilio pia fuit institutione prouisum, ut per unamquanq; cathedralem ecclesiam magistro qui clericos eiusdem ecclesiæ, aliosq; scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & uia pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minime obseruatur, nos prædictum roborantes statutum, adijcimus ut non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in alijs, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, a prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum gratis in grammatices facultate & alijs instruat iuxta posse: Volumus etiam, ut prælati & Capitula tam cathedralium quàm collegiatarum ecclesiarum, qui magistros huiusmodi assumendi, recipiendi, ac constituendi habent facultatem, modernis peruersarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, neminem in magistrum recipiant seu assumant, nisi de cuius uita, integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenam & perfectam habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento conspersus infectusq; non sit, ne tenera iuuentus cum lacte uenenum imbibat, & ea discat quæ postea non sine magno salutis

lutis discrimine ac ingenti labore dediscere uix aut nullatenus poßit. Cæterum, magistros qui tales reperti fuerint, mox destituendos, amouendosq; districtißime mandamus.

De custodia eucharistiæ & reuerentia sacramentorum. Cap. xxxii.

NE propter irreuerentiam sacramentorum ira dei sæuiat in ministros, statuimus ut eucharistia, chrisma, & oleum sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cum autem sacerdos eucharistiam uel oleum infirmorum ad decumbentem deportauerit, uideat, q. superpellicio, stola seu oratio sit indutus, supposito mundo uelamine, manifeste & honeste, lumine ac etiam campanella, eucharistiæ præcedentibus sacramentum. Hæc facienti ac omnibus etiam uere pœnitentibus & confeßis, qui sacerdotem eucharistiam uel oleum infirmorum, ut sic deferentem eundo uel redeundo assotiauerint uel sequuti fuerint; & hoc de die faciunt, decem, si uero de nocte cum lumine proprio uel alieno, uiginti dierum de iniunctis sibi pœnitentiis, præter indulgentias ab alijs & authoritate apostolica concessas, authoritate nostra ordinaria misericorditer in domino relaxamus. Similiter in ministratione sacramenti baptismatis, ut sacerdos superpellicio ac stola utatur, uolumus atq; mandamus.

Ad idem de custodia eucharistiæ.

COnsiderantes q̃ grauiter gloriosus deus propter sacramentorum irreuerentiam offendatur, Ideo q̃q̃ circa sacramentorum custodiam & reuerentiam sufficienter sancitum dinoscatur, quia tamen ut quotidiana edocemur experientia, sacerdotes cum diuinißima eucharistiæ & extremæ unctionis sacramenta ad infirmos deportant in=

caute cum calopedibus & scandolose ac turpiter capite nudo aut uix birreto superposito, non ornatis capillis in mundi conspectum procedant, districte præsenti statuto inuiolabiliter duraturo, sancimus, ut constitutio proxime præinserta firmiter obseruetur, ac quilibet presbyter sic infirmos eucharistiæ & extremæ unctionis sacramentis accedens, absq; calopedibus, & capite almutio (si saltem tali in loco almutia solita sint) portari tecto alioquin caputio clericali per collum tracto, ut sola facies nuda appareat, deuote ac religiose præcedentibus lumine & campanella, iuxta eiusdem constitutionis tenorem incedat, indulgentias ibi expressas Christifidelibus in domino elargientes. Si qui uero constitutionem nostram seruare contempserint, se ultionem nostram grauem non euasuros agnoscant.

De baptismo, ex cōcilio prouinciali Fritzlarieñ. Ca. xxxiij.

BAptismus cum summa reuerentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione uerborum, in quibus sacramenti uirtus consistit, his. s. uerbis: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti, amen. Doceāt etiā sacerdotes, tam mares q̄ fœminas in necessitate paruulos baptizare, eadem forma in suo ideomate, & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat poterunt baptizare, & si sacerdotes super hoc diligentius requirētes, debitā formā seruatā in baptismate inuenerint, quod factū est approbēt, supplentes circa baptizatum quoad unctionem olei in pectore & in scapulis, & chrismatis in uertice, quod à laicis est omissum, si autem in baptismate debitam formam non inuenerint obseruatam, non differant pueros iterum baptizare.

De ecclesiarum procuratoribus. Cap.xxxiiij.

QVorundam fidedignorũ didicimus relatione, quod plurimarum ecclesiarum nostræ diœcesis procuratores laici duntaxat constituantur, qui ad eorum nutum cum pecuniis & rebus earundem ecclesiarum absq; plebanorum scitu & consensu propria commoda quærant, ac mercationes & contractus interdum uitiosos cum illis exerceant, & eas ad alios priuatos usus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imbursatis & gestis in præsentia plebanorum, quorum tanq̃ procuratorum principalium interest, rationem reddere studeant, fabricas ecclesiarum huiusmodi & eorum animas miserabiliter defraudando, quod profecto periculosum fore arbitramur. Quamobrem ecclesiarum indemnitati & subiectorum saluti prouidere cupientes, præsenti constitutione ordinamus, ut deinceps cuiuslibet ecclesiæ nostræ diœcesis rector siue plebanus tanquam principalis, & cum eo ad minus duo laici huiusmodi procurationis officia, citra eorum priuata commoda fideliter cum scitu & consensu plebani exerceant, ac utililatem ecclesiæ promoueant, rationem de singulis per eos leuatis, collectis, distributis, actis & factis, in præsentia ipsius rectoris siue plebani, tanquam principalis procuratoris, coram his qui ad hoc sunt deputati, temporibus consuetis faciendo, prout de hoc in extremo iudicio respondere uelint. Qui autem huiusmodi nostri statuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & pastores monitione præuia excommunicari poßint & debeant, ad quod eisdem plebanis præsentis statuti uigore liberam damus facultatem.

De celebratione missarum & horarum Canonicarum per= solutione,& de concionatoribus, ex Concilio pro= uinciali Moguntino. Cap. xxxv.

PRædecessorum nostrorum uestigijs inhærendo statui= mus, inhibentes sub excommunicationis pœna, q̃ in omnes transgressores huius sacri approbatione concilij de cernimus ferendam,ut nullus sacerdotum nouiciorum, illa die qua celebrare intendit primam missam, in exordium pu blicationis sui sacratißimi officij oblaturus deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ,aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare per se uel per alium quo quo modo præsumat, sed ad solum deum cuius militiæ est asscriptus dirigat aciem sui cordis,maxime die illa deuo= tus,& curis ac solicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum distrahuntur exutus; remotus à uanitatibus, hi= strionum cursibus tumultibus et insolentiis reproborum, qui etiam sæpe uenire solent non uocati. Si qui autem post uel ante (octo dierum spacio seu plurium intermedio) amico= rum honestam conuocationem habere uelint absq; histrio= num cursibus fieri non uetamus.

Quomodo diuinũ officiũ sit celebrandũ. Cap.xxxvi.

SAncta generalis synodus Basilieñ. reformationi status clericalis intendens etiã inter alia de celebrando diui= no officio, & horis canonicis rite persoluendis, ac nõnullis alijs circa cultum diuinum necessarijs certas ordinationes fecit tenoris infrascripti. Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto,gestu decenti,prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoq; mente, seipsum ac uerba studet componere, quanto diligentius in sacro loco omnipoten=

tem oraturus deum, hæc omnino facere curare debet. Sta*tuit igitur sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis cõgrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet uersiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus persoluantur.* Horas canonicas *dicturi, cum tunica talari ac superpelliciis mundis, ultra medias tibias longis, uel cappis, iuxta temporum ac regionum diuersitatem ecclesias ingrediantur, non caputia, sed almutias uel birreta tenentes in capite.* Qui cum in choro fuerint, grauitatem *seruent, quam & locus & officium exigunt, non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes.* Et cum psallendi gratia ibidem cõ*ueniant, muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis deo alacriter modulentur.* Cum dicitur: Gloria *patri & filio, & spiritui sãcto. Sicut erat in principio, etc. omnes consurgant.* Cum *nominatur gloriosum illud nomen Iesus, in quo omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent.* Nemo *ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat uel dicat priuatim officium.* Nam *non solum obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat.* Super *his debite obseruandis aliisq; ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus,* Decanus *uel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hinc inde ne quid inordinate fiat, circunspiciens,* Horum *autem transgressores, illius ho*

ræ in qua circa prædicta excesserint, uel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectentur pœna, laudabilibus tamen consuetudinibus, statutis ac obseruantiis specialibus ecclesiarum singularum saluis.

Quo tẽpore quisq; debeat esse in choro. Ca. xxxvii.

QVi in matutinis ante finem psalmi: Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi psalmi, In missa ante ultimum Kyrieleison, usq; in finem, diuino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita & obtenta à præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hoc arctiores existant. Idem in his obseruetur, qui à principio usq; in finem in processionibus non permanserint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes iuramento astrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc sancta synodus q̃, in illis ecclesiis, in quibus singulis horis certe distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputẽtur, ut iuxta mensurã laboris plus minus ue quisq; capiat emolumenti, tollẽs prorsus abusum illum, quo in una dũtaxat hora præsens, totius diei distributiones usurpat, & illum quo Præpositi uel Decani, aut alij officiales, ex hoc solum q̃, officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesiæ non absint quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sint, Cap. xxxviii.

QVoscunq; etiam alibi beneficiatos seu in sacris cõstitutos cũ ad horas canonicas teneantur, admonet hæc

sancta synodus, si orationes suas deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, uel inter dentes seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, nec colloquia uel risus intermiscendo, sed siue soli, siue associati, diurnum nocturnumq; officium reuerenter, uerbisq; distinctis peragant, ac tali in loco, unde a deuotione non retrahantur, ad quam se disponere & præparare debent, iuxta id quod scriptum est: Ante *orationem præpara animam tuam, ne sis, quasi qui tentat deum.*

De his qui tempore diuinorum uagantur per ecclesiam. Cap. xxxix.

Quicunq; in ecclesia beneficiatus, præsertim de maioribus diuinorum tempore per ecclesiam, uel foris circa ipsam deambulando, aut cum aliis colloquendo, uagari uisus fuerit, non solum illius horæ, sed totius diei præsentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus, non desliterit per mensem distributionibus careat uel grauiori (si pestinacia exigerit) pœnæ subiaceat, ita ut tãdem desistere cogatur. Prohibeatur etiã ne diuina officia tumultuosi quorumcunq; per ecclesiam discursus impediãt aut perturbent. Regulares, *qui id conuentualibus ecclesiis circa prædicta excesserint grauiter superioris arbitrio castigentur.*

De tabula pendente in choro. Cap. xl.

Ut cuncta in domo dei ordinate procedant, & quilibet sciat, quid sibi agendum imminet, statuatur tabella aliqua continue, pendens in choro, in qua quid per unumquemq; ex canonicis uel aliis beneficiatis in singulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legendum, cantandum ue sit, scribatur. Qui autem secundum quod ibi

descriptus fuerit, facere per se uel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei ammittat.

De tenentibus capitula tempore missæ. Cap. xli.

PRohibet hæc sancta synodus ut tempore missæ maioris, præsertim solennibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos non celebrentur, nisi forte urgens & euidens ingrueret necessitas. Qui uero ad talem horam capitulum indixerit à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus, neq; ipsi Canonici pro illa hora distributiones ipsas lucrentur.

Experientia docti nouimus, quod quidam uerbum dei in ecclesiis nostrarum ciuitatis & dioecesi seminantes, religiosi & seculares presbyteri, interdum rancore moti cōtra se inuicē prædicare non uerentur, in populi scandalum & exemplum pernitiosum. Nos considerantes, quod sicut ex indiscreto silentio sæpius error post se relinquitur, ita & incauta loquutio sæpius errorem inducit. Idcirco præsenti statuto inhibemus, ne quis prædicantium in monasteriis & ecclesiis nostrarum ciuitatis & dioecesis, siue religiosus, siue secularis existat, de cætero contra alium quicquā in cancellis prædicet, sed si errorē, hæresim, uel quid aliud aliquis ex ipsis prædicauerit, id nobis uel nostro uicario in spiritualibus referatur, ne ex huiusmodi contentione publica scandala in populo & pericula consurgant animarum, secus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

De sponsalibus & matrimoniis. Cap. xlii.

QVamuis in generali Concilio Innocentius papa tertius sufficienter statuerit, ne quis sacerdos clandestinis matrimoniis intersit, inhibens nihilominus ne ta

lia clandestina matrimonia contrahantur, cum tamen quod dolenter referimus prædicta clandestina matrimonia sæpius contrahantur, per quæ grandia scandala, & animarū pericula non modica insurgunt, prohibemus de cætero clandestina matrimonia contrahi iuxta constitutionem in Concilio generali æditam, quæ habetur in.c.fina.de clandestina desponsatione infrascriptam, quam in omnibus parochialibus ecclesiis præcipimus singulis annis per plebanum & curam animarum habentem quater publicari, Ne autem constitutio prædicta cuiquam sit incognita, eam etiā de uerbo ad uerbū hic inseri uolumus cuius tenor sequitur & est talis.

Cum inhibitio copulæ cōiugalis sit in ultimis tribus gradibus reuocata, eam in aliis uolumus districte obseruari, unde prædecessorum nostrorum uestigiis inhærendo, clandestina matrimonia penitus inhibemus. Prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat, quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus, ut cum matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publice proponatur, competenti termino præfinito, ut infra illum qui uoluerit aut ualuerit legitimum impedimentum opponat, ipsi presbyteri nihilominus inuestigent, utrum aliquod impedimentum obsistat, cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, donec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit documentis. Si quis uero huiusmodi clandestina uel interdicta cōiugia iuire præsumpserit in gradu prohibito, etiam ignorantes, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura

uantiam regularum suarum & statutorum regularium diligentius inducant, moneant & alliceant, & si opus est, strictius compellant, ut de officio sibi cõmisso dignam deo possint reddere rationem, q. si ultra præuaricatores ordinis sui fuerint aut contemptores seu negligentes uel remissi, pro certo se nouerint non solum ab officio deponendos, sed alias secundum regulam suam castigandos, cum offensa nõ solum propria, uerumetiam aliena, ac sanguis subditorum suorum de suis manibus requiratur. Nos etiam eorundem prælatorum negligentiam, fauente domino, supplebimus, iuxta canonicis sanctiones.

Ad idem.

PEriculosum nimium fore consideranter & scandalosum, q. personæ regulares utriusq; sexus extra monasteria sua uagantes, in seculo moram trahant, nonnullæ etiam ex ipsis religionis habitu dimisso apostatare non formidant excommunicationis sententiam ut si incurrendo, & suis superioribus rebellando. Cum itaq; periculosum sit talibus sic uagantibus excommunicatis & apostatis in diuinis participare, uolumus & uniuersis nobis subiectis ecclesiasticis personis mandamus, ut omnes & singulos sic in seculo suis subdistrictibus uagantes & cõmorantes cuiuscunq; ordinis uel conditionis fuerint, moneant & requirant, ut infra mensis spatium à die publicationis & requisitionis huiusmodi ad sua monasteria redeant &, ut uota sua deo reddant, suis superioribus iuxta ordinem & regulæ institutionem obedien do, uel saltem infra eundem terminum coram nobis uel nostro uicario de indultis, si quæ de contrario habeant, legitime doceant, alioquin contra ipsos per ecclesiastica censu=

ræ pœnas, & prout iustum fuerit, procedemus.

Ad idem de Regularibus.

QVamuis contra monachos & moniales de suis claustris propter aliquos enormes excessus, aut animi leuitate temere fugientes, & in seculo per tempora uagantes & conuersantes, & tandem pœnitentia ducti ad claustra sua humiliter redire uolentes, certæ & uariæ pœne iuxta qualitatem & quantitatem excedentium a sanctis patribus sint statutæ, quidam tamen abbates & magistratus pœnis in sacris canonibus & regula sui ordinis contra tales profugos expreßis non contenti, grauiores & quasi importabiles pœnas ipsis in sui reuersione imponere non uerentur, uel quod deterius est, easdem personas quantumcunque humiliter postulantes ad sua claustra de quibus exiuerunt admittere inhumaniter contradicunt. Cum itaque de iure pœnæ ampliandæ non sint, sed leniendæ, & longe sit securius de misericordia q̃ de crudelitate reddere rationem, Cum etiam dominus per os prophetæ sit pollicitus, sic dicentis: Peccator quacunque hora conuersus fuerit, & ingemuerit, iniquitatum suarum amplius non recordabor. Nos aduertentes, q. ubi paterfamilias largus dispensator existit, non decet familiam eße tenacem, ut peccandi materia & occasio talibus præcludatur, prouida deliberatione statuimus & præsenti statuto decernimus & ordinamus, ut monasteriorum abbates & prælati, abatissæ, prepositi, priores, & magistratus cuiuscunq; ordinis nobis subiecti fratribus & sororibus modo præmisso a suis monasterijs pro fugientibus aut in apostasiam ex quacunque causa lapsis; desiderantibus & quærentibus cum humanitate ac deuotione

regressum, gremiũ misericordiæ (quem mater ecclesia claudere nulli petenti consueuit more pij patris familias qui filium primum prodigum, & postea pœnitentem paterne suscepit) studeat liberaliter aperire, & tales redire uolentes, quantumcunq; eorum excessus graues fuerint uel enormes iuxta cuiuslibet ordinis disciplinam siue regulam & consuetudinem obseruatam, sine contradictione recipiant & admittant, ita tamen q̃ propter eorum excessus, nec uictus nec uestitus eis subtrahatur, sed alias regulariter puniantur, ut præfertur, prout ipsi prælati, abbates, abbatissæ, præpositi, priores, & magistratus sententiam suspensionis a diuinis, quam in contrafacientes, sex dierum canonica monitione præmissa in his scriptis ferimus, uoluerint euitare.

Idem de monialibus. Cap. xxx.

SAcras apostolicas constitutiones debitæ executioni demandantes, hoc nostro statuto inhibemus, ut sanctimoniales cuiuscunque sint religionis uel ordinis nostrarum ciuitatis & diœcesis, quæ in suis monasteriis sub perpetua clausura manere iubentur iu constitutionibus apostolicis antedictis, ita q̃ nulla earum religionem tacite uel expresse professa quacunq; ratione uel causa, nisi forte tali morbo euidenti aliquam earum laborare constaret, q̃ non posset cum alijs absque graui periculo uel scandalo commorari monasteria ipsa egrediendi sit facultas, deinceps absque licentia superiorum suorum quam non nisi ex causa expressa uel ineuitabili exigente necessitate concedi uolumus, monasteria sua non exeant, prout dictarum constitutionum pœnas & ultionem canonicam uoluerint euitare, Quodq; ut ipsæ sanctimoniales a publicis & mundanis aspectibus

separatæ, deo liberius seruire, & lasciuiendi opportunitate sublata, corda sua & corpora in animi sanctimonia diligentius custodire ualeant, uniuersis & singulis ecclesiasticis & regularibus personis nostræ iurisdictioni subiectis interdicimus & prohibemus, ne absque rationabili & manifesta causa, & sine superioris ad quem pertinet, licentia speciali, ipsa monasteria sanctimonialium subintrent, sub pœnis suspensionis in ecclesiasticas, & excommunicationis in seculares personas, prout de iure poterimus, contra ipsos procedemus.

Ad idem.

ITem præcipimus, & sub pœna excōmunicationis mandamus, ne etiā ipsi prælati, prouisores, aut præpositi monasteriorum monialium, nostrarum ciuitatum & diœcesis, ipsa monasteria seu claustra quouis modo introeant, nisi magna & euidens necessitas id exposcat. Quæ si talis fuerit, nequaquam tamen huiusmodi ingressum sine religione & socio sibi comite facere præsumant, pœna sub permissa, & si ex iusta & honesta causa cuiquam personarum sui monasterij loqui uoluerint, hoc in ecclesia sub bono testimonio faciant manifeste, ne sinistra contra ipsos suspicio oriatur, alioquin graui subiaceant ultioni.

Ad idem.

ITem mandamus sub pœna excommunicationis similiter, ne capellani aut scholares monasteriorum monialium, seu illi qui conuersi dicuntur, absque licentia præpositorum, prouisorum eorundem monasteriorum calustra uel clausuras monialium, personis mūdanis proibitas, aut cum monialibus per fenestras colloquium habeant. Contrarium

facientes & præpositis seu prouisoribus monasteriorum inobedientes & rebelles, in hac parte prout eorum rebellio uel pertinacia exigerit, nobis aut commissario nostro in hac parte fideliter studeant intimare.

De magistris scholasticis. Cap. xxxi.

Quia nonnullis propter inopiam & legendi studium opportunitas proficiendi subtrahitur, in lateranensi concilio pia fuit institutione prouisum, ut per unamquanq; cathedralem ecclesiam mastistro qui clericos eiusdem ecclesiæ, aliosq; scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis releuaretur necessitas, & uia pateret discentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis ecclesiis id minime obseruatur, nos prædictum roborantes statutum, adijcimus ut non solum in qualibet cathedrali ecclesia, sed etiam in alijs, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur magister idoneus, a prælato cum Capitulo, seu maiori ac saniori parte Capituli eligendus, qui clericos ecclesiarum ipsarum & aliarum gratis in grammatices facultate & alijs instruat iuxta posse: Volumus etiam, ut prælati & Capitula tam cathedralium quàm collegiatarum ecclesiarum, qui magistros huiusmodi assumendi, recipiendi, ac constituendi habent facultatem, modernis peruersarum dogmatum & perniciosarum nouitatum temporibus, neminem in magistrum recipiant seu assumant, nisi de cuius uita, integritate, scientia, moribus, ac conuersatione, plenam & perfectant habeant notitiam, & qui peruersarum dogmatum fermento conspersus infectusq; non sit, ne tenera iuuentus cum lacte uenenum imbibat, & ea discat quæ postea non sine magno salutis

lutis discrimine ac ingenti labore dediscere uix aut nullatenus possit. Cæterum, magistros qui tales reperti fuerint, mox destituendos, amouendosq́; districtissime mandamus.

De custodia eucharistiæ & reuerentia sacramentorum. Cap. xxxii.

NE propter irreuerentiam *sacramentorum ira dei sæuiat in ministros, statuimus ut eucharistia, chrisma, & oleum sanctum sub diligenti custodia seruentur. Cum autem sacerdos eucharistiam uel oleum infirmorum ad decumbentem deportauerit; uideat, q. superpellicio, stola seu oratio sit indutus, supposito mundo uelamine, manifeste & honeste, lumine ac etiam campanella, eucharistiæ præcedentibus sacramentum. Hæc facienti ac omnibus etiam uere pœnitentibus & confessis, qui sacerdotem eucharistiam uel oleum infirmorum, ut sic deferentem eundo uel redeundo associauerint uel sequuti fuerint; & hoc de die faciunt, decem, si uero de nocte cum lumine proprio uel alieno, uiginti dierum de iniunctis sibi pœnitentiis, præter indulgentias ab alijs & authoritate apostolica concessas, authoritate nostra ordinaria misericorditer in domino relaxamus. Similiter in ministratione sacramenti baptismatis, ut sacerdos superpellicio ac stola utatur, uolumus atq́; mandamus.*

Ad idem de custodia eucharistiæ.

CONsiderantes q̃ grauiter gloriosus deus propter sacramentorum irreuerentiam offendatur, Ideo q̃q̃ circa sacramentorum custodiam & reuerentiam sufficienter sancitum dinoscatur, quia tamen ut quotidiana edocemur experientia, sacerdotes cum diuinissima eucharistiæ & extremæ unctionis sacramenta ad infirmos deportant in-

caute cum calopedibus & scandolose ac turpiter capite nudo aut uix birreto superposito, non ornatis capillis in mundi conspectum procedant, districte praesenti statuto inuiolabiliter duraturo, sancimus, ut constitutio proxime praeinserta firmiter obseruetur, ac quilibet presbyter sic infirmos eucharistiae & extremae unctionis sacramentis accedens, absq; calopedibus, & capite almutio (si saltem tali in loco almutia solita sint) portari tecto alioquin caputio clericali per collum tracto, ut sola facies nuda appareat, deuote ac religiose praecedentibus lumine & campanella, iuxta eiusdem constitutionis tenorem incedat, indulgentias inibi expressas Christifidelibus in domino elargientes. Si qui uero constitutionem nostram seruare contempserint, se ultionem nostram grauem non euasuros agnoscant.

De baptismo, ex cõcilio prouinciali Fritzlarieñ. Ca. xxxiij.

BAptismus cum summa reuerentia celebretur, maxime in distinctione & prolatione uerborum, in quibus sacramenti uirtus consistit, his. s. uerbis: Ego baptizo te in nomine patris & filij & spiritus sancti, amen. Doceãt etiã sacerdotes, tam mares q̃ foeminas in necessitate paruulos baptizare, eadem forma in suo ideomate, & quod patres & matres proprios infantes, si summa necessitas exigat poterunt baptizare, & si sacerdotes super hoc diligentius requirẽtes, debitã formã seruatã in baptismate inuenerint, quod factũ est approbẽt, supplentes circa baptizatum quo ad unctionem olei in pectore & in scapulis, & chrismatis in uertice, quod à laicis est omissum, si autem in baptismate debitam formam non inuenerint obseruatam, non differant pueros iterum baptizare.

De ecclesiarum procuratoribus. Cap.xxxiiij.

QVorundam fidedignorũ didicimus relatione, quod plurimarum ecclesiarum nostræ diœcesis procuratores laici duntaxat constituantur, qui ad eorum nutum cum pecuniis & rebus earundem ecclesiarum absq; plebanorum scitu & consensu propria commoda quærant, ac mercationes & contractus interdum uitiosos cum illis exerceant, & eas ad alios priuatos usus conuertere non formident, nec de per eos perceptis, collectis, imbursatis & gestis in præsentia plebanorum, quorum tanq̃ procuratorum principalium interest, rationem reddere studeant, fabricas ecclesiarum huiusmodi & eorum animas miserabiliter defraudando, quod profecto periculosum fore arbitramur. Quamobrem ecclesiarum indemnitati & subiectorum saluti prouidere cupientes, præsenti constitutione ordinamus, ut deinceps cuiuslibet ecclesiæ nostræ diœcesis rector siue plebanus tanquam principalis, & cum eo ad minus duo laici huiusmodi procurationis officia, citra eorum priuata commoda fideliter cum scitu & consensu plebani exerceant, ac utililatem ecclesiæ promoueant, rationem de singulis per eos leuatis, collectis, distributis, actis & factis, in præsentia ipsius rectoris siue plebani, tanquam principalis procuratoris, coram his qui ad hoc sunt deputati, temporibus consuetis faciendo, prout de hoc in extremo iudicio respondere uelint. Qui autem huiusmodi nostri statuti rebelles fuerint reperti, per eorum plebanos & pastores monitione præuia excommunicari poßint & debeant, ad quod eisdem plebanis præsentis statuti uigore liberam damus facultatem.

procurator · res duo · rector

pena · c

De celebratione missarum & horarum Canonicarum per= solutione, & de concionatoribus, ex Concilio pro= uinciali Moguntino. Cap. xxxv.

PRædecessorum nostrorum uestigijs inhærendo statui= mus, inhibentes sub excommunicationis pœna, q̃ in omnes transgressores huius sacri approbatione concilij de cernimus ferendam, ut nullus sacerdotum nouiciorum, illa die qua celebrare intendit primam missam, in exordium pu blicationis sui sacratissimi officij oblaturus deo primitias gratiæ ac salutis sibi collatæ, aliquos ad conuiuium inuitare aut inuitatos habere aut procurare per se uel per alium quo quo modo præsumat, sed ad solum deum cuius militiæ est asscriptus dirigat aciem sui cordis, maxime die illa deuo= tus, & curis ac solicitudinibus temporalium, quibus mentes hominum distrahuntur exutus, remotus à uanitatibus, hi= strionum cursibus tumultibus et insolentiis reproborum, qui etiam sæpe uenire solent non uocati. Si qui autem post uel ante (octo dierum spacio seu plurium intermedio) amico= rum honestam conuocationem habere uelint absq; histrio= num cursibus fieri non uetamus.

Quomodo diuinũ officiũ sit celebrandũ. Cap. xxxvi.

SAncta generalis synodus Basilieñ. reformationi status clericalis intendens etiã inter alia de celebrando diui= no officio, & horis canonicis rite persoluendis, ac nõnullis alijs circa cultum diuinum necessarijs certas ordinationes fecit tenoris infrascripti. Si quis principem seculi rogaturus habitu honesto, gestu decenti, prolatione non præcipiti, sed distincta, attenta quoq; mente, seipsum ac uerba studet componere, quanto diligentius in sacro loco omnipoten=

tem oraturus deum, hæc omnino facere curare debet. Statuit igitur sancta synodus, ut in cunctis cathedralibus ac collegiatis ecclesiis horis debitis, signis cõgrua pulsatione præmissis, laudes diuinæ per singulas horas non cursim ac festinanter, sed tractim & cum pausa decenti, præsertim in medio cuiuslibet uersiculi psalmorum, debitam faciendo inter solemne ac feriale officium differentiam, reuerenter ab omnibus persoluantur. Horas *canonicas dicturi, cum tunica talari ac superpelliciis mundis, ultra medias tibias longis, uel cappis, iuxta temporum ac regionum diuersitatem ecclesias ingrediantur, non caputia, sed almutias uel birreta tenentes in capite.* Q*ui cum in choro fuerint, grauitatem seruent, quam & locus & officium exigunt, non insimul aut cum aliis confabulantes seu colloquentes, aut literas seu scripturas alias legentes.* Et *cum psallendi gratia ibidem cõueniant, muta ac clausa labia tenere non debent, sed omnes præsertim qui maiori funguntur honore, in psalmis, hymnis & canticis deo alacriter modulentur.* Cum *dicitur:* Gloria *patri & filio, & spiritui sãcto. Sicut erat in principio, etc. omnes consurgant. Cum nominatur gloriosum illud nomen* Iesus, *in quo omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium & infernorum, omnes caput inclinent.* Nemo *ibidem dum horæ in communi publice cantantur, legat uel dicat priuatim officium.* Nam *non solum obsequium quo obnoxius est choro, subtrahit, sed alios psallentes perturbat. Super his debite obseruandis aliisq; ad diuini officij prosecutionem ac chori disciplinam spectantibus,* Decanus *uel cui onus incumbit, diligenter inuigilet, hinc inde ne quid inordinate fiat, circunspiciens,* Horum *autem transgressores, illius ho*

ræ in qua circa prædicta excesserint, uel alia maiori, prout transgressionis grauitas exigit, plectentur pœna, laudabilibus tamen consuetudinibus, statutis ac obseruantiis specialibus ecclesiarum singularum saluis.

Quo tēpore quisq; debeat esse in choro. Ca.xxxvii.

QVi in matutinis ante finem psalmi: Venite exultemus, in aliis horis ante finem primi psalmi, In missa ante ultimum Kyrieleison, usq; in finem, diuino officio non interfuerit, nisi forte necessitate cogente, ac petita & obtenta à præsidente chori licentia, discedere oporteat, pro illa hora absens censeatur, saluis ecclesiarum consuetudinibus, si quæ forte circa hoc arctiores existant. Idem in his obseruetur, qui à principio usq; in finem in processionibus non permanserint, pro cuius executione deputetur aliquis onus habens notandi personas singulas statuto tempore non conuenientes iuramento astrictus agere fideliter & nulli parcere. Iubet etiam hæc sancta synodus q; in illis ecclesiis, in quibus singulis horis certe distributiones statutæ non sunt, omnino etiam de grossis fructibus (si opus sit) deputētur, ut iuxta mensurā laboris plus minus ue quisq; capiat emolumenti, tollēs; prorsus abusum illum, quo in una dū taxat hora præsens, totius diei distributiones usurpat, & illum quo Præpositi uel Decani, aut alij officiales, ex hoc solum q; officiales sunt, licet actualiter pro utilitate ecclesiæ non absint quotidianas distributiones percipiunt.

Qualiter horæ canonicæ extra chorum dicendæ sint, Cap. xxxviii.

QVoscunq; etiam alibi beneficiatos seu in sacris cōstitutos cū ad horas canonicas teneantur, admonet hæc

sancta synodus, si orationes suas deo acceptas fore cupiunt, ut non in gutture, uel inter dentes seu deglutiendo, aut syncopando dictiones, nec colloquia uel risus intermiscendo, sed siue soli, siue associati, diurnum nocturnumq; officium reuerenter, uerbisq; distinctis peragant, ac tali in loco, unde a deuotione non retrahantur, ad quam se disponere & praeparare debent, iuxta id quod scriptum est: Ante orationem praepara animam tuam, ne sis, quasi qui tentat deum.

De his qui tempore diuinorum uagantur per ecclesiam. Cap. xxxix.

QVicunq; in ecclesia beneficiatus, praesertim de maioribus. diuinorum tempore per ecclesiam, uel foris circa ipsam deambulando, aut cum aliis colloquendo, uagari uisus fuerit, non solum illius horae, sed totius diei praesentiam ipso facto amittat. Qui si semel correctus, non destiterit per mensem distributionibus careat uel grauiori (si pestinacia exigerit) poenae subiaceat, ita ut tãdem desistere cogatur. Prohibeatur etiã ne diuina officia tumultuosi quorumcunq; per ecclesiam discursus impediãt aut perturbent. Regulares, qui id conuentualibus ecclesiis circa praedicta excesserint grauiter superioris arbitrio castigentur.

De tabula pendente in choro. Cap. xl.

VT cuncta in domo dei ordinate procedant, & quilibet sciat, quid sibi agendum imminet, statuatur tabella aliqua continue, pendens in choro, in qua quid per unumquemq; ex canonicis uel aliis beneficiatis in singulis horis per hebdomadam, aut maius tempus legendum, cantandum ue sit, scribatur. Qui autem secundum quod ibi

descriptus fuerit, facere per se uel alium neglexerit, pro qualibet hora distributiones unius diei ammittat.

De tenentibus capitula tempore missæ. Cap. xli.

PRohibet hæc sancta synodus ut tempore missæ maioris, præsertim solennibus diebus, capitula seu actus capitulares, aut alij tractatus per Canonicos non celebrentur, nisi forte urgens & euidens ingrueret necessitas. Qui uero ad talem horam capitulum indixerit à distributionibus quotidianis per hebdomadam sit suspensus, neq; ipsi Canonici pro illa hora distributiones ipsas lucrentur.

Experientia docti nouimus, quod quidam uerbum dei in ecclesiis nostrarum ciuitatis & diœcesi seminantes, religiosi & seculares presbyteri, interdum rancore moti cōtra se inuicē prædicare non uerentur, in populi scandalum & exemplum pernitiosum. Nos considerantes, quod sicut ex indiscreto silentio sæpius error post se relinquitur, ita & incauta loquutio sæpius errorem inducit. Idcirco præsenti statuto inhibemus, ne quis prædicantium in monasteriis & ecclesiis nostrarum ciuitatis & diœcesis, siue religiosus, siue secularis existat, de cætero contra alium quicquā in cancellis prædicet, sed si errorē, hæresim, uel quid aliud aliquis ex ipsis prædicauerit, id nobis uel nostro uicario in spiritualibus referatur, ne ex huiusmodi contentione publica scandala in populo & pericula consurgant animarum, secus facientes pœnam grauem & condignam non euadent.

De sponsalibus & matrimoniis. Cap. xlii.

QVamuis in generali Concilio Innocentius papa tertius sufficienter statuerit, ne quis sacerdos clandestinis matrimoniis intersit, inhibens nihilominus ne ta

lia clandestina matrimonia contrahantur, cum tamen quod dolenter referimus prædicta clandestina matrimonia sæ=pius contrahantur, per quæ grandia scandala, & animarũ pericula non modica insurgunt, prohibemus de cætero clan destina matrimonia contrahi iuxta constitutionem in Con=cilio generali æditam, quæ habetur in.c.fina.de clandestina desponsatione infrascriptam, quam in omnibus parochiali=bus ecclesiis præcipimus singulis annis per plebanum & cu ram animarum habentem quater publicari, Ne autem con=stitutio prædicta cuiquam sit incognita, eam etiã de uerbo ad uerbũ hic inseri uolumus cuius tenor sequitur & est talis.

Cum inhibitio copulæ cõiugalis sit in ultimis tribus gra dibus reuocata, eam in aliis uolumus districte obseruari, un de prædecessorum nostrorum uestigiis inhærendo, clande=stina matrimonia penitus inhibemus. Prohibentes etiam ne quis sacerdos talibus interesse præsumat, quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando statuimus, ut cum matrimonia fuerint contra=henda, in ecclesiis per presbyteros publice proponatur, com petenti termino præfinito, ut infra illum qui uoluerit aut ua luerit legitimum impedimentum opponat, ipsi presbyteri ni hilominus inuestigent, utrum aliquod impedimentum obsi=stat, cum autem apparuerit probabilis coniectura contra co pulam contrahendam, contractus interdicatur expresse, do nec quid fieri debeat super eo manifestis constiterit docu=mentis. Si quis uero huiusmodi clandestina uel interdicta cõiugia iuire præsumpserit in gradu prohibito, etiam igno rantes, soboles de tali coniunctione suscepta prorsus illegi tima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura

ſubſidium,cum illi taliter contrahendo non expertos ſcientiæ, uel ſaltem affectatores ignorantiæ uideantur, pari modo proles illegitima cenſeatur. Se ambo parentes impedimentum ſcietes legitimum,præter omne interdictum,etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerunt. Sane,ſi parochialis ſacerdos,tales coniunctiones prohibere contempſerit,aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe per triennium ab officio ſuſpendatur, grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit. Sed & his qui taliter copulari præſumpſerint etiam in gradu conceſſo pœnitentia condigna iniungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitioſe impedimentum obiecerit canonicam non effugiet ultionem.

Hac conſtitutione prohibemus, ne quis plebanorum ſeu curatorum ciuitatis & diœceſis Hildeſemeñ. de cætero clandeſtinis matrimoniis interſit,quod ſi ſecus fecerit,ultra pœnas canonis prædictis condigne mulctetur. Si autem aliqui ex ſubditis matrimonium clandeſtine contraxerint,mox poſtquam hoc ſciuerint,eos moneat, ut matrimoniũ per eos contractum in facie eccleſiæ infra proximum menſem ſolemnizent,qui etiam infra tempus & ſpacium menſis eis præfigendum matrimonium huiuſmodi in facie eccleſiæ ſolennizare legitimo ceſſante impedimento teneãtur. Et ſi id facere contempſerint, ſeu eorum Curatus, ut præfertur ipſos monere non curauerit,tam curatus quàm contrahentes, iuxta dictam conſtitutionem & alias,canonice puniantur.

De Iudæis. Cap. xliii.

NE Iudæi de cætero in ciuitate & diœceſi noſtris nutrices ſeu ſeruientes habeant Chriſtianas diſtrictius

inhibemus, quia indignum est q filij liberi filiis famulentur ancillæ, omnibus ipsorum seruientibus ac nutricibus præcipientes, ut à seruitiis earum infra proximum mensem, a publicatione præsentium recedant, quos etiam Iudæi libere dimittere teneantur, & transgressores huius statuti condigna animaduersione puniantur.

Ad idem.

QVoniam dudum in generalibus conciliis, & in sacro prouinciali synodo Moguntineñ. nouissime celebrata, inter cætera de Iudæis & crucis Christi inimicis, sub cessatione diuinorum & pœna subtractionis, communionis, statutum & mandatum reperitur, quod etiam nuper in conuentu Imperiali Augusteñ. per pijssimum & inuictissimum dominum, dominum Carolum quintum Romanorum Imperatorem in reformatione sua Imperiali ibidem facta similiter repetitum, ac de nouo est ordinatum & dispositũ, q Iudæi signa deferre debeant, per quæ à Christianis distingui & discerni uideantur, declarando & adijciendo tale signum esse debere, circulum uidelicet de filis cruceis in ueste extrinseca ante pectus, quo ad mares ac masculos, & duas rigas blauei coloris in peplis mulierum quo ad fœminas. Cum autem parum prosit statuta condere & eorum exequutionem negligere, idcirco constitutione præsenti præcipimus districte uniuersis iudæis per ciuitatẽ & diœcesim nostras habitantibus, sub pœna quinquaginta florenorum Rheneñ. mandantes, quatenus huiusmodi signa extrinseca iuxta declarationem Cæsareæ & catholicæ maiestatis prædictam deferant conformiter, & ad hoc per potestatem secularem & officiales & regentes compellantur.

alioquin contra ſecus facientes officiales & regentes, ad ſubtractionem ſacramenti eucharistiæ, & nihilominus etiã contra Iudeos ad excluſionem communionis fidelium & alias pœnas prout de iure procedatur.

De adulteris. Cap. xliiii.

QVædam perſonæ relicto legitimo thoro, non uerentur una domo in adulterinis amplexibus manifeſte cohabitare, in ſcandalum plurimorum, quorum ſaluti prouidere uolentes omnibus rectoribus, plebanis & curatis, noſtrarum ciuitatis, & diœceſis in uirtute ſanctæ obedientiæ diſtrictæ præcipiendo mandamus, quatenus omnes & ſingulos, qui in adulterinis amplexibus inſimul reſidere nonuerentur, admoneant, requirant, & exhortentur, ut infra quindecim dies ab inuicem diſcedent, & ſi mandato huiuſmodi obedire contempſerint, & poſt dictos quindecim dies (quod abſit) inſimul cohabitauerint, tales in eorum uita ab eccleſiaſticis excludantur ſacramentis, & poſt mortem niſi pœnitentiam egerint de commiſſis eccleſiaſtica careant ſepultura, & nihilominus ad nos uel uicarium noſtrum pro abſolutionis beneficio conſequendo remittantur. Ipſi uero rectores, plebani, & curati qui eos monere obmiſerint a nobis, uel uicario noſtro, canonicam expectare ſe non dubitent ultionem, quibus etiam ſub ſimili comminatione diſtrictius iniungimus, ut eorundem rebellium nomina, infra alios quindecim dies nobis uel uicario noſtro denuncient, ut cõtra eoſdẽ ad ulteriora procedere ualeamus.

De raptoribus. Cap. xlv.

SPoliatores ſtratarum ac raptores alios, qui tranſeuntes per uias & ſtratas publicas, uiduas, pupillos & per

sonas alias, presertim ecclesiasticas eorum bonis spoliant, propter eorum uiolentias, quae perturbationem desiderandae pacis inducunt, tali uolumus nostro ferienti correctionis gladio poena mulctari, ut tam ipsi q̃ receptantes eos & scienter dantes eis auxilium uel fauorem ipso facto sint anathematis uinculo innodati. Hoc quidem statutum, uolumus *anno quolibet in singulis quatuor festiuitatibus principalibus si sermo eodem die fiet. Alioquin die sequenti proximo dum sermo fuerit in quibuslibet ecclesiis, ciuitatis & dioecesis nostrarum in cancellis publicari.*

De usuris. Cap. xlvi.

V*Surarios actus diuina & humana lege satis nouimus exprobratos, & contra exercentes usuras, nouissima constitutio concilij Lugduneñ. poenas statuit exquisitas, sed quia quae sito foenerandi colore, nonnulli sub titulo uenditionis exercent usuras, qui pecunias mutant datis inducijs ut statuto die recipiant fruges forte in duplo ualore quas deinde ampliori pecunia uendant, quidam etiam emendo rem pro certa quantitate uenditori dimissam, statuto termino pro adaucto numero usurarum quantitate reuendunt.* His fraudibus obuiando prohibemus, ne quis usurarium absoluat publicum, uel ad ecclesiasticam recipiat sepulturam, nisi cautione praestita de uniuersis restituendis iuxta constitutionem apostolicam in concilio Lugdumeñ. factam, quae habetur de usuris libro sexto, quae incipit. Quanquam &c. quam in omnibus parochialibus ecclesiis praecipimus singulis annis per regentem curam animarum semel uidelicet in dñica quadragesimae, qua canitur Iudica &c. solenniter publicari. Ne autem constitutio praedicta cui-

quam sit incognita, illam uoluimus hic de uerbo ad uerbum inseri.

Quanquam usuraij manifesti de usuris quas receperant satisfieri expressa quantitate uel indistincte in ultima uoluntate mandauerint, nihilominus tamẽ eis ecclesiastica denegetur sepultura, nisi de usuris ipsis fuerit, prout patiuntur facultates eorum plenarie satisfactum, uel illis quibus est facienda restitutio, si præsto sint ipsi, aut alijs qui posint eis acquirere, uel eis absentibus loci ordinario, aut eius, uices gerenti, siue rectori parochiæ, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia, quibus quidem ordinario uicario aut rectori prædicto modo cautionem huiusmodi corũ nomine liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere, ita q; illis perinde actio acquiratur, ac si seruo publico de ipsius ordinarij mandato idonee de restitutione facienda sic cautum. Cæterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi uolumus, alioquin aliam recipiens cautionem huiusmodi arbitrio moderandam, ipse tamen scienter non minorem q̃ uerisimiliter creditur, moderetur, et si secus fecerit ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos & alios qui manifestos usurarios contra præsentis sanctionis formam ad ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, pœnæ Lateraneñ. concilij contra usurarios promulgatæ statuimus subiacere, nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confeßionem admittat, siue ipsos absoluat, nisi de usuris satisfecerint, uel de satisfaciendo pro suarum uiribus facultatum præstent, ut præmittitur idoneam cautionem, testamenta quoq; manifestorum usurariorum

rum aliter facta non ualeant, sed sint irrita ipso iure.

De pœnis occasione interdicti. Cap. xlvii.

SAcri prouincialis concilij ordinationi inhærendo hac constitutione perpetuo ualitura ordinatione reuerendißimi domini cardinalis Campegij legati in sua reformatione præinserta, posita pro præsenti rerum statu salua sancimus, ut si in antea aliqua ecclesiastica uel secularis persona cuiuscunq; dignitatis status uel conditionis existat, instigante diabolo infra ciuitatem & diœcesim nostris clericum, aut pro clerico se gerentem interfecerit, aut mutilauerit, aut sine licentia superioris ipsius clerici captiuauerit, aut detinuerit, eo ipso in terris, ecclesiis, parochijs, totius archipresbyteratus in quo huiusmodi delictũ commissum, aut clericus huiusmodi captus fuerit, non solum in illo archipresbyteratu, sed etiam in quibuscunq; alijs archipresbyteratibus, in quibus quempiam talium detineri constiterit, & in omnibus locis, in quibus interfector seu mutilator, aut captor, seu eius complices, & ipsi consilium, auxilium, & iuuamen præstantes, domicilium, aut dominum obtinentes, & siue de facto, siue de iure iurisdictionem exercuerint, aut obtinuerint, uel moram traxerint, & ad quæ deuenerint, & quandiu in eisdem fuerint, & post cuiuslibet ipsorum abinde recessum ad tres dies continuos ipso facto cessetur a diuinis, & seruetur strictißime ecclesiasticum interdictum tam diu, & quousq; læso nobis & ecclesiæ fuerit de tanto flagito satisfactum, aut interdictũ huiusmodi alias fuerit legitime relaxatũ, tales etiam iniuriatores tãquã excõmunicati eo ipso, a singulis arctius euitentur, donec absolutionis beneficiũ meruerint legitime obtinere,

Ne autem hi iuxta promissa interdictum seruare debentes se ualeant per ignorantiam quomodolibet excusare præcipimus, ut rectores seu plebani ecclesiarum parochialium, in quorum parochijs facinora prædicta commissa fuerint, statim, & infra unius diei spacium archipresbytero si præsens in archipresbyteratu fuerit, alioquin Camerario, & si Camerarius etiã abesset, uiciniori presbytero curato illius archipresbyteratus præsenti rem gestam referant. Qui archipresbyter, seu Camerarius, aut uicinior confrater Curatus omnibus cæteris confratribus archipresbyteratus huiusmodi, & etiam religiosis in eo commorantibus, infra biduum proximum hoc idem facinus manifestet, ac interdictum per eos, & in toto archipresbyteratu seruandum fore notificet, quibus super his fidem plenam, sicut nostris literis uolumus adhiberi. Si quis uero rectorum seu plebanorum ecclesiarum parochialium, aut archipresbyterorum, uel Camerariorum hoc nostrum præceptum adimplere con tempserit excommunicationis sententiam eo ipso incurrat, a qua non possit, nisi congrua satisfactione præuia liberari, per præmissa constitutionibus legalibus, & prouinciali bus contra sacrilegos prædictos æditis, & alijs quæ de ipsorum pœnis tractant non intendimus derogare, sed potius eas in suo robore uolumus permanere.

Ex eadem generali synodo Basiliensi.

Insuper eadem sacrosancta synodus Basiliensis ad uitandum scandala & multa pericula, subueniendumq; conscientijs timoratis statuit, q nemo deinceps a communione alicuius in sacramentorum administratione uel receptione, aut alijs quibuscunq; in iudicijs, uel extra cuiuscunq; senten

tiæ,

tiæ, aut censuræ ecclesiastice, aut suspensionis, uel prohibitionis ab homine, uel ab iure generaliter promulgate occasione, teneatur abstinere, uel aliquem uitare, aut ecclesiasticum interdictum obseruare, nisi sententia, prohibitio, suspensio, uel censura ecclesiastica huiusmodi fuerit, uel contra personam, collegium, uniuersitatem, ecclesiam, aut locum certum, aut certam à iudice publicata, uel denunciata specialiter, & expresse, aut si aliquem ita notoriæ excommunicationis sententiam constiterit incidisse, quod nulla possit tergiuersatione cælari, aut aliquo iuris suffragio excusari. Nã à communione illius abstineri uult iuxta canonicas sanctiones, per hoc tamen huiusmodi excommunicatos, suspensos & interdictos seu prohibitos, non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet suffragari.

Ad idem ex eadem generali synodo.

Quoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione multa consueuerunt scandala euenire, Statuit hæc sancta synodus, quod nulla ciuitas, oppidum, castrum, uilla, aut locus, ecclesiastico possit supponi interdicto, nisi ex causa seu culpa ipsorum locorum ipsorum, aut domini, seu rectoris, uel Officialium. Propter culpam uero seu causam alterius cuiuscunq; priuatæ personæ huiusmodi loca interdici nequaquam possint auctoritate quacunq; ordinaria uel delegata, nisi talis persona fuerit prius excommunicata, aut denunciata, siue in ecclesia publicata, ac domini, seu rectores, uel Officiales auctoritate iudiciis requisiti huiusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non eiecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum eiecta recedente uel satisfaciente, mox diuina re-

sumi possit, quod etiam in pendentibus locum ipsa synodus, uult habere per hanc tamen constitutionem, non uolumus esse sublatam constitutionem nostram præmissam, quæ incipit, Sacri prouincialis.

De pœnitentijs & remißionibus. Cap. xlviij.

T*Ametsi iuxta ordinationem & constitutionem sanctæ matris ecclesiæ in concilio Lateranen. sub* Innocentio tertio celebrato æditam & factam, quæ habetur sub titulo de pœnitentijs & remißionibus in antiquis. Quilibet doli capax teneatur saltem semel in anno confiteri proprio sacerdoti, uel de eius licentia alteri, & euchareſtiæ sacramentum ad minus in pascha recipere. Certificati tamen sumus (quod certe dolenter referimus) q, nonnulli ciuitatis & diœcesis nostrarum incolæ & inhabitatores his turbatißimis perniciosarum dogmatum & nouitatum temporibus, etiam pluribus annis non sint confeßi, nec sacrum eucharistiæ receperint sacramentum. Itaq; pro pastoralis officij nostri debito, ut tales circa propriam salutē desides, ad meliorem uitam omni studio & solertia reducantur, districte præcipimus & mandamus dictam Lateranen. concilij constitutionem in omnibus parochialibus ecclesiis annis singulis per ecclesiarum parochialium rectores & curam animarum habentes, bis in quadragesima semel in dominica Inuocauit, & iterum in dominica qua canitur Lætare, publice & solemniter publicari. Et ne constitutio huiusmodi cuipiam sit incognita, illam præsentibus uerbo ad uerbum inserendum curauimus.

publicari mandatur.

O*Mnis utriusq; sexus fidelis, postq̄ ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata saltem*

ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam proprijs uiribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tēpus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendum, alioquin & uiuens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Vnde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſq; ignorantiæ cæcitate uelamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti uoluerit iuſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat à proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum poßit abſoluere & ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus ut more periti medici ſuperinfundat uinum & oleum uulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circunſtātias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis utendo ad ſaluandum ægrotum. Caueat autem omnino ne uerbo aut ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſq; ulla expreßione perſonæ caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali iudicio ſibi detectum præſumpſerit releuare, non ſolum à ſacerdotali officio deponendum decernimus, uerumetiam ad agendum perpetuam pœnitentiam in arctum monaſterium detrudendum.

Quia nonnulli religioſi terminis ſuis non contenti in perditionem animarum in caſibus ſedi apoſtolicæ, & nobis reſeruatis in ciuitate diœceſi noſtris ſubditos noſtros abſol-

uere præsumunt, licet de hoc nullam receperint potestatem, præsenti decreto inhibemus, ne deinceps nudo uerbo ipsorum religiosorum afferentium se talem habere potestatem, nisi alias de potestate huiusmodi fecerint fidem legitimis documentis, credatur, declarantes absolutiones eorũ in casibus prædictis factas nullas esse, nisi hoc specifice à sede apostolica, seu à nobis eis sit concessum.

Ad idem.

Insuper omnibus presbyteris curatis & non curatis nostrarum ciuitatis & diœcesis inhibemus, ne de casibus episcopalibus nobis reseruatis, quos duximus inferius annectẽdos, nisi quatenus iuxta tenorem præinsertæ reformationis reuerẽ. domini Cardinalis Campegij de latere legati hoc ipsis conceditur seu permittitur se intromittere audeant; sed ad nos seu Vicariũ nostrum, omnes infrascripti remittantur; decernentes absolutionem per eos absq; speciali concessione nostra seu Vicarij nostri in casibus huiusmodi, præterq̃ in mortis articulo factam uiribus penitus carere.

De Sententia excommunicationis. Cap. xlix.

QVoniam excommunicati absolutos se esse nõnunquã mentiuntur, ex quorum communione pericula eueniunt animarum, præsenti constitutione inhibemus, ne de cætero quisq; sacerdos curatus nobis subiectus quamcunq; personam eius parochiæ, quam semel per nostras, seu uicarij uel Officiali nostri literas excommunicatorias sigillatas excommunicatam denunciauit, aut contra q̃ tales literas uidit & recepit, ultra ad diuina sua, scienter admittat, uel coram eo celebret, aut absolutum credat uel teneat, nisi absolutionẽ suam literatorie & sigillatã illius sigillo qui eum ex-

communicauit sibi prius ostēdat. Trāsgressores autem ultra pœnam iuris q̃ incurrant, pœnam condignam non euadent.

Quamuis contra absentes ad synodum uocatos ad pœnas iuris procedere id eorū contumacia exigente possemus. ex causis tamen certis non monentibus mitius agentes, sub spe quod in futurum nostra benignitate attenta reddantur obedientes, penarum huiusmodi effectum duximus suspendendum, & suspendimus per præsentes.

Præterea, ne clerus noster censuris, & sententiis ecclesiasticis auctoritate ordinaria propter statutorum transgressionem, & non obseruationem à nobis, & prædecessoribus nostris latas, dummodo à iure latæ non sint, inuoluatur, illas tollimus in his scriptis easdem in arbitrarias pœnas per nostrum Vicarium in transgressores infligendas committentes, citra tamem panarum iuris sublationem, quibus per hoc nolumus derogare.

CAETERVM CASVS EPISCOPIS SPECIALITER RESERUATI *sunt infrascripti.* Cap. L.

Item: Rebaptizatus, Reconfirmatus, *uel reordinatus.*

Item: Qui matrimonium post sponsalia iurata cum alia q̃ sponsa contraxerint.

Item: Mulier quæ antequam certificaretur de morte mariti, secundo contraxerit.

Item: Ille qui uirginē deflorauerit, oppresserit, & repuerit.

Item: Opprimens *propriam prolem.*

Itē: In se sterilitatē uel aborsum quomodolibet procurans.

Item: Homicidium, *facto. præcepto, consilio, cōsensu, aucto*

ritate propria, aut auctoritatiua exhortatione, uel quo-uis alio modo committens.

Item: Incestum in tertio, aut proximiori gradu consangui-nitatis, aut affinatis commitens.

Item: Voti transgressores

Item: Symoniacus. *Item: Vsurarius.*

Item: Raptor. *Item: Sacrilegus.*

Item: Incendiarius. *Item: Latro.*

Item: Ecclesiam consecratam sanguinis uel seminis effusio-ne polluens.

Item: Quilibet ecclesiæ, uel cœmiterij, aut emunitatis, uel li-bertatis ecclesiasticæ uiolator.

Item: Quilibet excõmunicatus à canone uel constitutione.

Item: Sacerdos proditor confessionis.

Itẽ: Celebrãs in ecclesia interdicta, uel altari nõ cõsecrato, aut mobili sine licẽtia, uel sine indumẽtis, aut nõ ieiunus.

Item: Non ordinatus celebrans uel ministrans in ordine quem non habet.

Item: Sacerdos, cuius negligentia, uel culpa aliquid inhone-stum, uel aliquod scandalum circa sacramenta euenit.

Item: Quilibet deierans, seu ueniens contra suũ iuramentũ

Item: Falsarius literarum & monetæ.

Itẽ: Quilibet manus uiolẽtas iniciẽs ĩ patrẽ, & matrẽ suã

Item: Quilibet coniugatus contrahens matrimonium, uiuẽ-te uxore, cum secunda, uel intrans religionem, uel reci-piens sacrum ordinem coniuge inuita & e contra.

Item: Coniunx qui & quæ in mortem coniugis effectuali-ter machinatur uel machinata fuerit:

Item: Scienter coiens cum infideli.

Item: Promotus p alium, q̃ per propriũ episcopũ sine licẽtia

Item: Furtiue seu per saltum uel extra statuta tempora promotus.

Item: Excõmunicatus, uel suspensus, aut interdictus in ordine suo ministrans, uel qui taliter ligatus aliquem ordinem suscepit.

Item: Scienter sepeliens corpus excõmnicati in cœmiterio, uel etiam non excõmunicati tempore interdicti.

Item: Abutens quomodolibet sacramentis ecclesiæ, ut puta Hostia, Chrysmate, uel alia re sacra.

Item: Omnis adulter & adultera saltẽ publicus & publica.

Itẽ: Quilibet scienter extra casum necessitatis baptizãs propriã prolẽ, uel illã tenẽs in baptismo aut cõfirmatione.

Item: Omnis hæreticus, aut fautor participator ue hæreticæ prauitatis.

Item: Committens Sodomiticum crimen, aut cum brutis commissum.

Item: Quilibet cum sanctimonialibus coiens.

Item: Omnes clandestinæ contrahentes sponsalia, nisi infra tempus statuti suprapositi illa solennizauerint.

Postremo, ad sinistræ suspicionis tollendũ ambiguũ, inhibemus, ne quis sacerdos, uel religiosus de cætero cõfessiones mulierũ audiat alibi q̃ in loco publico ubi uideri possit.

Lecta & publicata fuerunt hæc statuta synodalia Reuerendissimi patris & dñi, D. Valentini epi. Hildesemeñ. in synodo episcopali per ipsum personaliter in ciuitate & ecclesia Hildesemeñ. celebrata, diæ lunæ post dñicam Lætare, quæ fuit. XVII. Mensis Martij. Anno a natiuitate dñi. 1539

FORMVLA VIVENDI CANONIcorum, *uicariorum & aliorum presbyterorum secularium.*

SIC Psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi, ut reddam uota mea de die in diem. Scribitur psal. lx. Super hoc uerbo dicit glossa August. Si uis in æternum psallere, redde uota in isto die, id est, quod promisisti nunc solue; donec uenias ad illum diem in quo perenniter cum omnibus sanctis deum laudes. De omnibus enim bonis quæ in præsenti facimus, deum in futuro perenniter laudabimus. Quod igitur illic acturi sumus, hic inchoare debemus. Ecce uenerabilis dñe, q̃ breue uerbum, sed fœcundum & omni suauitate plenum, uestroq; desiderio aptissimum. Scribitis nanq; & rescribitis pro aliqua exhortatione & informatione uobis transmittenda, super qualitate status uestri, quasi non habeatis ad manum sanctorum regulas & formulas, iuxta quas secure uos regulare possitis. Si non humilitas uestra pariter & bona uita uos excusarēt, decidendi nos occasionem potius q̃ exhortationem aut informationem expetere timeremus. Coacti igitur (deus scit) facere tentamus quod nescimus, & nisi ipse calamum dirigat, inutilis erit lobor iste, sed utinam non perniciosus. Nunquã enim sermo exilis doctum quemlibet aut exasperat aut impedit. Et cum ego uestræ personæ notitiam non habeam, nisi tantillum quod (sicut dictum est) mihi presbyter estis, & cuiusdam cathedralis ecclesiæ canonicus, idcirco secure consulere non ualeo,

De quinq; horribilibus exemplis cõtra eos qui uitam suam emendare uolentes, statim cum compunctionis spiritum sentiunt, se perfectos esse arbitrantur, & in modo uiuendi eligendo sanis consiliis non utuntur, sed iuxta motum capitis sui ambulant.

Caput primum.

DIcit beatus Gregorius in pastorali suo. Non una eademq; cunctis exortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Quod uni prodest, alteri non nunquam obest. Dicam rem hanc breuiter sub quintuplici exemplo quæ uos in admirationem & cautelam magnam adducere debet. Non longe ante hos annos presbyter quidam fuit admodum bonæ uitæ, quem hoc ordine diabolus decepit. Cõsuluit nanq; sibi, ut se interficeret, ut martyr fieret, asserens hoc dño plurimum placere. Tãdem miser arrepto pugione proprium perfodit uentrem, sperans in hoc obsequium se præstare deo, sed cum plagam sensisset, ilico exclamauit, dicens: Heu heu deceptus sum. Accurrentibus autem uicinis & causam sciscitantibus, cuncta narrauit, moxq; miserabiliter uitam finiuit.

Alius quidam ualde timoratæ uitæ, cum informari nollet, in erroneam conscientiam lapsus, dixit se desperare de uenia propter seueritatem iudiciorum dei, qui similiter laqueo se suspendens, interijt.

Tertio, quidam presbyter castissimæ uitæ fuit, ita ut nec probatæ uitæ fœminis loqui auderet, uerum cum ad beatam Mariam in heremo peregrinari disponeret, uirgo quædam sancti propositi eidem se sociant, ut hac occasione diu conceptam deuotionem sibi colloquendo reuelaret. Sed proh do=

lor post longa tandem colloquia in carnis uitiũ sunt collapsi.

Altera etiam quædam uirgo per omnia probissima mihi nota, cum non poneret modum deuotioni suæ, eo q̃ iugiter orare & contemplari uellet, in frenesim perpetuam cecidit.

Quædam etiam uirgo cum maritari nollet ex magna deuotione à seculari conuersatione abstinere disposuit. Hãc inimicus in tantam auaritiæ facem depulit, ut de eius quoq; salute plurimum timeretur. Hæc uenerabilis dñe breuiter dixerim, ut è uicino ostenderem, q̃tum etiam periculum in sacris exhortationibus cõtingere potest, si nõ debite applicantur. Ecce ponamus ante nostros oculos quinq; hos quos præfati sumus. Si primo dixerimus, q̃ fortiter in uia dei ambulare debuerit, ecce inde occasionem propriæ necis accepit. Si secundo dicamus ut deum timeat, ecce, inde in desperationem corruit. Si tertio dixerimus, proximum tuum ama sicut teipsum, ecce propter hoc in luxuriam cecidit. Si quarto dixerimus contemplationi insiste, ecce hac occasione in amentiam peruenit. Si quinto dixerimus, ut prudenter se gerat in omnibus, ecce propterea penè in auaritiã irremediabiliter lapsa est. Omnes hæ doctrinæ quàm sanctæ quàm deuotæ sint, sed his personis sic dispositis quàm sint perniciosæ, dat idem beatus Gregorius exemplum de pane qui uitam fortiorum roborat & paruulorum necat. Similiter medicina quæ nonnunquam uni morbum minuit, & alteri uires aufert: sic sacra scriptura est quibusdam odor uitæ in uitam, quibusdam odor mortis in mortem. Neque hoc ideo uenit quasi sacra exhortatio mala sit, sed propter insufficientiam audientium, quæ communiter ex superbia pullulare solet. Nam sunt plerique qui quàm cito spiritum compunctio-

nis sentiunt, statim se perfectos arbitrantur, neque ullius magisterij moderamini se subdere uolant, dicentes: Ego *sum bonæ uoluntatis, totum quicquid dico aut facio, cordialiter noto &c. quasi hoc sufficiat contra tot antiqui hostis uersutias, & quia nunquam discipuli ueritatis fuerunt, ideo facile a spiritu erroris seducuntur.* Nulla *enim ars haberi præsumitur, nisi prius intenta meditatione discatur.* Dicit *quidam uenerabilis doctor, q. bonæ uoluntati nihil est periculosius, si non recta ratione reguletur.* Hoc *est notabile & formidolosum uerbum, & dat rationem, quia de natura uoluntatis est, q. sit cæca, & de natura boni est q. sit sui diffusiuum.* Q*uæ igitur semper cæca est & ubiq; discurrere uoluerit, quid illi restat, nisi casus continuus? Vnde* Cyrillus *de hoc dicit:* Certe *nil plus nocet, q̃ aliorum spreto consilio, ut propria præcipit uoluntas ambulare, qui suæ tantum uoluntati credit in cunctis quæ facit, finem odibilem admueniet.* Exempla *de hoc sunt infinita.* Igitur *qui secure ambulare desiderat, non sibi confidat, neq; deum tentare debet, quasi ipse sibi de super scientiam infundere merito teneatur, quia ipsum amoroso corde quærit.* Hoc *nanq; & ipse dedit, sed neq; de hoc sibi blandiri quisquã poterit q. bonæ uoluntatis est, quasi hoc a se habeat, se solicite pensare debet, quomodo talentum sibi diuinitus datum dignæ expendat gratiæ, digne cooperando, sciens q. non omnia charismata simul donantur in sua plenitudine, sicut nec impetu uno uirgultum excrescit in arborem robustam, sed omnia tempus suum habent, & per determinatas moras regulatissime unumquodq; tendit ad sui consumationem.* Est *igitur consilium omnium sanctorum patrum, qui de moribus scripse-*

runt,q, homo bonæ uoluntatis quærere debet uirum aliquem disciplinatum & in sacra pagina bene doctum, cui totum cor suum, & propositum plene reuelet, a quo mandata uiuendi accipiat, quæ etiam tam diu diligenter obseruet, donec ipso licentiante, aut certe spiritu sancto reuelante ad altiora se transferat. Hic nanq; uir heroicus siue spiritualis omnia diiudicat, naturam considerat, propositum explorat, & iuxta hoc quod uiderit expedire, singula moderatur Cuius etiam consiliis tanquam diuinis est obtemperandum, quia in eo habitat spiritus sanctus. Qui de his dubitat, legat regulam beati Hieronymi ad Eustochium, & epistolam ad Demetriadem & alia eius opuscula, similiter Augustini, Benedicti, Bernardi, &c. etsi aliter inuenerit, quod non puto, mendacij me arguat: Verum ut per quotidiana exempla id probem ad oculum ista uidemus in scholis uirtutũ, id est, approbatis religionibus, ubi de his omnibus diligenter inquiritur, nec quisquam in feruore nouicio permittitur ambulare, iuxta motum capitis sui, quasi securus sit de omnibus, eo q, habuerit bonam uoluntatem, sed secundum regulas sanctorum patrum instituitur in omnibus. Et qui sic procedit, secure procedit & proficiet, non tamen sine grandi labore & tentatione quotidiana. Quia tentatio est uita hominis super terram. Et Adæ dictum est: In sudore uultus tui uesceris pane tuo. Specialiter autem uirtutis exercitium est circa difficilia: quare merito ad hoc idoneus magister, scilicet, qui scientiam & experientiam eius habuerit, quia teste. S. Gregorio: Ars artium est regimẽ animarum. Dicitur notanter idoneus magister, quia multi reperiuntur consultores fallaces, inflati spiritu arrogantiæ, aut auaritiæ, &

multos seducunt. Heu quot homines simplices, & bonæ uoluntatis perierunt per tales simulatores. Dicam breuiter rem quæ mihi accidit. Cum aliquando in adolescentia mea uisitassem quendam solitarium laicum, qui iugi clausura sedebat in quodam conclaui seorsum, & ab eo uerbum ædificationis interrogassem, inter multa consilia quæ dixit, hæc aut similia uerba adiunxit: Qui uult esse perfectus Christianns, debet uendere omnia quæ habet, & dare pauperibus, & ostiatim mendicare sicut Christus fecit: & nihil amplius curare de scripturis, quia scripturæ confusæ sunt propter multiplicitatem glossarum, & bonum esset, q; uniuersæ glossæ comburerentur. Hæc & similia miser ille uerbositando dogmatizauit. Cumq; diligentius cogitassem de his, quia adhuc ignarus earum huius astutiæ: quidam presbyter dixit mihi, ne cures de phantasiis illis. Nuper quendam fabrum similiter docuit, qui cum omnibus distractis mendicare cæpisset, uniuersi maledixerunt, ei, dicentes. Cur mendicare uis cum fortia membra habeas ad operandum, redi ad officium tuum. Quid plura? Tandem cum nil sibi a quoquā daretur, nec quid manducaret, inueniret, desperatione tactus in flumen se præcipitans submersus est. Similia plura de talibus leguntur. Ecce uenerabilis domine, quantā est astutia antiqui hostis, etiam contra homines bonæ uoluntatis. Quare summopere uobis præcauendum est, ne in laqueum eius incidatis. Placeat reuerentiæ uestræ hoc aduertere, quod communiter dicitur, religiosi possunt se facilius iuuare contra tentationem inimici propter multa, &c. Hæc est etiam sententia beati Bernardi & Hieronymi. Raito est, quia semper alieno arbitrio diriguntur, nec quic-

quam de uoluntario habent. Peccatum autem est adeo uoluntarium, quod si non esset uoluntarium non esset peccatum

De mala libertate canonicorum secularium. Cap. ij.

HInc concluditur, q, uerus obediens uix potest peccare, ex quo ulterius per oppositum concluditur, q, qui non uult obedire, uix potest benefacere. Iam quæso, reflectite hæc super statum uestrum. Quid est q, quidam ita uitare solent sicut obedientiam? cum uenia loquor, nonne hæc est quotidiana uox dominorum canonicorum paucis exceptis? Nos liberi sumus, nemo nobis præcipere habet: nos cum domini sumus, nolumus ut præcipiatur nobis, sed ipsi alijs precipere debemus. Nunquid serui sumus? Ach male liber est, qui diaboli seruus est. Nonne uulgariter dicitur, Quanto stirps nobilior, tanto ceruix flexibilior? Quid de sua generositate tales habent gloriari, quando nec diuino nec humano iudicio ulla in eis ingenuitatis indicia reperiuntur? Iam dictum est, q; nobilitas uera siue secularis siue spiritualis; cum promptitudine obediendi soleat agnosci. Item ulterius sequitur, q, si uerus obediens facilius potest uitare peccatum, econtra qui non uult obedire, difficilius potest peccatum uitare, imo penitus non potest, quia diabolus eum ad omne malum impellit, quem nullo disciplinæ freno alligatũ cernit. Prona est nanq; omnis ætas ad malum. Igitur uenerabiles domini, si uultis seriose uestram salutem procurare, cauete ab hac mala libertate, cauete & a falsis & imperitis magistris, per hæc duo pene totum mundum diabolus post se trahit. Tollantur e medio ista duo, scilicet pertinacia obediendi, & fallacia erroneorum magistrorum, quid ulterius periculi remanebit in orbe terrarum? Si cun=

cti magistri bene docerent, si cuncti discipuli bene obedirent, nonne reformatus esset mundus? hic tota difficultas, hic totius uitæ Christianæ perfectio latet. Sed absit hoc, dicit libertas mala, ut sic me alteri subdam, q; nihil mihi reseruem; uiuit dominus, ego pariter consiliabor, ego quod placet faciam, alienum non audiam; nisi forte illum qui loquitur mihi placentia. O periculum periculorum nimis super omnes filios Adam effusum, quod utiq; paucißimi effugiunt, scilicet electi, perfecti in timore dei. Et ut breuiter dicatur, Via lata ad gehennam est mundialis ista libertas pro qua penè omnis homo certat usque ad mortem iuxta uulgatum prouerbium: Libertas præualet auro. Videamus exemplum familiare, Nauis in medijs fluctibus sine gubernatore, nunquid uere libera an non, Si uere libera est, ad portum secure perueniet: sin autem, submergetur; Sic est omnis homo, qui diuinis legibus non est institutus, nunquam aliquis talis est saluatus, quia a diabolo poßidetur, ad cuius uoluntatem uinculis prauæ consuetudinis tenetur irretitus. O utinam uiderent singuli quod uidit beatus Martinus. Cum enim aliquando uenisset ad palatium cuiusdam tyranni, uidit quendam maximum dæmonem sedere super collum eius instar equitis, qui ipsum duxit quocunq; uolebat. Simile beata Brigida uidit, Cum quidam superbi prælati ascendissent super equos pompaticos, q; toties AEthiopes quidam ascenderunt super colla ipsorum, Sic miser homo decipitur, putans q; suam impleat uoluntatem, & nescit q; diaboli seruit impulsibus ad omne malum. Hæc sunt stipendia malæ libertatis, quādo scilicet unusquisq; facere delectatur, quod

ſibi propria uoluntas ſuadet, quam communiter diabolus quodam quaſi hæreditario iure facile ſibi ſeruire cogit. Ecce *quod homo ſumme diligit & appetit, hoc ſumme ſibi perniciosum eſt, propriam ſcilicet adimplere uoluntatem, ut nemo ei dicere poſſit, cur ſic facis, aut, ab illis abſtineto &c. quin hac libertate omnibusq; uicijs exponitur.*

Quid ſit ſecundum carnem uiuere. Cap. iij.

VNde *Apoſtolus ait: Si ſecundum carnem uixeritis, moriemini, Vbi ſic dicit beatus* Auguſtinus: *Ille ſecundum carnem uiuet, qui ſecundum ſeipſum uiuit, id eſt, pergit quo uult, dormit quando uult, & quandiu uult, loquitur quicquid uult, manducat & bibit quando uult, & quantum uult ridet, iocatur, ociatur prout uult, occupatur quando uult, & in quibus uult, quicquid naribus ſuaue eſt quærit, quicquid auribus blandum, quicquid oculis delectabile, quicquid corpori ſuo iocundum exercet & proſequitur,* Delectatur *in ueſtimentis curioſis & epulis ſplendidis & domibus glorioſis.* Quid *multa? Omnia deſideria carnis ſuæ exquirit, & perficit ſicut uult & quando uult.* Qui *ſic uiuit, abſq; omni dubio æterna morte morietur, ubi nunquā quicquam habebit ex his quæ uult, ſicut exemplificat dominus in euangelio de diuite epulone, qui hic omnia ad nutum habuit prout uoluit, ſed poſtea unam guttam aquæ obtinere non potuit pro refrigerio linguæ ſuæ in tanta pœnalitate conſtitutus, in qua adhuc eſt uſq; hodie & in æternum manebit, nec unquam gutta illa ei dabitur, ſed iugiter peius habebit.* Ecce *uenerabilis domine, q̃ inſenſati ſunt, qui hic de mala libertate gloriantur, non uolentes ſummittere cullum ſuum iugo* Chriſti, *qui dixit:* Diſcite *a me, quia mitis*

tis

tis sum & humilis corde, Tollite iugum meum super uos & inuenietis requiem animabus uestris.

Cũ quibus conuersari debet canonicus secularis. Cap. iiij.

IGitur pensate diligenter statum conscientiæ uestre, quo modo uixistis, & quomodo quotidie uiuatis, & quales sint cum quibus conuersamini: quia ex hoc magna dependet portio salutis uestræ. Dicit namq; spiritus sanctus, spiritus utiq; ueritatis qui neminẽ fallit, per os prophetæ: Cum sancto sanctus eris, & cũ uiro innocente innococens erit. Et cũ electo electus eris, & cũ peruerso peruersus eris. Vbi dicit glossa, Ex cõuictu mores formantur. Nã qui tangit picem, inquinatur ab ea. Et qui terit herbã odoriferã, percipit suauitatem eius. Quia reuera uita humana, non est ludus puerorum, Ecce ut plane loquar uobis, quia presbyter & canonicus estis, non licet nisi cũ spiritualibus conuersari, quia de elemosynis uiuitis, & ideo omnino debitis uos aptare ut sitis dignus & gratus mediator inter deũ & homines. Hoc enim clericus sonat quasi de hoc seculo acceptus & sorti dñi mancipatus. Igitur cum deo & spiritualibus uiris erit conuersatio uestra, si recte uiuere uultis. Itẽ nõ sufficit qualitercunq; uiuere, sed sicut canonicus, id est, regularis. Canon enim dicitur regula, inde canonicus, id est, regularis. Dicitur autem regula quia regit, et secundum quam aliquis bene regulatur ac dirigitur.

Qui non uult regi & dirigi, non est canonicus. Cap. v.

IGitur qui non uult regi nec etiã dirigi, ipse non est canonicus. Si autẽ non est canonicus, tunc corã deo non potest leuare fructus præbẽdæ, cuius titulũ falso nomine possidet Quod si leuauerit, peccat, & ad restitutionẽ corã deo te-

netur. Et si restituere non ualet, tunc diuina iustitia ipsum æternæ seruituti adiudicabit, si in hac uita, dum adhuc tempus habet, condignam pœnitentiã non egerit. Hoc omnibus modis est tenendũ, q̃ impoßibile est, q̃ unus quadrans iniuste leuatus apud deum sit in obliuione, sicut aperte euangelium dicit: Si uadas cum aduersario tuo in uia, cõpone te cũ illo, ne forte tradat te iudici, & iudex exactori, & exactor mittat te in carcerem. Amen dico tibi, non exibis inde, donec ultimum quadrantem reddas. Vere hoc est formidabile uerbum cunctis qui leuãt grandes redditus ecclesiarũ iniuste, Aut si iuste leuant, si tunc diligenter non student orare, & alia debita ecclesiastica facere prout tenentur. Vos autem uenerabilis dñe, qui spiritu dei tactus, non dissolute, sed canonice uiuere uultis, supradictũ Psalmistæ uerbũ in principio positum, diligenter aduertite, scilicet, Sic psalmũ dicam nomini tuo in seculum seculi, ut reddam uota mea de die in diem. Faciant alij quicquid uelint, uos iugiter ruminate huius uersiculi efficaciam, & utinam in tantũ uobis familiaris iste uersiculus fiat & dulcescat, ut quoties campanæ sonitum auditis, deuote eum submurmuretis, dicendo sic, Psalmum dicam nomini tuo. Hoc enim suaue colloquium inter deum & animam deuotam non in uacuum transibit, sed magnam gratiam reportabit. Potest etiam iste uersiculus, secundum quosdam expositores sic ordinari, Retrograde enim legatur in construendo, uidelicet, Sic reddam uota mea de die in diem, id est, per singulos dies, ut psalmum dicam nomini tuo in seculum seculi, id est, merear te laudare in æternum. Et hic sensus est planior quàm primus, uterq; tamen bonus.

Quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem suam dirigere ad dñm deum. Cap. xi.

PRo cuius uersiculi maiori explanatione quantum ad propositum est aduertendum, quod duo possunt in eo cōsiderari, quæ cuilibet canonico bonæ uolūtatis, aut uicario, siue parochialis ecclesiæ rectori, imo unicuiq; spirituali uiro ac bonæ uoluntatis Christiano sunt præcipue necessaria, cuilibet secundū proportionē status sui. Primum est directio intentionis, secundū exequutio operis. Igitur loquēdo secundū propositū nostrum, dicimus quod quilibet canonicus aut uicarius primo debet intentionem suā dirigere ad dñm deum, ut quicquid facit, ad gloriā dei ordinet, & hoc notatur, cū dicitur, Psalmum dicā nomini tuo. Plures nāq; psallunt & bona opera faciunt, non ad dei gloriam, sed ad suam, quærentes laudem ab hominibus aut lucrum temporale. Hi tales non soluunt uota sua, sed furantur, quia illi cui debent, subtrahunt fallaciter, & sibijpsis reseruant, licet inutiliter, quia se quærunt, & non dei honorem. Sed uerus Christianus psalmū dicit nomini domini, non suo, quia considerat q̃ ex se nihil est, & ideo domino totum tribuit, dicens: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Quicquid enim sumus, & quicquid habemus tu largiris, sine te ad statim in nihilum redigeremur. Tu sine intermissione aspicis nos, & nunquam obliuisceri creaturarum tuarum, & quia à te est totum nostrum esse & posse, & scire & quicquid habemus. Ideo merito tibi à nobis debetur omnis laus, honor, uirtus & gloria & gratiarum actio nunc & in seculum seculi, id est, in æternum. Vbi dicit sanctus Thomas in prima parte Summæ,

q deus est in creaturis nō n sicut calor in aqua, sed sicut solin aere, quia remota aqua ab igne, adhuc manet ad tempus aqua calida, sed remoto sole ab aere, statim aer tenebrescit, nec quicq̄ luminositatis remanet: sic deus, si nō continuo creaturā administraret, statim omnis creatura esse desineret. Et ergo merito uniuersa creatura debet esse parata iugiter ad obediendū suo creatori, sine quo nec ad momentum esse potest. Et hæc est principalis causa & primaria, quare deo soli debetur honor & gloria, quia ipse est à nullo, sed omnia ab ipso sunt.

Quilibet canonicus aut uicarius debet aduertere quibus & qualibus debitor sit iuxta uocationem suā, & hoc, ad quod tenetur, debet ope implere. Cap. xij.

HAEc autem contemplatio iocunda in libro creaturarum in immensum extendi potest, nec doctore opus habet, quia quasi uiolēter ingerit se humanis sensibus, ita ut inexcusabilis sit omnis homo. Vnde dicitur in Iob: Interroga iumēta terræ, & docebunt te. Hinc secundū Apostolū: Quæcunq; facimus, siue comedamus, siue bibamus, siue aliud quodcunq; faciamus, omnia quidem ad dei gloriā faciamus. Hoc autē nobis est utile, nō ei, quia nullius eget. Secūdo etiā quilibet canonicus aut uicarius debet diligenter aduertere, quibus & qualibus debitor sit iuxta uocationē suā, & hoc diligenter opere adimplere ad quod tenetur prout melius poterit, quia sibi non sufficit generalis quædā bona uolūtas, sine operis executione, sicut dicit dn̄s in euangelio. Nō omnis qui dicit mihi, dn̄e dn̄e, intrabit in regnū cœlorū, sed qui facit uoluntatē patris mei. Et iterū: Qui custodit mandata mea & seruat ea, hic est qui diligit me. Est autē dei man=

datum, ut reddamus omnibus debita. Est autem quilibet canonicus triplex debitor, scilicet deo, sibi, & proximo. de quibus multa scripta in sanctis libris reperiuntur. Sed quātum ad præsens sufficit arbitramur, q̧ omnibus legaliter satisfaciat, si diuinū officium debite persoluit. Si autē aliquid ultra facit, illud supererogationis est, & hoc iam quod dicimus, uocatur debitū ecclesiasticū, sed si aliūde se obligauerit ad partē ad, qđ eū ecclesia nō astringit, hoc uocatur debitum psonæ le ad hoc etiam tenetur, si licitū fuerit & honestum:

Valde multa ad hoc requiruntur, q̧ aliquis rite officium diuinum persoluat, & q̧ si aliquis dignus habeatur diuinis interesse. Cap. viii.

IGitur tota intentio debet ad hoc tendere, ut officium ecclesiasticum rite persoluat. Et hoc tangitur in secunda particula prædicti uersiculi. ſ. Reddam uota mea de die in diē. Quæ uerba includuntur, quia ualde multa requiruntur ad hoc, q̧ aliquis rite diuinū officium persoluat. Sicut & iā uulgariter dicitur, q̧ plura necessaria sunt pauperi anteq̄ diues fiat, etiā plura necessaria sunt unicuiq; homini anteq̄ dignus habeatur diuinis interesse mysteriis, etiā beatissimis angelis pauendis. Hoc ideo sancti concorditer dicunt, quia est ultra hominē diuina tractare, imo ultra omnē creaturam. Et ideo diuinū officiū iniungitur ecclesiæ ministris, & præcipue episcopis & presbyteris qui ab hoc Hierarchi dicuntur, idest, sacri principes diuinorū mysteriorū. Alij ministri quia his sociatur, & ad tam etiā pauēda sacrameta subseruiūt sedulo omni sanctitate & puritate fulgere debēt, ut dicit beatus Augustinus, Contēplemini quid sit sancto populo dei præesse, & cōsiderate quale sit, sacramentis diuinis

insistere. Altario placere debent qui de altario uiuunt. Et Episcopus instruendo ordinandos, dicit q, cũ magno timore est ad sacros ordines procedendũ atq; prouidendũ, ut cœlestis sapientia, probi mores, & diuturna iustitiæ obseruatio ad id lectos commendet. Ecce uenerabilis dñe, qualia sunt uota, & qualia esse debent quæ reddere oporteret de die in diem quemlibet ecclesiasticum. De his beatus Gregorius *pulcherrimum librũ scripsit, quem omnino suadeo sæpius legatis, scilicet Pastorale, in quo inuenietis ultra q̃ dicere ualeo, cũcta saluti uestræ necessaria. Summa nanq; discretione singulis (iuxta qđ expedit) salutares largitur doctrinas.*

Si aliqua de antiquis obseruãtiis ecclesiæ sunt collapsa, potest canonicus laborare pro reformatione eorũ, uel ĩ domo propria supplere illa p alia exercitia spũalia. Ca. ix.

D*E quotidiano autem exercitio specialiter nihil scribere possum, nisi quod iuxta laudabilem uestræ eccclesiæ consuetudinẽ uos regatis in horis nocturnis pariter & diurnis. Quod si aliqua de antiquis obseruantijs collapsa sũt, potestis quantũ gratia uos adiuuerit laborare pro reformatione eorundẽ. Si audire alij noluerint, tunc quantũ ad uestrã personã attinet poteritis in domo propria illa supplere per alia exercitia spiritualia, iuxta consilium discreti uiri.*

De regula *canonicorum secularium, quæ in quibusdam ecclesiis habetur.* Cap. x.

H*Abetur etiam in quibusdam collegijs regula quædam canonicorum ualde bona, olim in concilio* Aquensi *ædita, & collacta ex dictis sanctorum. Sed nullum scio collegium hodie, in quo ita seruetur sicut in ea scriptum est.* Et *propter hoc quidam dicunt q, abolita sit.* Forte *hoc uerũ*

est quo ad aliqua, scilicet refectoriũ, domitoriũ, & similia positiua, sed quo alia quæ sunt iuris diuini stabilis est & manet in æuum. Ratio autem quare tam salubris regula abolita sit, supra dictum est, quia pauci sunt, qui submittere uolunt ceruices suas iugo disciplinæ, sed omne libertatē affectant.

Qui hanc formulam studiose seruauerint, etiam in seculo manentes, religiosam uitam ducere possunt. Cap. xi.

VOs autem uenerabiles dñi, qui per uiam illam incedere uultis quæ arcta est, et ad uitã ducit, per quam pauci ambulant, diligenter eidem regulæ mores uestros conformate, quia optima est ex elegantissimis sanctorum doctrinis cõposita, & ita discrete procedit. ut cuilibet bonæ uoluntatis uiro bene sit portabilis. Et quia forte nõnulli sunt uobiscum qui libros istos, aut non habent, aut propter paupertatem sibi procurare non ualent. Igitur ne illis charitas nostra desit, aliqua hic annotare breuiter ex eisdem & aliis deuotis libris intendimus, per quæ suam cõuersationem regulare possint, ut coram deo & hominibus in sanctitate proficiant. Quod si studiose hæc obseruauerint, absq; dubio etiam in seculo manentes, religiosam uitam ducere possunt. Hoc autem præmittendum est, ꝗ secundum diuersas temporum uices, diuersi modi uiuendi in clero fuisse narrantur, de quibus Gratianus in Decretis plura collegit, præcipue in cap. xii. quæstiõe prima & aliis locis multis. In primitiua siquidem ecclesia nullus ad clericatum aut sacros ordines admittebatur, nisi magna sanctitate cæteros antecederet omnino a conuersatione laicali segregatus, summaq; religiositate præfulgens. Nam tanta crudelitate & seuitia pa=

gani tunc fidem persequebantur, ut praeesse nemo uellet nisi ualde perfectus, quia teste beato Gregorio: Quicunq; erat prior in dignitate, prior trahebatur ad martyriū. Stetit autem hoc tempus annis pene trecentis, usq; ad Syluestrum & Constātinum magnum, in quo pene nullus honor & reuerētia fidelibus deferebatur, quia tunc erat apud uulgares scandalosum esse Christianū, sed postq̄ Constantinus magnus & alij principes tēpla idolorū subuerterūt & baptismum susceperunt, cœpit Christianū nomen in gloria esse apud communem populum, & prohibitae fuerūt occasiones fideliū, unde tunc fides maxime creuit. Idem autem Imperator uolens ecclesiasticos in honore esse maximas possessiones ecclesiae cōtulit, unde clerici & pauperes sustentarentur, quatenus cōmodius diuinis interesse possent, & pro cōmuni populo diligentius orarent. Similiter et alij principes in diuersis locis fecerunt, & extūc ecclesiastici ab his operibus uacare cœperunt, & sedulo diuinis insistere uiuentes de eleemosynis fideliū. Videntes autem sancti patres quod grandis cōflueret multitudo, & quod sine aliquo utili labore & occupatione cohabitare nō possent, ecclesiasticum officiū regulas uarias & diuersos uiuendi modos instituerūt, unusquisq; prout spiritus sanctus illi dabat. Nam beatus Hieronymus diuinū officium ordinauit. Ambrosius hymnos et cantū superaddidit. Pachomius, Basilius, Augustinus, & alij regulas ædiderūt. Maxima quoq; tunc sanctorū hæremitarū et monachorū multitudo extitit. Fuitq; tunc uix aliqua differētia inter religiosos & clerum, quia nondum erat ista solennis professio instituta, quae hodie in monasteriis frequentatur. Verum successu temporis & charitate frigescente haec generalis sanctitas

ualde cœpit declinare singulis abeuntibus post cōcupiscentias suas, in tantū q̃ cepit diuisio apparere inter ecclesiasticos. Ita q̃ quidā nominabant se canonicos, quidā monachos prætextu cuius magna superbia & auaritia in clero surrexit. De quibus Gregorius sæpe mentionē facit in dictis suis & alij. Huic autem pestiferæ abusioni sancti patres occurrere uolentes, & clerū ad pristinum statum prouocare cupientes, regulam q̃dam canonicorū in concilio Aquensi tempore Ludouici Imperatoris magno cū moderamine ex antiquorū dictis collegerūt, præcipientes, ut qui in monasterijs uiuere monachicho more nōuellent, huius regulæ institutis omni cō scientiæ securitate se tradere possent. Sed rursū ab hac sancta regula ita desperabiliter ecclesiastici nūc defecerunt, ut uix aut nullo modo possibile sit, q̃ unq̃ reduci possint, ĩpleturq; hodie illud propheticū: Et erit sicut populus, sic & sacerdos

Canonicis & uicarijs bonæ uoluntatis malitia huius tē poris obesse non potest, faciant melius quod possunt, & solicite ambulent cum deo suo & salui erunt. Cap. xii.

VErū qui bonæ uolūtatis sunt, illis malitia tēporis obesse non potest. Faciāt melius q̃d possunt & solicite ambulēt, cū deo et salui erūt, quod ut facilius possint, septē solicitudines, circa quas bōa uolūtas occupare se debet, aduertēt.

De debita exterioris hominis compositione tam in loquendo quàm comedendo. Cap. xiii.

SOlicitudo igitur prima bonæ uoluntatis ad hoc tendere debet, ut exteriorem hominem debite cōponat, tam in loquēdo q̃ comedēdo, bibēdo, ambulando, etc. quatenus quicunq; mores ipsius cōsiderat, ædificetur & dicat: Ille est disciplinatus uir & utilis in officio ecclesiastico, quia omnes

Sapiens in uerbis seipsum amabilem facit, gratia autem stultorum effundetur. Item: Verbum dulce multiplicat amicos, sermo autē durus suscitat furorem. Item Hieronymus: Beata lingua est, quæ nō nouit, nisi de diuinis sermonē texere. Verū non hæc sic sunt intelligenda quasi nunquā sit licitum uti uerbis iucundis & solatiosis, quia secundum omnes morales, Vir sapiens & timoratus pro loco & tempore potest uirtuose aliquando rigorem remittere, & hoc maxime pertinet ad uerba iucunda, in quibus hæc debent omnino uitari, ut scilicet non sint inhonesta, nociua aut detractoria. Et hæc remissio debet fieri, quando omnia seriosa sunt persoluta loco & tempore debito, & cum talibus personis, quæ ex hoc non scandalizantur, & tali intentione, ut hac recreatione fortius ualeat ad seriosa uirtutis opera redire. Exemplum horum legitur de sancto Iohanne Euangelista, & de sancto Antonio, quorum hæc sententia est, q. expedit aliquando contemplationem intermittere propter infirmitatem naturæ, ut postea melius ad spiritualia uidenda animus redire ualeat, sicut arcus distentus fortius iaculum proijcit, q̄ qui sine intermissione tensus tenetur, unde Augustinus dicit: Volo tandem ut tibi parcas, Nam sapientem decet interdum remittere mentis aciem rebus agendis intentam.

Medium semper est tenendum. Cap. xviii.

ET sicut supra dictū est de ieiunio, sic & hic de hoc solatio uirtuoso dici potest, q. diabolus nititur hominē ducere ad duo extrema, scilicet ut sic feruēter bonis operibus insistat, quatenus totaliter inutilis fiat, uel q. sine intermissione ludis ac solaciis uacet, & alia bona opera negligat.

Sed mediũ est tenẽdũ, & hec regula optima est, & ubiq; applicãda, quia uirtus in medio cõsistit. Iuxta illud: Ne quid nimis, ne quid minus. Mediũ tenuere beati. Et teste btõ Bernardo: Discretio ẽ auriga uirtutũ, sine qua uirtutes sũt uitia

De reformatione interioris hominis. Cap. xix.

SOlicitudo secunda bonæ uoluntatis ad hoc tendere debet, ut etiam interiorem hominem reformare studeat, ut scilicet uelit quæ deus uult eũ uelle, sciat quæ uult eum deus scire, & recogitet siue memoretur quæ uult eũ deus cogitare. Et hic est maior labor, neq; unius diei, sed qui nunquã incipit, nunquã perueniet. Igitur inuocato diuino auxilio totaliter nos propter imminentẽ talem necessitatẽ ad hoc opus præcingamus. Magni nãq; meriti est huic negocio insudare, quãuis nõ pro uoto idipsum acquiratur quod intenditur. Sciendum est igitur, q̃ internus noster homo triplici morbo est infectus, id est, tria semper cõcupiscit, quæ semper deberet spernere. Et hic oritur omnis illa difficultas proficiendi in uirtutibus, quã boni uiri sentiũt, etiã usq; ad mortẽ quidã maius, quidã minus. Hoc est quod dicit beatus Paulus: Video aliam legem in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meæ.

De bello legis dei cõtra legẽ diaboli in uno homine. Ca. xx.

ECce bellum mirabile in homine, unum contra unum. Lex dei contra legẽ diaboli. Lex dei dicit: Contemne omne quod est in mundo & adhære præceptis dñi creatoris tui. Cõtra lex diaboli dicit: Nihil sit tibi curæ de inuisibilibus, sed stude delicias corporis tui habere, & honorẽ huius mundi, & diuicias ad omnẽ copia. Iterum lex dei dicit. Caue ne audias eam, sed mihi obtempera, quia omne quod est in mũdo, uanũ est, nec mundus te iuuare poterit nec seipsum.

Contra lex diaboli dicit: Ne permitas te decipi, quia omnia grauia sunt: ego aũt habeo tria quæ tibi sunt utilia ualde & delectabilia, scilicet omnia cõcupiscibilia carnis, & oculorũ tuorũ, & pompã huius seculi, exerce te in istis & felix eris.

De triplici concupiscentia. Cap. xxi.

EX hac triplici radice oritur omne malũ, & ideo primus labor hic debet inchoari, ut hæc triplex concupiscentia carnis, uidelicet oculorũ & uanitatis quod est supbia uitæ, nõ quidẽ radicitus extirpetur, quod est ipoßibile, sed concul cetur, ne herbã peccati germinet: sicut uidemus q̃ uia quæ frequẽter pedibus teritur, nõ producit gramina q̃uis radicẽ intus habeat, sed si nõ calcatur, tũc statim uirescit. Sic anima quæ semp exercetur in uia mandatorũ dei nõ producit mala opa, q̃uis inclinationẽ malã intus adhuc habeat, sed si tepescit ab operibus bonis, tũc concupiscẽtia mala quæ intus dormiuit, euigilat, & in opus prauum foras erumpit,

De elongatione ab occasionibus concupiscentiarum. Cap. xxij.

IGitur studiose præcauendũ est, si homo ad internã pacẽ cupit peruenire, q̃ elonget se ab omnibus occasionibus, quæ has cõcupiscẽtias solẽt prouocare, sicut boni religiosi faciunt, qui per castitatẽ & ieiunia et disciplinas & uigilias ac labores quotidianos mortificãt cõcupiscentias carnis, & maxime fugiẽdo otium & familiaritates & colloquia mulierũ & per paupertatẽ uoluntariã mortificant cõcupiscentias oculorũ, per obediẽtiã & subiectionẽ mortificant appetitum superbe inclinationis huius seculi cui proxima est occasio omniũ peccatorum quæ dicitur libertas secularis, quæ nullo iugo disciplinẽ uult subdi, Contra insidias uitiorum,

quod periculosissimum est, sicut aperte aparet de milite insano & fatuo, qui cũ aliũ percutere non potest, insuper nec sibi ipsi prouidere uult, ut armis se muniat contra hostium tela, huic nihil restat, nisi mors acerba & finis sine honore. Sic omnis homo (qui in uia dei uult ambulare secundum propriã uoluntatẽ & non præcauet sibi ab occasionibus peccatorũ) pclitabitur. Et datur exemplũ de Dauid, qui idcirco in adulteriũ cecidit, eo q; oculos non custodiuit, & in numeratione populi similiter grauiter deliquit, quia informari noluit. Si in his tãtus propheta cecidit, quid nobis faciẽdũ est, nisi ut tota diligẽtia custodiamus corda & corpora nostra? Similia multa de alijs legũtur. Pax igitur cordis, tunc acquiritur, quãdo mens gratia fortificata uitiosam inclinationem compescit, ne malũ quod cupit, poßit perficere. Non autem potest homo ex proprijs uiribus & de communi gratia, internum bellum penitus sedare, ut nunquam malas insinuationes aut immißiones sentiat, sed potest in tantum proficere, q; huiusmodi leuißime uincat. Et datur exemplum de principe aliquo mediocri, qui etsi non potest hostes suos expellere de patria sua, potest tamen eos ligare, captiuare aut humiliare, in tantum q; nunquam sine suo consensu aliquod dominium aut tyrannidem in ea exerceant. Hinc dicit beatus Paulus, quod non debeat peccatum regnare in mortali corpore nostro, quasi dicat Et si non potestis facere ut non sit, tamen facere potestis ut non regnet.

De duplici remedio contra peccatum. Cap. xxiij.

Ecce duplex remedium contra peccatum: unũ, ut se elonget homo bonæ uoluntatis ab occasionibus peccatorum: Aliud ut continue & feruide operibus bonis insistat.

Quòd homo regulam uiuendi sibi eligat iuxta suæ naturæ & sui status congruentiã. Cap. xxiiij.

Solicitudo tertia bonæ uoluntatis debet esse, ut ex prædictis duobus, scilicet ex debita cõpositione exteriorum morum, & interno exercitio spiritualis deuotionis aliquam sibi regulam uiuendi eliceat, iuxta sui status & naturæ congruentiã, quã regulã uniformiter obseruet, & in ea usq; in finem laudabiliter perseueret. Hoc nãq; *est omniũ sanctorũ patrũ consiliũ, cuius etiam exemplum in omnibus penè quæ sub cœlo sunt, uidemus.* Omnia *nãq; habent naturã, & modum & consuetudinẽ & ordinem, sicut patet in sole, luna, stellis, plantis, bestijs, & alijs (quæ secundum naturam sunt) uniuersis q̃ pulchre q̃ ordinate, q̃ perseueranter & uniformiter cuncta procedũt & redeunt, currũt & recurrũt, crescunt & decrescunt.* In *solis aũt humanis moribus irregularitas cernitur, & quia etiam nec ex natura, nec ex industria habet homo, ut suos actus regulare meritorie poßit, sed ex dei gratia, ideo confidere sibi nullatenus debet, neq; sibi asscribere si aliquid boni fecerit, debet tamen facere quod in se est, ut tota natura & industria gratiæ cooperetur ne uacua in se maneat,* I*gitur natura p gratiã nobilitata initium est bonæ uitæ.* Hanc *communiter, dicunt sancti patres, bonam uoluntatem. Voluntas nanque dicitur totus homo, propter imperium quod habet super cæteras uires, & ideo in ea ponitur totũ põdus meriti & demeriti. Si homo cõsentit bono, meretur: si malo, demeretur. Si bono cooperatur, amplius meretur: si malo, amplius demeretur.* Ex *quibus patet, q̃ homo bonæ uolõtatis potest iugiter mereri, q̃diu est in statu uitæ.* Ratio *est quia potest actualiter bono cõsentire*

aut in bona occupatione se tenere. Hoc autẽ fit, quãdo *regulariter uiuẽdo omnia opa sua ordinat ad gloriã dei, sic aut aliter dicendo: Iam uolo dormire uel comedere uel hoc uel aliud facere tali intẽtione, sicut hoc merito uerus Christianus facere debet.* Et *cupio in omnibus placere deo.* Exẽplum *huius datur de bonis religiosis, de quibus firma sententia est* q̃ *sine intermißione merẽtur, quia semper sunt in obediẽtia aliqua, q̃uis non laborent uel ỡrent cõtinue, quia nec hoc regula præcipit, sed quia se cõformant intentioni regulæ.* Igi*tur siue regula præcipiat siue cõsulat, aut laborandum, aut quiescẽdum, semper sunt in obedientia.* Quare *tam quiescen to q̃ laborãdo merẽtur, quia utrunq; ad uirtutem pertinet, secundũ q̃ hoc spiritus sanctus fieri mandauit.* Iuxta *hãc formam quilibet ecclesiasticus uir, siue pastor fuerit parochialis ecclesiæ siue canonicus, siue uicarius ecclesiæ collegiatæ, aut alter qualiscunq; abstractæ uitæ de patrimonio uiuens, potest sibi legem statuere sanctorũ regulis cõformem, & secundũ illam uniformiter uiuere, sicut uiuunt religiosi secundum regulas suas, iuxta cõsiliũ discreti uiri, in spiritualibus experti.* Hoc modo *cunctæ religiones inchoatæ fuerunt.* Vnde *dicit beatus* Bernardus: Q*ui uult bene uiuere, studeat unũ diem bene instituere, deinde adiungat secundum, deinde tertium, & sic de singulis, donec paulatim ad bonam consuetudinem ueniat.* Bona *autem cõsuetudo, fortitudinem subministrabit, qua acquisita, efficitur homo naturaliter uirtuosus, quia usus est altera natura.* Ita *fiet quod primo fuit intolerabile per continuationem efficitur suaue & quasi naturale, dummodo à cœptis nõ desistat.* Q*ui atem uariis exercitiis naturam suam distemperat, nunc illud nunc aliud gustando,*

nunq̃

nunq̃ erit homo solidæ sanctitatis, sed uagus & profugus super terram, sibi & alijs onerosus, & utilis nulli. Vnde di cit Helinandus, *q̃, bene uiuere, est uni formiter uiuere.*

Quod homo suã doctrinam ad practicã ponat. Cap. xxv.

S*Olicitudo quarta bonæ uoluntatis esse debet, ut postq̃ est diligenter informa, quid sibi expediat & quid non, statim illud quod suæ naturæ & suo statui conueniens est, ad practicã ponat, sicut Sapiens ait: Quodcunq; potest manus tua, instanter operare. Multi nãq; decepti sunt hac tentatione, dicentes: Quid habes festinare, sufficit tibi uiuere, sicut cæteri uiuũt, propitius esto tibi. Contra hanc tepiditatẽ oportet fortiter dimicare unumquemq; qui in uia dei uult proficere. Qui autem tepidus est, ad charitatis augmẽtum non perueniet, sed si quid habet, hoc ipsum perdet, unde dicitur talibus per increpationem illud* Nasonis: *Militiæ species amor est, discedite segnes.* Vt autem aliquid exem*plaris bonæ uitæ nouelli canonici habeant, dictariũ quoddã breue hic adnotauimus, quod nihilominus in alijs deuotis libris & autenticis regulis plenius reperitur.* Protestamur *quoq; nullũ præiudiciũ p hoc uelle nos offerre, alijs diuersis uiuẽdi modis perfectioribus quasi securũ esset ab altioris uitæ institutis ac regula ad hæc minima descẽdere, sed his qui adhuc instituẽdi sunt ista q̃uis exigua opesse non putamus.*

De dilectione dei & proximi. Cap. xxvi.

I*N primis igitur, secundum consilium beati* Augustini, *diligatur dñs deus super omnia, & proximus infra deum, & ad deum, & propter deum. Et ex ista dilectione & propter conseruandam & augendam hanc dilectionẽ omnia alia exercitia fiãt tam spiritualia q̃ corporalia,* Deinde

inuocato diuino auxilio, dicat hæc aut similia uerba in oratione: Dñe qui me ex nihilo creasti, & usq; in hãc horã perduxisti, tibi gratias ago, rogans ut omnia præterita peccata mea deleas, & deinceps à peccatis præserues, ut reliquum tempus uitæ meæ tibi ualeam plene dedicare.

De confeßione. Cap. xxvij.

ET quia teste Augustino, *initium bonorum est confeßio malorum*. Ideo quilibet placere deo cupiens, studeat diligẽter ad minus semel præteritã uitã discutere, & omnia integre cõfiteri, de quibus eũ consciẽtia remordet, quatenus securitate adepta, aĩa quietior existat. Quod si ex toto una uice nõ poßit se plene recolligere, tunc paulatim potest hoc supplere p tẽpus subsequẽs, donec serenitas oriatur ĩ corde.

De proposito obseruãdi formã uiuẽdi conceptã. Ca. xxviij.

SAEpe igitur concepta potest hanc profeßionem facere in oratione sua, Misericordißime dñe suscipe me ad gratiam tuam, & a malis uniuersis præserua, ut bonum propositum quod dedisti, usq; in finẽ meritorie ualeam perducere. Propono nãq; hanc uiuendi formã obseruare quantum infirmitas mea mihi permittit, quatenus iuxta consilium, sanctorum patrum, in statu gratiæ tuæ iugiter inueniat siue dormiam siue uigilẽ, siue comedam, siue bibam, siue laborem, siue quiescam, siue aliud quodcunq; faciã, Ita tamen q̃ si hunc uiuendi modũ in parte uel in toto dimittã, non uolo alicuius criminis esse reus apud te, sed libere facere & libere dimittere prout placet. Si aũt uult se uoto obligare, tũc potest sic dicere: Promitto tibi dñe q̃ sic & sic uolo tibi seruire per hunc annũ, uel duos, uel tres, uel omnibus diebus uitæ meæ, donec aliud melius inspires &c. sed hoc ego non consulo q̃

huiusmodi uotum leuiter emittat, nisi cum magna delibera- tione & praeuia experientia, quia q̃uis sit maxime merito- rium, tamen in libertate ista qua communiter ecclesiastici nunc uiuunt, exceptis religiosis, uix est possibile q continue unus modus uiuendi à quoq̃ possit seruari, sicut apud reli- giosos fieri solet. Verũ faciat unusquisq; iuxta gratiam sibi desuper datã. Qui parce seminat, parce & metet. Cõuertat se etiã toto corde ad beatam Virginem, & ad propriũ an- gelum, & ad alios sanctos ad quos eum deuotio magis in- clinat pro implorando auxilio cõtra spirituales nequitias, quia quando antiquus hostis percipit q aliquis uult sibi à pe catis cauere & ad deum se conuertere, tunc fraudes multi- plicat, sed qui in domino sperat, cuncta superat.

Quia hora surgendum sit. Cap. xxix.

SOlicitudo quinta quam habere debet homo bonae uo- luntatis iuxta propositum nostrum, hoc est, ut secun- dum apostolicam doctrinam per singulos dies exhibeat cor- pus suum hostiam uiuentem, beneplacitum, rationabile ob sequium suũ, ut sicut seruiuit prius peccatis in immunditiam, sic iam studeat seruire iustitiae in sanctificatione. Ad dei ergo gloriam taliter potest se instituere, q sic dormitum eat de sero, ut euigilare assuescat de mane hora tertia, & surgens aliquid boni medetur, uidelicet de futuro iudicio, quomodo tunc omnes euigilaturi sumus. Deinde uestiendo se potest aliquid boni legere, Psalmum: Quid multiplicati sunt &c. aut aliud quod placet. Et si aliqua illusione se me- minit pollutum, percutiat pectus suum cum proposito confi- tendi, aspergendo se aqua benedicta, & sic ad oratorium ua dat, & debitum suum soluat, sicut melius potest.

De horis beatæ uirginis. Cap. xxx.

Solent cõmuniter deuoti ecclesiastici permiscere horas beatæ uirginis Mariæ horis canonicis singulas singulis. Persolutis ergo matutinis de beata Maria uirgine, si aliquod tẽpus habet ante pulsũ matutinarum tempore, potest se spũaliter occupare in bonis meditationibus, de paßione dñe, qualẽ noctẽ agnus ille mãsuetus pro nobis pertulit, &c.

De pulsu ad matutinas. Cap. xxxi.

Cvm aũt ad chorũ pulsatur, statim exeat uenerabiliter cũ oĩ grauitate & alacritate, ne cũ ultimis ueniat.

Quomodo homo se habere debeat in ingressu ecclesiæ & chori. Cap. xxxij.

INtrando ecclesiã se humiliet, quantum potest, dicens cum publicano: Dñe, propitius esto mihi peccatori. Non sum dignus accedere. Et sic accedat reuerenter inclinando se ad altare & crucifixũ, & maxime ad uenerabile sacramentũ. Tandẽ ad stallũ suũ ueniens, cogitet quare uenerit, & cõsideret ꝙ ad nihil aliud, q̃ ut in cõspectu sanctorũ angelorum psallat dño. Et ergo fabulationes omnino uitet & signa ludicra, totusq; sit intẽtus his quæ tũt cãtãtur aut legũtur. Et memor esse debet, ꝙ nõ solũ debittor est ad uerba destincte pronũtiãda uel audiẽda, sed etiã tenetur facere debitam diligentiã ad intelligẽtia & aduertẽtiã eorũ quæ proferuntur.

De distractione mentis. Cap. xxxiij.

INsuper & præcauere debet, ne distrahatur, ita ꝙ totum propositum suũ sit, uelle totaliter se occupare cum diuinis, & si tunc distractio interuenerit, excusatur. Et q̃ cito deprehendit se alienatum, statim recurrat toties quoties. Finitis matutinis gratias agit deo, asscribẽdo ei, si quid be-

ne fecerit,& de negligentiis ueniam petat. Et si tempus patitur, potest domum ire pro necessitatibus suis, semper illud obseruãdo, ut silentium seruet, donec missam celebrauerit uel audierit, nisi forte loquendo pauca uerba pro necessitate occurrente uel utilitate.

De prima. Cap. xxxiiii.

ET deinde legat primam de beata Maria, præparando sed ad primam diei in ecclesia persoluendam, sicut supra de matutinis. Si uero tũc capitulum tenetur, diligẽter se obseruet, ne in uerbis excedat semper inuocando spiritum sanctum, q̃a alias ibi citius peccatur, q̃ aliquod bonum agatur. Si tamen aliquid aperte cõtra deũ, & iustitiã, & fraternã charitatẽ ibi dicitur, tũc benigne pro suo itéresse, dicat, sibi talia nõ placere, dãdo rationẽ suauiter ne alij scãdalizentur.

Quomodo canonicus ĩ capitulo se habere debeat. Ca. xxxv.

ET est notandum, q̃ diabolus maxime nititur in capitulis furorem suscitare ut missas sub sequẽtes impedire possit. Quare uidetur q̃ negocia contentiosa alio tempore tractentur, ne deuotio celebrantium impediatur. Post capitulum si potest habere confessorem, libenter confiteatur.

De præparatione ad missam. Cap. xxxvi.

DEinde ad missam se præparet, siue celebrandam, siue audiendum prout secum dispositum fuerit. Et si celebraturus est, aut cõmunicaturus, tunc inq̃tum potest, obliuiscatur omniũ præteritorũ, & ad deuotionẽ se summo studio applicet, ut dignũ est, quatenus tanti sacramenti fructus deo sibi propitio efficaciter percipere mereatur. Sunt præterea diuersorũ patrum scripta de uenerabili sacramento, & missæ celebratione, quodcunq; magis conuenit, hoc eligat.

De tertia, sexta, & nona. Cap. xxxvij.

AD Tertiam, ad Sextam, & ad Nonam, deinde iuxta ritum ecclesiæ suæ similiter præparet se, sicut iam dictũ est de Prima. Nec opus est hic plura documenta apponere pro uiris maturis, quæ & qualia pueris in scholis proponuntur, ne dominis uenerabilibus iniuriam facere uideamur: Sufficit meminisse illius Ambrosiani, hoc est, pulchritudinem uiuendi tenere conuenientiam cuiq; sexui & personæ reddere. Hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accommodus, & illius Augustini. In omnibus motibus nostris nil fiat, quod cuiusquam offendat aspectum, sed quod nostram deceat sanctitatem.

De sobrietate prãdij, & de benedictiõe mẽsæ. Ca. xxxviii.

DEmum finitis diuinis, quãdo prandẽdi tempus aduenit, cũ omni sobrietate & gratitudine cibum sumat, semper benedicite præmittendo flexis genibus, uel reuerẽter stãdo. Eleemosynam aliquã corporalẽ (si facultas adest) faciat, similiter & spiritualẽ, scilicet: de profundis cũ collecta pro aĩabus ĩ purgatorio detẽtis. Similiter pro afflictis et tribulatis aliquid potest breuiter mẽte tractare, prout dñs dederit.

De modo in comedendo. Cap. xxxix.

MOdũ in comedẽdo teneat, quẽ B. Bernardus describit, ut scilicet tractim cibũ & potũ sumat singulos morsellos bene masticãdo, quia tũc dulcius sapit, nutrit melius & digeritur salubrius. Oĩno memor sit sanctorũ ãgelorũ presentiã adesse, ĩ quorũ cõspectu se reuerẽter habere debet.

De lectione in mensa. Cap. xl.

FAciat etiã sibi aliquid legi de diuina scriptura, ut non sola fauce corporalem cibum sumat, & mens suo fer=

culo fraudetur. Si uero lectorē nō habet, tunc ponat librum ante se, & q̃tū potest, legat pro habēda memoria spiritualium.

De conuiuiis. Cap. xli.

COnuiuia, & hospites, & nundinas & dedicationes, & concursus hominum, studeat euitare, quia teste beato Hieronymo, Sunt quasi quædam catenæ uoluptatis, & qui talia diligit, Christo displicet. Si tamen hospites pauperes aut religiosos habuerit, aut uiros boni testimonij, qui eum à bono proposito non retrahant, laudabile est.

De aliq̃ abstinentia à carnibus, ouis & laticiniis. Ca. xlii.

TEr in qualibet septimana ecclesiæ ieiuniis, exceptis à carnibus potest abstinere. Item sextis feriis à lacticiniis, & ouis abstineat, nisi infirmitatis, aut alia causa rationabilis obsistat.

De gratiis facto prandio dicendis, & de dolendo propter excessum in cibo uel potu. Ca. xliii.

FActo prandio, gratias dicat, simul dolendo si in modo à mensura excessit, quia secundū sententiam B. Augustini. Raro potest debita mēsura seruari. Ait enim: Certo quotidie aduersus manducādi cōcupiscentiā & bibēdi, & quis est qui non rapitur aliquantulum extra metas necessitatis.

De dormiendo post prandium. Cap. xliiii.

DEinde potest pro recreatione quasi spaciando transire sine magno motu, quia hoc est sanum. Ecclesiastici enim qui uolunt solicite suum officiū exercere, non habent tempus pro grossis operibus faciendis. Et ergo debent se diligentius regere in dietis quotidianis, ne in diuino officio inhabiles fiant. Post hæc si naturæ suæ conuenit, potest parum quiescere, & maxime in æstate ne caput grauetur.

Quid faciendum sit post dormitionem uel spaciationem usq; ad uesperas. Cap. xlv.

REliquū tempus usq; ad uesperas potest libere expendere, sicut placet, uidelicet, scribendo, legendo, carpentādo, aut in hortulo aliqua plantando, siue cū familia colloquēdo, de cura rei familiaris & necessariis domus, semper illud obseruādo, ne cor nimiū elongetur à deo, q a alias difficulter redibit in pristinā deuotionē. Si autem sentit se grauatum, tūc potest honesta colloquia & solatia admittere, sicut supra dictum est. Cum autem uespertinū tempus aduenerit, tūc præparet se, sicut dictū est de aliis horis. Similiter de Cōpletoriis suo modo iuxta ritū, & morem ecclesiæ suæ &c.

De Cœna. Cap. xlvi.

DEniq; si cœnādū ē procedat, sicut dictū ē de prandio.

De collatione quando ieiunatur. Cap. xlvii.

de ieiunio SI uero ieiunium extiterit tunc secundum consuetudinem potest aliquid parum gustare, siue de speciebus, siue de torta cum potu competenti.

Quod sobria sit cœna. Cap. xlviii.

sobria sit cena SEmp tamē obseruādū est, q cœna frugalis sit & sobria, alioqn multa incōuenientia sentiret. Mirū est dicere, quomodo nonulli de eleemosynis pauperū uētrē replent ultra q̄ digerere possūt. Quod si gratis huiusmodi delitiæ darētur forte simplex malū esset, scilicet corporis debilitatio. Nūc autem animæ grauamen accrescit, pro eo q uix aliquis pōt satisfacere pro eleemosynis, etiā si tātū extremū uictū et uestitum inde susciperet. Quid ergo de iactura hac tā grādi tot epularū et deliciarū. De hac sūt horrēdæ sentētiæ beati Hieronymi & Bernardi, Verū quilibet onus suum portabit.

Quod quidam post cœnam non loquntur. Cap. xlix.

COmpleto deniq; die quorundam mos est, quod nihil post cœnam loquantur, sed ad oratorium festinant pro exercitiis spiritualibus, & hoc uidetur satis perfectum, nec omnibus datum est, qui post facere, faciat.

Non est inconueniens post cœnam cum familia honeste recreari. Caput L.

SI autem honeste recreari uoluerit cum famiglia non est inconueniens.

Antequã ad lectum se ponat homo, colligat, quomodo diem expenderit, & de negligentiis ueniã petat. Cap. li.

QVo facto anteq̃ lectum petat, diligẽter se recolligat quomodo diem expendiderit, de negligentiis ueniã petendo, & si aliqua notabilia peccata (licet uenialia) inueniat se admisisse diligenter ascribat, ne obliuiscatur, ut in crastinum ea confiteatur. De bene autem gestis gratias agat, simul rogans deum, ut futuram noctem sibi salubrem, & in puritate & castitate, & sine omni demonum infestatione periculosa transire concedat, quatenus iterũ mane surgens, denuo ipsum cum omnibus sanctis laudare mereatur.

Iacẽs in lecto, aliquid boni cogitet, dõec obdormiat. Ca. lii.

IAcens etiam aliquid boni studeat cogitare, donec simul cum sancta cogitatione obdormiat.

De perseuerantia in bono, Cap. liii.

SOlicitudo sexta timorati uiri iuxta formulam illam esse debet, pro perseuerantia in bono quod incepit, secundũ illud saluatoris: Qui perseuerauerit usq; in finem, hic saluus erit. Vnde dicit B. Gregorius: Incassum bonum agitur, si ante uitæ terminum deseratur, Quia frustra uelociter cur

rit qui priusquam ad metam uenerit, deficit. Variis nanq; modis nititur antiquus hostis quemlibet impedire, ne bonũ inchoet, sed multo amplius, ne inchoata consumet, sciens, quod sola perseuerantia coronam meretur.

Vitandæ sunt occasiones recidiuandi. Cap. *liiii.*

HInc apud religiosos (qui in schola uirtutum quotidie uersantur) pœnaliter inhibentur omnes occasiones recidiuandi, scilicet q̃ nõ debent cum personis secularibus cõuersari, etiã sub prætextu pietatis, q̃ non debent egredi sine notabili causa fores monasterij. Insuper & uoluntarie magnas pœnas sibi imponunt, si hæc & alia transgrediantur. Professionem etiam solennem faciunt in conspectu ecclesiæ pro quadam cõformatione omniũ quæ in regula traduntur, quatenus uniuersi sciant, eos debitores omniũ quæ in ea scripta sunt. Ecce q̃ suspecti sunt habendi qui cõtrarium docere uolunt, q̃ scilicet obseruãtiæ regulares sint minus perfectæ, propterea quia necessariæ cogãt ad bonum, nõ enim uident q̃ sit prona humana infirmitas ad malum etiam post uotum. Sancti nanq; patres multiplici experientia edocti, huiusmodi regulas et statuta pœnalia ex instinctu spiritus sancti ædiderunt, ne filij eorum deinceps occasionem inuenirent redeundi ad uomitum. Vnde dicit beatus Hieronymus: *Principium spiritualis operis si non sit matura prouisio, solet subsequi quoddam carnale, dei templa, spiritus sancti uasa, nisi diligenti seruentur custodia, prostibula fiunt.*

De tentationibus. Cap. *lv.*

HAec quia ita sunt, summopere timendum est sæpe dictis canonicis aut uicariis, ne ab initio decipiantur propter uitæ libertatẽ. Tanto enim plures occasiones habet dia

bolus eos tētandi, quanto sunt magis indifferētes ad omnia. Si tanto periculo dimicant cū eo boni religiosi, qui summa custodia sunt premuniti, quid putamus laboris habebūt, qui pene soli sunt cū eo conflicturi: Verū non ista dicimus quasi soli religiosi securi sint & alij nō, cū scriptū sit: Fidelis deus qui nō permittit suos tētari ultra q̄ sufferre possunt. Sed ad auisandū de magnitudine periculi, quia reuera ut cætera taceamus, plurimos uidimus deiectos astutia serpentis, quos bonum nimiū spectabiles reddebat. Nec mirū, qui enim (ut plerunq; accidit) de uia peccatorū conuertitur ad statum pœnitentiæ, nec in schola uirtutū exercetur, nec magistros idoneos habet, aut si habet, non omnino perfecte eos audit; & quotidie tot scandala & exempla mala ante oculos cernit, totq; circumuolantes spiritales nequitias patitur. Quid inq̄ mirum si talis faciliter relabitur in id quod deseruit. Multa igitur solicitudine opus est pro perseuerantiæ dono. Quicūque igitur præscriptā formulā aut aliā tenere uoluerit, non putet id se suis uiribus posse quantumcunq; etiam facilis appareat, sed ad dominum iugiter clamet, ut ipse det bonum initium, melius medium, & optimum finem, & si gratia arriserit, semper sit pauidus ne eam amittat.

scādal
qd

Cum anima fugere incipit ad Iesum, statim irasci & seuire incipit inimicus. Cap. lyi.

QVia teste Augustino: Magnum est donū, quādo delectat bonum, alioquin nisi diuina misericordia iugū alleuiauerit, importabile esset. Vnde Origenes: Anteq̄ sermo dei audiatur, non est tentatio uel tribulatio, sed ubi signum belli, prædicationis tuba ostendit, tribulationum pugna insurgit. Hoc autē quare sit, dicit beatus Augustinus:

Quia cum anima incipit confugere ad Iesum, statim cōtra eam irasci, & sæuire incipit inimicus. At ubi anima quæ uitiis seruiebat ad culmina uirtutū se contulerit, persecutionem patitur uitiorum. Hinc scriptum est: Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animā tuam ad tentationem. Veruntamen iste timor & labor non sine gaudio est, sicut beatus Iacobus dixit.

Adhuc de tentationibus. Cap. lvii

OMne gaudiū existimate fratres cū in uarias tentationes incideritis: Hinc Hieronymus ait: Nullum puto in hac uita sine tentatione uiuere, cui forte si una tollitur, mox aliā securius expectet. Hoc aūt debet esse consolatoriū uniuersis, qui tētationibus exercētur, quod dicit beatus Gregorius: Hostis noster quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tāto amplius expugnare cōtendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto iure se possidere sentit. Et illud Augustini: Nō est maior tētatio, q̄ nulla tētatione pulsari. Hinc dicit sanctus Thomas notabile uerbū: Multi grauiter ceciderunt in aduersis, sed multo plures, & multo grauius ceciderūt in prosperis, eo quod tētatio quandoq; sentitur in aduersitate, sed raro in prosperitate. Verbi gratia: Cū aliquis increpatur, affligitur in corpore, molestatur in rebus uel amicis, sentitur tentatio motus siue impatiētiæ, indignationis, uel odij. Cum uero diligitur, laudatur, honoratur, tunc sentitur extollentia & inordinata mentis delectatio, nec attendit miser homo quantum sibi placeat indebite, qui aliis placere se credit. Et quanto minus & rarius sentitur tentatio, tanto minus & rarius, & tanto difficilius tentationi resistitur, quare etiam homo facilius uincitur.

De fraterna correctione & emendatione per bona exempla, & bonas exhortationes. Cap.lviij.

Solicitudo septima boni uiri, & præcipue illius qui in sacris ordinibus constitutus est, esse debet pro salute aliorum, ut scilicet suo bono exẽplo & exhortatione alios a peccatis trahat, & ad bonã uitam ducat, & præcipue illos qui ei cõmissi sunt, aut quibus conuiuit. Hoc nãq; est maxime meritorium simul & iustum. Quia qui aliquando exemplo, aut forte negligentia sua alijs fuit causa damnationis, iã studere utiq; debet, ut aliquos rapiat de faucibus inimici & ad ouile Christi perducat. De hoc sic dicit beatus Augustinus: Nõ tantũ curemus habere bonã consciẽtiam, sed etiã bonã famã quantũ in nobis est propter exemplũ aliorũ. Itẽ Gregorius: Qui in occulto bene uiuit, sed alieno profectui minime proficit, carbo est. Qui uero in imitatione sanctitatis positus lumen rectitudinis in se multis demõstrat, lãpas est quia et sibi ardet, & alis lucet. Hæc aũt emẽdatio nõ secure fit, nisi præuia oratiõe, & cũ omni cõpassione, & in mãsuetudine. Iuxta illud Psalmi: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Itẽ. Quoniã superueniet mãsuetudo, & corripiemur. Correctio tamẽ prælatorũ requirit aliũ modũ nõnunquam propter circũstantias occurentes. Sed simplex clericus, aut presbyter nihil debet ultra facere q̃ Apostolus dicit, ut scilicet procedat in spiritu lenitatis, seipsum considerãdo humiliter, ne in superbiã eleuetur, & corruat: Potest aũt sic, aut aliter dicere: Miror satis de meipso, quod nõ amplius studeo emẽdare uitã, cũ quotidie uideo mortẽ appropinquare, & cũ nescio quãdo respõsurus sum tremẽdo iudici, de singulis quæ feci, aut cogitaui: Hæc & similia solent

prouocare nõnullos ad cõpunctionem. Quod si nullum compunctionis signum ostendunt, tunc si pie eos uult admonere, potest sic aut similiter dicere: Bone amice, si uelletis, libenter dicerem uobis aliqua, quæ in corde meo diu portaui. Et tũc proponat ei, in quibus est defectuosus, semper benigne, quia aliter nõ recipiet, si iracundus & indignabũdus emendator apparet. Verũ, quia sunt quidem qui huiusmodi præludia non possunt sufferre, sed magis rotundo modo uolunt alloqui, sed nescio si in spiritualibus deseruiat, scio quod taliter solent loqui: Ego sum simplex & planus, non possum me ita sapiẽter habere &c. Sed cõsideret uir sensatus, q̃ sint proni ad iram, si defectus eorũ rotundo modo proferantur. Dicunt quidam se libenter recepturos informationem, & id ipsum petunt, sed cum res ad effectum uenerit, inflammantur, irascuntur, & nõnunquam peiores fiunt q̃ ante fuerunt. Modestia igitur est in talibus magis cõgrua, q̃uis aliter quidam putãt procedendum, uerũ quomodocunq; procedatur, dum frater emendatur, satis est. Dixit quidam uenerabilis pater in heremo: Dæmon non expellit dæmonem, sic uir passionatus nõ curat passionatum. De hac autem materia, sunt multa dicta sanctorum patrum, quæ hoc unanimiter concludunt, q, fraterna correctio secure fieri non potest, nisi multa discretione sit salita. Et sicut nemo leuiter prorumpere debet in propriam laudem, sic nec in aliorum correctionem, quia alios recte increpare, & se digne laudare difficillimum est apud imperfectos.

F*Ormulam hanc uiuendi deo dicatis uiris & clericis secularibus in cuiusdam non postremi nominis Bibliotheca satis oportune repertam synodalibus his nostris statutis*